

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

46. ISTUNGJÄRK

19.–22. august 1991

SISUKORD

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 46. ISTUNGJÄRK ESIMENE ISTUNG

19. august 1991.....	4
A. Rüütli informatsioon olukorrast NSV Liidus	4
Istungjärgu päevakorra kinnitamine	6
Ülemnõukogu juhatajale 46. istungjärgu korraldamiseks erakorraliste volituste andmine	8
Eesti Vabariigi Ülemnõukogu avaldus riigipöörde kohta NSV Liidus	8
Erakorraliste volituste andmine Eesti Vabariigi Erakorralisele Kaitsenõukogule.....	26
Eesti Vabariigi Ülemnõukogu pöördumine kogu maailma riikide parlamentide ja valitsuste poole	34
Eesti Komitee juhatuse pöördumine.....	39

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 46. ISTUNGJÄRK TEINE ISTUNG

20. august 1991.....	40
Eesti Vabariigi 1991. aasta lisaeelarve teine lugemine	40
Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi aktsiisimaksu seaduses" eelnõu teine lugemine	59
R. Vare informatsioon olukorrast Eestis ja maailmas	67

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 46. ISTUNGJÄRK KOLMAS ISTUNG

20. august 1991.....	71
Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi aktsiisimaksu seaduses" eelnõu teise lugemise jätkamine	71
Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi sotsiaalmaksu seaduses" eelnõu esimene lugemine	78
Eesti riiklikust iseseisvusest	86

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 46. ISTUNGJÄRK NELJAS ISTUNG

21. august 1991.....	101
Eesti Vabariigi 1991. aasta lisaeelarve teise lugemise jätkamine	101
Eesti Vabariigi seaduse "Eesti NSV kohaliku omavalitsuse aluste seaduse osalise muutmise kohta" eelnõu teine lugemine.....	123
Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi aktsiisimaksu seaduses" (alkohoolsed joogid) eelnõu esimene lugemine	124

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 46. ISTUNGJÄRK VIIES ISTUNG

22. august 1991.....	130
Eesti Vabariigi seaduse "Välisinvesteeringutest Eesti Vabariigis" eelnõu esimene lugemine.....	130
Eesti Vabariigi 1992. aasta riigieelarve projekti esitamise tähtaja muutmisest.....	148
Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi aktsiisimaksu seaduses" (naftasaadused) eelnõu esimene lugemine	152
Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi üksikisiku tulumaksu seaduses" eelnõu teise lugemise jätkamine.....	159
Töörühma loomise kohta Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti riiklikust iseseisvusest" punkti 2 täitmiseks.....	169
NSV Liidus ja Eesti Vabariigis toimepandud riigipöördekatse tagajärgede likvideerimise kohta.....	182

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

46. ISTUNGJÄRK

ESIMENE ISTUNG

19. august 1991

A. Rüütli informatsioon olukorrast NSV Liidus

Juhataja (Ü. Nugis)

Tere õhtust, lugupeetud Ülemnõukogu! Asugem oma töökohtadele.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kallid kolleegid! Eesti rahvas! Nõukogude Liidus on toime pandud relvastatud riigipööre. Ülemnõukogu Presiidium arutas sellega seonduvat. Leidsime, et tänast istungit ei alusta me päevakorraküsimustest, vaid palume kõigepealt kõnetooli Ülemnõukogu esimehe hr. Rüütli avalduse esitamiseks. Palume.

A. Rüütel

Lugupeetud rahvasaadikud! Moskvast saabunud teadatel on seal võimu üle võtnas NSV Liidu Riiklik Erakorralise Olukorra Komitee, kes on saatnud tänavatele relvajõud. Praeguseks pole veel selge, mil määral see organ tegelikult kontrollib olukorda Nõukogude Liidus. Täna kella 11 paiku helistas mulle Balti Sõjaväeringkonna ülem kindralpolkovnik Kuzmin ja teatas erakorralise seisukorra sisseseadmisest meil. Ta nõudis kõigi relvastatud üksuste laialisaatmist ja elanikkonnalt relvade äravõtmist. Kindralpolkovnik Kuzmin informeeris ka koosolekute keelustamisest. Täna hommikul oli koos Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidiumi poolt käesoleva aasta 13. jaanuaril moodustatud Erakorraline Kaitsenõukogu.

Vastuvõetud avalduses kutsutakse kõiki rahulikkusele ja meelekindlusele. Dokumendis kinnitatakse kurssi 3. märtsi referendumil väljendatud rahva tahte elluviimisele, Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamisele. Tund aega tagasi oli koos Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidium. Nagu nähtub meieni jõudnud teadetest, on sündmuste praegusel etapil peamine liikumapanev jõud relvajõud.

Erakorralise Olukorra Komitee koosseisus on ka mitme muu ametkonna esindajaid. NSV Liidu presidendi saatusest pole informatsiooni ja tema kõrvaldamise seaduslikkust pole seni mitte millegagi tõestatud.

Venemaa juhtkond on väljendanud oma otsustavat vastuseisu, kutsudes üles korraldama streike, mitte alluma võimu haaravatele struktuuridele. Kuigi Erakorralise Olukorra Komitee viitab rahva tahtele kui oma tegevuse alusele, on selle loomist infoagentuuride andmetel toetanud seni ainult NSV Liidu Liberaaldemokraatlik Partei ja Eestis Interliikumine.

Nende organisatsioonide vaateid on avaliku arvamuse uuringute kohaselt toetanud vaid mõni protsent elanikest. Kogu Eesti töötajaskonda ühendav Eestimaa Ametiühingute Keskliit on selgelt väljendanud oma negatiivset suhtumist riigipöörjatesse. On saabunud hetk, kus iga organ, liikumine, ühendus ja partei peab selgelt ja keerutamata rahvale välja ütlema oma suhtumise. Seaduse, sealhulgas NSV Liidus erakorralist olukorda käsitlevate aktide kohaselt on tegemist kuritegelike aktsioonidega, mille eest ajalugu kunagi veel vastust nõuab. Iga Eestimaa inimene peab teadma, et ühtki tema sammu ei jäeta praeguses olukorras tähelepanuta. Igaühel tuleb kunagi vastutada oma järeltulijate ees.

Me oleme otsustavalt solidaarsed Venemaa juhtkonnaga, kes neil tundidel on endale võtnud pearaskuse diktatuuri peatamise eest käivas võitluses. Talvel tuli Boriss Jeltsin raskel tunnil meile appi, nüüd on meie kord kutsuda kogu maailma toetama Venemaa seaduslikku võimuorganit. Ka Ukraina on astunud põhiseadusevastase aktsiooni vastu. Küsimuse all on kogu rahvusvahelise olukorra edasine areng ja ainult kogu demokraatliku maailma resoluutne tegevus võib peatada neid, kes taas püüavad suruda NSV Liitu tagasi minevikku.

Balti riigid on praegu erilises olukorras. Erakorralise Olukorra Komitee dokumentides on selgelt astutud välja Balti rahvaste poolt demokraatlikult valitud riigivõimuorganite ja rahva huve väljendavate liikumiste, parteide ning muude ühenduste vastu. Seepärast on tarvis võtta meetmeid nende tegevuse tagamiseks sündmuste mis tahes arengu korral. Tuleb kasutada erivolitustega organeid, vahendite detsentraliseerimist ja rakendada muid meetmeid vastavalt iga organi eripärale, seadustele ja võimalustele. Kõik, mis toimub, fikseeritagu nii ajaloole kui ka kogu maailma avalikkusele. Siin kannavad erilist vastutust ajakirjanikud ja tegelikult iga inimene. Meie protest peab olema kuuldav ja tugev, kuid samas ei tohi me ette võtta midagi sellist, mis seaks ohtu meie rahva ellujäämise ning vabadusürituse.

Eesti Vabariigi seadusi täita on meie kohus. Ülemnõukogus peaks andma Eesti Vabariigi Erakorralisele Kaitsenõukogule erivolitused küsimuste operatiivseks lahendamiseks tekkinud olukorras. Iga töökollektiivi ja perekonna suhtumine võiks selguda kas või kõige väiksema sündmuse najal. Veel ei oska ma öelda, milline on olukord 23. augustil, kuid see päev peaks kujunema meile kõigile äärmiselt tähtsaks. See võib olla lõkete päev vastavalt varasematele plaanidele. See võib olla vaikse vastasseisu päev. See võib olla musta lindiga küünla päev. Me vajame praegu üksteist rohkem kui kunagi varem. Unustame ja jätame kõrvale kõik

teisejärgulised erimeelsused ja keskendumine peamisele. Ainult tarkus ja visadus viivad edasi igas olukorras.

Rahvas on ärganud ja teda võib vaid väevõimuga lühikeseks ajaks maha suruda, vabadusiha aga inimeste peast välja ei peleta. Eestimaa rahvas peab praegu olema tugev oma vastuseisus, toetuses teistele diktatuurivastastele jõududele, oma põlguses kollaboratsioonistide ja teiste vaenutsejate vastu. Kommunistlikud dogmad ja täägid pole maailma ajaloos suutnud midagi üles ehitada. Nad saavad oma tahet peale suruda vaid ajutiselt, kuid see teadmine ei võta meilt valvsust ega tee olematuks praegust suurt ohtu. Iga rahva suurus ilmneb katsumuste tunnil.

Eesti rahvas peab suutma olla suur. Kindlust teile kõigile!

Juhataja

Suur tänu, hr. Rüütel!

Lugupeetud Ülemnõukogu, kallid kolleegid! Ma usun, et te kõik mõistate olukorra tõsidust. Siin liigseid sõnu tarvis ei ole. Lähtudes sellest, teen kõikidele saadikutele ettepaneku mitte lahkuda Toompea lossist kuni erikorralduseni. Võimalik, et meil tuleb siin viibida kauem. Võtke ühendust oma lähikondlastega, et teie pärast ei muretsetaks.

Kuulutan välja vaheaja ja palun oma töökabinetti vanematekogu. Töö algusest antakse teada.

V a h e a e g

Istungjärgu päevakorra kinnitamine

Juhataja

Kolleegid, kontrollime kohalolekut. Kohal on 83 rahvasaadikut, puudub 21.

Lugupeetud Ülemnõukogu, me oleme kohustatud tegutsema vastavalt reglemendile ja sellest tulenevad päevakorraga seotud tavapärased rutiinsed protseduurid. Mul ei ole praegu erakorralisi volitusi, võib-olla kolleegid kaaluvad nende andmist.

Palun võtke kõigepealt ette päevakorra projekt ja sealt tabel, mis käsitleb Ülemnõukogu juhatusele saabunud seaduseelnõusid ja muid akte.

Lepime kokku, et aja kokkuhoiu mõttes ma neid ei tsiteeri. Teil kõigil on kirjalikud eelnõud laual. Ma nimetan ainult numbrilises järjekorras, millised ettepanekud lähevad hääletusele. Palun, olete nõus?

Esimene ettepanek käsitleb kriminaalkaristuse kandmise korra uuendamist. Kõik saavad aru, millest on jutt. Otsus tehakse lihthäälteenamusega. Hääletusele paneme sellises redaktsioonis: kes on selle poolt, et tabeli esimene punkt, mis käsitleb juhatusele saabunud akte, vastu võtta? Seejärel teine, kolmas, neljas jne. Kas on arusaadav?

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et vastu võtta otsus esimese punkti kohta? Lihthäälteenamus. Ettepaneku poolt on 74 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, erapooletuid on 4. Otsus on vastu võetud.

Kes on selle poolt, et vastu võtta otsus teise esitatud punkti kohta? See käsitleb haldusvastutuse üldpõhimõtteid. Ettepaneku poolt on 66 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, erapooletuid ka ei ole. Otsus on vastu võetud, kuigi paljud jätsid hääletamata. Kes on selle poolt, et vastu võtta 3. punktis toodud seisukohad, mis käsitlevad leiutisi NSV Liidus Eesti Vabariigi territooriumil? Palun hääletada! Ma ütlesin seda väga konarlikult. Jutt on NSV Liidus Eesti Vabariigi territooriumil üleminekuperioodil tehtud leiutisi käsitleva seaduse rakendamisest. Selle ettepaneku poolt on 71 rahvasaadikut, vastu 4, erapooletuid on 4. Otsus on vastu võetud.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on 4. punktis toodud otsuse vastuvõtmise poolt? See käsitleb ettevõtte tulumaksu seaduse eelnõu. Selle ettepaneku poolt on 75 rahvasaadikut, vastu hääletanud ja erapooletuid saadikuid ei ole. Otsus on vastu võetud.

Ja nüüd 5. punkt. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selles punktis toodud käibemaksu seaduse eelnõu käsitleva otsuse vastuvõtmise poolt? Palun hääletada! Ettepaneku poolt on 74 rahvasaadikut, vastu on 1 ja erapooletuid samuti 1. Otsus on vastu võetud.

Kolleegid, nüüd arutame läbi päevakorra. Päevakorra projekt on teil laual. Mina isiklikult teen ettepaneku jätta päevakorra projektist välja 7. punkt, mis käsitleb informatsiooni läbirääkimistest NSV Liiduga. Praegusel kujul ei ole sellel mõtet. Aktsepteeritakse? Panen päevakorra projekti tervikuna hääletusele ilma 7. punktita. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et kinnitada 46. istungjärgu päevakord vastavalt projektile ilma 7. punktita? Palun hääletada! Lihthäälteenamus. Ettepaneku poolt on 73 rahvasaadikut, vastu 4, erapooletuid on 2. Päevakord on kinnitatud.

Lugupeetud kolleegid, Eesti Vabariigi Ülemnõukogu juhatus teeb ettepaneku täiendada kinnitatud päevakorda ühe kiireloomulise küsimusega. Arutada tuleks otsuseprojekti, mis käsitleb sõjalise riigipöörde katset NSV Liidus. Kas teil kõigil on väljajagatud projekt käes? Panen selle hääletusele vastavalt reglemendi paragrahvile 15. Kohaloleku kontroll. Kohal on 83 rahvasaadikut, puudub 21. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et täiendada käesoleva istungjärgu päevakorda kiireloomulise küsimusega, mis käsitleb sõjalise riigipöörde

katset NSV Liidus? Palun hääletada! Lihthäälteenamus. Ettepaneku poolt on 74 rahvasaadikut, vastu 5, erapooletuid on 2. Päevakorda on täiendatud.

Kas Pavel Grigorjevil on küsimus protseduuri kohta? Protseduuri kohta. Pavel Grigorjev.

P. Grigorjev

Lugupeetud härra spiiker! Ma ei saa aru. Me muudkui hääletame ja hääletame. Aga kes hääletas selle poolt, et me istume siin kella kümneni õhtul? Ja kui kaua me siin üldse istume, kas kella üheni või kaheni öösel? Arvatavasti peaks saalilt küsima, milline reglement meil täna kehtib. Minu meelest pole me teile erakorralisi volitusi andnud. Tänan!

Ülemnõukogu juhatajale 46. istungjärgu korraldamiseks erakorraliste volituste andmine

Juhataja

Küsi Ülemnõukogult. Lugupeetud Ülemnõukogu, ma palun suhtuda suuremeelselt minu lihtsasse pöördumisse. Palun anda mulle erakorralised volitused selleks istungjärguks. Teie otsuse vastuvõtmiseks on vaja kvalifitseeritud häälteenamust, kaks korda rohkem poolt kui vastu. Panen hääletusele. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et anda Ülemnõukogu juhatajale 46. istungjärguks erakorralised volitused? Palun hääletada! Ettepaneku poolt on 67 rahvasaadikut, vastu 7, erapooletuid on 4. Erakorralised volitused on antud.

Eesti Vabariigi Ülemnõukogu avaldus riigipöörde kohta NSV Liidus

Juhataja

Ettekande otsuseprojekti kohta, mis käsitleb sõjalise riigipöörde katset NSV Liidus, teeb Marju Lauristin.

M. Lauristin

Lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Kõigepealt informeerin ma teid sellest, et Ülemnõukogu vanematekogu, kes tuli kokku vaheaja alguses, otsustas moodustada teile antud projektide koostamiseks töögrupi. See koosnes kõigi fraktsioonide esindajatest ning projektid on ka kooskõlastatud kõigi fraktsioonide esindajatega. Kuna tegemist on oluliste otsustega, millel on riigiõiguslikud aspektid, osales töögrupi tegevuses justiitsminister hr. Raidla. Pidades silmas seda kaalu, mis praegusel väga pineval momendil on meie kõigi üksmeelsel tegutsemisel ning tasakaalukal ja kooskõlastatud otsuste tegemisel, konsulteerisime samuti Eesti Komitee juhatausega. Selle töö eesmärk oli üks: kindlustada käesolevas kriitilises olukorras meie positsiooni, tagada ühiskonnas tasakaal ja samal ajal anda teada nii oma rahvale kui ka maailmale, missugune on meie hinnang sellele riigipöördekatsele ning mis on toimumas Nõukogude Liidus, teades, kui üksmeelselt paneb vastu demokraatlik avalikkus Moskvas.

Projekt, mis on teie laudadel, koosneb viiest punktist. Esimene punkt sisaldab meie hinnangut Nõukogude Liidus alustatud riigipöördekatsele, kusjuures me kinnitame veel kord Eesti Ülemnõukogu otsuseid selle kohta, et Nõukogude Liidu jurisdiktsioon ei kehti Eesti Vabariigi territooriumil ning järelikult on ebaseaduslik ka erakorralise olukorra õigusrežiimi puudutavate seadusesätete rakendamine Eesti Vabariigi territooriumil siinsete elanike, asutuste, organisatsioonide ja riigivõimuorganite suhtes. Teises punktis juhime tähelepanu sellele, et kogu maailma avalikkuse toetatav riiklik poliitika, mida oleme järginud lahendamaks oma iseseisvusküsimusi kahepoolsete kontaktide ja läbirääkimiste teel, on praeguses olukorras tõkestatud. Selle protsessi on ühepoolset katkestanud Moskvas riiki pööravad grupid, mis paneb meile kohustuse kaitsta Eesti iseseisvumist vastavalt rahva tahtele, mida väljendas 3. märtsi referendum.

Lähtudes nendest kahest punktist, peame vajalikuks selgesõnaliselt öelda, et Eesti Vabariigi ametiisikute tegevus, kuidas seda ka ei serveeritaks, mis on suunatud riigipöörde toetamisele Moskvas ja Riikliku Erakorralise Olukorra Komitee korralduste elluviimisele, on Eesti Vabariigis kuritegelik. Ma juhin tähelepanu sellele, et jutt on Eesti Vabariigi ametiisikutest. Järelikult langeb ära näiteks meie töögrupis tekkinud küsimus, mismoodi tuleb suhtuda kas või reamehesse, keda on toodud vägivaldselt tänavale. Meie jurisdiktsiooni alla käib Eesti Vabariigi ametiisik.

Neljandas punktis kutsume üles Eesti ühiskonda, nii eesti kui vene keelt kõnelevaid inimesi, arvestama seda positiivset kogemust, mis meil on. Tänapäeval oleme saanud kõik omavahelised asjad läbirääkimiste teel korda ajada, poliitiliste meetoditega, mitte vägivalda kasutades,

oleme lahendanud ka tõsisemaid konflikte ja seetõttu kutsume praeguseski olukorras üles mitte õhutama kirgi, mitte teravdama sisemisi konflikte, vaid säilitama just sisemist tasakaalu ja sellega tagama kõigi Eesti elanike turvalisus ükskõik kui kriitilises olukorras.

Viiendas punktis kordame mõtet, mida juba oma pöördumises väljendas hr. Rüütel. Kutsume kõiki üksikisikuid, organisatsioone ja riigivõimuorganeid tegutsema meelegi kindlalt ja rahumeelselt. Kui aga olukord nõuab, näiteks Ülemnõukogu ja teiste riigivõimuorganite tegevuse vägivaldse tõkestamise korral, peab igaüks iseseisvalt tegutsema meie sõltumatuse kaitseks.

Me ei välista ka vajadust rakendada üldist kodanikuallumatust kõigis vormides, mis on tuntud tsiviliseeritud maailmas. Meie otsus on kooskõlas sellega, mis toimub praegu kogu maailmas, avaldustega, mida teevad kõik demokraatlikud jõud ja demokraatlike riikide valitsused, ettevõtmistega Nõukogude liiduvabariikide pealinnades. Ainult niisugune üksmeel võib tõkestada diktatuuri võidulepääsu ning juhtida meid taas rahulikule demokraatiale ja iseseisvuse poole viivale arenguteele.

Juhataja

Suur tänu! Tundub, et küsimusi ei ole, kõik on selge. Kas on küsimusi? Siiski on. Marju Lauristin, tule palun tagasi. Priidu Priks.

P. Priks

Lugupeetud Marju Lauristin! Mul on küsimus kolmanda punkti kohta, kus on öeldud, et nn. Riikliku Erakorralise Olukorra Komitee korraldusi täitma asuvate ametiisikute tegevus kuulutatakse käesoleva otsusega kuritegelikuks. Kui on kuritegu, peab olema ka karistus. Mina igatahes ei leidnud kriminaalkoodeksist ühtegi punkti, mis näitaks, milline on see karistus, kas 10 rubla või 10 aastat vanglat. Tahaksin teada, milline karistus järgneb. Aitäh!

M. Lauristin

Hr. Priks, teil on tõepoolest õigus. Meie vabariigi seadustik ei ole kohandatud eriolukordadele, see on meie tegemata jätmine. Seetõttu me ei saanud siin mitte mingit täpset kvalifikatsiooni anda. Tegemist on üldhinnanguga, mille täpse sisu üle peame koos otsustama. See, kas tegevus on ebaseaduslik või kuritegelik, tähendab sisuliselt ühte ja sama asja. Redaktsioonikomisjonis arutades leidsime, et millegi kuritegelikuks nimetamine on samal ajal ka moraalne hinnang, praeguses olukorras eeskätt.

Juhataja

Suur tänu! Vladimir Kuznetsov.

V. Kuznetsov

Lugupeetud ettekandja! Kas te olete saajaprotsendiliselt kindel, et kui Ülemnõukogu võtab selle otsuseprojekti vastu, siis säilib Eestis tasakaal ja Nõukogude Liidu juhtkond ei võta vastumeetmeid erakorralise olukorra kehtestamise näol Eestis, mis loomulikult teravdaks järsult olukorda. Tänan!

M. Lauristin

Lugupeetud hr. Kuznetsov, teie teate sama hästi kui meie kõik, et erakorraline olukord on tänasest ööst alates kuueks kuuks juba kehtestatud. Küsimus on selle korralduse rakendamise vormidest ja moodustest ning nagu me Venemaal toimuva järgi näeme, on siin tõkkeks just demokraatlike riigiorganite ja rahva üksmeelne tegevus. Kui me räägime tasakaalu rikkumisest väljastpoolt, siis nähtavasti rikuvad seda sõjamasinad, mis praegu juba liiguvad Lõuna-Eesti teedel ja ka Tallinna tänavatel. Meie omalt poolt saame tegutseda kindlameelselt, rahumeelselt ja tasakaalukalt ainult siis, kui meil on olemas riigiorganite otsused, millest juhinduda, andmata voli kirgedele.

Juhataja

Suur tänu! Valeri Kois.

V. Kois

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Viiendas punktis on öeldud: "Eesti Vabariigi Ülemnõukogu kutsub üles kõiki kodanikke." Kes on Eesti Vabariigi kodanikud? Aitäh!

M. Lauristin

Ka seda küsimust oleme arutanud. Käesoleval juhul on kasutatud mõistet "kodanik" n.-ö. üldmõttes. Selle all mõeldakse tsiviilisikuid, tsiviilühiskonna liikmeid, kes kõik võivad osaleda kodanikuallumatuse aktsioonis.

Juhataja

Suur tänu! Pavel Grigorjev.

P. Grigorjev

Lugupeetud pr. Lauristin! Mulle pole selge pealkiri. Kas riigipöördekatse või ikkagi sõjaväeline riigipööre? Kui see on katse, siis kas edukas või ebaõnnestunud? Ja teine küsimus. Miks te nii kategooriliselt väidate, et Moskva on katkestanud läbirääkimised Eesti arenguteede üle, ja millise passiga te Rootsist tagasi tulite, kas Eesti või Nõukogude passiga? Tänan!

M. Lauristin

Kõigepealt, mis puudutab viimast küsimust, siis see ilmselt ei haaku arutatava otsuseprojektiga. Mis puutub kahepoolsete kontaktide võimaluse vaidlustamisse, siis võin öelda, et need on tõepoolest katkenud ja just seetõttu, et meil ei ole Moskvast enam partnerit, kellega neid kontakte alustasime. Erakorralises olukorras riigipööret teostav grupp ei ole parlamentaarsete läbirääkimiste partner.

Juhataja

Suur tänu! Tiit Made.

T. Made

Austatud eesistuja, lugupeetud Marju Lauristin! Kas te kaalusite seda, et kutsuda rahvast lisaks kodanikuallumatusele üles üldstreigile, näiteks kui asi peaks minema nii kaugele? Kas ei peaks streigile kutsumine olema selles dokumendis sees? Aitäh!

M. Lauristin

Kaalusime küll ja leidsime, et praegu oleks seda teha enneaegne. Selle kohta tuleks langetada eraldi otsus.

Juhataja

Enn Leisson.

E. Leisson

Lugupeetud härra eesistuja, lugupeetud ettekandja! Lugupeetud kolleegid! Kas teile ei tundu, et 4. ja 5. punkt, mis sisaldavad üleskutseid, ei sobi sellesse otsusesse. Ma toetan Priidu Priksi arvamust 3. punkti kohta, milles me kavatseme kuulutada teatud tegevuse kuritegelikuks. Tuleb kindlaks määrata ka karistus kuriteo eest.

Teises punktis ei saa ma aru teisest lausest. Selles öeldakse, et Eesti Vabariigi Ülemnõukogu on õigustatud realiseerima Eesti Vabariigi riiklikku iseseisvust vastavalt 91. aasta 3. märtsi referendumis väljendatud rahva tahtele. Kas Eesti Vabariigi Ülemnõukogu kavatses realiseerida seda või kordab jälle üle oma õigused, mis tal niigi on? Minu meelest pole meile kui väikerahvale vastuvõetav mingi muu tee iseseisvusele kui demokraatlik arengutee, kuid selle lõpetas sõjalise riigipöörde katse, õigemini sõjaline riigipööre, mis Nõukogude Liidus on siiski toimunud. Ja selles olukorras peaks Ülemnõukogu Eesti rahva ja riikluse kaitseks välja kuulutama Eesti Vabariigi riikliku iseseisvuse. Nüüd ja mitte hiljem. Täna!

M. Lauristin

Hr. Leisson, kõnesolev punkt tähendabki, et niisugust otsust saab teha ainult Eesti Vabariigi Ülemnõukogu. Sellist otsust ei saa langetada ükski redaktsioonikomisjon, vanematekogu ega keegi muu. Mõistagi ei saa seda teha ka n.-õ. improvisatsiooni korras, kuid minu meelest on meie kohus see võimalus käesoleval hetkel reserveerida, teadvustada vastutust, mis sellega kaasneb. Aga vastutus on nii suur, et käesoleval hetkel me lihtsalt ei saa küsimust hääletamisele panna.

Nüüd mõni sõna selle kohta, kas meil on vaja üleskutsuvaid punkte. Tegelikult kaalusime võimalust teha kaks eraldi dokumenti – üleskutsuv pöördumine ning Moskva sündmuste ja vastavalt ka meie situatsiooni hinnang –, kuid ühistes arutlustes jõudsimme tulemuseni, mida te näete. Me ei teinud kahte eri dokumenti, sest sel juhul oleksime pidanud kordama ühte ja sedasama hinnangut toimunud. Kahest projektist sai n.-õ. töö korras üks. Samal ajal olime veendunud, et rahva poole pöörduda on praegu vaja.

Juhataja

Suur tänu! Aleksei Zõbin.

A. Zõbin

Lugupeetud Marju Lauristin! Tahaksin esitada küsimuse tavalise inimese loogikast lähtudes. Kui me oleme NSV Liidu territooriumi osa, siis sel juhul on presidendi kohustused üle võtnud asepresident normaalselt oma õigustesse astunud ja kõik oleks justkui seaduslikult tehtud. Ja me peaksime nagu alluma nendele otsustele. Kui me oleme aga eraldi riik, see tähendab ei kuulu NSV Liidu koosseisu, siis on Eesti territooriumil asuvad väed okupatsiooniväed. Nii ühel kui teisel juhul kutsuvad selle dokumendi autorid elanikke üles nendele vägedele vastupanu osutama. See tähendab, et elanikkond peab esimesel juhul osutama vastupanu

seaduslikele võimudele, teisel juhul aga pidama partisanisõda. Kas autorid annavad endale aru, et nad asetavad kõik inimesed olukorda, kus nad juba ette on kuulutatud kurjategijateks, kui nad ei osuta vastupanu nendele nähtustele. Kas poleks siiski lihtsam olnud koostada n.-ö. süüdimõistev dokument, mitte aga selline, mis nõuab igalt inimeselt vastupanu osutamist nendele nähtustele. Kas on siis humanne praegu nõuda sellist asja kõigilt inimestelt vabariigis, kuulutades juba ette kurjategijateks need, kes mingil määral hakkavad tegutsema või tahtmatult alluvad uute võimude otsustele?

M. Lauristin

Kõigepealt, hr. Zöbin, olete ilmselt minuga nõus, et iga riigi ajaloos, iga rahva ajaloos võib tekkida selline hetk, kus ta peab andma oma hinnangu toimuvale ja langetama asjakohase otsuse. Ja need hetked on ajaloos olnud seotud ikka sellega, et tuleb tõkestada järsku tekkinud oht demokraatialle, diktatuurioht, fašismioht jne. Kui te räägite, et toimunud on seaduslik pööre, siis on see vastuolus kõigi maade põhiseadustega, millest ükski ei näe ette seaduslikult valitud presidendi vägivaldset kõrvaldamist, mis praegu on toimunud. See, et igaüks meist peab oma otsuse tegema, on tõepoolest meie moraalne kohustus. Me ei kutsu kodusõjale, me ei kutsu mittemingisugusele vägivallale. Vastupidi, me kutsume igaüht üles langetama moraalne otsus ja vastavalt käituma. Samuti arvan, et Eesti Vabariigi Ülemnõukogu kohus on öelda meie elanikele, milline on meie seisukoht, nagu seda juba on öelnud Venemaa, nagu seda on öelnud või ütlemas mitmed teised vabariigid. Ma leian, et teie valijad ja meie kõigi valijad ei mõistaks meid, kui oleksime selles olukorras vait.

Juhataja

Suur tänu! Sergei Sovetnikov.

S. Sovetnikov

Lugupeetud pr. Lauristin! Mulle näib, et selle otsuse projekt ei vasta siiski hr. Rüütli avalduse vaimule, milles ta rääkis Eesti rahva tarkusest ja kutsus Eesti rahvast üles olema suur. Ma ei näe selle avalduse projektis ei tarkust ega suurust. Nõukogude juhtkonna avalduse 2. punktis on öeldud, et kogu NSV Liidu territooriumil tuleb kehtestada NSV Liidu konstitutsioon ja NSV Liidu seaduste tingimusteta ülimuslikkus. Meil aga on 1. punktis kirja pandud, et Nõukogude Liidus on seadusliku riigivõimu teostamine ebaseaduslikult takistatud. Pole kuulda, et valitsus või Ülemnõukogu oleks laiali saadetud. Mina küll ei söanda nii kategooriliselt rääkida ebaseaduslikkusest enne NSV Liidu Ülemnõukogu otsust, mis

võetakse vastu 27. augustil. Aga mis siis, kui homme asub taas ametisse Mihhail Gorbatšov, nagu Gennadi Janajevi intervjuust võib järeldada, ja see jääb jõusse? Kuidas me siis seda olukorda hindame? Täna!

M. Lauristin

Kahjuks on ajalugu näidanud, et ka ülemnõukogud võtavad mõnikord vastu ebaseaduslikke otsuseid, kui tankid on ülemnõukogu maja ees. Seda esiteks. Teiseks, kaalul on meist igaühe otsustusjulgus. Ja kolmandaks. Kui homme tõepoolest näeme president Gorbatšovi – seda aga siis juba Moskva tänavatel ja mujal osutatava vastupanu tulemusena – uuesti üle võtmas oma presidendikohustusi, on meil võimalus sellele vastavalt reageerida. Praegu me reageerime sellele, mis juba on toimunud, mitte sellele, mis võib-olla toimub.

Juhataja

Suur tänu! Tiit Made teine küsimus.

T. Made

Austatud eesistuja, lugupeetud Marju Lauristin! Muidugi reageerime viinasena ja pärast seda, kui kõik teised on reageerinud. Ma ei tahaks öelda, mis asi see on. Kuid minu küsimus tuleneb sellest, et ma ei ole rahul Enn Leissoni, kolleeg Enn Leissoni küsimusele antud vastusega. Nimelt, kui asjad arenevad nii, nagu too nõukogu või komitee seal Moskvast tahab, ja me täna mingisuguseid poliitilisi otsustusi vastu ei võta, siis homme võib-olla ei olegi meil enam seda võimalik teha. Kui siisuguseid otsustusi hakkab vastu võtma Erakorraline Kaitsenõukogu, kellele me anname asjakohased volitused võib-olla mõne hetke pärast, siis ei ole sõnadel enam nii suurt kaalu kui praegu Ülemnõukogus öeldul. Seepärast arvan ka mina, et tasuks ikkagi veel kaaluda, kas meie poliitilise otsustuse samm ei võiks olla pikem kui jänesehaak, mida kavatseme selle dokumendiga teha. Ma täna!

M. Lauristin

Ma arvan, hr. Made, et Ülemnõukogu otsustuste võimalused ei ole ammendatud nende kolme dokumendiga, kuid kindlasti saame hääletusele panna ainult neid projekte, mis meil on juba valmis, mitte neid, mida meie laual ei ole.

Juhataja

Suur tänu! Klavdia Sergij.

K. Sergij

Lugupeetud spiiker, lugupeetud Marju Lauristin! Kas teile ei näi, et 4. punkt on vastuolus 3. punktiga? Kolmandas punktis kutsume kõiki, ka juhtivaid ametiisikuid, mitte alluma korraldustele, 4. punktis aga hoiduma tegudest, mis võiksid üles kütta kirgi ja rikkuda sisemist tasakaalu Eestis.

M. Lauristin

Lugupeetud pr. Sergij! Kolmas punkt kõneleb ametiisikute ametialasest tegevusest ja ka nende kohta käib 4. punktis öeldu, et kui nad käituvad nii, nagu me ette kirjutame, s.t. Eesti Vabariigi seaduste järgi, siis peavad nad seda tegema rahulikult, mitte provotseerivalt. Neljas punkt räägib tegevuse laadist, 3. punkt aga selle juriidilisest sisust. Vastuolu siin ei ole, need punktid peavad just konkreetsetel juhtudel teineteisele vastama.

Juhataja

Suur tänu! Aleksandr Labassov.

A. Labassov

Pr. Lauristin! Kuidas te kommenteeriksite meie otsuse projektist, eriti selle esimesest ja teisest osast lähtudes NSV Liidu Konstitutsioonilise Järelevalve Komitee avaldust. See komitee tegi üsna üheselt teatavaks oma seisukoha.

M. Lauristin

Lugupeetud hr. Labassov, kahjuks ei ole mul otsesest allikast informatsiooni selle kohta, kuidas NSV Liidu Konstitutsioonilise Järelevalve Komitee praeguses olukorras tegutseb.

Juhataja

Suur tänu! Ants Veetõusme.

A. Veetõusme

Lugupeetud pr. Lauristin! Oma ettekandes te mainisite, et kõne all oli ka iseseisvuse väljakuulutamine, kuid see ei leidnud poolehoidu. Millised olid nende jõudude seisukohad, kes olid iseseisvuse väljakuulutamise vastu?

M. Lauristin

Lugupeetud hr. Veetõusme, ma ei ole mitte midagi niisugust väitnud. Ka stenogrammis ei ole midagi selletaolist. Ka ütlesin täpselt seda, mis siingi on fikseeritud. Praegune olukord on just niisugune, nagu siin on öeldud. See, kas on vaja astuda järgmisi samme, sõltub olukorra arengust. Meie redaktsioonikomisjon või töögrupp ei olnud saanud mandaati seda laadi dokumentide väljatöötamiseks.

Juhataja

Enn Leisson, teine küsimus.

E. Leisson

Lugupeetud ettekandja! Ma saan aru, et te esindate ka praegu seal kõnetoolis redaktsioonikomisjoni. Ja ma tahaksin küsida teilt kui redaktsioonikomisjoni esimehelt, kas te soostute 2. punktiga minu pakutavas redaktsioonis, mis kõlaks nii: "Erakorralise olukorra kehtestamine NSV Liidus on vägivaldselt katkestanud Eesti Vabariigi taastamiseks käivitatud kahepoolsete läbirääkimiste protsessi. Sellest tulenevalt on Eesti Vabariigi Ülemnõukogu kohustatud realiseerima Eesti Vabariigi riikliku iseseisvuse vastavalt 1991. aasta 3. märtsi referendumiga väljendatud rahva tahtele." Tänan!

M. Lauristin

On selge, et ma ei saa siin puldis võtta ainuisikuliselt vastu otsuseid, mis nõuavad nii redaktsioonikomisjonis arutamist kui ka saali otsust parandusettepanekuna. Aga kõigepealt peaksime kokku leppima, kas hakkame teksti suures saalis redigeerima.

Juhataja

Kolleegid, mulle on laekunud juba mitu ettepanekut vaheaja kuulutamiseks. Sellest johtuvalt mõelgem, kas meil on tarvidust väga põhjalikult küsimusi esitada.

A. Tähiste

Austatud eesistuja, lugupeetud pr. Lauristin! Te ütlesite kõigepealt, et töögrupp tegi need kolm projekti olukorrast lähtuvalt. Nüüd ma küsiksin taas sõjalise riigipöörde katset käsitleva otsuse projekti 2. punkti kohta. Kas siis töögrupp ei näinud vajadust rohkemaks kui lugupeetud kolleeg Made nimetatud jänesehaagiks? Ja mul on ka teine küsimus. Nagu te ütlesite, ei olnud töögrupil ühegi saadikurühma mandaati selleks, et kuulutada välja tegelik

poliitiline iseseisvus. Kas ikka tõesti? Täna hommikul istusin Eesti Maa-Keskerakonna saadikurühma koosolekul ja seal andsime oma esindajale Liia Hännile sellise mandaadi üsna selgesõnaliselt kaasa. Ootaksin vastust. Aitäh!

M. Lauristin

See töögrupp moodustati vanematekogu otsusega, kusjuures vanematekogu arutas kõiki neid ettepanekuid ja mõiste "mandaat" tähendab, et me tegutsesime vanematekogus saavutatul põhjal, nimetame seda siis konsensuseks või üksmeeleks. Kusjuures meie eesmärk oli tõepoolest nii kiiresti kui võimalik teha valmis praegu arutatavad projektid ja edaspidi ette valmistada otsused, mida arenev olukord nõuab. Vanematekogu koosolek, kus meie komisjon moodustati, igatahes ei andnud meile konkreetset ülesannet teha teie nimetatud projekti.

Juhataja

Suur tänu! Anatoli Novohatski.

A. Novohatski

Hästi. Lugupeetud Marju Lauristin! Avameelselt öeldes ei rahuldanud mind teie vastused kolmanda punkti kohta või õigemini selles osas, siis puudutab kriminaalkaristust või kuritegelikku tegevust riikliku komitee korralduste täitmisel.

Selgitan oma mõtet. Pärast Eesti vabastamist Saksa fašistlikest vägedest 1944. aastal leidis selliseid Eesti Vabariigi kodanikke, kes võtsid relva ja läksid metsa, et nõukogude võimu vastu võidelda. Öösiti käisid nad taludes ja nõudsid poliitilistest sündmustest väga kaugel olevatelt inimestelt relva ähvardusel leiba ja rõivaid. Päeval aga tulid ametliku võimu esindajad ja saanud teada niinimetatud kaasaaitamisest, saatsid inimesi Siberisse. Niisiis karistas toosama võim, kes ei taganud oma kodanike kaitset, neid sellepärast, et nad ise ei suutnud end kaitsta relvastatud inimeste vastu.

Mulle näib, et meie toimime praegu mingil määral samamoodi, püüdes mõjutada inimesi mitte täitma võimude korraldusi, kelle käsutuses on vajalikud vahendid ja võimalused, sundimaks inimesi tegema seda, mida nad praegu katsuvad meile ette kirjutada. Ma ei taha hakata arutama, kas see on seaduslik või ebaseaduslik jne., tahan, et olukord oleks selge. Seepärast olen seisukohal, et kui me ei suuda tagada oma kodanike kaitset, siis pole meil moraalset õigust tõugata neid sellistele tegudele. Tahaksin veel kord kuulda teie seisukohta selles küsimuses.

M. Lauristin

Too paralleel on tõepoolest õpetlik. Sest praegu, kui vaatame tagasi neile aegadele, oleme ikkagi asunud seisukohale, et ametiisikul on oma tegevuses tähtis järgida õiguslikke printsiipe ka siis, kui talle antakse kuritegelikke käske. Meie aga peame Eesti Vabariigi riigivõimuorganina siinsetele ametiisikutele siiski meelde tuletama, et nemad täidavad Eesti Vabariigi seadusi. Ja Eesti Vabariigi seadustele allumast keeldumine on kuritegelik nähtus.

Juhataja

Suur tänu! Ants Veetõusme teine küsimus.

A. Veetõusme

Lugupeetud pr. Lauristin, kas on võimalik avalikustada redaktsioonikomisjoni koosseisu? Arvatavasti jätkab ta oma tööd. Ja teiseks, kuidas teie arvates saavad Ülemnõukogu tööprotsessis osaleda need saadikud, kes ei kuulu ühtegi fraktsiooni? Vanematekogus on ju esindatud ainult fraktsioonide juhid. Aitäh!

M. Lauristin

Sama küsimuse esitas ka hr. Made, kes esindas vanematekogus sõltumatuid saadikuid. Sisuliselt on see küsimus adresseeritud reglemendile. Sest sõltumatute saadikute esindatus vanematekogus ei ole meil tõepoolest reglementeeritud. Ja vaevalt et mina siin teie ees seistes suudan olukorda lahendada. Igatahes niisugune see reglement tõesti on. Mis puutub koosseisusse, siis mul ei ole seda hetkel siin kirjalikult ees. Ma püüan saada selle üleskirjutuse. Võin öelda teile praegu mälu järgi, kuid see ei pruugi olla täielik loetelu. Nii et võib-olla te ootate hetke, me püüame teha selle teatavaks nimekirjaliselt.

Juhataja

Suur tänu! Laiendus minult: sõltumatud saadikud teevad oma seisukohad ja arvamused teatavaks täiskogule. Samas tahaksin kolleegidele südamele panna, et küsimusi ei maksa välja mõelda lõpmatult. Neile, kes küsimuste esitamisega loodavad arutelu blokeerida, meenutan, et praegu kehtivad juhataja erakorralised volitused ja me võime arutamist jätkata väga pikalt, kui Ülemnõukogu seda soovib. Vitali Menšikov.

V. Menšikov

Lugupeetud pr. Lauristin! Kordan küsimust, mis siin juba kõlas. Kas on tegemist riigipöördekatse või riigipöördega? Need on kaks eri asja. Ja teine küsimus. Kuidas realiseerida meie otsuse 2. punkti erakorralise olukorra tingimustes, mis praegu tegelikult ikkagi kehtivad, kuigi neisse võib ju eitavalt suhtuda. Normaalsetes tingimustes kulub ju Nõukogude Liiduga normaalsete läbirääkimiste alustamiseks poolteist aastat.

M. Lauristin

Mis oli esimene küsimus? Mul läks selle pika jutu lõppu jälgides algus meelest ära. Ah jaa! Taas küsimus sellest, kas riigipööre on toimunud või on tegemist riigipöördekatsega. Me lähtusime sellest, et kuna praegu osutatakse vastupanu ja protsess ei ole veel lõppenud, siis võib mässajate tegevust käsitada riigipöördekatseks, mitte aga teostunud riigipöördeks. Kui Ülemnõukogu leiab, et pööre on siiski toimunud, siis võime seda sellisena ka käsitada.

Mis aga puutub 2. punkti sisusse, siis tuletan teile meelde, et juba 90. aasta 30. märtsil asusime taastama Eesti Vabariigi iseseisvust õigusliku järjepidevuse alusel. See protsess on arenenud küllalt jõudsasti. Meil on oma seadustiku, oma riigivõimuorganite ja kogu Eesti ühiskonna ülesehitamisel piisavalt alust rääkida saavutustest, mida me peame kaitsma praegu ja mille kaudu saame realiseerida oma otsuseid. Samal teel tuleb edasi minna. Ja sellest ongi siin jutt. Meil on juba see riiklus, see alus, millele saame otsuses toetuda ja mis annab võimaluse käituda iseseisva riigina, sest Eesti Vabariik on ju juriidiliselt olemas olnud kogu aeg.

Juhataja

Ants Paju.

A. Paju

Austatud juhataja, austatud ettekandja, lugupeetud kolleegid! Minul on küsimus pigem saalile kui juhatajale ja ettekandjale. Täna õhtul oleme siin seda dokumenti arutades jõudnud uluki bioloogiani välja. Ma ei tea, kellega oleme rääkinud. Head kolleegid, ma arvan, et praegu on käes niisugune hetk, kus üle politiseerida pole enam midagi. Peame oma tahteavalduseni jõudma, aga mitte projekti ümber nämmutama. Aitäh!

Juhataja

Viimane küsimus on Vladimir Lebedevilt ja sellega lõpetame nende esitamise.

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Mul on pr. Lauristinile küsimus arutatava dokumendi kohta. Teises punktis on kirja pandud, et läbirääkimiste käivitunud mehhanism on vägivaldselt seisma pandud. Mil viisil? See on minu esimene küsimus. Teine küsimus puudutab 3. punkti, millest me teiega rääkisime dokumentide koostamisel. Kolmandas punktis räägitakse ametiisikute kuritegelikust tegevusest. Palun kommenteerige seda. Ma palun vabandust, kui selline küsimus juba esitati. Siis pole pr. Lauristinil vaja vastata. Ja veel tahaksin peatuda 5. punktil, kus kutsutakse kõiki üles tegutsema iseseisvalt. Kas see ei tähenda, et me hoiame kõrvale vastutusest oma otsuste eest ja õhutame inimesi mingitele kokkupõrgetele või ekstsessidele?

M. Lauristin

Sellele küsimusele ma tõesti juba vastasin. Läbirääkimised katkestati selle kaudu, et meie partner muutis oma staatust. Mis puutub 3. punkti, siis, nagu ma juba rõhutasin, on selles arvesse võetud diskussiooni ja märkusi. Varem oli sõnastus hoopis laialivalguvam, praegu aga on selgesti kirjas "Eesti Vabariigi ametiisik". Eesti Vabariigi ametiisik – see on väga täpselt määratletav mõiste. Siin ei saa tegemist olla iga tänaval vastutulijaga ega ka Nõukogude armee sõduriga. Ma ei tea, kuidas kõlab tõlge, vähemalt eestikeelses tekstis on selgesti öeldud: "Valmis tegutsema iseseisvalt Eesti iseseisvuse heaks, rakendades rahumeelse kodanikuallumatuse põhimõtteid". Järelikult ei tule tegutseda ükskõik kuidas, vaid rahumeelse kodanikuallumatuse põhimõtteid rakendades. See on üsnagi täpne kvalifikatsioon. Silmas ei peeta mitte mingisugust vägivalda, stiihiat või muud selletaolist.

Juhataja

Suur tänu, Marju Lauristin!

M. Lauristin

Vabandust, vahepeal saime hr. Propstilt ka vanematekogu otsuse üleskirjutuse töötanute koosseisu kohta, mida taheti teada. Töötasid Jaak Allik, Jaak Jõerüüt, Liia Hänni, Arvo Junti, Rein Järlik, Ants Paju, Mart Laar, Klavdia Sergij, Vladimir Lebedev, Viktor Andrejev, Sergei Sovetnikov ja teie ees seisja.

Juhataja

Suur tänu! Sellega on kõik küsimused ettekandjale esitatud. Ma palun Marju Lauristini asuda

oma töökohale. Peame ühe hetke nõu. Vaheaeg 15 minutit. Ma palun redaktsioonikomisjoni, sõltumatuid saadikuid ja loomulikult neid, kes soovivad, siia laua juurde tulla.

V a h e a e g

Juhataja

Kohaloleku kontroll. Kohal on 81 rahvasaadikut, puudub 24.

Kolleegid, mulle on laekunud üheksa ettepanekut fraktsioonidelt ja saadikutelt, et läbirääkimisi mitte avada. Panen selle arvamuse hääletusele.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et käesolevas päevakorrapunktis läbirääkimisi mitte avada? Palun hääletada! Lihthäälteenamus. Üks hetki. Vladimir Malkovski.

V. Malkovski

Olen väga tänulik meie spiikrile otsusekindluse eest. Ma lihtsalt tahtsin öelda, et kui me ei hakka sõna võtma, siis võib-olla ei tarvitse seda kõike üldse arutada, sest hirmuga võib teha suuri rumalusi.

Juhataja

(Hääled saalist.) Võtan teadmiseks.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et käesolevas päevakorrapunktis läbirääkimisi mitte avada, vaid asuda kohe otsust vastu võtma? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 65 rahvasaadikut, vastu 16, erapooletuid on 2. Läbirääkimised lõpetatakse.

Palun redaktsioonikomisjoni poolt kõnetooli Marju Lauristini.

M. Lauristin

Lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Redaktsioonikomisjon jõudis suhtelisele üksmeelele järgmiste paranduste suhtes: Esimeses lõigus otsustati sõnastada osa teksti sellisena: "End Riiklikuks Eriolukorra Komiteeks nimetanud grupi tegevuse tulemusena on Nõukogude Liidus ebaseaduslikult tõkestatud põhiseadusliku riigivõimu teostamine" ja edasi läheb tekst endises sõnastuses. Tähendab, jääb ära "Eesti Vabariigi Ülemnõukogu tunnistab, et", samuti sõnad "on sõjaline riigipööre, mille". Lähtudes Enn Leissoni ettepanekust, on 2. punktis ära jäetud sõna "katse". Ka ei ole seda pealkirjas, seal mainitakse riigipööret NSV Liidus. Teise punkti algus kõlab järgmiselt: "Riigipööre NSV Liidus ja eriolukorra kehtestamine on

vägivaldselt katkestanud Eesti Vabariigi taastamiseks käivitatud kahepoolsete läbirääkimiste protsessi. Sellest tulenevalt on Eesti Vabariigi Ülemnõukogu õigustatud ühepoolset realiseerima ..." Tähendab, siia paneme vahele sõna "ühepoolset", kuna kahepoolne tegevus pole sellises olukorras võimalik. Kolmandas punktis otsustati asendada sõna "kuritegelikuks" sõnaga "ebaseaduslikuks", leides, et see on poliitiline, mitte juriidiline hinnang ja et pole kriminaalkodeksi paragrahvi, millega seda asja mõõta.

Kuna siin oli juttu, et isetegevus võib siiski osutada ohtlikuks, otsustati 5. punkti viimane lause sõnastada järgmiselt: "Kuid kui olukord nõuab, olgu igaüks valmis rakendama rahumeelse kodanikuallumatuse põhimõtteid."

Tehti ettepanek, et see, mille me vastu võtame, oleks avaldus, mitte otsus, kuna otsustavat osa siin ei ole. Niisiis on tegemist avaldusega riigipöörde kohta NSV Liidus. Kõik.

Juhataja

Suur tänu, Marju Lauristin!

Lähtudes oma erivolitustest, panen projekti hääletusele. Kes on vastu, see on vastu, kes on poolt, see on poolt. Ma kordan veel ja palun täpselt tõlkida. Lähtudes oma erivolitustest ei anna ma rohkem sõna, ei protseduurilistes ega muudes küsimustes. Kellele mingi asi ei meeldi, hääletagu vastu. Kõik.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta Ülemnõukogu avaldus vastu niisuguses redaktsioonis, nagu selle luges ette Marju Lauristin? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 69 rahvasaadikut, vastu 15, erapooletuid ei ole. Avaldus on vastu võetud. Sellega on päevakorrapunkt ammendatud.

Mul on üks päevakorraväline teadaanne, mille ma ette loen. Ja pärast seda võime vajaduse korral täpsustada ka neid asjaolusid, mis puudutasid eelmist päevakorrapunkti. Kuid ma ütlen veel kord, kolleegid, et tegutsen erakorraliste volitustega ja ma ei lase ennast häirida. Praegu hakkan ette lugema avaldust. See on päevakorraväline. Ma ei anna võimalust ei küsimusteks, sõnavõttudeks ega millekski muuks.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Teen teile ja ka raadiokuulajatele ning televaatajatele teatavaks, et täna arutas Eesti Vabariigi Ülemnõukogu juhatus koos Eesti Komitee juhatusega probleeme, mis on seotud sõjaväelise riigipöördega Nõukogude Liidus, ja ühenduses sellega esitan ma järgmise üleskutse:

"Hetkel, kus Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamine rahulikul teel on sattunud tõsisesse ohtu kuritegeliku riigipöördekatse tõttu NSV Liidus, pöördume Eesti rahva poole üleskutsega tulla kaitsema Eesti Vabariigile eluliselt tähtsaid välismaailmaga sidepidamise keskusi. Vaid rahva

üksmeelne, rahulik ja meelekindel kohalolek saab tõkestada mis tahes vägivalda ning ära hoida meie riigi infotuiksoonte läbilõikamist. Kutsume eestimeelseid mehi, kes elavad Tallinnas ja selle ümbruses, tänasest õhtust alates tulema valvesse televisioonimaja ja raadiomaja juurde, et ei korduks see, mis on toimunud juba Lätis ja Leedus, kus rahvas on jäetud ilma tähtsatest infoallikatest. Jätame koju naised, lapsed, terariistad ja provokatsioonide ärahoidmiseks mis tahes vormiriided. On aeg asuda otsustavalt tegutsema. Vajalikku informatsiooni saate telefonidel 606 290, s.o. Toompeal, 434 389 raadiomajas ja 434 979 telemajas." Ma kordan telefoninumbreid: 606 290 Toompeal, 434 389 raadiomajas, 434 979 telemajas. Üleskutsele on alla kirjutanud Tunne Kelam ja Ülo Nugis.

Tuletan veel kord kõigile meelde, et praegu töötab Ülemnõukogu juhatus erakorraliste volitustega ja ma ei kavatse lasta ennast häirida kõigest sellest, mis on juba toimunud ja veel toimub. Ma lihtsalt informeerin Ülemnõukogu, et analoogilised otsused on juba vastu võetud Kirgiisias, Valgevenes, rääkimata teistest Nõukogude Liidu vabariikidest, mis teile teada on. Loomulikult on nende hulgas Läti ja Leedu. Ja kõik need võtted, kuidas blokeerida Ülemnõukogu tööd otsuste vastuvõtmisel, on selle tööajaga juba selgeks saanud.

Nüüd loen ette ühe pöördumise vene keeles:

"Eesti Ülemnõukogu saadikute pöördumine vabariigi võimu- ja valitsemisorganite, töökollektiivide ja kõigi elanike poole.

Meie, saadikurühmade "Koostöö", "Võrdsete õiguste eest", "Virumaa" ja "Kommunistlik fraktsioon" liikmed, pöördume Ülemnõukogu, valitsuse, kohalike omavalitsusorganite, töökollektiivide, ühiskondlike liikumiste, organisatsioonide ja parteide, kõigi Eestimaa elanike poole.

Meie ühiskonna sügavad deformatsioonid, mis on tingitud perestroika kindlate orientiiride puudumisest ja riigi oskamatus juhtimisest, on viinud nõukogude rahva katastroofi piirile. Üldkriis on haaranud kõiki meie elu valdkondi, täielikult on kadunud usaldus võimude vastu ja majandus on laostunud. Riigis möllab kuritegevus ja korruptsioon. See kõik on tekitanud inimestes väljapääsmatustunde ja ebakindluse oma homse päeva suhtes. Olukorda halvendab ühiskonna järsk polariseerumine. Nendes tingimustes loodigi NSV Liidus Riiklik Erakorralise Olukorra Komitee, mis võttis endale täieliku vastutuse ühiskonna elu stabiliseerimise eest.

Arvestades vabariigis toimuvate protsesside iseärasusi, mis võimaldavad lahendada teravaid vastuolusid eranditult poliitiliste meetoditega, vägivalda rakendamata, kutsume kõiki üles hoiduma mis tahes aktsioonidest, mis aitaksid olukorda pingestada, kirgi üles kütta ja hävitada habras poliitiline tasakaal Eesti ühiskonnas.

Teeme vabariigi Ülemnõukogu juhtidele ja valitsusele ettepaneku töötada välja ja võtta vastu otsus saata laiali kõik konstitutsioonivastased sõjaväestatud formeeringud ja organisatsioonid ning võtta elanikelt ära relvad.

Tunnetades mis tahes konfrontatsiooni ohtlikkust, pöördume Eesti elanike poole üleskutsega säilitada rahu, ilmutada vaoshoitust ja mitte alluda võimalikele provokatsioonidele.

Oleme kindlad, et rahvas mõistab meie pöördumist ning sellest saab kodurahu ja stabiilsuse tagatis meie vabariigis."

Ma palun puhastada kuvar. Protseduuriküsimused. Hakkan jälle peale Kuznetsovist. Nüüd käib see juba järgmise päevakorrapunkti alla.

V. Kuznetsov

Tänan! Ma tahan rääkida protseduurist. Lugupeetud Ülemnõukogu, lugupeetud spiiker, lugupeetud Ülemnõukogu esimees! Minu arvates rikuti meie lugupeetud spiikrile erakorraliste volituste andmisel reglementi ja järelikult ka kogu järgnevat hääletusprotseduuri. Lugupeetud spiiker kiirustas nii väga talle erakorraliste volituste andmise küsimuse hääletusele panemisega, et unustas eelnevalt küsida Ülemnõukogu nõusolekut selle küsimuse päevakorda võtmiseks. Minu arvates on tegemist reglemendi rikkumisega ja seepärast nõuan uut hääletust. Tänan!

Juhataja

Kas jälle on vaja demonstreerida kvalifitseeritud häälteenamust? Ma ütlen teile veel kord, kolleegid, et rohkem kui poolteise aastaga olen päris selgeks saanud selle, kuidas on võimalik blokeerida Ülemnõukogu tööd ja kuidas mitte. Seekord ma lihtsalt ei hakka teiega neid mängima.

E. Leisson

Lugupeetud härra juhataja! Ma tahan teha teile, hr. Nugis, ja hr. Kelamile ettepaneku oma avaldust redigeerida ja viia see kooskõlla äsja vastuvõetud Eesti Vabariigi Ülemnõukogu avaldusega. Nimelt selles osas, mis puudutab riigipöördekatset. Riigipööre on teostunud. Ja asjaolu, et seda toetavad mõningad sõjaväeosad, ei tee sellest sõjaväelist riigipööret. Kahes lauses tuleks terminid ühtlustada. Muus suhtes on avaldus igati hea. Tänan!

Juhataja

Kui hr. Tunne Kelam noogutab selle peale, siis see on nõusolek. Mina ka nõustun. Võtame märkused arvesse ja trükivariandis teeme parandused.

Erakorraliste volituste andmine Eesti Vabariigi Erakorralisele Kaitsenõukogule

Juhataja

Kolleegid, juhatus teeb ettepaneku täiendada kinnitatud päevakorda veel ühe kiireloomulise küsimusega, nimelt oleks vaja arutada Eesti Vabariigi Erakorralisele Kaitsenõukogule erakorraliste volituste andmise otsuse projekti. Kohaloleku kontroll. Kohal on 78 rahvasaadikut, puudub 26.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et täiendada käesoleva istungjärgu päevakorda, võttes arutamisele otsuseprojekti, mis käsitleb erakorraliste volituste andmist Eesti Vabariigi Erakorralisele Kaitsenõukogule? Palun hääletada! Lihthäälteenamus. Selle ettepaneku poolt on 72 rahvasaadikut, vastu 4, erapooletuid on 2. Päevakorda on täiendatud.

Kas mul on õige informatsioon, et selles küsimuses teeb ettekande Mart Laar? Palun tulla kõnetooli!

M. Laar

Redaktsioonikomisjon tegi mulle ülesandeks anda ülevaade otsuseprojektist, mis käsitleb erakorraliste volituste andmist Eesti Vabariigi Erakorralisele Kaitsenõukogule. Võttes arvesse varajasemat arutelu, tuleb ka seda dokumenti kohe alguses muuta. Praegu on siin veel jutt sõjaväelise riigipöörde katsest. Nüüd on see siis asendatud riigipöördega ja esimene lause algaks järgmiselt: "Seoses 1991. aasta 19. augustil Nõukogude Liidus toimunud riigipöördega ja sellest tuleneva ohuga ..." Niisuguse paranduse pakkus välja redaktsioonikomisjon. Teha tuleks ka teine väljapakutud parandus: natuke muuta sõnade järjekorda. Nimelt on seal kuupäev 13. jaanuar 1991 otsekui kokku sattunud Eesti Vabariigi riikliku iseseisvuse taastamisega ja seetõttu võib tekitada segadust. Ettepanek on tõsta see lõppu ja siis kõlaks lause järgmiselt: "Juhul kui Eesti Vabariigi Ülemnõukogu tegevus on tõkestatud, anda volitused esindada Eesti Vabariigi riigivõimu ja viia ellu rahva tahet Eesti Vabariigi riikliku

iseseisvuse taastamisel Eesti Vabariigi Erakorralisele Kaitsenõukogule, mis on moodustatud Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidiumi 1991. aasta 13. jaanuari otsusega."

Kommentaariks sellele otsusele võib ütelda, et säärase institutsioonide moodustamine olukorras, kus on väga võimalik, et seadusandliku kogu tegevus tõkestatakse või tal ei lasta lihtsalt kokku tulla, on erakorraliste volitustega nõukogu moodustamine ajaloos läbiproovitud samm. Ja edasise vastupanu organiseerimiseks erakorralises olukorras on see hädavajalik. Ma arvan, et just Eesti Vabariigi Erakorraline Kaitsenõukogu võib lahendada ka neid küsimusi, mis on siin üles tõstetud muudes seostes. Jutt on poliitilise üldstreigi ja kodanikuallumatuse kampaania alustamisest, seda isegi siis, kui ka Erakorraline Kaitsenõukogu ei saa kokku astuda. Minu meelest peaksid need kaks asja algama automaatselt.

Niisugune siis ongi see Ülemnõukogule esitatud projekt, mille redaktsioonikomisjon paneb ette vastu võtta.

Juhataja

Suur tänu! Tundub, et küsimusi ei ole. Ikka on. Üks hetk, Mart Laar, te ei pääse nii lihtsalt. Tiit Made.

T. Made

Austatud eesistuja, lugupeetud Mart Laar! Minul ei ole küsimust, minul on ettepanek. Kuidas suhtuda sellesse, kui otsustava osa algus sõnastada järgmiselt: "Juhul kui Eesti Vabariigi Ülemnõukogu tegevust tõkestatakse Nõukogude Liidus riigipööret toimepanijate poolt, anda volitused ..."?

M. Laar

Ma ei piiritleks väga täpselt, kes võiks Ülemnõukogu tegevust tõkestada. Juriidiliselt saaks sel juhul hakata näpuga järke ajama, et need, kes seda konkreetselt tõkestavad, ei ole just need, kes Nõukogude Liidus riigipööret teostavad, vaid on võib-olla meie omad kaasasukad siin Eestimaal. Nii et ma teen ettepaneku jätta sõnastus niisuguseks, nagu see on praegu.

Juhataja

Suur tänu! Valeri Kois.

V. Kois

Lugupeetud ettekandja! Kas te ei võiks veel kord öelda, kes kuuluvad tolle erakorralise nõukogu koosseisu. Mul on see meelest läinud. Ja kuidas te seletate ettepanekut nimetada otsuses kõiki nimepidi. Tänan!

M. Laar

Koosseis on määratud Ülemnõukogu Presiidiumi 1991. aasta 13. jaanuari otsusega. Kui eksin, palun parandada, kuid minu mäletamist mööda peaksid sinna kuuluma Ülemnõukogu spiiker hr. Nugis, Ülemnõukogu Presiidiumi esimees hr. Rüütel ja hr. peaminister. Samuti tuleb mulle meelde, et see nõukogu võib ise oma liikmeid koopteerida. Nagu ma tean, täidab peaministri äraolekul tema kohustusi hr. Leimann.

Juhataja

Võib-olla oleks korrektsem vastata nii, et Erakorralisse Kaitsenõukogusse kuuluvad ametikoha järgi Ülemnõukogu esimees, Ülemnõukogu juhataja ja peaminister. Pavel Grigorjev.

P. Grigorjev

Lugupeetud ettekandja! Kui mu mälu mind ei peta, siis me ei ole selles saalis vastu võtnud otsust erakorralise olukorra kohta Eestis. Millised volitused on tulevikus sellel nõukogul, kellele me praegu lahkelt anname erakorralised volitused?

Kuidas te reageerite, kui kolm kangekaelset Kirde-Eesti linna homme järsku ei tunnusta selle nõukogu erakorralisi volitusi? Tänan!

M. Laar

Küsimusele vastaksin nõnda, et meil tekstis on minu meelest ju kõik väga selgelt öeldud. Mul pole kahjuks venekeelset tõlget ees, võib-olla on seal mingi segadus. Projektis on öeldud: "Juhul kui Eesti Vabariigi Ülemnõukogu tegevus on tõkestatud ..." Erivolitused hakkavad kehtima sellest hetkest alates. Nii et see küsimus langeb ära. Tähendab, ei ole mingit vajadust hetkel kedagi tunnustada.

Juhataja

Suur tänu! Koit Raud. Üks hetk! Väidetakse, et teine küsimus jäi vastamata.

M. Laar

See puudutab samuti Kirde-Eesti linnu. Nad ei pea hakkama homme kedagi tunnustama. Keda nad hakkavad tunnustama pärast seda, kui Eesti Vabariigi Ülemnõukogu on laiali aetud, on loomulikult eri küsimus.

See otsus on ette nähtud olukorraks, kui Ülemnõukogu tegevust tõkestatakse jõu ja vägivallaga.

Juhataja

Koit Raud.

K. Raud

Lugupeetud ettekandja, minu küsimus on analoogiline hr. Made küsimusega ja puudutab sedasama otsustavat osa. Ilmselt ei ole te vastu, kui muuta otsustav osa konkreetsemaks, jätmata mitte midagi juhuse hooleks. Nimelt on mul ettepanek sõnastada otsustava osa algus järgmiselt: "Eesti Vabariigi Ülemnõukogu tegevuse tõkestamise korral väliste jõudude poolt, anda volitused ..." Minu arvates oleks see konkreetsem ja siisuguse dokumendi puhul ka korrektsem. Ega te ei ole selle vastu? Aitäh!

M. Laar

Ausalt öeldes jääsin redaktsioonikomisjoniga nõu pidamata oma arvamuse juurde, sest "välised jõud" on nii laialivalguv mõiste, et otsust see konkreetsemaks paraku küll ei muuda.

Juhataja

Suur tänu! Enn Leisson.

E. Leisson

Austatud härra eesistuja, austatud ettekandja! Mina tahaksin ka teha ettepaneku, projekti pisut konkretiseerida. Kui Ülemnõukogu tegevus on tõkestatud, siis tõenäoliselt ei ole Erakorralisel Kaitsenõukogul enam kedagi esindada. Ja seepärast pakun teie redaktsioonist lähtudes ja ainult üht sõna muutes välja siisuguse redaktsiooni: "Juhul kui Eesti Vabariigi Ülemnõukogu tegevus on tõkestatud, anda volitused teostada Eesti Vabariigi riigivõimu ..." See on esimene ettepanek. Loodan, et redaktsioonikomisjon sellega nõustub. Teine ettepanek aga puudutab pisut mäluomadusi. Kui ma õigesti mäletan, siis kinnitasime Ülemnõukogu Presiidiumi otsuse

Eesti Vabariigi Kaitsenõukogu moodustamisest ilma sõnata "erakorraline". Palun veel kord seda kontrollida ja kui see nii oli, siis tuleks teksti korrigeerida. Tänan!

M. Laar

Ilmselt tuleb segaduste vältimiseks 13. jaanuari otsus läbi vaadata. Arvan, et seda on võimalik teha. Mis puutub aga esimesse ettepanekusse, siis loomulikult pean ma nõusse jääma, kui redaktsioonikomisjon sedasama teeb. Leian, et põhimõtteliselt võiks ta sellise otsuse vastu võtta, sest esindusfunktsioon on Erakorralisel Kaitsenõukogul võib-olla suurem, kui me arvame. Just välismaailmale on selline järjepidevuse püsimine erakordselt oluline, nagu Eesti ajalugu korduvalt on näidanud. Niisiis, kui redaktsioonikomisjon on nõus, siis minul isiklikult ei ole hr. Leissoni redaktsiooni vastu midagi.

Juhataja

Kas ma võin abistada Mart Laari? Presiidiumi otsuse täpne pealkiri on "Eesti Vabariigi Erakorralise Kaitsenõukogu kohta".

M. Laar

Ma arvan, et nõu pidades Marju Lauristiniga, me asendame sõna "esindada" sõnaga "teostada". Ja kui redaktsioonikomisjonis on eriarvamused, siis tuleme kokku ja otsustame asja ära. Niisiis tuleb teha väike vaheaeg.

Juhataja

Ma mõtlen, et niipalju, kui see ikka võimalik on, tuleb järgida reglementi. Kus on Enn Leissoni parandusettepanek? Vormistame selle kirjalikult. Sergei Sovetnikov.

S. Sovetnikov

Lugupeetud hr. Laar! Käesoleva otsuse projekti põhjal võib teha järelduse, et Erakorraline Kaitsenõukogu luuakse ühelainsal eesmärgil – viia ellu rahva tahe ja taastada Eesti Vabariigi riiklik iseseisvus. Kas ma saan asjast õigesti aru? Selleks, et ei oleks nii üheselt määratletud selle nõukogu kohustused, peaks minu arvates lõpetama otsuseprojekti sõnadega "Eesti Vabariigi riigivõimu", s.t. "Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidiumi 1991. aasta 13. jaanuari otsusega loodud Eesti Vabariigi Erakorraline Kaitsenõukogu esindab Eesti Vabariigi riigivõimu." Aga Eesti Vabariigi võim võib lahendada kõiki küsimusi, mis ühes või teises olukorras tekivad.

M. Laar

Mina isiklikult olen paraku selle ettepaneku vastu, sest minu meelest tuleb otsuses vastupidi väga täpselt määratleda, milleks need erakorralised volitused nõukogule ikka antakse. Aga just selleks antaksegi, et taastada Eesti Vabariigi riiklik iseseisvus. Minu meelest on see punkt, see lõik tekstis väga oluline. Mina igatahes pole küll nõus seda välja võtma. Kuid loomulikult on asi Ülemnõukogu otsustada.

Juhataja

Suur tänu! Johannes Kass.

J. Kass

Lugupeetud ettekandja! Kui pikaks ajaks on antud erakorralised volitused sellele kaitsenõukogule? Normaalne on iseenesest mõelda, et nii kauaks, kuni tegevus on tõkestatud. Aga kas ei tuleks see otsuses fikseerida?

M. Laar

Seda arutati ja jäädi lootma normaalsele mõistusele. Nii on normaalne mõelda ja projekti koostajad mõtlesid täpselt samuti. Seda enam, et sama eesmärk on ikkagi selgelt paika pandud. Liigne täpsustamine muudaks selle dokumendi pikaks ja lohisevaks. Mulle tundub, et keegi meist siin saalis ei tea, kui palju meil on aega selle arutelu meeldivaks jätkamiseks. Ma ei räägi sellepärast, et mulle ei meeldiks siin viibida või et mul oleks põhimõtteliselt midagi selle seismise ja küsimustele vastamise vastu. Aga käesoleval hetkel ma leian, et meil on võib-olla midagi targemat teha, kui püüda lõputult sõnu lihvida ja ümber teha. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Ja loodame nüüd, et see on viimane küsimus, mis tuleb Vladimir Kuznetsovilt. Rohkem küsimusi ärgu esitatagu.

V. Kuznetsov

Lugupeetud ettekandja! Kirde-Eestis on ju vähemalt osa inimesi Nõukogude Liidu kodanikud ja loomulikult on nad kohustatud täitma Riikliku Erakorralise Olukorra Komitee korraldusi. Teie aga annate repressiivse iseloomuga formuleeringuid juhuks, kui ei täideta Eesti Vabariigi otsuseid. Kuidas peavad toimima Kirde-Eesti elanikud, kes satuvad kahe tule vahele. Ükskõik

kumma poole korraldusi täidetakse, ikka ollakse kurjategija. Kas sellised formuleeringud ei tähenda katset teadlikult provotseerida mingeid täiesti tarbetuid ekstsesse? Tänan!

M. Laar

Selle dokumendi eesmärk ei ole mitte mingil juhul kedagi provotseerida. Eesmärk on tagada riigivõimu jätkuvust juhul, kui Eesti Vabariigi valitud esinduskogu tegevus vägivaldselt tõkestatakse. See on dokumendi ainuke funktsioon. Ja mitte mingeid provokatsioonilisi taustu pole mõtet siit otsida. Pean seda igati loomulikuks, et üks seadusandlik kogu püüab ennast natukegi kaitsta.

Juhataja

Kas tõlkega ei ole asjad korras? Ma otsustasin, et rohkem küsimusi ei esitata. Mis protseduur veel võiks kõne alla tulla, Vladimir Kuznetsov?

V. Kuznetsov

Tänan! Lugupeetud spiiker! Kuna tegelikult tunnistati, et teile erakorraliste volituste andmisel ja hääletamisel rikuti reglementi, siis kas te ei arva, et on vaja korrata hääletamisprotseduuri. Ja et ma olin end kirja pannud sõnavõtuks, siis peaks mulle seda võimaldatama. Ma nõuan seda. Tänan!

Juhataja

Kuulge, hr. Kuznetsov, lepime nüüd kokku nii, et tegelge ikka sellega, mida praegu Ülemnõukogus on vaja teha! See, mis käsitleb kõiki neid proteste, on juba sisuliselt läbi arutatud. Kui nõutakse, et me veel kord peame jutuks võtma erakorraliste volituste andmise, olen ma valmis seda tegema, kuid ma ei näe selleks mingit põhjust.

Kolleegid, mulle on laekunud hulgaliselt ettepanekuid läbirääkimisi mitte avada. Ma panen selle ettepaneku hääletusele. (Hääled saalist.) Kuulutan vaheaja viieks minutiks, et redaktsioonikomisjon saaks töötada.

V a h e a e g

Juhataja

Kolleegid, istung jätkub. Asugem töökohtadele! Kohaloleku kontroll. Kohal on 64 saadikut,

puudub 40. Kolleegid, see ei ole õige. Kus meie saadikud siis on? Lõunavaheaga ei ole ju välja kuulutatud. Me hakkame kohe otsust vastu võtma.

Kohaloleku kontroll. Teeme uuesti. Kohal on 77 rahvasaadikut, puudub 27.

Palun, Mart Laar!

M. Laar

Austatud kolleegid! Nüüd on projektis tehtud muudatusi, arvestatud on mitmeid parandusettepanekuid. Kõigepealt aktsepteeris redaktsioonikomisjon hr. Koha ja hr. Raua ettepanekut muuta otsustavat osa natuke otsustavamaks ja jätta ära umbmäärane väljend "juhul kui". Arvestati ka hr. Leissoni ettepanekut, mis puudutas riigivõimu esindamist ja teostamist. Juristid tegid teksti ümber nõnda, et kumbagi vaieldavat väljendit enam ei ole. Nüüd kõlab see nii: "Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsustab Eesti Vabariigi Ülemnõukogu tegevuse tõkestamise korral anda Eesti Vabariigi riigivõimu volitused Eesti Vabariigi riikliku iseseisvuse taastamisel Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidiumi 1991. aasta 13. jaanuari otsusega moodustatud Eesti Vabariigi Erakorralisele Kaitsenõukogule."

Juristide kinnituse kohaselt on säärane tekst korrektne. Oli ka hr. Sovetnikovi parandusettepanek, mida nüüd osaliselt arvestati. Mõiste "rahva tahe" ja muud sellised asjad jäeti tekstist välja. Ilmselt on venekeelne tõlge tõesti natuke ebaõnnestunud. Ma usun, et uues eestikeelses variandis tuleb kõik ilusam ja ühtlasem. Viimane lõik, mille ärajätmiseks ettepanek tehti, on tõesti nagu kunstlikult küljes.

Ja kuna neid parandusi on palju, loen ma teksti enne hääletusele panekut veel kord tervikuna ette:

"Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus erakorraliste volituste andmiseks Eesti Vabariigi Erakorralisele Kaitsenõukogule. Seoses 1991. aasta 19. augustil Nõukogude Liidus toimunud riigipöördega ja sellest tuleneva ohuga Eesti Vabariigi seaduslikule riigivõimule otsustab Eesti Vabariigi Ülemnõukogu: Eesti Vabariigi Ülemnõukogu tegevuse tõkestamise korral anda Eesti Vabariigi riigivõimu volitused Eesti Vabariigi riikliku iseseisvuse taastamisel Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidiumi 1991. aasta 13. jaanuari otsusega moodustatud Eesti Vabariigi Erakorralisele Kaitsenõukogule." Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Nagu öeldud, on laekunud ettepanekuid läbirääkimisi mitte avada. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et käesolevas päevakorrapunktis läbirääkimisi mitte avada?

Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 71 rahvasaadikut, vastu 4, erapooletuid ei ole. Otsus on vastu võetud. Läbirääkimisi ei peeta.

Kolleegid, panen otsuse projekti tervikuna hääletusele selles redaktsioonis, mille luges ette Mart Laar. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et vastu võtta Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus erakorraliste volituste andmiseks Eesti Vabariigi Erakorralisele Kaitsenõukogule? Palun hääletada! Vaja on 53 häält. Selle ettepaneku poolt on 70 rahvasaadikut, vastu 4, erapooletuid ei ole. Otsus on vastu võetud.

Eesti Vabariigi Ülemnõukogu pöördumine kogu maailma riikide parlamentide ja valitsuste poole

Juhataja

Kolleegid, Ülemnõukogu juhatus soovib teha teile veel ühe ettepaneku päevakorra täiendamiseks. Juhatus palub teie otsust selle kohta, et me täiendaksime päevakorda pöördumisega kogu maailma riikide parlamentide ja valitsuste poole. Kohaloleku kontroll. Kohal on 79 rahvasaadikut, puudub 25. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et täiendada päevakorda, võttes arutamisele Eesti Vabariigi Ülemnõukogu pöördumise kogu maailma riikide parlamentide ja valitsuste poole? Lihthäälteenamus. Selle ettepaneku poolt on 72 rahvasaadikut, vastu 3, erapooletuid on 2. Päevakorda on täiendatud. Selles päevakorrapunktis teeb ettekande Jaak Allik. Palun tulla kõnetooli.

J. Allik

Lugupeetud härra Eesti Vabariigi Ülemnõukogu esimees, lugupeetud härra juhataja, lugupeetud kolleegid! Vanematekogu tegi redaktsioonikomisjonile ülesandeks välja töötada projekt Eesti Vabariigi Ülemnõukogu pöördumise kohta kogu maailma riikide parlamentide ja valitsuste poole. Me arutasime redaktsioonikomisjonis üsna põhjalikult, milline oleks kõige tähtsam sõnum kõigile neile, kes seni on meid toetanud meie teel ja kes kindlasti tahaksid meid toetada ka praegu sellel eriti raskel ja keerulisel hetkel. Ja me leidsime pärast põhjalikku arutelu, et kõige olulisem toetus oleks meile praegusel hetkel, tänasel õhtul, täna öösel ja homme hommikul see, kui maailma rahvad, parlamendid ja valitsused kiiresti mõistaksid hukka riigipöördekatse NSV Liidus.

Vastavalt sellele põhiideele koostasime pöördumise teksti, milles me teatame kõigepealt oma hinnangust neile sündmustele, mille andsime täna ka siin, Ülemnõukogus. Samuti pöördume kõigi riikide, valitsuste ja parlamentide poole ettepanekuga viivitamatult teatada NSV Liidu asepresidendile Janajevile oma nõudmisest taastada NSV Liidu seadusliku presidendi võim ja sellest, et Riiklikku Erakorralise Olukorra Komiteed keeldutakse tunnustamast rahvusvahelises poliitikas seaduslikult Nõukogude Liitu esindava võimuorganina. Kuni selle nõudmise täitmiseni kutsume kõiki maailma riike üles katkestama igasugused poliitilised, majanduslikud ja muud suhted Nõukogude Liidu piirkondadega, kus tunnustatakse Riikliku Erakorralise Olukorra Komitee võimu. Ühtlasi, nagu te näete, deklareerime ka seda, et ainsad riigivõimu- ja valitsemisorganid Eestis on Eesti rahva poolt seaduslikult valitud Ülemnõukogu ja valitsus. Ja nüüd ma teeksin siia teksti, mis teil ees on, omavoliliselt paranduse, kuna meie redaktsioonikomisjon töötas mõned tunnid tagasi. Ilmselt ei ole päris õige väita, et olukord Eesti Vabariigis on praegu rahulik. Vist oleks õigem öelda, et olukord Eesti Vabariigis on olnud rahulik ja vabariigi seaduslike võimuorganite kontrolli all. Ühtlasi tähendab see, et ei ole mingit vajadust Eesti Vabariigis erakorralist seisukorda kehtestada. Kui redaktsioonikomisjon nõustub, teeksin niisuguse paranduse.

Ja veel üks moment. Me oleme siin täna korduvalt nii saalis kui ka redaktsioonikomisjonis arutanud, kas on tegemist riigipöördega või riigipöördekatsega, ja jõudnud arvamusele, et tegemist on riigipöördega. Ma ei tea miks, aga sellesse dokumenti ma jätaaksin sõna "riigipöördekatse", nagu on ka kirjas. Aga see on ainult minu arvamus. Komisjon võib seda koos teie parandustega arutada. Rohkem mul lisada ei ole.

Juhataja

Suur tänu! Tundub, et ettekandjale on mõned küsimused. Tiit Made.

T. Made

Austatud eesistuja, ma ei taha jälle niivõrd küsida, kui just ettepanekuid teha. Mul on terve hulk redaktsioonilisi parandusi. Ilmselt on selle teksti koostamisega olnud väga kiire, mõnes kohas puudub punkt, näiteks esimeses lõigus. Kuid mul on ka paar põhimõttelist märkust. Paljud riigid on päeva jooksul oma seisukoha Janajevile juba teatanud. Kui seisukoht on olemas, tehakse see viivitamatult teatavaks. Meil ei ole seda tarvis teistele ette kirjutada. Teksti esimese lõigu keskosas poleks sellekohast soovitusi vaja anda. Teatatakse niikuinii.

Lõpus on ilmselt ülearune rääkida kiirest hukkamõistust juba täna. Meie hukkamõist oli juba eile. Ja see on ka kohale jõudnud. Tähendab, ma asendaksin viimases lõigus sõna "kiire" sõnaga "otsustav". "Hädavajaliku" toetuse asemel võiks minu meelest olla "humaanne" toetus. Ja siia oleks veel muid redaktsioonilisi parandusi. Nii et kui aeg redaktsioonilisteks parandusteks maha võetaks, annaksin oma ettepanekud edasi, et siin aega mitte raisata. Aitäh!

J. Allik

Mul on palve, et hr. Made esitaks need ettepanekud kirjalikult.

Juhataja

Suur tänu! Vladimir Kuznetsov.

V. Kuznetsov

Lugupeetud ettekandja! Esitan teile sama küsimuse, mille ma esitasin esimesele ettekandjale. Kas te ei arva, et käesoleva projekti vastuvõtmine teravdab olukorda vabariigis ja toob võib-olla kaasa erakorralise olukorra kehtestamise Eesti Vabariigi territooriumil, ehkki küll lugupeetud Marju Lauristin kinnitas, et see on juba sisse viidud. Me teame, et see ei ole nii, sest erakorraline olukord on kehtestatud üksikutes regioonides. Ma tean, et näiteks Moskvas. Eestis pole sellist olukorda kehtestatud. Tänan!

J. Allik

Mina olen asjast nii aru saanud, et Ülemnõukogu pole täna üheski ettevalmistavas otsuses seadnud eesmärki saada Erakorralise Olukorra Komiteega erakordselt hästi läbi, vaid on lähtunud vastupidisest ideoloogiast. Teistmoodi ma ei oska seda mõtteavaldust kommenteerida.

Juhataja

Suur tänu, Jaak Allik! Tundub, et rohkem küsimusi ei ole. Kui palju oleks redaktsioonikomisjonil asja arutamiseks vaja aega, kui pika vaheaja ma kuulutan?

J. Allik

Viis minutit.

Juhataja

Kuulame ära ka Sergei Sovetnikovi küsimuse. See on viimane, rohkem me küsimusi ei kuula.

S. Sovetnikov

Selle projekti ettevalmistamise käigus tehti mäletatavasti ettepanek katkestada suhted nende regioonidega, kes alluvad Riiklikule Erakorralise Olukorra Komiteele ja täidavad nende juhtnööre. Selle ettepaneku peaks siiski maha kriipsutama nii poliitilises kui majanduslikus mõttes. Me võime sattuda olukorda, et peame katkestama sidemed mõnede piirkondadega, kellega meil on juba sõlmitud niinimetatud horisontaalsidemed. See ei tule kasuks ei meie Eesti rahvale ega teistele rahvastele. Miks panna inimesi kannatama oma poliitiliste ambitsioonide pärast? Tänan!

J. Allik

Ma arvan, et redaktsioonikomisjon arutab hr. Sovetnikovi ettepanekut kohe, kuid juhin teie tähelepanu sellele, et me tahame katkestada suhted nende territooriumidega, kus tunnustatakse Riikliku Erakorralise Olukorra Komitee võimu. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu pole seda oma otsusega tunnustanud.

Juhataja

Suur tänu, Jaak Allik!

Kolleegid, kuulutan vaheaja viieks minutiks, kuid lepime kokku, et viis minutit on viis minutit, ja ärgem lõunat praegu pidagem.

V a h e a e g

Juhataja

Kohaloleku kontroll. Kohal on 68 saadikut, puudub 36. Kolleegid, veel on kadunud saadikuid. Hr. Tähistel! Meil on hr. Tähistega koostöö. Kohaloleku kontroll. Kohal on 69 saadikut, puudub 35. Vahetult enne otsustamist teen uue kohaloleku kontrolli. Palun, Jaak Allik!

J. Allik

Lugupeetud härra juhataja, lugupeetud kolleegid! Redaktsioonikomisjoni töö käigus ei tehtud ühtegi selle dokumendi sisu oluliselt muutvat parandust, küll aga tehti terve hulk dokumenti stiililiselt ja keeleliselt muutvaid parandusi ja täpsustusi, mistõttu loen selle tervikuna ette:

"Eesti Vabariigi Ülemnõukogu pöördumine kogu maailma riikide parlamentide ja valitsuste poole. Seoses NSV Liidus alanud aktsioonidega, mis on kõrvaldanud võimult NSV Liidu presidendi M. Gorbatšovi ja peatavad kõigi Nõukogude Liidu territooriumil elavate rahvaste arengu demokraatia ja nüüdisaegse tsivilisatsiooni suunas, deklareerib Eesti Vabariigi Ülemnõukogu oma hukkamõistu võimuhaaramise katsele Nõukogude Liidus. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu pöördub kõigi riikide valitsuste ja parlamentide poole ettepanekuga mitte tunnustada nn. Riiklikku Eriolukorra Komiteed Nõukogude Liitu seaduslikult esindava võimuorganina. Kutsume üles kõiki maailma riike katkestama igasugused poliitilised, majanduslikud ja muud suhted Nõukogude Liidu nende piirkondadega, kes tunnustavad nn. Riikliku Eriolukorra Komitee võimu oma territooriumil. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu deklareerib, et ainsad riigivõimu- ja -valitsemisorganid Eesti territooriumil on Eesti rahva seaduslikult valitud Ülemnõukogu ja tema poolt moodustatud valitsus. Olukord Eesti Vabariigis on olnud rahulik ja vabariigi seaduslike võimuorganite kontrolli all. Teatame Eesti rahva ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsusekindlusest jätkata valitud teed Eesti riikliku iseseisvuse taastamisel. Me leiame, et maailma rahvaste parlamentide ja valitsuste hukkamõist riigipöördele NSV Liidus oleks otseseks toetuseks meie vääramatul teel vabadusele."

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, on ettepanek ka selles küsimuses läbirääkimisi mitte avada. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et käesolevas päevakorrapunktis läbirääkimisi mitte avada? Palun hääletada! Lihthäälteenamus. Ettepaneku poolt on 70 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, 1 on erapooletu. Läbirääkimisi ei toimu.

Panen pöördumise projekti tervikuna hääletusele niisuguses redaktsioonis, nagu selle kandis ette Jaak Allik. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Eesti Vabariigi Ülemnõukogu pöördumise vastuvõtmise poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 70 rahvasaadikut, vastu 1, erapooletuid ei ole. Pöördumine on vastu võetud.

Kolleegid! Sellega lõpetame täna päevakorrapunktide arutamise, kuid edastame informatsioone. Alustame peaminister Edgar Savisaarest.

E. Savisaar

Lugupeetud kolleegid, annan teile edasi ühe teate. Nimelt oli meil ühendus Venemaa valitsusega ja sealt teatati, et on alanud sõjaväe ületulek demokraatlike jõudude poolele. Äsja asus 50 soomustransportööri koosnev väeosa ülemnõukogu hoone kaitsele ja väidetavalt on tulemas teisigi väeosi. See on Venemaa valitsusest saadud informatsioon.

Juhataja

Suur tänu! Kaido Kama. Ma palun tulla kõnetooli.

Eesti Komitee juhatuse pöördumine

K. Kama

Austatud Ülemnõukogu! Mul paluti ette lugeda Eesti Komitee juhatuse avaldus:

"1918. aasta 24. veebruaril väljakuulutatud Eesti Vabariik on jätkuvalt Nõukogude okupatsiooni all. Tänapäevane sõjaväeline riigipööre Moskvast muudab selle okupatsiooni veelgi julmemaks. Praeguses keerulises olukorras peame eriti vajalikuks rõhutada, et Eesti Vabariik on *de jure* tänaseni rahvusvaheliselt tunnustatud iseseisev riik. 19. augusti sündmused toovad veelgi ilmekamalt esile okupatsiooni tegeliku olemuse. Tsükkel on tagasi pöördumas 1940. aasta sõjaväelise terrori juurde. Ainsana suudab rahvuslikke huve kaitsta ühelt poolt kõigi eestikeelsete jõudude ühine ja täielikult kooskõlastatud tegevus, teiselt poolt maailma demokraatlike riikide jätkuv toetus Eesti Vabariigi vabanemisele okupatsioonist. Toetame kõiki Nõukogude impeeriumi demokraate nende vastupanu diktatuurile. Praegu on tarvis olla iga hetk valmis kõikehõlmavaks kodanikuallumatuses, üldstreigiks, poliitilise tegevuse jätkamiseks illegaalsetes tingimustes.

Pöördume maailma avalikkuse ja Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni poole nõudega lõpetada igasugune majanduslik abi Nõukogude Liidu võimudele, kutsuda Balti riikidesse ÜRO korrakaitseväed. Eesti Vabariik oli ja on, Eesti Vabariik saab taas vabaks!

Eesti Komitee juhatus Tallinnas 19. augustil 1991."

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid! Reglemendi järgi algaks homme istung kell 10. Kas alustame sel ajal,

nüüd juba täna? Juba täna. (Hääled saalist.) Jah. Lepime kokku, et istung on kell 10. Kuid mul on veel mõned selgitused.

"Kungla" rahvas, kui vähegi võimalik, valige täna teine ööbimiskoht. Kuid katsuge hoida ennast siiski raadio kuuldekauguses, niipalju kui see võimalik on. Neid, kes tahavad täna hotelli minna, ootab pool üks Lossi platsil kaks mikrobussi.

Praegu teadaolevatel andmetel peaksid tankikolonnid jõudma Tallinna kella viieks hommikul. (Hääled saalist.)

Te peate olema informeeritud. Kui peaks juhtuma, et raadio kaudu pikema aja jooksul midagi ei teatata, otsige ise sidet. Loodame, et võib-olla läheb seekord kõik siiski veel õnnelikult. Ja puhkame välja nii hästi, kui saame, ning täna hommikul hiljemalt kell 10 saame kokku. Seniks head ööd!

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

46. ISTUNGJÄRK

TEINE ISTUNG

20. august 1991

Eesti Vabariigi 1991. aasta lisaeelarve teine lugemine

Juhataja (Ü. Nugis)

Tere hommikust, kolleegid! Tundub, et kõik on heas meeleolus ja reipad. Istungjärk jätkub. Kontrollime kohalolekut. Kohal on 77 rahvasaadikut, puudub 27.

Kolleegid, jätkame kinnitatud päevakorraga ja alustame Eesti Vabariigi 1991. aasta lisaeelarve teist lugemist. Üks hetk, kas Arvo Juntil on protseduuri kohta küsimus? Arvo Junti.

A. Junti

Lugupeetud juhataja! Eilsel vanematekogu istungil otsustati ette valmistada dokument seoses läbirääkimistega NSV Liiduga ja meie riikliku seisundi küsimuses. Kas nimetatud dokumenti

on ette valmistama hakatud ja kuidas on reageeritud 23 Ülemnõukogu liikme taotlusele asuda välja töötama riiklikku staatust määratlevat dokumenti? Aitäh!

Juhataja

Töö käib. Juhatus arutab täna kell kaks oma istungil seda küsimust ja soovib veenduda nende dokumentide kvaliteetsuses. Seda küsimust arutatakse täna kell 12 ka esimehe nõukogus.

Naaskem päevakorra juurde. Nagu öeldud, alustame 1991. aasta lisaeelarve seaduse eelnõu teist lugemist. Te mäletate, et me leppisime kokku nii, et ka teisel lugemisel toimub põhjalik arutelu ja ma palun kõnetooli rahandusministri hr. Milleri.

R. Miller

Austatud Ülemnõukogu! Pärast esimese lugemise lõppemist saime majanduskomisjoni kaudu kätte osa neid ettepanekuid, mis oli tehtud 1991. aasta lisaeelarve täpsustamise kohta. Töö koos majanduskomisjoniga veel jätkub, et töötada välja nii-öelda ühist seisukohta ja anda hiljem nende kohta juba konkreetseid ettepanekud nii valitsuse poolt ja hiljem ka Ülemnõukogu eelarve- ja majanduskomisjoni poolt. Minul oleks kõik. Ma tänan tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Kas meil on ministrile küsimusi? On. Pavel Grigorjev.

P. Grigorjev

Lugupeetud härra minister! Esimesel lugemisel te ütlesite, et otsus ülejääkide äravõtmise kohta linnade eelarvetest oli kooskõlastatud kõigi linnapeade ja volikogudega. Minu ees on dokument, milles Narva linnavalitsus ja linna volikogu teatavad kategoorilises vormis, et nendega ei kooskõlastatud 4 miljoni eraldamist riigieelarvesse. Rääkige sellest täpsemalt! Tänan!

R. Miller

Ma tahan alla kriipsutada: mitte äravõtmine ei ole kooskõlastatud, vaid kooskõlastatud olid nende loodetavad kulud ja tulud ning vahesummad. Jutt oli summadest, aga mitte põhimõttelise küsimuse lahendamise viisist.

Juhataja

Suur tänu! Tundub, et hr. Millerile rohkem küsimusi ei ole. Indrek Toome.

I. Toome

Lugupeetud Eesti Vabariigi Ülemnõukogu! Lugupeetud esimees, juhataja ja kolleegid!

Meile Eesti Vabariigi Valitsuse poolt esitatud Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Vabariigi 1991. aasta lisaeelarve kohta" seaduseelnõu, sellele lisatud 70-leheküljeline seletuskiri ja 13-leheküljeline "Eraldamised Eesti Vabariigi Valitsuse reservfondist 1991. aasta I poolaastal" tekitavad mitmesuguseid mõtteid. Oma mõtteid ma tahangi täna teiega vahetada.

Esiteks. 1991. aasta Eesti Vabariigi eelarve tulude ja kulude poole täitmine. Siin saalis juba kõlas mõte, et formaalselt hinnates on saavutatud kolossaalset edu. Tulude osas on esimesel poolaastal aasta eelarvest täidetud 77,3%. Seega on valitsuse poolt eelmise aasta lõpus kavandatud ja Ülemnõukogu poolt 20. detsembril möödunud aastal kinnitatud arvud ületatud pooleteisekordselt. Kulude osas on plaan täidetud ainult 63,5%.

Mida järeldada? Nähtavasti ei osanud valitsus majanduse arengut 1991. aastaks prognoosida ja meie teiega siin saalis seda prognoosi hinnata. Millest ma seda järeldan? Käibemaks kasvab võrreldes kinnitatud eelarvega 1,56 korda, ettevõtte tulumaks koguni 4,78 korda ja muud maksud ja lõivud 15,3 korda. Teisisõnu, viimase tuluartikli kohta kavandati tolleaegsele tarkusele toetudes saada aasta jooksul 11,1 miljonit rubla, tänasele tarkusele toetudes aga pakutakse välja saada 170 miljonit rubla. Minus usk sellisesse muutuvasse tarkusesse, mis lubab prognoosi 15-kordseid kõikumisi, mõraneb tugevasti. Ma ei mõista neid valitsuse tegelasi, kes eelarve niisugust täitmist kommenteerivad kui tohutu suurt võitu. See ei ole mingi võit, kui majanduse reaalsed näitajad langevad murettekitava kiirusega ja eelarvet täidetakse samal ajal poolteise kuni kahekordselt. See kinnitab, et valitsuses on inimesi, kes usuvad, et nad on avastamas majandus *perpetuum mobile*'t, mille abil majanduse tulemuslikkus võib kasvada majanduse halvenedes. Täiesti hämmastav!

Teiseks. Eelarve tuludepoole kindlustab maksumaksja, s.t. Eestimaa elanik, Eestimaa töötaja. Analüüsides meile esitatud materjali, kerkib mul hinge kahtlus ja küsimus, kas me ikka oleme täna sügavalt veendunud, et meie endi poolt kinnitatud ettevõtte (tema tulud aga loob samuti Eestimaa elanik ja töötaja) ja üksikisiku maksupoliitika viib meid turumajanduse poole.

Kolmandaks. Mind kui rahva esindajat teeb tõsiselt murelikuks ettevõtte tulumaksu kasv 4,78 korda. Esiteks mitte sellepärast, et ettevõtetelt on liiga palju nende tulusid kärbitud. Võib-olla mõnes ettevõttes see nii ongi. Kuigi mind rahustab teadmine, et samal ajal kasvasid ka tulud

4,78 korda. Mul on tekkinud huvi teada saada, milleks neid tohutuid tulusid kasutatakse, investeerijaid näikse täna kahtlaselt vähe olevat.

Mind teeb täna eriti murelikuks küsimus, kuidas on võimalik üldise tootmise languse juures saada nii suuri kasumeid. Kelle arvel? Vastus saab olla vaid üks. Tarbija arvel. Ja põhjus: valitsus ei saa aru, et midagi on siin põhimõtteliselt viltu. Meie teiega aga ei nõua valitsuse sekkumist olukorra parandamiseks, tarbija kaitseks. Kahju, et meil ei ole tarbija kaitset. See aitab lisaks eelöeldule kaasa anarhia ja marodöörluse süvenemisele majanduselus. Täna on olukorras on see kõige otsesem marodöörlus, kui mingi tööstusettevõtte tänu riigi (kes on rahva huvide esindaja) osavõtmatusel saab 30–40% puhastulu. See ei puuduta muidugi põllumajandustootmist, kus niisugust taset tuleks täna pidada igati normaalseks. Ülikasumeid saadakse aga selle tõttu, et on välja töötamata monopolivastased meetmed. Ma ei saa aru, miks seda silmanähtavat abinõu pole siiani ka meie teiega valitsuselt nõudnud. Kuna keegi ei kontrolli sisuliselt hinnakujunduse mehhanismi, rääkimata selle paindlikust reguleerimisest, mis arvestaks tarbija huve, on tootmisettevõtetele kadunud igasugune huvi oma toodangu suurendamise ja kvaliteedi parandamise vastu. Kogu vohav ebamajanduslikkus kaetakse hinnaga ja selle maksab kinni tarbija. Näiteid võib igaüks siin saalis tuua küllaga.

Neljandaks. Kuna tänu meie enda tarkusele või rumalusele selline olukord toimib ja rahad eelarvesse täna ja lähiaegadel siiski laekuvad, tuleb meil pragmaatiliselt mõelda, kuidas kasutada seda raha kõige paremini, kus on eelarvelise toetuse vajadus kõige suurem.

Nagu öeldakse, nippe-näppe peale ei ole otstarbekas raha kulutada, nagu ei ole minu arvates otstarbekas luua paarisajamiljonilist valitsuse reservfondi koos võimalusega seda tunduvalt suurendada. Meie endi rumalusest on Eesti Vabariigi 1991. aasta riigieelarve seaduse § 4 lõikes 2 sätestatud: "Anda Eesti Vabariigi Valitsusele õigus kasutada riigieelarve täiendavaks finantseerimiseks kuni 25% summast, mis saadakse eelarves ettenähtud tuludest enam."

Täna peab siin küll kiitma valitsuse tagasihoidlikkust. Vastavalt meie endi poolt vastuvõetud seadusele oleks valitsus võinud silma pilgutamata esimesel poolaastal oma äranägemisel kulutada (läheldes aastaeelarve proportsionaalsest täitmisest nii tulude kui kulude osas) eelarves fikseeritud 100 miljonile rublale täiendavalt ligi 150 miljonit rubla. Seega kokku 250 miljonit. Kui endistel valitsusjuhtidel oleks omal ajal olnud selline võimalus ja voli jagada omal äranägemisel ligikaudu 1/6 eelarvest, oleks linna- ja maavalitsuste ning muude ametite palveid olnud lihtne lahendada ja pärast nõuda nende toetust enda ettevõtmistele. Mind ei ole veennud ka see 13-leheküljeline materjal, mis näitab, kuhu on läinud valitsuse reservfondi rahad. Eelöelduga seonduvalt teen ettepaneku tühistada Eesti Vabariigi 1991. aasta eelarve seaduse § 4 lõige 2. Allpool näitan, milleks seda raha oleks vaja kulutada.

Lugupeetud kolleegid! Ma toetan lisaeelarves toodud ettepanekut sotsiaalsfääri täiendavaks finantseerimiseks. Hariduse, kultuuri, tervishoiu ning sotsiaaltoetuse ja spordi valdkonna töötajad on seni jäänud üksi oma muredega, ei valitsus ega Ülemnõukogu ole neile tähelepanu ja toetust osutanud. Nende muresid tuleb mõista, nende palka on tarvis tõsta, ei tohi enam kesta niisugune olukord, et selle ala inimeste mure on meile võõras mure. Ma ei tea täpselt nende valdkondade kuluartiklite absoluutsuurst, mis on esitatud sotsiaalsfääri täiendavates finantseerimisetpanekutes. Ma toetun siin majandus- ja sotsiaalkomisjoni analüüsile ja seisukohtadele.

Kahju, et valitsus ei ole näinud vajadust osutada tähelepanu minu arvates väga tähtsale prioriteetsele valdkonnale – põllumajandusele. Põllumajandussaaduste tootmisega seotud probleemide lahendusviisid peavad otseselt kajastuma eelarves. Eesti põllumajanduse saatus ei tee muret ainuüksi põllumeestele, vaid kogu Eestimaa elanikkonnale. Probleem on täna eeskätt selles, mis saab üldse põllumajandustootjast. Ma arvan, et Eestimaal ei ole kellelegi saladus, et meil on süvenemas liha ja lihasaaduste ning piima ja piimasaaduste ületootmine. Külmuhood pidavat olema lihaga üle koormatud, nii väitis hiljaaegu kolleeg Arro. Ja seda olukorras, kus liha ja piima tootmine ning tarbimine on oluliselt vähenenud. Ainuke põhjendus, mis võiks mind veenda ja millega ma nõustun, kui Eestimaa rahvas ütleks: "Kallid riigimehed, valitsusel ja Ülemnõukogul ei ole vaja selle probleemiga tegelda, sest Eestimaa inimestel on kõhud liha- ja piimasaadusi pungil täis, lõpetage ükskord see ülepakkumine!" Kuid olukord on suisa vastupidine. Pensionär, noor perekond, sotsiaalsfääri töötaja unustab varsti kvaliteetse liha- ja piimasaaduse maitse. Piinlik, et valitsus ja Ülemnõukogu ei pea seda enda mureks.

Probleeme on tõepoolest palju. Seoses põllumajandussaaduste ületootmisega kerkib küsimus, kuidas ja kuhu toodangut realiseerida. Rahvas ei osta, sest vaatamata palkade ja pensionide mõningasele tõusule on liha-piimasaadused liiga kallid. Prooviks müüa välismaale, saaks valuutat? Seal on samuti ületootmine. Enamik riike peab vajalikuks põllumeest eelarvest doteerida. Viiks Nõukogude Liitu? Meie tänaste kokkuostuhindade puhul ei saa toiduainete müügihinda kuidagi alandada, see eeldab hinnavahet kinnimaksimist eelarvest. Järeldus: pole vaja toota! Aga see tähendab, et põllumees, kes liha ja piima toodab, peab – nagu rahvasuu ütleb – hambad varna riputama, sest temalt on võetud võimalus toodangut müüa ja elatist teenida. Nagu näete, vaatab valitsus sellest Eesti rahva elulisest probleemist rahulikult mööda. Seda võib järeldada sellest, et valitsus esitab Ülemnõukogule sellise prioriteedita lisaeelarve.

Olen mitme eksperdi ja spetsialistiga nõu pidanud. Teen ettepaneku näha lisaeelarves ette vahendid, mis võimaldavad alandada liha ja lihasaaduste riiklikke jaehindu keskmiselt 25%. Seda seisukohta toetab ka meie fraktsioon. Valitsus peab rakendama tõhusaid meetmeid liha ja piima töötlejate ja müügivõrgu põhjendamatute tulude tõkestamiseks, mis tõstavad oluliselt liha ja piimasaaduste jaemüügi hindu. Tänapäevaks kujunenud ja lähitulevikus kujunevas olukorras ei näe ma muud võimalust, kuidas sellest raskest olukorrast välja tulla.

Peame toetuma enamiku Euroopa riikide praktikale ja põllumajandust riiklikult subsideerima. Meil tuleb anda eelarvest dotatsiooni liha ja piimasaaduste jaehindade reguleerimiseks, et need muutuksid tarbijale vastuvõetavaks. Arvan, et see on põhimõttelise tähtsusega otsus ja vajalik meile kõigile. Ma juba tegin ettepaneku ja arvan, et selle programmi elluviimise üks katteallikas võiks olla ärajäetav valitsuse reservfond. Samuti pean ma täna täiesti lubatavaks seda, kui me üha suureneva inflatsiooni olukorras kinnitaksime lisaeelarve defitsiidiga, nagu seda sellistel juhtudel tihti tehakse. Arvan, et inflatsiooni tingimustes oleks see täiesti normaalne ja ka majanduslikult igati mõttekas.

Selle ettepaneku tegemisega aga lõpetada ei saa. Järgneva suhtes võiks kasutada venekeelset diplomaatiaalast terminit *отдельно и особо*. Peatun mõne sõnaga "eraldi ja eriliselt" Riigikantseleid puudutaval lisaeelarve osal, mis peaks rahvaesindajaid sügavalt mõtlema panema. Kui ma olen asjast enam-vähem õigesti aru saanud, on valitsusmeelsetel poliitikutel ja ajakirjanikel pinnuks silmas Ülemnõukogu liialt suureks paisutatud kulutused, kaasa arvatud erilise pahameele põhjustanud Ülemnõukogu liikmete palgatõus. Vaatame, mida näitavad arvud ja tegelikkus. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu esimese poolaasta faktilised kulutused kasvasid esialgselt kinnitatuga võrreldes 1,5 korda. Jätke see arv meelde. Ma lähtun siin loogiliselt sellest, et poole aastaga kulutatakse aastaeelarvest pool. Märkimisväärne kasv. Aga võrreldes Riigikantseleiga oleme meie poisikesed. Nende esimese poolaasta kulutused kasvasid kavandatuga võrreldes 2,5 korda. Ei ole kohanud avalikkuses ühtegi sellealast vihjet, rääkimata analüüsist valitsuse kulutuste otstarbekuse kohta.

Ja nüüd ka üks konkreetne näide. Valitsus küsis eelarve kinnitamisel, nagu tagasihoidlikule ja rahva raha kalliks pidavale valitsusele kohane, külaliste vastuvõtu ja teenindamise kuludeks, Eesti Vabariigi delegatsiooni sõitudeks välismaale, auaadresside valmistamiseks ja muudeks kulutusteks aasta peale 295 000 rubla. Summa ei ole sugugi tühine. Seda ei saa kuidagi võrrelda isegi tolle aja eelarvetega, kui oli moes laristada rahva raha ja vara. Mis me täna näeme? Mineviku taunitavad kombed on demokraatia lastehaigusena hakanud tänase valitsuse tegevuses süvenema. Juba esimesel poolaastal ületati kogu aastaks planeeritud summa kolm korda, poolaastaks planeeritu kuus korda. Nagu ma juba ütlesin, kulutati esimesel poolaastal

295 000 rubla asemel 881 000 rubla ehk 34 000 rubla nädalas või ca 5000 rubla päevas. Muide, just nii palju raha eraldatakse igale Ülemnõukogu alatisele komisjonile kogu aastaks. Loobun neid arve kommenteerimast. Asi peaks järelduste tegemiseks niigi kõigile selge olema ja nähtavasti ongi.

Ja lõpetuseks. Ma kutsun kõiki kolleege siin saalis toetama põllumajandustoodete jaehindade reguleerimise ettepanekut, mille ma tegin oma fraktsiooni nimel. Samuti teen ettepaneku rahandusministeeriumile, meie majandus- ja sotsiaalkomisjonile veel kord tõsiselt läbi kaaluda tänased põllumajandussaaduste tootmise ja tarbimisega seonduvad probleemid. Tänan tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Ma palun, et meie kompuutrimehed paneksid kellaosuti seitsme minuti peale ja ühendaksid selle ka mikrofoni. Sõnavõtt kõnetoolist kestab seitse minutit. Kalju Koha.

K. Koha

Austatud juhatus ja kolleegid! Kõigepealt palun ma hr. Nugiselt luba, et majanduskomisjon võiks jagada oma kaasettekanne kaheks osaks, sest teisel lugemisel võib teha täiendavaid ettepanekuid.

Juhataja

Üks hetk, ma kohe küsin. Kas see on kaasettekanne või sõnavõtt?

K. Koha

Mul on kohustus teha kaasettekanne. Aga ma pidin panema ennast kirja kartuses, et äkki unustatakse ära.

Juhataja

Tõesti on niimoodi. Kalju Kohal on kaasettekanne. Esitame talle küsimusi, temal aega 10 minutit.

K. Koha

Aga kas pärast täiendavate parandusettepanekute laekumist tohib jätkata kaasettekannet? Majanduskomisjon peab need läbi töötama ja siis uuesti tulema Ülemnõukogu ette.

Juhataja

Jaa, teise lugemise ajal võib veel esitada parandusettepanekuid. Me oleme kokku leppinud niimoodi, et protseduur teisel lugemisel on sarnane normaalprotseduuriga.

K. Koha

Lubage alustada. Lugupeetud kolleegid! Tuletan meelde § 3 1991. aasta eelarve seadusest. Seal on märgitud, et tuleb kindlaks määrata Eesti Vabariigi 1991. aasta riigieelarve kulude ja tulude proportsioonid. Meie tookordne situatsioon oli ebamäärane ja seetõttu jaotasime tulud ja kulud proportsionaalselt. Paragrahv 2 praeguses arutatavas seaduseelnõus loob vastuolu eelneva seadusega. Tähendab: praegune § 2 "Teha Eesti Vabariigi riigieelarve kuludes järgmised muudatused:" ei ole enam kooskõlas meie endi kehtestatud seadusega. See vastuolu tuleb meil lahendada.

Teine moment. Eelarveseadus määrab, et eelarve peab olema tasakaalus nii tulude kui kulude osas. Siin tekivad järgmised probleemid. Meil on välja pakutud aktsiisimaksu muudatuste seaduse eelnõu, mille rakendamisel me peaksime saama täiendavat tulu lisaeelarve kaudu 62,7 miljonit rubla. Järeldus: me ei saa praegu lisaeelarve seadust põhimõtteliselt arutada, sest me ei ole otsustanud, kas me pakutavad muudatused võtame vastu või ei. Majanduskomisjon teeb ettepaneku katkestada teise lugemise käigus lisaeelarve seaduse arutelu.

Teine moment. Eelarveseadus sätestab, et kohalikud eelarved ja riigieelarve on lahutatud. Kui te nüüd vaatate meie kätte antud seaduseelnõu § 3 teist lõiku, siis selgub, et riigieelarve kulusid võib katta ka kohalikust eelarvest. See on vastuolus eelarveseadusega. Meie ei saa seadustada sellist raha ülekandmist, seda saab teha ainult lepingulises vahekorras. Kokkuvõtteks tuleb meil umbes 192 miljonit rubla tulude defitsiiti. Nii et hr. Toome ettepanek kehtestada defitsiidiga eelarve on sisuliselt juba käes.

Kuid ettepanek kinnitada defitsiidiga eelarve ei ole seadusega kooskõlas.

Majanduskomisjon peab teile teatama, millised ettepanekud on meile saabunud. Tehniliste vahendite puudulikkuse tõttu ei ole võimalik paljundada lisaeelarve seaduse korrigeerimise ettepanekuid. Ajakirjanduskomisjon teeb ettepaneku teha 250 000 rubla ulatuses täiendavaid kulusi "Sovetskaja Estonija" toimetusele väljaande kulutuste katmiseks. Sotsiaaldemokraatlik fraktsioon ja hr. Allik on teinud ajakirjanduskomisjoni nimel ettepaneku täiendavalt doteerida riigiettevõtet "Perioodika" 2 miljoni rubla ulatuses. Samas teeb hr. Allik ettepaneku võtta kulutuste poolelt maha 247 000 rubla, mis on määratud linnapeade ja maavanemate palkade katmiseks. See ei ole kooskõlas kohalike omavalitsuste seadusega. Sotsiaaldemokraatlik fraktsioon teeb ettepaneku doteerida 9 miljoni rublaga õppureid ja

pensionäre, et nad saaksid soodsamatel tingimustel osta bussipileteid, sest need on tõesti väga kallid. On ettepanek doteerida kultuuriministeeriumi 1 miljoni rubla ulatuses. Hr. Made teeb ettepaneku lõpetada Turismiameti ja Välisühingute Assotsiatsiooni finantseerimine, mis teeb kokku 128 000 rubla ning likvideerida Sillamäe ja Tallinna elamuehitusvalitsuse kahjumid (kokku 815 000 rubla). Hr. Made teeb ettepaneku anda Eesti Raadiole täiendavalt poolteist miljonit rubla. Ettepanekute autorid soovivad dotatsioonid ja lisaeraldised katta valitsuse reservist. Hr. Made on teinud veel ettepaneku viia pensioni 270 rublani ülemmäär, kuid ta on jätnud märkimata, kui palju see eelarvest raha nõuab. Hr. Kass teeb ettepaneku eraldada pool miljonit rubla puhastusseadmete ja laboratoorsete komplekside väljaarendamiseks, kuid ta ei määratle täpselt subjekti, kellele see raha anda. Hr. Uluots on teinud ettepaneku eraldada 50 miljonit Eesti Panga põhikirjafondi. Seda ettepanekut on lisaeelarves juba arvestatud. Praegusel hetkel pole rohkem ettepanekuid tulnud. Ma loodan, et hr. Toome ja tema fraktsioon esitab oma ettepanekud kirjalikult.

Majanduskomisjon peab tulema uuesti kokku, et neid ettepanekuid arutada ning püüab tulud ja kulud viia tasakaalu. Majanduskomisjon teeb ettepaneku teine lugemine katkestada ja vahepeal läbi arutada aktsiisimaksu muudatuste seaduseelnõu, et me saaksime selguse, kas meil tulude pool on kaetud või ei. Aitäh!

Juhataja

Tundub, et on mõned küsimused. Lembit Arro.

L. Arro

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Ma esitan küsimuse sellepärast Kalju Kohale, sest tema ajas seda asja intensiivselt. Eelmisel poolaastal teatavasti oli Ülemnõukogus juttu, et valitsus eraldas kütte kompenseerimiseks 26 miljonit rubla ja et selle arvel kompenseeritakse tsentraalkatlamajade kütuse kallinemine, sealhulgas majanditele. Kohapeal asja kontrollides selgus, et valitsuse määruuses sätestatakse, et kütuse kallinemine kompenseeritakse ainult nendele, kes ei ole majandi töötajad. See tähendab, et majandid peavad ise oma töötajatele selle vahe kompenseerima. Kuid raha selleks eraldatud ei ole. Kuidas see tegelikult peab olema?

K. Koha

Lugupeetud Arro! Kui me tookord võtsime vastu Ülemnõukogu otsuse eraldada 26 miljonit rubla vabadest jääkidest tsentraalkatlamajadest saadava soojuse osaliseks kompenseerimiseks,

siis kehtestas valitsus määruse, mis määras gigakalori hinnaks 10 rubla. Kui see piir ületatakse, tuleb lisakulutuse korvamiseks leida muud katteallikad. 26 miljonit rubla pidi põhimõtteliselt korvama tegeliku hinna ja müügihinna vahe. Ja see pidi kehtima Eesti Vabariigi territooriumil kõigi elanike suhtes. Julgen tunnistada, et ka minul endal on selles küsimuses segadus, sest Tartu maakonnas püüdsin jälgi ajada, miks ei täideta Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsust. Selleks on raha riigieelarves eraldatud, kuid Tartu maakonda see raha ei ole jõudnud. Kohalikud juhid ei julgenud oma raha käiku panna, sest vastav summa on ju riigieelarves eraldatud. Nii et üks probleem ajab teist taga. Mis on selle põhjus, mina ei tea. Selle kohta võiks teha eraldi järelpärimise ja uurida, miks otsust ei ole täidetud. Me peame hakkama uurima, miks meie otsuseid ei täideta.

T. Made

Austatud eesistuja, lugupeetud Kalju Koha! Ma protesteerin selle vastu, kuidas minu ettepanekuid esitati. Minu ettepanek oli tõsta üliõpilaste stipendiumi 70 rubla võrra, praegu on lisaelarves välja pakutud tõsta 30 rubla võrra.

Teises ettepanekus oli mul öeldud nii: tõsta pensionäride miinimumpension 270 rublani ning jätta ära kompensatsioonid ja lisamaksed. Aitäh!

K. Koha

Hr. Made, ma loen teie ettepaneku täpselt ette ja ma palun siis seda tõlgendada. Teil on nii: tõsta kõrgkoolide ja üliõpilaste stipendiume alates 1. oktoobrist 70 rubla kuus.

T. Made

Jah, tõsta 70 rubla kuus.

K. Koha

Aga mina lugesin sellest välja: maksta kuus 70 rubla stipendiumi. Sõna "võrra" oleks võinud juurde kirjutada.

T. Made

Ei ole siin midagi võrra, see on arusaamise viga.

K. Koha

Siis on selge.

T. Made

Kuid palun ette lugeda ka pensionide kohta käiv.

K. Koha

Määrata pensioni alammääraks alates 1. oktoobrist 270 rubla kuus. Kuid siin ei ole ära näidatud, et tuleb loobuda kompensatsioonide maksmisest.

T. Made

Ettepanek oli minimaalpension 270 rubla kuus ja kogu lugu. Nii oleks pidanud ette kandma. Ma tänan!

J. Rätsep

Lugupeetud ettekandja! Eesti Vabariigi advokatuuri presiidium pöördus majanduskomisjoni poole esimese lugemise lõpul taotlusega suurendada eelarves õigusabile planeeritud summat. Nimelt on käesoleva aasta eelarves planeeritud 520 000 rublast käesolevaks ajaks kulunud üle 400 000 rubla, sest advokatuuril tuli täita erakorralisi ülesandeid seoses konfliktidega kinnipidamiskohtades.

Kas majanduskomisjon võttis vastu selle taotluse? Te ei nimetanud seda ettepanekut nende hulgas, mis käsitlesid parandusettepanekuid.

K. Koha

Jaa, hr. Rätsep, ma vabandan. Ma ei lugenud seda ette, sest see oli ettevalmistatud tekstist kogemata välja jäänud. Kuid ma julgen öelda, et ühegi ettepaneku suhtes ei ole komisjon veel seisukohta võtnud. Me loodame, et saame kogu ettepanekute paketi kätte, alles siis on võimalik kõik asjad lõplikult otsustada.

P. Lutt

Lugupeetav hr. Koha! Nagu te mäletate, võttis Ülemnõukogu vastu otsuse anda põllumajandusele sotsiaalmaksu soodustust 10%. Kas teie kui majanduskomisjoni esindaja võite öelda, kas on rakendatud selle maksu soodustust? Kui on, siis kui suures summas? Ma tahan veel teada, kuidas see rakendus on riigieelarves kaetud. Aitäh!

K. Koha

Jään teile vastuse võlgu.

Juhataja

Suur tänu, Kalju Koha! Tundub, et rohkem küsimusi ei ole.

Ma palun katkestamise ettepanek ka mulle kirjalikult anda! See peab olema mul käepärast.

Läbirääkimised jätkuvad. Seitse minutit kõnetoolist. Valeri Kois.

V. Kois

Lugupeetud kolleegid! Alustan konkreetse näitega. Meie Ida-Viru maakonna eelarvest tahetakse selle seaduseelnõu alusel võtta poolteist miljonit rubla. Ma ei ole nõus hr. Milleri esitatud kinnituste ja põhjendustega. Me võiksime esitada oma vastuargumendid ja tuua näiteid selle kohta, kuidas valitsuse otsuste või instruksioonidega on tegelikult vähenenud laekumised meie maakonna eelarvesse. Ent tahaksin juhtida tähelepanu asja eetilisele küljele. Näiteks on meil Sinimäe külanõukogu lülitatud nende regioonide hulka, mis kuuluvad eelisarendamisele. Meil on korduvalt käinud vabariigi kõrged juhid, nende hulgas ka härra Savisaar ja härra Rüütel, ning lubanud eraldada suuri summasid kooli ehitamiseks. Käesoleval aastal on lubatud summast jäänud saamata 200 000 rubla. Või võtame näiteks Avinurme kultuurimaja, millele on ka eraldatud 200 000 rubla. Ent tuleb välja, et see raha võetakse kõigepealt maakonnalt ära ja siis antakse tagasi. Nii satub maakond halba valgusesse, sest ta ei andnud nendele regioonidele raha, valitsus aga on hea, sest tema annab.

Nüüd mõni sõna üldistest probleemidest. Meile on välja jagatud seaduseelnõu riigieelarve kohta. Riigieelarve on ainult üks paljudest rahvamajanduses eksisteerivatest eelarvetest. Riigieelarve, kohalik – kohalike omavalitsusorganite eelarve, ettevõtete eelarved ja lõppude lõpuks meie isiklikud tulud – ka need moodustavad, omamoodi eelarve. Ja põhimõtteliselt peab riik ja meie, selle riigi seadusandjad, olema huvitatud kõigi nende eelarvete omavahelisest reguleerimisest. See on meie kohustus. Ja põhimõtteliselt me nii ka toimeks näiteks möödunud aasta lõpus, kui me põhieelarvet arutasime. Tookord oli majandusministeerium sellele lisanud suure paki dokumente. Praegu pole neid kahjuks lisatud. Aga majanduses on ju meil toimunud muudatusi, ja sugugi mitte paremuse suunas. Meil oleks juba ammu tulnud analüüsida, mis meil ikkagi majanduses ja kõigi nende eelarvetega toimub. Me peame kõik need suhted reguleerima. Aga võib-olla polegi vaja seda teha. Seda me esialgu veel ei tea. Ent praegu on meile esitatud ainult üks kitsas lõik eelarvest. Ja sellestki on eraldatud sotsiaalfond, teedefond, ökoloogiafond. Mida me üldse arutame?

Võib-olla hr. Miller selgitab meile, mitu protsenti see moodustab rahvatulust. Tegelikult tehti meile ettepanek arutada ainult seda, kas tõsta mõnede riigiametnike palka või mitte. Kogu majanduse reguleerimine jääb meie vaateväljast kõrvale. Ja kui nüüd rääkida selle riigieelarve põhiolemusest, siis see on inflatsioonieelarve. See on rajatud põhimõttele, et inflatsioon on olemas ja süveneb veelgi. Me näiteks maksustame põllumajandusliku tootmise, et hiljem sellele dotatsiooni anda. Sellest rääkis siin juba hr. Toome. Selle tulemusena suureneb riigi osatähtsus, muutudes tunduvalt suuremaks, kui see oli mõned aastad tagasi. Teiste sõnadega, muidugi on meeldivam anda dotatsioone, kuid selleks on kõigepealt vaja kõik paljaks riisuda. Selles seaduseelnõus ei puuduta valitsus üldsegi seda probleemi, et võib-olla tasub vähendada kulutusi ja isegi laekumisi maksudest. Pole mõtet võtta nii palju makse selleks, et need hiljem jälle tagastada. Selle eelarve eesmärk on ilmselt kiirendada inflatsiooni, kui arvestada eriti seda seaduseelnõu alkoholi aktsiisimaksu tõstmise kohta ja ettepanekut kehtestada ka bensiinile aktsiisimaks. Tahan öelda, et see ei ole mitte ainult valitsuse süü, see on ka meie süü, lugupeetud härrad. Selle poolteise aasta jooksul, mis me oleme Ülemnõukogus töötanud, ei ole me leidnud aega välja töötada süsteemi, mille alusel põhilisi majandusseadusi vastu võtta. Ilmselt ei huvita see enamikku siinviibijaid. Lihtsam on rääkida mingitest deklaratsioonidest ja parandada üksikuid sõnu nendes kui majandusprobleeme arutada. Me oleme juba paljudest vabariikidest maha jäänud, me oleme ka oma vabariigi eluvajadustest maha jäänud ja üks selle põhjusi on minu arvates see, et eelarve- ja majanduskomisjon, kuhu ka minul on au kuuluda, ei suuda selle töömahuga toime tulla. On juba tehtud ettepanekuid, et see komisjon tuleb jagada kaheks: eelarve-majanduskomisjoniks ning majandusreformi komisjoniks. Kui meil oleks normaalse majandusega stabiilne riik, siis oleks meil vaja teha vaid üksikuid parandusi ja see komisjon tuleks oma tööga toime. Aga meil on turumajandus alles välja kujunemas. Meil on vaja majandusreformi komisjoni, kes ei ootaks, kuni valitsus talle seaduseelnõu esitab, vaid tunnetaks ise vajadust seaduste järele, telliks seadusi ja üldse viiks ellu majandusreformi. Nii nagu seda tehakse Venemaal ja Valgevenes. Muidugi on sellised viivitused meie majanduses ja majandusseaduste vastuvõtmisel seotud ka poliitiliste põhjustega. Minu arvates pikendas näiteks kristlike demokraatide seisukoht poolteise aasta võrra meie liikumist turumehhanismi poole.

Nüüd mõni sõna konkreetset selle lisaeelarve kohta. Ausalt öeldes olen raskes olukorras. Ühelt poolt mõistan, et tänu sellele eelarvele saab valitsus maksta ja suurendada palku nendele töötajate kategooriatele, kes seda väga vajavad, sotsiaalsfääri töötajatele ja teistele. Teisest küljest saan ma aru, et selline käsitlus toob hiljem kahju. See seaduseelnõu toob kahju. Ent praegu on ilmselt vaja palku toeta. Ma arvan, et see kõik seostati teatud mõttes

ettekavatsetult, et saadikud ei saaks teisiti hääletada. Mina jään siiski selle seaduseelnõu hääletamisel erapooletuks ja arvan, et kõik peaksid selle küsimuse üle tõsiselt järele mõtlema. Ja lõpuks viimane asi. Meie, Ida-Viru maakonna saadikud, pidasime nõu ja teeme kirjaliku ettepaneku panna hääletusele see küsimus, et meie niigi vaesest eelarvest ökoloogilise katastroofi piirkonnas tahetakse ära võtta poolteist miljonit rubla. Tänan!

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Tahaksin meenutada kolleeg Tiit Made sõnu valitsuse majanduspoliitika kohta. Meil on unikaalne olukord. Majandus käib alla, aga eelarve tulude pool suureneb. See on nonsenss. Me peame kuidagi ära märkima valitsuse kui selle ime autori.

Nüüd mõni sõna lisaeelarvest. Tuleb öelda, et see on rahvavastane eelarve. Suurenevad kulutused juhtivpersonalile, luuakse mittevajalikke struktuure, nagu näiteks Kalaamet, Lennuamet, Veeteede Amet. Rääkimata juba peaministri majandussõprade klubist. Nende peale peame kulutama meie valijate taskust tulevat raha.

Rahva elatustase langeb. Tahan meenutada Eesti Ametiühingute Kesknõukogu otsust, mille kohaselt augusti alguses oli elatusmiinimum 525 rubla. See on elatusmiinimum, millest allpool tekib näljasurma oht. Sel juhul peab 4-liikmelise perekonna kuusissetulek olema 2100 rubla. Kui perekonnas on kaks täiskasvanut ja kaks last, siis peavad mees ja naine kumbki teenima kuus 1000 rubla. Aga kui paljudel perekondadel on selline sissetulek? Ja siis teeb valitsus laia žesti ja lubab lisada pensionäridele veel üle saja rubla. See teeb kokku 260 rubla. Vabandage väga, aga see on kaks korda madalam elatusmiinimumist. Meil on tekkinud olukord, et enamik Eesti rahvast elab allpool vaesuspiiri.

Kui eelarvet tähelepanelikult uurida, siis võib leida võimalusi vähendada valitsuse kulutusi ühtedele või teistele riigi juhtimisstruktuuridele ja tulla toime isegi aktsiisimaksu tõstmata.

Lugupeetud kolleegid, tahan rääkida teile ühest tähelepanekust. Valitsus ei jätnud meile jälle valikuvõimalust. Ta teatas massiteabevahendites, et 1. septembrist tõstetakse õpetajate, arstide ja teiste madalapalgaliste spetsialistide palka. Ja kui me nüüd ei kinnita lisaeelarvet, sest valitsus loobib raha paremale ja vasakule, lähtudes mingitest oma poliitilistest eesmärkidest, siis väidab ta, et Ülemnõukogu sellise sammu tõttu ei saa palku tõsta. Jälle jääb süüdlaseks Ülemnõukogu. On vaja ausalt öelda, et valitsus lubab tõsta palku keskmiselt 75%. Aga hinnad on tõusnud 5–6-kordseks, mõne kauba hind koguni 10-kordseks ja sellises olukorras on niisugune palgatõus nagu almuse andmine kerjusele. Elatustaseme languse eest see inimesi ei päästa.

Selle asemel, et jagada raha sellistele struktuuridele nagu Kalaamet, võiks need summad hoopis üle kanda haiglatele haigete toitlustamise parandamiseks.

Härrad saadikud, lugupeetud kolleegid! Minge tavalisse haiglasse, mitte 4. valitsuse haiglasse, kus paljud teist käivad, ja vaadake, mida haiged seal lõunaks söövad. Tänan!

P. Grigorjev

Tere päevast, lugupeetud saadikud, tere päevast presiidium! Saadikute arvu järgi saalis võib öelda, kui suurt huvi tuntakse poliitiliste küsimuste arutamise vastu, nagu näiteks eile, ja kui palju hoolitakse pensionäride ja laste probleemidest. Ilmselt on raskem meie pensionäride toidulaua ja laste tuleviku eest hoolitseda kui poliitiliste küsimuste puhul sõna võtta.

Ma tahaksin juhtida tähelepanu sellele, et meie saime selle eelarve kätte viimasel hetkel, pärast seda, kui oli alanud esimene lugemine, ja seepärast oli meil, narvalastel, raske orienteeruda kulude struktuuris. Lisaeelarve süsteem trumpab arvatavasti üle vana režiimi aegsed süsteemid, mille puhul oli kergem ära võtta ja siis istuda ametipostil ning rõhuda jaotusmehhanismile. Muidugi tuleb turumajandusele üleminekul anda tootjaile rohkem õigusi ise raha käsutada, mitte keskusest või siit Toompealt ametkondadele almuseid jagada.

Tahaksin rääkida ka veel Kalaametist. Olen ise kalur ja arvan, et endise Eesti Kalurikolhooside Liidu ja Eesti Kalatööstuse süsteem oleks ise kõigega toime tulnud ilma uue loodava ametkonna tšinovnikute abita. Sedasama võiks ilmselt öelda ka teiste riigiametite kohta, kui asja lähemalt uurida. Mind paneb lihtsalt imestama riigiametite peale tehtavate kulutuste ohjeldamatu kasv. Kes seletaks, kuidas peab toime tulema pensionär, kes saab 115 rubla? Meil Narvas on 20 000 pensionäri ja veel 5200 inimest, kes saavad pensioni 115 rubla. Lugupeetud härrad, mõelge selle peale, et te määrate pensionäri näljasurma selle 115 rublaga, millele on lisatud almus 70 rubla näol, mis võib-olla saadakse kätte, aga võib-olla ka mitte.

See on väga tõsine asi. Te keeldusite abi andmast Kirde-Eestile kui sotsiaalse ja ökoloogilise katastroofi piirkonnale. Kui linn palub raha ümbersõidutee rajamiseks, siis ministeerium vaikib. See on ainus suur linn vabariigis, kus pole ümbersõiduteed. Vähe sellest, et meid saastavad kaks suurt soojuselektrijaama, meie peale paiskavad oma heitgaasid kõik läbi meie linna itta suunduvad autod. Aga raha tee ehitamiseks ei anta. Koolis ei saa lapsed enam lõunat süüa, sest vanemad ei suuda nende eest tasuda. Linna muresid võiks veel mitu tundi loetleda, ka minu kolleegid on nendest rääkinud.

Tahan kõnelda veel ühest probleemist, mida keegi pole veel puudutanud. Millegipärast ei ole arutatud vabariigi prokuratuuri struktuuridega seonduvat. Vabariigi prokuratuur on liiduline asutus ja tekitab paljudes negatiivset suhtumist, aga ta ju võitleb kuritegevusega meie

vabariigis ja teda tuleb ikkagi finantseerida. See on üks ametkondi, mille poolt ma hääletaksin. Praegu toimub prokuratuuri struktuuri tahtlik lagundamine. Prokuröri abi saab vähem palka kui konstaabel. Mis tööst saab juttu olla, kui kaader laiali jookseb. See on küll liiduline prokuratuur, aga ilmselt peaks Ministrite Nõukogu selle asja vastu huvi tundma.

Mul on ka mõned konkreetsed ettepanekud:

- 1) finantseerida linna ümbersõidutee ehitamist 5 miljoni rublaga aastas;
- 2) suurendada laste ja pensionäride sotsiaalseks abiks mõeldud kuluartiklit;
- 3) finantseerida eelarvest Eesti prokuratuuri kuni prokuratuuriseaduse vastuvõtmiseni.

Toetan seisukohta katkestada seaduse lugemine seniks, kuni me pole ära kuulanud, kuidas kasutatakse meie loodud sotsiaalfondi. Arutada enne seda läbi aktsiisimaksu seadus. Toetan ka Ida-Viru maakonna saadiku ettepanekut panna nimelisele hääletusele raha äravõtmine Kirde-Eesti linnade eelarvest. Meil jätkub probleeme, aga samal ajal tullakse selle linna tasku kallale, kes lämbub probleemide kätte, mis seisavad tema elanike ja täitevkomiteede ees. Tänan!

S. Sovetnikov

Lugupeetud spiiker, lugupeetud kolleegid! Tahan alustuseks meenutada akadeemik Mihhail Bronšteini sõnu. Intervjuus "Sovetskaja Estonijale" 10. juulil ütles ta, et meie ajal on ebamoraalne vaesust jutlustada. Ta ütles, et vabast Eestist põgenevad kõik, ka eestlased ise, ja siis ei päästa rahvuskodu idee. Minu arvates on praegu meie ees just selline dokument, mis jutlustab vaesust. Juba esimesel lugemisel ütlesin, et tahaksin siin näha sotsiaalministrit ja sotsiaalhooldusministrit, sest üks tähtsamaid probleeme on praegu mittetöötavate pensionäride ja üliõpilaste, ühesõnaga riskigruppide olukord. Seepärast lubage mul kommenteerida mõningaid meie dokumendi lehekülgi, eelkõige 5. lehekülge, kus on öeldud, et mittetöötavatele pensionäridele on ette nähtud suurendada 1. oktoobrist kompensatsiooni 50 rubla võrra kuus, s.t. 70 rublalt 120 rublale, ning selleks kulutatakse neljandas kvartalis täiendavalt 40 miljonit rubla. Tekib küsimus, miks alates 1. oktoobrist, sest hinnad krüviti üles ju 1. juulist. Pealegi tõsteti riigiametnike ja paljude teiste töötajate palka 1. juulist. Miks siis pensionäridele hakatakse maksma dotatsiooni alles 1. oktoobrist? Seoses sellega tahan teha ettepaneku, et leitaks veel 40 miljonit dotatsioonide suurendamiseks alates 1. juulist. Hoolitsuse üliõpilaste ja keskeriõppeasutuste õpilaste materiaalse olukorra parandamise eest võttis vabatahtlikult enda peale Tiit Made ja ma toetan teda täielikult nii nagu ka meie kavatsust suurendada haridustöötajate töötasu. Tahaks muidugi, et seda ei suurendata mitte 1,75, vaid vähemalt 2 korda (nagu meditsiini- ja kultuuritöötajate puhul). Tekib küsimus, kust

võtta need 40 miljonit. Kui meie lisaeelarvet tähelepanelikult uurida, siis ilmselt võiks selle summa leida. Kui me tõstame töötasu, siis peaks see ka midagi tagasi andma. Näiteks suurendame sotsiaalhooldusministeeriumi töötajate palku 154 miljoni rubla ulatuses, aga seni ei maksta pensionäridele veel välja 50 ja 25 rubla suurust pensionilisa, sest töötajad ei jõudvat seda teha. Ma juba rääkisin riigikontrollist – suurendame palgafondi 364 000 rubla võrra, aga mingit tagasiandamit pole. Riigikantselei töötasu suureneb 404 000 rubla ulatuses. On arusaamatu, miks nendest summadest makstakse maavanematele ja vabariikliku alluvusega linnade linnapeadele 205 800 rubla. Arvatavasti peaksid nad palka saama ikka linnade ja maakondade eelarvetest.

Kümnendal leheküljel on 5. punkti all kirjas kulutused külaliste vastuvõtmiseks, Eesti Vabariigi delegatsioonide välissõitudeks, auaadresside valmistamiseks jne. – kokku üle miljoni rubla aastas. Kas te pole märganud, et liiga palju on meie vabariigis ja pealinnas hakanud külalisi käima? See kõik läheb ju midagi maksma. 1 105 000 rubla võrra on suurenenud kulutused valvele. Ent sellest juba räägiti, ma ei taha korrata. Valitsuse reservfondist eraldati üle 745 000 rubla külaliste vastuvõtuks ja teenindamiseks. Kolossaalsed summad lähevad teadusele. Esimesel poolaastal eraldatakse teadusfondile täiendavalt 871 000 rubla, sealhulgas 754 000 instituutidele ja Teaduste Akadeemiale seoses piirituse kallinemisega. See on suur lisasumma. Tuleb kontrollida, kui palju seda piiritust Akadeemias kasutatakse selleks, milleks ta on otseselt ette nähtud. Teise poolaasta lisaeelarves on ette nähtud eraldada peaaegu 9 miljonit rubla nende kulutuste katteks, mis lähevad töötasu tõstmiseks, sealhulgas 3 369 000 rubla ametipalkade suurendamiseks 60 ja 100 rubla võrra.

Lugupeetud kolleegid, ma juba ütlesin, et me kulutame siin lubamatult suuri summasid. Kui arutati 1991. aasta eelarvet, siis ma ütlesin, et on üks artikkel, mille arvelt me võime kokku hoida. Me peame moodustama uue kõrgema atestatsioonikomisjoni ja kontrollima kõiki doktori- ja kandidaadikraade, mis anti stagnaajal. Tuleb välja selgitada, mida iga doktor ja teaduste kandidaat väärt on ja kas me kulutame raha õigesti. Ma ei taha kõiki meie teadlasi hukka mõista, aga arvan, et selles valdkonnas on meil suuri kokkuhoiureserve. Peame saama teatud tagasiandami Teaduste Akadeemialt.

"Sovetskaja Estonijas" avaldati ülevaade "Integrali" koosolekust Loksal. Seal ütles koondise "Baltijets" peadirektor Valeri Tšetvergov: "Eesti teadus ei ole praegu valmis andma häid projekte vabariigi tööstusele, oleme seda korduvalt kogenud ..." Selle arvamusega oli päri ka minister Jaak Tamm. Hiljuti tööstus- ja energeetikaministeeriumi ekspertide tehtud uurimus näitas, et teadus ja praktika lähevad meil paraku paljudel juhtudel lahku. Teadlasi nagu ei huvitakski meie majanduse seisukord, see, et pole piisavalt rahvamajandusele vajalikke

tooteid. Valeri Tšetvergov andis madala hinnangu eesti spetsialistide loodud kooliarvutile "Juku", mille tema ettevõtte kavatseb varsti tootmisest maha võtta.

Kas tasub finantseerida teadust, mis mitte mingisugust kasu ei too?

Minu ettepanekud:

- 1) leida täiendavalt 40 miljonit rubla dotatsioonide maksmiseks mittetöötavatele pensionäridele alates 1. juulist k.a.;
- 2) vähendada juhtimiskulutusi kõigis riigiametites ja ministeeriumides 10–15%;
- 3) mitte võtta Narva eelarvest ära 4 miljonit rubla Eesti Vabariigi teise poolaasta riigieelarve kulutuste katmiseks.

J. Kass

Lugupeetud juhatus, kolleegid! Minu kui rohelise vabariiklase hing valutab meie halveneva elukeskkonna pärast. Selle eest peaks hea seisma keskkonnaministeerium, kellele tänavuses eelarves on planeeritud 4,5 miljonit rubla. Ma palun võtke lahti lisaseletusest lk. 22, kus on välja toodud keskkonnaministeeriumi seitsmepunktiline eelarvepakett. Vaadake hoolega neid punkte ja teil ei jää ühtegi punkti, mis näitaks, et seal konkreetselt tegeldakse saaste likvideerimisega. Kõige suuremad kulutused on ära toodud punktis 2, millele järgnevad halduskulud ja hoonete ehitused. On veel punkt 6, mis siiski viitab, et tegeldakse ka saasteprobleemiga, kuid see kõik on teoreetilisel tasemel.

Milles on siis küsimus? Miks keskkonnaministeerium ei tegele konkreetselt saaste likvideerimisega nii, nagu siseministeerium tegeleb kuritegevuse vastu võitlemisega. Vaadake, asi on nõnda, et juurikas on vastupidi kasvama pandud. Keskkonnaministeerium saab oma kulud saastemaksudest, likvideerides saaste, kaovad ka maksud. Kes on nii hull, et hakkab võitlema oma tuluallika vastu. Ollakse huvitatud probleemi püsimisest, et käia välismaal, uurida, kuidas sellega seal tegeldakse, millised seadmed seal on. Puudub tahe praktilisel tasandil probleemiga tegelda. Sellepärast teen konkreetse ettepaneku lisada keskkonnaministeeriumi eelarvepaketti lisapunkt: puhastusseadmete ja tootmislaboratooriumide väljaarendamiseks anda keskkonnaministeeriumile 1992. aasta teisel poolel 500 000 rubla.

See summa oleks algkapital nendele ettevõtetele, teadlastele ja praktikutele, kes tahavad ja kes on teinud tööd nimetatud komplekside väljaarendamiseks. Pärnus on innovatsioonifirma "Axon", mis praegu baseerub kolhoosidevahelise seavabriku laboratooriumil, kuid tema võimalused on ahtad, seda oleks vaja arendada. Nimetatud firma on pöördunud keskkonnaministeeriumi poole, kuid sealt ei ole abi saadud, sest puudub algkapital. "Axon"

on tegelnud ka Tallinna tselluloosikombinaadi heitvete puhastamise probleemidega ja saanud väga häid tulemusi. Kui asi jõudis selleni, et hakata tootma seadmeid, jäi kõik raha taha seisma. On vaja algkapitali. Selle firma tootmisüksus võiks baseeruda puhtalt isemajandamisel, sest ettevõtted tellivad seadmeid. Teaduslikud uuringud võiksid baseeruda riigieelarvel, kuhu laekub raha saastemaksudest. Kuid veelgi parem oleks, kui ka teaduslikke uuringuid tehtaks isemajandamise alusel. Siis kasvaks juurikas õigetpidi.

Lugupeetud rahvasaadikud, te teate, saastamine läheb maksma miljardeid rublasid aastas. Ma palun leidkem see pool miljonit ja uskuge, jää hakkab liikuma! Ma tänan tähelepanu eest!

I. Hallaste

Lugupeetud juhataja, austatud kolleegid! Lisaeelarve seaduse eelnõu puhul ärritas meie saadikurühma üks summa – nimelt 186 miljonit –, mis on ette nähtud osavõtuks NSV Liidu sotsiaal-majanduslikest projektidest. Seda võib käsitleda liidumaksuna. Rahandusminister, vastates küsimusele liidumaksu kohta, teatas, et tegemist ei ole liidumaksuga, sest varem läks raha otse Nõukogude Liidu eelarvesse ja nemad ise otsustasid, kuhu nad selle raha panevad. Nüüd aga saame meie raha andes ise kaasa rääkida, kuhu see raha läheb. Iseenesest on väga hea mõte paigutada Eesti Vabariigi kapitali Nõukogude Liitu selleks, et seal saaks toota naftat või muid meile vajalikke kaupu. Kuid sellisel juhul peab olema tagatud Eesti Vabariigi omandiõigus nendele objektidele, tagatis peab olema väga konkreetne, kas aktsiate näol või mingil muul viisil. Eraldada 186 miljonit rubla nii, et me ei tea, milliste programmide finantseerimiseks see raha läheb ja mil viisil on tagatud Eesti Vabariigi omandiõigus Nõukogude Liidus ehitatavates või rajatavates objektides, seda me teha ei saa.

Seepärast teen oma fraktsiooni nimel ettepaneku katkestada lisaeelarve arutamine kuni valitsus on esitanud Ülemnõukogule kõigi NSV Liidu sotsiaal-majanduslike programmide loetelu, millest kavatsetakse osa võtta. Loetelu esitamisel näidata igal konkreetset juhul, kuidas tagatakse Eesti Vabariigi omandiõigus NSV Liidus olevatele objektidele. Kui arutelu katkestamine selles päevakorrapunktis ei ole võimalik mingitel muudel põhjustel või valitsus ei suuda meile esitada sotsiaal-majanduslike programmide loetelu, siis tuleb see kuluartikkel lisaeelarvest välja jätta. Ma juhin tähelepanu sellele, et ka eelarve- ja majanduskomisjon, kes peaks olema informeeritud sellest, mida need üksikud kuluartiklid lisaeelarves tähendavad, ei osanud nende kohta midagi vastata. Nad teatasid, et valitsuselt on küsitud programmide loetelu, kuid siia maani ei ole vastust esitatud. Palun seda ettepanekut arvestada meie fraktsiooni ametliku ettepanekuna. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, loen läbirääkimised sellel istungil lõppenuks. Lepime kokku, et seda kokkulepet me hääletusele ei pane. Tahan hääletusele panna katkestamise küsimuse sellise arvestusega, et pärast katkestamist võiksid läbirääkimised jätkuda. Kas oleme kokku leppinud?

V a h e a e g

Juhataja

Kohaloleku kontroll. Kohal on 67 rahvasaadikut, puudub 37. Kolleegid, ma palun hääletamisele panna ettepaneku, et katkestada teine lugemine ja jätkata seda veel käesoleval istungjärgul. Motiive on katkestamiseks mitmesuguseid.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et katkestada käsiloleva päevakorrapunkti arutelu ja jätkata seda käesoleval istungjärgul? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 59 rahvasaadikut, vastu ja erapooletuid saadikuid ei ole. Arutelu katkestatakse.

Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi aktsiisimaksu seaduses" eelnõu teine lugemine

Juhataja

Kolleegid, jätkame päevakorraga ja alustame selle seaduseelnõu teist lugemist, mis käsitleb muudatusi aktsiisimaksu seaduses. Palun kõnetooli hr. Milleri.

R. Miller

Austatud Ülemnõukogu! Ma tahan aktsiisimaksu seaduse muudatuste eelnõu juures juhtida teie tähelepanu veel kord paarile küsimusele.

Esimene aspekt, mis puudutab aktsiisimaksu määrade tõstmist alkohoolsetelt jookidelt. Lisaeelarve arutelu ajal on osa rahvasaadikuid tõstnud üles küsimuse vajadusest alandada liha ja piima ning liha- ning piimasaaduste hindu 25% ulatuses. Valitsus on arvamusel, et liha ja

piima ning liha- ja piimasaaduste jaehindu on tõepoolest vaja alandada. Me pakkusime hindade alandamise katteks välja järgmise variandi: kaotada käibemaks ja tõsta aktsiisimaksu alkoholsetelt jookidelt. See oleks mõistlik katteallikas. Siin avaldati kahtlust, et suureneb puskariajamine. Sellesse ma eriti ei usu. Puskariajamine hakkas meil lakkama, kui praktiliselt keelati alkoholsete jookide müük.

Teine küsimus puudutab aktsiisimaksumäärade tõstmist vedelkütusele. Juhin teie tähelepanu sellele, millel peatus hr. Vähi. Et Eesti jõuaks maailmariikide hulka, et siia hakkaks tulema kapital, on vaja arendada side- ja transpordisüsteeme. Kui meil ei ole teid, ei tule meile ka oluliselt väliskapitali, see on kõigile selge. Peab ütlema, et käesolevaks aastaks eraldatud summadest, mis oli teede ehitamiseks ette nähtud, on enamus kasutamata. Kriipsutan alla, et aktsiisimaksumäärade suurendamisel eraldatakse täiendavaid vahendeid teede ehitamiseks teedefondi kaudu. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu, hr. Miller! Tundub, et siiski on küsimusi. Tiit Made.

T. Made

Austatud härra spiiker, lugupeetud minister! Kui teede sillutamisest oleneb väliskapitali sissevool, siis on täitsa asjakohane aktsiisimaksu tõsta. Kas rahandusministeeriumil on plaanis ka edaspidi alkoholilt või mõnelt muult kaubalt aktsiisimaksu suurendada? Kas ei ole otstarbekas seda korraga teha? Aitäh!

R. Miller

Head teed on üks eeldus, mis soodustab väliskapitali sissetulekut. Praegu rahandusministeeriumil aktsiisimaksumäärade tõstmise ettepanekuid väljatöötamisel ei ole.

P. Lutt

Lugupeetav hr. Miller! On väga lohutav kuulda, et vähendatakse toiduainete hindu. Tõsine mure tekib maainimese pärast. Te vähendate 10% toiduainete hindu. Aga kui me tõstame bensiini hindu, kas te olete teinud arvestusi, kui palju peavad maainimesed maksma täiendavalt juurde bussipiletitele. Maainimesed käivad oma autodega arsti juures, kauba järel linnas ja igal pool, sest auto on neil tarbevahend. Kui bensiini hind tõuseb, kui palju nad peavad selle eest rohkem maksma? Sellega seoses tõusevad ka põllumajandussaaduste tootmise hinnad, kõik see tuleb majandi rahakotist. See tähendab, et põllumajandustöötaja

hakkab senisest veelgi vähem palka saada. Praegu on põllumajandustöötaja palk kaks korda madalam vabariigi tööstustöötaja omast. Kas niisugused arvestused on tehtud? Kui on tehtud, oleks hea, kui te tooksite vastavad andmed ka Ülemnõukogu ette. Kui seda tehtud ei ole, siis võtke minu avaldust kui arupärimist valitsusele, millele loodaks vastust homme-ülehomme. Aitäh!

R. Miller

Bensiini hinnatõusust oli juba juttu. A-76 hind tõuseb 16,5 kopikat ja A-93 17,3 kopikat liitri kohta. Tuleb välja arvestada, mitu tuhat kilomeetrit keegi aastas läbi sõidab, bensiini kulunorm auto kohta on samuti teada. Kui inimene sõidab aastas keskmiselt 10 000 kilomeetrit, siis täiendav kulu on 170 rubla ühe auto kohta. Kõik 12 kuud inimene autodega ei sõida, te sõidab keskmiselt 10 kuud. Ühe kuu kohta tuleb 17 rubla täiendavat kulu bensiini ostmiseks. Põllumajanduses suurenevad kulud käesoleval aastal 4 kuu arvestuses 27 miljoni rubla võrra.

M. Madissoo

Hr. Miller, te olete korduvalt öelnud, et aktsiisimaks bensiinilt ja diiselkütuselt läheb põhimõtteliselt teedefondi kaudu teede parandamiseks jne. Aga kas teile ei tee muret selline probleem, et kütuse aktsiisimaksu tuleb maksta auto, traktori ja kombaini kütuse kilogrammi pealt võrdselt? Taluniku, kolhoosi ja sovhoosi traktor või kombain sõidab tee peal võrdlemisi vähe, ta töötab põllul. Kas siin ei ole tegemist ebaõiglusega? Seda probleemi peaks kuidagi teisiti lahendama. Aitäh!

R. Miller

Seaduseelnõu esimesel lugemisel ma tõstatasin selle probleemi. Meil oleks võimalik aktsiisimaksu osas anda soodustusi majanditele või talunikele. Ilmselt oleks otstarbekas traktorite ja kombainide diiselkütust hoopiski mitte maksustada. Probleem on õige ja aktuaalne, sest põllumajandusmasinad kasutavad teid suhteliselt vähe. Ma arvan, et me arutame seda küsimust veel kord majanduskomisjonis.

V. Lebedev

Lugupeetud spiiker, lugupeetud kolleegid! Mul on kaks küsimust härra ministrile. Esiteks. Kui palju peaks valitsus teie arvates edaspidi suurendama kulutusi võitluseks narkomaaniaga ja kust kavatseb valitsus neid summasid võtta? Kas jälle alkoholi aktsiisimaksu pealt? See on

jälle ajalooline paralleel USA kuiva seaduse ajastuga. Ja teiseks. Milliseid allikaid näete teie kui majandusteadlane, finantsist ja oma ala spetsialist veel väikese sissetulekuga elanike palkade tõstmiseks peale bensiini ja alkoholi aktsiisimaksu? Kas teie meelest on olemas teisi allikaid? Tänan!

R. Miller

Ma ei ole tervishoiu spetsialist ja sellepärast on mul muidugi raske öelda, kui palju narkomaania vastu võitlemisele praegu vahendeid kulutatakse. Kuid aktsiisimaksumäärade tõstmine alkohoolsetele jookidele narkomaaniat küll ei suurenda. Ma olen teiega, hr. Lebedev, põhimõtteliselt nõus, et alkoholismi vastu on vaja võitlust tugevdada.

Nüüd veel sellest, milliseid allikaid saab kasutada palkade tõstmiseks. Kui te tähelepanelikult jälgisite ettekannet, siis märkasite, et palkade tõstmiseks ei suunata alkohoolsete jookide aktsiisimaksust laekuvaid vahendeid. Palku tõstetakse eelarve tulude laekumise kasvu arvel.

P. Grigorjev

Lugupeetud härra minister! Mulle on mõistetav teie soov saada 40 või 50 miljonit rubla alkoholi hindu tõstes. Aga kas siis tõesti ei oleks saanud suurendada alkohoolsete jookide tootmist ja saada sel teel see rahasumma kokku? Seda enam, et meie pensionäride ostukorv sisaldab ikkagi alkoholi, kas me tahame seda tunnistada või mitte. Ja nüüd me võtame selle jälle nendelt ära. Teine küsimus tekib seoses sellega, et meil kehtib küll riigi monopol viinamüügile, aga ometi ei saa isegi talongiga poest osta seda 20-rublast pudelit, saame hoopis kommerts- või komisjonipoodidest või altkäe. Millal lööb siseministeerium või ministrite nõukogu selles suhtes korra majja? Tänan!

R. Miller

Ma arvan, et esimesele küsimusele andsin ma vastuse esimesel lugemisel, aga ma võin ka korrata. Küsimus on nimelt teravilja puuduses, millest tehakse piiritust. Ja selles seisnebki kogu probleem. Et suurendada viina ja likööride tootmist, on vaja piiritust. Kõik seisab piirituse taga. Seda teab ka Pavel Grigorjev väga hästi. Ta teab ka seda, milline olukord valitseb terves Nõukogude Liidus.

Teie ettepaneku edastan siseministrile, et tugevdada kontrolli kommertskaupluste juures.

Juhataja

Suur tänu, hr. Miller! Vahepeal avaldan Ülemnõukogule mõned omapoolsed mõtted.

Kolleegid! Täna oleks sobiv lõpetada esimene istung kell 12. Asjaolud nõuavad seda. Mul on juba teada eelarve- ja majanduskomisjoni arvamus, et seda küsimust palutakse katkestada. Lähtudes meie ajagraafikust, tundub mulle, et see ei osutu reaalselt võimalikuks, sest läbirääkimisi on vaja jätkata. Mul on ettepanek ära kuulata vastused küsimustele. Ma palun, et peale Heldur Petersoni keegi hr. Millerile enam küsimusi ei esita. Meil on kavas veel kaasettekanne eelarve- ja majanduskomisjonilt.

Kuid me oleme ilmselt kõik huvitatud sellest, et enne, kui me vaheajale läheme, kuulaksime ära operatiivse informatsiooni, mis on toimunud meil Nõukogude Liidus ja kogu maailmas. Ette rutates teen ettepaneku, et me koguneksime taas plenaaristungile täna õhtul kell 18.00. Asjaolud nõuavad seda. Viimane küsija on Heldur Peterson.

A. Mölder

Austatud spiiker, austatud ettekandja! Käesoleval aastal teedeehituseks eraldatud rahad on suures osas kasutatud. Minu teada tegeleb transpordiministeeriumi süsteemis teede ehitusega ainult üks ametkond, see tähendab, et tellija ja tööde teostaja on üks ja sama ametkond. Kas rahandusministeeriumil on oma seisukoht, kuidas niisugune olukord mõjutab rahade kasutamist? Kas transpordiministeerium on riigi eelarvest saadud raha kasutanud alati sihipäraselt?

R. Miller

Tellijaja töö teostaja ühitamise süsteem viidi sisse käesoleval aastal. Nagu ma mäletan, esitati hr. Vähile esimesel lugemisel täpselt sama küsimus ja mul ei ole kommentaariks midagi lisada. Hr. Vähi iseloomustas põhjalikult niisuguse korra positiivseid külgi.

Nüüd teisest probleemist, mis puudutab vahendite sihipärasest kasutamist. Varajasematel aastatel, kui rahandusministeeriumil oli oma kontrolli- ja revisjoniaparaat, kontrollis rahandusministeerium ka teede remondi- ja ehitusvalitsust. Sageli avastati juurdekirjutusi. Praegu puuduvad mul andmed riigikontrolli tegevuse kohta. Ma ei tea, kas riigikontrolli töötajad on teedevalitsusi kontrollinud, meile vastavat informatsiooni laekunud ei ole.

A. Paju

Austatud juhataja, lugupeetud ettekandja! Härra minister, mul on teile küsimus. Kas teil on teada, palju meie ühikuterohke autotransport on tühisõidul? Kas aktsiisimaks paneb mõtlema transpordisüsteemi ümberkorraldamisele? Ma olen kindel, et talupidaja ei lähe oma traktoriga seitsme kilomeetri taha viina tooma.

R. Miller

Kui palju autotranspordis on tühisõite, ma kahjuks peast vastata ei oska. Ma arvan, et 1990. aasta andmed saan ma härra Pajule esitada hiljem. Ma kahtlen, kas bensiinihinna tõstmine paneb inimesi paugupealt ümber mõtlema. Minu arvates parandab olukorda privatiseerimine. Kui tekib omanik, siis ta tühisõite tegema ei hakka.

P. Lutt

Lugupeetav hr. Miller! Te ütlesite, et maainimene sõidab aastas ainult 10 000 kilomeetrit, see on bluff, tegelikult läbib ta keskmiselt 30 000 kilomeetrit. Teie analüüsi järgi saame moonutatud pildi. On teada, et bussisõit läheb kallimaks. See tõsiasi teie arvutustes ei peegeldu. Tegelikult peab maainimene taskust välja andma mitte 17 või 25 miljonit rubla, nagu teie kinnitate, vaid kokku 60–70 miljonit rubla. Öelge nüüd, kas maainimesele on kasulik, et toiduainete hinnad langevad 10% ja bensiini aktsiisimaks tõuseb? Aitäh!

R. Miller

Minu arvates ei saa seostada toiduainete hinna langust alkoholi ja kütuse aktsiisimaksu tõstmisega. Ma arvan, et maainimesed tahavad samuti sõita mööda korralikke teid ja mitte lõhkuda oma autosid. See annab teiselt poolt kindlasti kokkuhoidu.

H. Viirelaid

Lugupeetud hr. Miller! On teada, et hinnad on lastud vabaks. Toiduainete hinnad muutuvad pidevalt. Ühel päeval müüakse kaupluses viinereid 12 rubla kilo, järgmisel päeval 24 rubla kilo. Teada on, et "Eesti juustu" hind kõigub 19 rublast 22 rublani. Kes on suuteline kontrollima, kas toiduaineid müüakse kauplustes ilma käibemaksuta? Juhul, kui seadus vastu võetakse, kes tagab liha- ja piimasaaduste müügi ilma käibemaksuta? Kuidas seda kontrollida?

R. Miller

Minu arvates ei ole kauplus huvitatud käibemaksuga kauba müümisest, sest temale ei jää sellest midagi. See kantakse eelarvesse. Kontrolli seaduse täitmise üle peab teostama Maksuamet.

K. Raud

Lugupeetud ettekandja! Ma saan aru nii, et aktsiisimaksu tõstmine on päevakorras selleks, et suurendada eelarve tulusid. Riigieelarve tulude hulka kuuluvad teatavasti ka kõik need maksud, mida maksavad aktsiaseltsid, kooperatiivid, ühissettevõtted jne. Palun, kas teil on ülevaade, kui palju on Eestimaal neid ettevõtteid, kes ei maksa korrapäraselt riigieelarvesse oma makseid? Kui suur võib olla see mittemakstav summa? Ja mida on teinud valitsus, et neid summasid kätte saada? Aitäh!

R. Miller

Maksuameti andmete põhjal oli meil 1. jaanuari seisuga aktsiaseltse, kooperatiive ja muid ettevõtteid umbes 24 000. 1. jaanuariks oli vähemalt 300 ettevõttel tuludeklaratsioonid esitamata, see on pisut üle 0,1% kõikidest ettevõtetest. Riiklikud ettevõtted peavad 100-protsendiliselt kinni maksedistsipliinist ja esitavad korralikult aruandeid. Maksuvõlglaste hulgas on üksikuid kooperatiive ja väiksemaid aktsiaseltse. Võlasumma ei ole väga suur. Maksuameti peadirektor on siin, võib-olla ta oskab täpsustada, kui suure summaga on tegemist.

Teine probleem on minu arust hoopis teravam. See seisneb tulude varjamises, mille tõttu riigieelarve kaotab maksedistsipliini rikkumistega võrreldes tunduvalt rohkem raha.

Juhataja

Suur tänu! Heldur Peterson küsib viimasena.

H. Peterson

Lugupeetav juhataja ja rahandusminister! Ei ole mõtet jätkata Peeter Luti alustatud diskussiooni. Niigi on selge, keda aktsiisimaksu tõstmine mõjutab, kes oma taskust peab maksma. Huvi pärast ma küsin, kas Tallinna linna riiklikud bussiettevõtted saavad dotatsiooni riigieelarvest või linnakassast ja kas aktsiisimaksu tõstmine mõjutab teie arvates ka bussisõidu hinda?

R. Miller

Käesoleval aastal bussiettevõtted – ma mõtlen siin neid ettevõtteid, kes teevad linnasiseseid või linnalähedasi vedusid, – riigilt dotatsiooni ei saa. Neid doteeritakse kohalike omavalitsuste kaudu. Meie andmetel on kohalikud omavalitsused käesolevaks aastaks kavandanud dotatsioone kokku 35 miljoni rubla ulatuses. Tallinnas tahetakse tõsta linnaliini busside

piletihinda. Sellest oli mul mõni aeg tagasi juttu hr. Aasmäega. Millal seda tehakse, on täna vara öelda. Kui palju võiks kasvada pileti hind? Seoses aktsiisimaksu määra tõstmisega suureneb Tallinnas ühe reisijakilomeetri maksumus ühe kopika võrra.

Juhataja

Suur tänu, hr. Miller!

Me kuulame ära ka väga lühikese majanduskomisjoni kaasettekande. Mul on alust arvata, et komisjon teeb ettepaneku arutelu katkestada. Kalju Koha.

K. Koha

Austatud juhatus, kallid kolleegid! Tõepoolest täna arutelu katkeb. Tuletan veel kord meelde aktsiisimaksu seaduse esimest paragrahvi. Aktsiisimaks on kaudne maks, millega kogutakse riigieelarvesse tulusid ja reguleeritakse tarbimist. See on tema põhifunktsioon. Alkohoolsete jookide aktsiisimaksu tõstmise suhtes vastuväiteid ei olnud. Kuid punkt 3, mis puudutab naftasaaduste aktsiisimaksu määra tõstmist, on vastuoluline ja ka komisjonil ei ole ühtset seisukohta. Meile on tulnud kaks ettepanekut. Üks on hr. Madissooni. Selles soovitatakse punkt 3 välja jätta ja kütuse aktsiisimaksu määrasid mitte tõsta.

Nii-öelda kompromissvariant on hr. Tammelt. Selles sedastatakse, et riigieelarvest hüvitatakse põllumajandusettevõtetele naftasaaduse aktsiisimaksust tulenevad lisakulud. Ühesõnaga, valitsusel tuleks teiseks lugemiseks esitada vastav metoodika. Seda metoodikat ei ole siiani esitatud. Majanduskomisjon ei ole kompromissettepanekut ühiselt läbi arutanud ja seisukohta vastu võtnud. Seetõttu oleks mõistlik praegu arutelu katkestada, et komisjon saaks seda asja veel arutada. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Kas katkestame?

K. Koha

Katkestame.

Juhataja

Panen hääletusele.

Kohaloleku kontroll. Kohal on 66 rahvasaadikut, puudub 38.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et katkestada käsiloleva päevakorrapunkti arutelu ja jätkata seda käesoleval istungjärgul? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 61 rahvasaadikut, vastu ei ole, 2 on erapooletud. Arutelu katkestatakse.

R. Vare informatsioon olukorrast Eestis ja maailmas

Juhataja

Kolleegid! Kuulame ära operatiivse informatsiooni selle kohta, mis toimub meil, naabrite juures ja maailmas. Palun kõnetooli hr. Vare!

R. Vare

Lugupeetud hr. spiiker, lugupeetud Ülemnõukogu! Praegu on toimumas midagi huvitavat: ajalooratast üritatakse tagasi pöörata. Prognoos on selline: viisakalt seda teha ei õnnestu ja seepärast üritatakse seda teha ükskõik mis hinnaga ebaviisakalt. Seejuures viidatakse õigusnormidele. Kuid see, millele viidatakse, ei klapi õigusnormidega ega Nõukogude Liidu ega rahvusvaheliste õigusnormidega. Missugune on praegune seis? Meie andmetel organiseeritakse liidulise alluvusega tehastes telegramme riikliku erakorralise seisukorra komiteele. Neis telegrammides kutsutakse appi. Eraldi rõhutatakse raadio ja televisiooni eriti räpast rolli meie ühtse ja jagamatu riigi lõhkumisel, samuti rõhutatakse vajadust need kanalid kiiremas korras üle võtta. Nagu te teate, käituti nii ka teistes Balti riikides. Kõigepealt võeti ära televisioon ja raadio, seejärel mindi muude asjade kallale. Diplomaatilisi kanaleid pidi on saanud informatsioon, et Läti Ülemnõukogu on ära võetud. Janajevi komitee otsuste täitmiseks luuakse operatiivgrupp. Selle operatiivgrupi funktsioonidest oskab mõni teie kolleegidest, lugupeetud rahvasaadikud, paremat teavet anda. Ma ei oska rohkem kommenteerida.

Te teate samuti, et eile maandati üks IL-76 Tallinna Lennujaamas, oodati ka teisi, kuid need ei saanud. Selle lennukiga tulid piirivalvurid. Nimelt tugevdatakse Eestis piirivalvejõudusid. Täiendus toodi kohale just selle lennukiga. On põhjust arvata, et enamik aktsioone pannakse toime mustade barettide abil.

Nüüd praegune seis. Raadios on pidevalt antud informatsiooni Petserist tulnud kolonni kohta. Praegu seisab see Assakul. Kolonn ei ole komplekteeritud ühtlaselt. Väeosa ei teadnud oma

täpsemaid funktsioone ja liikus halvasti. Noored komandörid, kes sõitsid kolonni tagumises osas, ei saanud oma ülesannetega hakkama, pinge oli olnud suur, mehed on väga väsinud. Ustaavi järgi on 10 tunni järel ette nähtud puhkus. Ja nii mõnigi masin kaldus kraavi. Niisuguses olukorras on see kolonn väga aeglaselt edasi liikunud. Praeguseks on see jõudnud Tallinna lähistele. Isikkoosseisule on ette valmistatud magamiskohad Matrosovi polgus, et mehed suudaksid enne ööd välja puhata.

Lisaks sellele on laekunud informatsioon, et ka Aegviidu poolt liigub Tallinna suunas kolonn, kus on umbes sadakond masinat, täpset arvu ma ei oska teile praegu öelda, seda kontrollitakse. Selle kolonni eripära on see, et väike osa masinatest on mehitatud, suurem osa on tühjad. Pange seda detaili tähele. Just praegu laekus informatsioon, et üks kolonn on veel liikvele asunud. See liigub mööda Tartu maanteed. Kolonnis on kokku üle 220 masina. Nendest 107 on soomukid, veoautosid on 89, ülejäänud on side- ja staabimasinad jne. Nii et praegu toimub jõudude kontsentratsioon, kriitilise massi tekitamine.

See, et siiani ei ole midagi juhtunud, on tingitud ainult sellest, et kohale ei ole jõudnud need mehed, kes hakkavad asju korraldama. Eelmised üritused on näidanud, et kohalikud ei ole kõige paremad täideviijad, alati on parem, kui need mujalt tuuakse. Selleks on vaja sõjamasinaid, kuid tehnika võib tõrkuda, rivist välja langeda. Aga panna 300 meest lennukisse ja tuua nad kohale, istutada masinatesse, mis on juba üles vuntsitud, paagid täis ja mootorid soojad – see on hoopis teine tubakas. Praegu toimuvad Kadriorus läbirääkimised. Seal on mingi kindralite esindus ja hr. Rüütel peab nendega läbirääkimisi. Tulemuste kohta ei oska ma kahjuks midagi öelda. Kohtumistel nende kolonniga on selgunud, et isikkoosseis ei tea, mis Moskvas üldse toimub, mis õieti on juhtunud. Parimal juhul teab ohvitser, et on selline korraldus või et on moodustatud Janajevi komitee. Isikkoosseisu peetakse alati infonäljas ja infoblokaadis. Isegi "Pravdat" ei loeta, muust rääkimata. Ka meie grupid tegutsevad. Oleme paljundanud mõningaid korraldusi, mis Jeltsin on vastu võtnud. Neid me levitame, et mehed sündmuste tausta kohta selgust saaksid.

Nüüd sellest, mis toimub mujal. Mujal on seis selline: rahvusvaheline hukkamõist on täiesti üksmeelne. Te olete muidugi kursis nende avaldustega ka, mida massikommunikatsioonikanalite kaudu on refereeritud. On selge, et mõneks ajaks satub Nõukogude Liit rahvusvahelisse isolatsiooni, kuid Hiina kogemus näitab, et mitte väga kauaks. Iseloomulik on detail, kuidas Hiina on reageerinud: "See on nende sisemine asi." See tähendab, Nõukogude Liidu sisemine asi.

Nüüd teistest regioonidest. Juba eile õhtul saabus informatsioon selle kohta, mis on toimunud teistes liiduvabariikides. Üllatusi on isegi Kirgiisias. Kuid vähe on teada täpseid andmeid selle

kohta, mis toimub kahes suures linnas – Moskvas ja Leningradis. Side on häiritud. Kuid seal on tõepoolest toimunud ka üks tähelepanuväärne sündmus, mille tõlgendamine on siin tekitanud isegi teatud eufooriat. On saanud teatavaks, et Jeltsini käsutuses on kümme tanki. Mitu väeosa Kaug-Ida sõjaväeringkonnast on teatanud oma lojaalsusest Vene Föderatsiooni seaduslikule võimule, analoogiliselt on reageerinud ka Leningradi Siseasjade Valitsus ja nende OMON. See näitab, et pimedaid käsutäitjaid jääb üha vähemaks. Omapärane oli ka konstitutsioonikomitee ehk nn. Aleksejevi komitee seisukoht, mis oli küll sõnastatud ümmarguselt ja pehmelt, kuid tõi siiski välja selle vastuolu, mis ei mahu konstitutsiooni raamesse.

Samuti on teada, et NSV Liidu Ülemnõukogu seadusandluse komitee töötab praegu läbi seda juriidilist problemaatikat, mis on seotud väljakuulutatud erakorralise olukorraga. Ilmselt kutsutakse Ülemnõukogu kokku, kes hakkab seda küsimust arutama. Kui ei ole liiduvabariigi kõrgema võimuorgani palvet või nõusolekut, siis võetakse otsus küll vastu, kuid esitatakse kinnitamiseks Ülemnõukogule. Nii on seaduses sätestatud.

Kuidas hakkab kulgema streik, on praegu väga raske öelda. On teada, et mitu kaevanduspiirkonda ja ka metallurgid on oma valmisolekut kinnitanud. Niisugune on olukord praegu.

Eile täpseid käske ei antud, kuid need võivad saabuda õige pea. Ma arvan, et öötundidel või homme hommikul hakkab ka meil tants pihta. Tõenäolisemaks rünnakuobjektiks saavad – selle kohta on ka andmeid – teletorn ja raadiomaja. Kuidas asi edasi kulgema hakkab, ma ei tea. Kuid ma oletan, et elu ise paneb kõik paika. Vaadake, küsimus on selles, et Jeltsin on oma kahe ukaasiga, õigemini kolme ukaasiga asetanud selle mässu juhid nurka aetud looma väljapääsmatusse olukorda. Seda peab arvestama. Kui ei ole enam kuhugi taganeda, tuleb mitte ainult hambaid näidata, vaid ka hammustada. Siis enam ei mõelda. Venemaal arenevad sündmused tormiliselt. Ka kõige parema tahtmise puhul ei saa seda rahvusküsimuseks taandada, kuigi seda üritatakse teha. Tagajärjed on siiski ettearvamatud. Lähimad tunnid peaksid näitama, kuidas areng kulgeb.

Mul on teile üks ettepanek, mis ei ole ametliku iseloomuga. Kas me ei peaks erakorralist olukorda arvestades kaaluma küsimusi, kuidas panna operatiivselt funktsioneerima kohalikud võimuorganid. Täna on võimuorganite juhid koos ja pärastlõunal hakkame nendega arutama, kuidas seda teha. Mul on teile, lugupeetud saadikud, palve, et ka teie need asjad läbi mõtleksite. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Tegemist ei olnud ettekande, vaid informatsiooniga. Eelnevalt on kokku lepitud, et esitada võib ainult ühe küsimuse ja see küsimus on Vladimir Lebedevilt.

V. Lebedev

Härra riigiminister! Esiteks tänan härra spiikrit, meil oli tõepoolest kokkulepe.

Vestlesime praegu koos kolleeg Jüri Liimi ja mõnede teiste saadikutega noormeestega Nõmme politseist. Muide, mis puutub rahvusküsimusse, siis nende hulgas on ka vene rahvusest noormehi. Ma räägin nendest noormeestest, kes siin automaatidega ringi käivad.

Neil oli pretensioone selles suhtes, et nad toodi siia laetud relvadega, aga nad ei tea, mis on nende ülesanne. Neid pole instrueeritud, kuidas ühel või teisel juhul toimida. Need on relvastatud inimesed. Miks pole siin siseministrit või ohvitseri siseministeeriumist, kes neid juhiks. Ma rõhutan veel kord, et need on relvastatud inimesed. Ja need 20 inimest peavad seisma dessantründebrigaadi vastu! Tänan!

R. Vare

Tänan hr. Lebedevi selle eest, et ta väga kujukalt kirjeldas, mida tähendab keskvõimu vastu välja astuda. Ma võtan selle pretensiooni teadmiseks.

Juhataja

Nagu kokku lepitud, küsimusi rohkem ei esitata. Johannes Kass, midagi ei ole teha.

Aitäh, hr. Vare!

Kolleegid, minul on mõned teadaanded. Kõigepealt juhtus selline asi, et tänases "Päevalehes" on vigaselt avaldatud eile vastuvõetud dokument. Kuna "Päevaleht" on kasutanud poolikult redigeeritud materjale, siis avaldatakse homses lehes õiendus.

Kolleegid, praegu peaks juba käima esimehe nõukogu istung. Kell kaks on juhatus oma ruumis, kell neli toimub delegatsiooni koosolek. Olukord on niisugune, nagu ta on. Ma palun võimaluse piirides saadikutel Toompea lossist mitte lahkuda! Lepime kokku nii, et koguneme kell kuus täna õhtul. Kell kuus toimub plenaaristung. Seniks nägemist!

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

46. ISTUNGJÄRK

KOLMAS ISTUNG

20. august 1991

Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi aktsiisimaksu seaduses" eelnõu teise lugemise jätkamine

Juhataja (Ü. Nugis)

Jätkame 46. istungjärku. Kohaloleku kontroll. Kohal on 68 rahvasaadikut, puudub 36. Soodsa käsitlemise korral võime jõuda isegi varem sobiva resultaadini. Nii.

Ma teen ettepaneku jätkata aktsiisimaksu seaduse muudatuse teist lugemist. Me oleme ära kuulanud ettekande, me oleme esitanud küsimused ettekandjale, me kuulasime ära ka kaasettekande ja nüüd oleks õige avada läbirääkimised. Kas on nii? On nii. Avan läbirääkimised. Andres Tarand, palun kõnetooli!

A. Tarand

Lugupeetud kolleegid, võib-olla on natuke kentsakas rääkida praegu õllerahast, aga kuhu me pääseme. Mind volitas rääkima keskkonnakomisjon ja mitte õllest, vaid bensiinist. Komisjonis on asja uuritud ja tõdetud, et tuleb minna ujuma Eesti rahva meelsuse vastu. Kui me nõuame aktsiisimaksu bensiinile, tekib rahva hulgas pahameel, et inimesi ei lasta autodega sõita. Küsimus on nimelt selles, et me oleme nii hästi saanud autodega sõita selle tõttu, et me kuulume Nõukogude impeeriumi. Kusagil mujal maailmas ei saa nii odava bensiiniga ringi kärutada.

Üks oluline punkt on see, et maailmaturul peab nafta 20–30 aasta pärast kallinema. See tendents juba toimib ja edaspidi aina kiireneb, sest naftaleiukohad muutuvad ebamajanduslikumaks. Ka Venemaal.

Venemaal ei ole bensiini hind ise välja kujunenud, vaid see on nimetatud. Ükskord see lõpeb, kuigi see meile ei meeldi. Aktsiisimaks pannakse tegelikult tarbijale. Kui Venemaa hakkab meile müüma oma naftat maailmaturu hindadega, peab tegema tööd palehigis ainult selleks, et natuke autoga sõita. Kui te mäletate, oli juunis tegemist ühe katsega energiaprogrammi

tutvustada. Tollal nõudsin ma keskkonnakomisjoni nimel bensiinile aktsiisimaksu, see oli ainuke võimalus reguleerida turuseadustega meie tühja kihutamist. Nüüd, mil ma olen rohelisena esinenud autosõidu vastu, tunnistan, et auto on tõepoolest üks hea riist.

On selge, et elu hakkab lonkama, kui me nüüd midagi väga radikaalset ette ei võta. Kuid me ei tohi traktorikütuse hinda aktsiisimaksuga üles kruvida, siis kannatab põllumajandus, toiduainete hinnad tõusevad jne. Tõsi on ka see, et sageli mürisevad traktorid õllepoe taga. See on otsekui mahavalatud kütus. Selge on ka see, et traktorikütus peab olema väiksemalt maksustatud kui autobensiin. Nüüd siirdun keskkonnakomisjoni kompetentsi juurde. Auto on praegu kõige suurem saastaja. Igaüks on kohutavalt õnnelik, kui ta mingi vana risu Rootsist või Soomest on siia tirinud. Mujal ei lubata nendega sõita, meil kärutatakse nendega vabalt ringi ja saastatakse elukeskkonda. Tallinna saastajana on autodel kõige suurem osa. Eestis tervikuna langeb 70% saaste hulgast elektrijaamadele. Selle protsendi järgi on autod keskkonna saastajana tõesti vähe süüdi. Kuid see ei tähenda, et väiksem saastaja ei olegi saastaja. Keskkonnakomisjon jõuab asjade n.-ö. majandusliku põhjenduse ja keskkonnakahjulikkuse täpse määratluse juurde septembri lõpus. Minu praegune jutt on nagu eelhoiatus. Igatahes võib juba praegu toetada aktsiisimaksu kehtestamist ka bensiinile, hiljem võib seda diferentseerida. Aitäh!

A. Tähiste

Austatud eesistuja, kallid kolleegid! Ma toetan mõlema aktsiisimaksu kehtestamise seadust. Ma sõidan autoga tublisti rohkem kui Eestimaa keskmine autosõitja ja väikesest napsust ei ütle ma ka naljalt ära. Aga kuulates tänaseid läbirääkimisi ja minister Vähile esitatud küsimusi, on jäänud mulje, et inimestel meeldib elada 1981. aasta hindade järgi. 1981 maksis viinapudel 4 rubla ja kilo liha 2 rubla, liha maksab nüüd 20 rubla, viin peaks praegu maksma 40 rubla. Väike aktsiisimaks viina hinda oluliselt ei tõsta. Seepärast peaksin ma olema bensiini aktsiisimaksu vastu. Mina toetan igal juhul ja kutsun ka kõiki teisi toetama aktsiisimaksu. Nii läheb maksustamine minu meelest kõigiti normaalsetele alustele, sest me elame 1991. aastal. Aitäh!

A. Paju

Austatud eesistuja, kallid kolleegid! Ma ei taha jätkata kahe eelmise kõneleja tonaalsuses, sest see tekitab saalis trotsi, et nüüd on hakanud kõnelema need, kes on põhimõtteliselt rohelised. Ma arvan, et ühe või teise ettepaneku arutluse juures ei lähtu ükski mees, kelle istmiku all on auto, sellest, kuidas see mõjub tema taskule. Lähtuda tuleb sellest, kuidas antud ettepanek ja

seaduseelnõu hakkab toimima ning kuidas see hakkab mõjuma meie edaspidisele elule. Ma küsisin hr. Milleri käest, kui suur on tühisõitude osa meie transpordis. Ilmselt vähendab aktsiisimaks tõepoolest tühjalt vuravate autode arvu. See on kahtepidi kasulik: hoiame kokku bensiini ja keskkonna saastamine väheneb. Ja minu arvates tuleb bensiinile kehtestada õige hind, sest praegu on see "Boržommist" odavam. Igatahes sunnib aktsiisimaksu kehtestamine meie inimesi naftasaadustele majanduslikult mõtlema. Aitäh!

T. Mets

Lugupeetud kolleegid! Nagu näeme, on aktsiisimaksu küsimus esile kutsunud üsna vastandlikke seisukohti. Meil oli just praegu võimalus kuulata rahandusministri agendi Ain Tähiste esinemist, kes väikese kompanii omanikuna saab lisaks saadikupalgale üsna suuri sissetulekuid. Sellepärast võib tema maksta täiendavat raha bensiini ja kütuse muretsemiseks. Aga meil paraku niisuguseid rahasid ei ole. Me näeme ette võimalust, et aktsiisimaksu sisseseadmine võib tekitada ahelreaktsiooni kõigil elualadel.

Samas ma pean puudutama veel ühte küsimust, see puudutab aktsiisimaksu kehtestamist alkoholile. Vahepeal oli mul võimalus tutvuda paljude maainimeste seisukohtadega. Nad on arvamusel, et alkoholi hinda tõsta ei tohi, sest sellega suureneks surrogaatide kasutamine.

Küsimus on väga tõsine. Palun seda arvestada.

Juhataja

Ain Tähiste teine sõnavõtt.

A. Tähiste

Vabandan ulakuse pärast, aga õnnitlen hr. Metsa vandenõu paljastamise puhul, see on peaaegu sama tõsine kui Moskva vandenõu ja kaks peasüüdlast on juhtumisi saalis. Nad võiks kinni võtta! Aitäh!

M. Madissoon

Lugupeetud härra Nugis, härrad Paju, Tarand ja Tähiste! Tahaksin selgituseks öelda, et ma ei ole sugugi keskkonna reostamise poolt. Kuid ma ei ole sugugi nõus selle loogikaga, et võrrelda "Värska vee" ja bensiini või liha ja bensiini hinda. Ma võin ju püstitada teise loogika: võib-olla on liha ja "Värska vesi" bensiiniga võrreldes liiga kallid.

Juhataja

Suur tänu, kolleegid! Kas lõpetame läbirääkimised? Ei, jätkame. Sergei Petinov.

S. Petinov

Lugupeetud spiiker, lugupeetud kolleegid! Otsustades selle hinnangu järgi, mis on antud käesolevale dokumendile ja otsusele, mis meil tuleb vastu võtta, on juba selge, et arvamused lähevad lahku. Meile esitatud dokumenti võib erinevalt hinnata, aga ma tahaksin juhtida tähelepanu mõningasele ebajärjekindlusele rahandusministeeriumi kommentaarides, mida meile esitatakse argumentidena aktsiisimaksu suurendamise vajadusest rääkides. Meil kukub ikka nii välja, et me võtame kõigepealt mingi otsuse vastu, hiljem hakkame aegamisi vigu parandama ja täpsustama ning lõppkokkuvõttes nullistame kõik vastuvõetud otsused. Täpselt nii on ka selle dokumendiga. Mina näiteks ei näe absoluutselt mitte mingisugust loogikat selles, kui arutatakse, et on vaja ühed või teised hinnad vastavusse viia. Praktiliselt kõigis riikides on alkoholsete jookide ja bensiini hinnad monopoolsed ning põhiliselt kujundab neid hindu ikkagi riik. Me oleme ise džinni pudelist välja lasknud ja nüüd püüame teda sel moel sinna tagasi ajada. Ebaloogiline tundub ka see, et me püüame kehtestada aktsiisimaksu katsepartidele, viidates seejuures sellele, et seega me parandame toodangu kvaliteeti ja sortimenti. Mitte kunagi pole maksude suurendamine ühe või teise tooteliigi pealt suurendanud toodangu sortimenti või kvaliteeti. Vastupidi, selle tagajärjel vähendatakse katsepartiisid, millest hiljem peavad kujunema uued toodanguliigid. Tahaksin juhtida kõigi minu lugupeetud kolleegide tähelepanu nendele vasturääkivustele rahandusministeeriumi argumentides. Tänan!

T. Käbin

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Ma ei agiteeri seaduseelnõu poolt ega vastu. Ma pööran tähelepanu lihtsale tõsiasjale, et argumentatsioonis on tarvis esitada niisuguseid näiteid ja arve, mis on omavahel võrreldavad ja millest saab midagi järeldada. Liha ja viina hind on tõepoolest tõusnud, kuid nende maksumust peab kõrvutama palga suurus ja siis on pilt hoopis selgem. Ei saa lihtlabaselt võrrelda bensiini ja "Boržommi" hinda. Näiteks on USA-s gallon bensiini odavam kui pudel kokat. Kas sellest järeldub, et bensiin on odav ja koka kallis? Edaspidi katsugem oma seisukohti argumenteerida asjalikult ja korrektset. Tänan!

Juhataja

Suur tänu, kolleegid! Lõpetame läbirääkimised.

Kohaloleku kontroll. Kohal on 73 rahvasaadikut, puudub 31. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et läbirääkimised lõpetada? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 61 rahvasaadikut, vastu ja erapooletuid ei ole. Läbirääkimised on lõppenud. Kas hr. Miller soovib lõppsõna? Palun. Ja siis tutvustab eelarve- ja majanduskomisjoni esindaja parandusettepanekuid.

R. Miller

Austatud rahvasaadikud! Ma vastan küsimustele ja selgitan paari asja. Kui suur on selle mootorikütuse omahind, mida meil õnnestus saada? Näiteks on õmblustööstuses ja puuvilla töötlemisel mootorikütuse osatähtsus toodangu omahinnas praegu 0,03%, mööblitööstuses 0,29%, toiduainetööstuses ("Liviko" andmetel) 0,44% ja kaubanduses (Keila Tarbijate Kooperatiiv) 0,25%. Nii et olulist osa kütus toodete omahinna suurenemisel ei mängi. Vastates hr. Petinovile, kinnitan, et valitsusel on tõepoolest õigus hinda tõsta. Ettevõtted tõstavad toodete hinda. Kuhu läheb kasum? See jääb ettevõtte käsutusse. Veini tootvate ettevõtete kasum suurenes esimeses kvartalis 2,5 korda. Mõttekas on võtta see üldkasum aktsiisimaksu näol riigieelarvesse. Sellega oma lõpetan. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Palun kõnetooli Kalju Koha!

K. Koha

Lugupeetud Ülemnõukogu esimees, lugupeetud Ülemnõukogu juhatus, lugupeetud kolleegid! Majanduskomisjoni esindajana tutvustan teid veel kord §-ga 1 aktsiisimaksuseaduses. Aktsiisimaks on kaudne maks, mis on mõeldud tarbimise reguleerimiseks ja riigitulude hankimiseks. See on tema põhifunktsioon. Meil on vaja riiklikult reguleerida kütuse tarbimist. Majanduskomisjonile on laekunud kaks kirjalikku ettepanekut.

Esimene neist on hr. Madissonilt. Ta teeb ettepaneku jätta üks punkt eelnõust välja. Hääletage 4 : 2 majanduskomisjon seda ettepanekut ei toeta. See tähendab seda, et komisjon toetab aktsiisimaksu määra tõstmist ka naftasaadustele.

Hr. Aldo Tamm edastas ettepaneku hüvitada põllumajandusettevõtetele täiendavad kulud, mis tulenevad aktsiisimaksu määra tõstmisest. Majanduskomisjon leidis, et see ettepanek ei kuulu antud seaduseelnõu juurde, sest tegemist on kompensatsioonimehhanismiga, mis sätestatakse lisaeelarves.

Nüüd tekib niisugune küsimus, kas hr. Madisson nõuab oma ettepaneku hääletamist. Hr.

Kois tegi ettepaneku, et me hääletaksime antud seaduseelnõu kahes jaos. Kaks esimest punkti puudutavad alkoholi ja punkt 3 naftasaaduste aktsiisimaksu määrasid. Juhataja võiks need ettepanekud hääletusele panna.

Juhataja

Suur tänu! Teeme siis niimoodi, nagu me alati oleme teinud. Kõigepealt nimetame hääletamisele minevad parandusettepanekud. Nii. Esimesena panen hääletamisele Mart Madissooni parandusettepaneku. Kalju Koha loeb selle ette.

K. Koha

Ettepanek kõlab järgmiselt: "Teen ettepaneku teha muudatus Eesti Vabariigi aktsiisimaksu seaduses, jätta välja punkt 3."

Juhataja

Kolleegid, kas Mart Madissooni parandusettepaneku sisu on mõistetav? On mõistetav. Panen hääletusele.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Mart Madissooni parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Üks hetk, ma võtan maha. Mis on, Ignar Fjuk? (Hääl saalist.)

Kordan. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Mart Madissooni parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 28 rahvasaadikut, vastu 32, erapooletuid on 8. See ettepanek ei leidnud toetust.

K. Koha

Nii, nüüd tuleks panna hääletusele hr. Koisi ettepanek.

Juhataja

Valeri Kois, palun selgitage oma ettepaneku sisu veel kord. Valeri Kois.

V. Kois

Ma kardan, kas see eelnõu üldse läbi läheb. Eelnõu esimese poolega ehk nõustutakse, kuid teine pool on kahtlane.

Juhataja

Kas tuleb kaks seadust? Ei, nii ei ole võimalik. Me võime hääletada eraldi, kuid seadus on

üks, seda me teha ei saa. Saadikul on õigus nõuda eraldi hääletamist, kuid see ei tähenda seda, et pool seadust kehtib, teine pool mitte.

K. Koha

Parandusettepanek, mille tegi hr. Madisson, ei läinud läbi ja muid parandusettepanekuid põhimõtteliselt ei ole. Hr. Tamme ettepanekut toetab põhimõtteliselt majanduskomisjon.

Juhataja

Ma saan aru niimoodi, et te selgitasite läbirääkimiste korras kõik välja. Aldo Tamm võtab oma ettepaneku tagasi.

Kas Valeri Kois nõuab oma ettepaneku hääletusele panekut? Ei nõua.

Suur tänu, Kalju Koha! Et asi kindel oleks, teen ma veel ühe kohaloleku kontrolli. Kolleegid, kõne all on viina ja bensiini hind, tulge kiiresti saali. Kohaloleku kontroll. Kohal on 76 rahvasaadikut, puudub 28. Kas on mingeid protseduurilisi ettepanekuid? Mart Laar? Ei ole. Ülo Uluots? Kui pikalt? Kolleegid, vaat lugu on nüüd niisugune, et pärast selle küsimuse otsustamist tuleb vaheaeg. Vaheaeg viis minutit.

V a h e a e g

Juhataja

Kohaloleku kontroll. Kohal on 78 rahvasaadikut, puudub 26. Kolleegid, teine lugemine jõuab lõppjärku. Ma küsin veel kord üle, kas mõni parandusettepanek ei ole jäänud ilma tähelepanuta. Ei ole? Keegi ei ole esitanud kolmanda lugemise nõuet ja ma panen seaduseelnõu tervikuna hääletusele.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi seadus muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi aktsiisimaksu seaduses (käsitleb alkoholi ja naftasaadusi)? Palun hääletada! Vajalik on 53 häält. Selle ettepaneku poolt on 46 rahvasaadikut, vastu 16, erapooletuid on 16. Seadus jääb vastu võtmata. Valitsusel on õigus tulla uue, muudetud eelnõuga.

Lugupeetud kolleegid! Ma kuulutan välja vaheaja. Ma palun, et juhatus ning lugupeetud härrad Junti, Kask, pr. Hänni, Kiris, Raidla, Almann, Laar, Käbin, Rüütel (kui ta peab võimalikuks) tuleksid minu ruumi nõupidamisele. Vaheaeg kestab ilmselt pool tundi. Kui töö algus natuke hilineb, vabandan ette. Ma palun lossist mitte lahkuda.

Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi sotsiaalmaksu seaduses" eelnõu esimene lugemine

Juhataja

Palun asugem kohtadele! Istungjärg jätkub. Kohaloleku kontroll. Kohal on 75 rahvasaadikut, puudub 30. Kolleegid, mul on väga suur palve: katsume teha tööd nii, et saadikud viibiks id pidevalt saalis. Töötagem viljakalt, ärgem raisakem aega saadikute otsimisele.

Lugupeetud kolleegid! Jätkame tööd vastavalt kinnitatud päevakorrale. Mul on ettepanek alustada ühe seaduseelnõu esimest lugemist. See käsitleb muudatuste tegemist Eesti Vabariigi sotsiaalmaksu seaduses. Ma palun ettekandeks kõnetooli rahandusministri esimese asetäitja hr. Roose.

E. Roose

Lugupeetud Ülemnõukogu spiiker, asespiikrid, rahvasaadikud! Vabariigi valitsus on esitanud Ülemnõukogule läbivaatamiseks eelnõu "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi sotsiaalmaksu seaduses" koos seletuskirjaga. Eelnõu tekst ja seletuskiri on teil käes ja mul puudub sisuline vajadus seda täpsemalt üle rääkida. Kuid probleem on siiski tekkinud. Seaduse projekt "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi sotsiaalmaksu seaduses" on esitatud kahel masinakirjaleheküljel ja ma kasutan mulle ettekandeks antud aega selleks, et pöörata tähelepanu muudatuste sisulistele külgedele. Muudatuste seaduse eelnõu lõige 1 täpsustab senise sotsiaalmaksu maksmise korda tööandjatelt nendega töövahekorras olevatele üksikisikutele makstavatelt summadelt. Selles on ainult redaktsiooniline täpsustus. Sama paragrahvi teine lõik täpsustab, et sotsiaalmaksu makstakse ka summadelt, mis makstakse üksikisikutele välja töövahekorra väliselt. See väljamaksmise täpsustus on sisuliselt vajalik sellepärast, et on hulk väljamakseid, mida tööandja maksab teatud juhtudel ka perekonnaliikmetele. Seaduse senine tekst ei võimaldanud neid summasid maksustada. Sama paragrahvi lõige 2 väidab ka seda, et sotsiaalmaksu makstakse ka siis, kui tööandja ja töövõtja ei ole seotud töölepinguga. Esimese paragrahvi lõige 3 sätestab: üksikisikud, kes saavad tulu ettevõtlusest ning kelle eest ei maksta sotsiaalmaksu, maksavad sotsiaalmaksu Eesti

Vabariigis ametlikult kehtestatud minimaalse töötasuga võrdselt või sellest suuremalt summalt. Praegu kehtiv seadus lubas sotsiaalmaksu maksta ka sümboolselt (kas või üks rubla), pannes end sellega sotsiaalkindlustuse alla. Muudatuse eesmärk seisneb selles, et sotsiaalmaksu maksmine ei muutuks fiktsiooniks.

Teise paragrahvi esimest alapunkti tuleks alustada sõnaga "Riikliku". Sellega püütakse vältida olukordi, mis võimaldavad kõrvale hiilida sotsiaalmaksu maksmisest. Sama paragrahvi kolmas alapunkt käsitleb lähetuskulude ja isikliku mootorsõiduki ametisõitudeks kasutamise kulude hüvitamise korda. Paragrahvi on täiendatud 7. ja 8. alapunktiga. Seal on täpsustatud, mille puhul sotsiaalmaksu ei maksta. Kolmanda punkti § 3 täpsustus on puhtal kujul redaktsioonilist laadi.

Väga oluline on § 5 lõige 1. Selles on sätestatud: kui tööandja maksab üksikisikutele palka välisvaluutas, siis võetakse ka sotsiaalmaksu välisvaluutas. See muudatusettepanek on põhimõtteliselt võrdne kõikides teistes maksuseadustes esitatud punktidega, mis käsitlevad välisvaluutas maksu võtmist. Paragrahv 6 täpsustab puhttehnilisi üksikasju maksu sissenõudmisel.

Informeerin teid, et esimesel poolaastal laekus meil sotsiaalmaksust 465,5 miljonit rubla. Töötajatele väljamakstud palgast moodustab see 19,54%. Teatavasti peab 1991. aastal sotsiaalmaksust laekuma 580 miljonit rubla. Esimesel poolaastal laekus sellest 80%. Sotsiaalmaks järgib kindlalt praegust elukalliduse tõusu. See loob aluse, et pensionärid ja teised sotsiaallabi vajajad on pensioniga kindlustatud.

Mul on palve aktsepteerida valitsuse poolt esitatud muudatusi Eesti Vabariigi sotsiaalmaksu seaduses. Muudatusi arutati ka majanduskomisjoni tänasel istungil. Nii palju kui mina aru sain, toetas ta neid muudatusi. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu, hr. Roose! Kas on küsimusi? Üks hetk, hr. Roose. Tundub, et Aleksandr Labassov soovib küsida.

A. Labassov

Lugupeetud ettekandja! Kolmanda peatüki § 1 lõpus on juttu eraisikutest, kes saavad tulusid. Pole arusaadav, kas jutt on minimaalpalgaga võrdsest summast või seda ületavast summast. See on esimene küsimus. Teiseks. Ettevõtlusest saadavad tulud maksustatakse tulumaksuga. See tähendab, et tegelikult tuleb ühe ja sama summa pealt kaks korda maksu maksta. Kas see on korrektne?

E. Roose

Lugupeetud hr. Labassov, mul ei ole venekeelset teksti ees. Palun vabandust! Aga siin on tahetud öelda seda, et maksu makstakse minimaalpalgast. Kui minimaalpalk on 200 rubla, siis makstakse 200 rublast. Kui te maksate maksu 500 rublalt, siis see tähendab seda, et sotsiaalabirahad on selle võrra suuremad. Rohkem võib alati maksta. See on iga maksumaksja isiklik asi. Aitäh!

Vabandage, ma ei saanud teisest küsimusest aru.

A. Labassov

Selgitan teist küsimust. Kui ettevõtlusest tulu saavad eraisikud juba maksavad tulumaksu, kas siis ei teki kahekordset maksustamist?

E. Roose

Kahekordne maksustamine ei ole vältitud ka siis, kui inimene ei tegele ettevõtlusega, vaid maksab tööandjana töötajatele palka. Palk maksustatakse üksikisiku tulumaksuga. Seesama palk maksustatakse sisuliselt ka sotsiaalmaksuga. Siin on täpselt samasugune süsteem kui tööandja puhul. Kui inimene ei ole tööandja, vaid ettevõtja, maksab ta samuti üksikisiku tulumaksu ja sotsiaalmaksu. See on täielikult kooskõlas maksukorralduse seadusega.

T. Made

Austatud eesistuja, lugupeetud hr. Roose! Loodan, et te puhkasite hästi. Meil on alati olnud mure eelarvevälise sotsiaalfondi pärast. Kas ei ole aeg juba küps loobuda sellest fondist ja kõiki meie sotsiaalhoolduse, sotsiaalkindlustuse ja muid üritusi finantseerida otse eelarvest? Ja siis ka vastavalt sotsiaalmaksuga. Kas te olete rahandusministeeriumis selle asja üle mõelnud? Millised on teie teoreetilised kontseptsioonid? Millised on põhilised vastuväited, miks sotsiaalfondi ei saa eelarvega ühendada? Aitäh!

E. Roose

Lugupeetud hr. Made! Võib teha nii ja naa. Miks on loodud eraldi sotsiaalfond? Kui raha laekub otseselt sotsiaalfondi, siis on vähem kartust, et eelarve puudujäägi puhul see raha sotsiaalfondist ära võetakse ja kaetakse näiteks teedeehituse kulutusi. Sotsiaalfondil on oma põhikiri, oma nõukogu ja oma tuluallikad, see on kujunenud sotsiaalabi vajajatele rahaliseks garantiiks. Eri maades on seda erinevalt reguleeritud. Teile tuttavas Rootsi riigis, mida te kindlasti hästi tunnete, on talitatud nii nagu praegu Eestis. Ka Soomes on nii tehtud. Kui meil

kunagi tekib oma raha ja olukord raharingluses stabiliseerub, võib selle mooduse otstarbekust kaaluda. Mingit muud argumenti ei ole. Aitäh!

J. Kass

Austatud ettekandja! Antud projekti esimese paragrahvi esimese lõike viimane lause on sõnastatud nõnda: "Sotsiaalmaksu makstakse ka üksikisikutele töövahekorra väliselt makstavatelt summadelt, mis on seotud eelnenud või eeldatava töövahekorraga." Mul on küsimus, mis asi on eeldatav töövahekord. Tooge üks näide.

E. Roose

See on selline olukord, kus töövahekord ei ole vormistatud lepingulisel teel. Tähendab, see on kas vormistatud töövahekorrale eelnev vahekord, näiteks inimene suunatakse enne kusagile õppima, kui ta tööle võetakse, või pärast seda, kui inimene on töölt lahkunud, siis makstakse talle pärast ametliku töövahekorra lõpetamist välja teatud summad.

L. Arro

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Selles projektis on üks halb koht. Paragrahv 1 tekitas segadust juba eelmises sotsiaalmaksu seaduses. Seal on kirjutatud, et sotsiaalmaksu võetakse üksikisikutele makstavatelt summadelt ja nende kasuks tehtavatelt eraldistelt. Maksuamet tõlgendab seda teist poolt "ja nende kasuks tehtavatelt eraldistelt" mitmeti ja püüab maksu alla panna ka selliseid asju, mida üksikisikud tegelikult ei ole saanud. Näiteks veavad majandid ja KEK-id oma töölisi objektidele tööle. Kui selle eest raha ei võeta, loetakse see üksikisikule tehtud tuluks ja tahetakse maksustada. Majandid viivad oma transpordiga ka õpilasi kooli, sest bussiparkidel ei jätku busse. Väga segane on olukord sööklas. Majandi sööklates toidlustatakse oma töötajaid omahinna alusel. Maksuamet ütleb: te müüte toite odavamalt, teie lõuna ei maksa 7–8 rubla, vahe tahetakse maksustada. Kas ei peaks rahandusministeeriumi juhendis konkretiseerima, mida tähendab lause osa "ja nende kasuks tehtud eraldised".

E. Roose

Rahandusministeerium on sotsiaalmaksu võtmise juhendit pidevalt täpsustanud. Aga nagu te aru saate, on eraldiste probleem ikkagi aktuaalne, sest inimestele võib palka maksta otseselt rahas või natuuras. Aga samal ajal võtavad majandid või ettevõtted hulga kulutusi enda kanda ja neidki nimetatakse eraldisteks. Millal on eraldised isiklik tulu ja millal ei ole? Ainuke

kriteerium seisneb järgmises: tulu on see, mille inimene isiklikult kätte saab. Seda me nimetame summaks, mille tööandja eraldab ja mille eest ta peab maksma sotsiaalmaksu. Põhimõtteliselt on ükskõik, kas inimesele makstakse raha kätte või tasutakse tema eest transpordi- ja sööklaarved. Mingit muud lahendust praegu ei ole. Kui transpordivahendit ja sööklat kasutavad ka teised inimesed, kes majandis ei tööta, peab majand maksustamise probleemi ise lahendama.

Juhataja

Suur tänu! Tiit Made teine küsimus.

T. Made

Austatud härra eesistuja, see on õieti esimese küsimuse jätk. Hr. Roose, mina olen teie talendi sügav austaja ja pean lugu teie vastustest, mis te annate. Kuid antud juhul oleks vaja pisut täpsustada. Teie viide Rootsile on õigustatud. Kuid selgitage, palun, kuidas on võimalik turumajanduslikus Rootsis eelarveaasta jooksul võtta ühelt ministeeriumilt temale eraldatud summa ja anda see teisele ministeeriumile. Ma tänan!

E. Roose

Hr. Made, ma tänan! Rootsi Rikstagi saadikute hella südame tõttu on see võimalik. Ma usun, et seesama fenomen võib ka Eesti Vabariigi Ülemnõukogus tekkida. Mingit muud mehhanismi ei ole. Kui ei ole hella südant, siis tuleb väga rangelt jätkata eelarve kulude realiseerimist, nagu see on sätestatud. Eelarves tehakse jooksvalt väga suuri muudatusi. Kui Rootsi riigis valitseks ainult see printsiip, et ta ei ole totalitaarne, vaid turumajanduslik riik, siis oleks see ainukene põhimõtteline garantii, et sotsiaalmaksu ei kasutata mingiks muuks otstarbeks. Aga nad on siiski kogenud, et parlamendi kaudu saab vormistada teatud kulutusi nende summade arvelt, mis on ette nähtud sotsiaalabiks. Ja nii talitame ka meie.

Juhataja

Suur tänu! Läbirääkimised algavad teisel lugemisel.

E. Parder

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Mul on küsimus § 1 lõike 3 kohta, sest see puudutab talunikke. Kas kõik talunikud peavad maksma riiklikku sotsiaalkindlustuse maksu?

Kas isegi siis, kui nad on juba pensionil? Seaduses on öeldud, et nad maksavad riiklikku sotsiaalkindlustuse tagamiseks sotsiaalmaksu. Kuidas siis sellega ikka on?

E. Roose

Jah, juristide formuleering on tõepoolest niisugune. Kui nad ei taha sotsiaalkindlustust tagada, siis nad sotsiaalmaksu ei maksa. Kui nad maksavad sotsiaalmaksu, siis ainult nende minimaalpalga piirides. Nad ei ole kohustatud maksma. Kui sellest paragrahvist nii aru saadakse, siis satub see talunike puhul vastuollu taluseaduse vastava paragrahviga. Ilmselt tuleb seaduse teksti redigeerida.

I. Toome

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Ma palun, et te avaksite § 2 lõike 3 lõpuosa, kus on kirjutatud: "Väljamakseid lähetuskulude ja isikliku mootorsõiduki ametisõitudeks kasutamise kulude hüvitamiseks Eesti Vabariigi Valitsuse poolt kehtestatud korras ja piirmäärades." Kui te nii kirjutasite, siis kindlasti mõtlesite rakendamise korra kehtestamisele ja piirmääradele. Võib-olla te kommenteeriksite, kuidas seda maksma hakatakse. Teine küsimus puudutab § 5 lõiget 1. Kas see säte on originaalne looming või olete sellise nõudmise kehtestamisel lähtunud mõne riigi praktikast? Aitäh!

E. Roose

Lugupeetud hr. Toome! Valitsus on alati kehtestanud lähetuskulude piirmäärad. See käib nii päevaraha, sõidu- kui ka ööbimisraha kohta. Valitsus on vastavalt inflatsioonile piirmäärasid pidevalt korrigeerinud. Täheleb, jutt on valitsuse kehtestatud piirmäärade aktsepteerimisest sotsiaalmaksu tasumisel. Lähetuskulude väljamaksed ei kuulu sotsiaalmaksuga maksustamisele.

Paragrahvi 5 1. lõige käsitleb sotsiaalmaksu maksmist välisvaluutas. Eesti Vabariigis kasutatakse üheaegselt mitut valuutat. See kestab veel aastaid. Tööandjad on maksnud valuutas makstud palkadelt ja töötasudelt sotsiaalmaksu, aga nad on teinud ümberarvestusi ja maksnud sotsiaalmaksu rublades. Me soovime, et tööandjad, kes maksavad oma töötajatele palka valuutas, tasuksid ka sotsiaalmaksu valuutas. Sotsiaalfond vajab meditsiiniabi kaasajastamiseks ja sotsiaalse kontakteerumise taastamiseks hädasti valuutat. Riikides, kus on normaalne raharinglus ja oma raha, niisuguseid formuleeringuid ei kasutata. Aitäh!

J. Reinson

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Ma jätkan hr. Parderi küsimust ja tulen tagasi esimese paragrahvi 3. lõike juurde. Hr. Parder küsis: mis saab pensionärist talunikuga, kas ta peab maksma või ei? See tähendab seda, kas juba määratud sotsiaaltagatised kaovad, kui ta ei maksa sotsiaalmaksu?

E. Roose

Ei, senised sotsiaalfondi väljamaksed, sotsiaalabirahad, pensionid ja haigusrahad vaadatakse üle suurendamise suunas, neid ei jäeta ära. Talunik ei ole kohustatud maksma, ta võib maksta ja ta teeb seda ilmselt siis, kui see on talle kasulik tulevase väljamakseid silmas pidades.

J. Reinson

Kas te ei peaks seda redaktsiooni siiski täpsustama, sest sõnastatud on nii: "sotsiaalkindlustuse tagamiseks"?

E. Roose

Jah, see on juba teine küsimus selle redaktsiooni kohta. Ilmselt on siin mingi redaktsiooniline täpsustus vajalik. Ma arutan seda majanduskomisjonis, peame ette valmistama uue redaktsiooni. Ma räägin sellest ka juristidega. Aitäh!

A. Mölder

Austatud spiiker, austatud ettekandja! Ma vabandan, et puudutan seda probleemi juba kolmandana. Kolmandas paragrahvis on ära jäänud pereettevõtete ja talupere liikmete maksustamise säte. Ilmselt peaks talunikke maksustama esimese paragrahvi kolmanda lõike järgi. Praegu tekib tõesti küsimus, kas nad võivad maksta või peavad maksma.

E. Roose

Hr. Mölder, koostajate redaktsiooni kohaselt nad võivad maksta. Kuid ma juba ütlesin, et ilmselt vajab see lõik sõnalist täpsustamist. Nad võivad maksta. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Tundub, hr. Roose, et küsimusi rohkem ei ole. Aitäh!

Kaasettekandeks palun kõnetooli eelarve- ja majanduskomisjoni esimehe hr. Ants Veetõusme.

A. Veetõusme

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Eelarve- ja majanduskomisjon on arutanud valitsuse esitatud seaduseelnõu sotsiaalmaksu seaduses muudatuste tegemise kohta. Ma tahaksin eelnõu kohta öelda ainult paar märkust.

Esiteks. Nagu küsimustest hr. Roosele on selgunud, jätab § 1 lõike 3 sõnastus mitu tõlgendamise võimalust ja ei ole üheselt mõistetav. Teine märkus käib § 5 lõike 1 kohta. Seal on öeldud, et sotsiaalmaksu tuleks maksta valuutas. Probleem ei ole ainult sotsiaalmaksus. Valitsus on teinud ettepaneku, et ka teisi makse hakataks maksma välisvaluutas. Eelarve- ja majanduskomisjon ei ole oma lõplikku seisukohta vastu võtnud, kas seda põhimõtet heaks kiita või mitte. Oleks väga hea, kui kõik saadikud ja teised komisjonid avaldaksid oma arvamust.

Peale selle on eelarve- ja majanduskomisjonis arutatud sotsiaalfondiga seotud probleeme. On kerkinud küsimus, kas meil üldse on vaja sotsiaalfondi, raha võiks eelarvesse kanda. Või jätta kõik nii, nagu on praegu?

Eelarve- ja majanduskomisjon on hakanud kalduma arvamusele, et sotsiaalfondi ei ole vaja. Kuid me tahame veel aru pidada ja teha koostööd sotsiaalkomisjoniga ning muidugi ka valitsuse esindajatega.

Sotsiaalmaksu seaduse muutmine on tegelikult seotud kindlustusmeditsiiniga, mida me seoses üksikisiku tulumaksu ja pensioniseadusega oleme arutanud. Eelarve- ja majanduskomisjon tahab järgmisel nädalal koos valitsuse esindajatega vaadata kogu esitatavat maksuseaduste komplekti, et saada selgust valitsuse seisukohtadest ja põhimõtetest.

Majanduskomisjoni nimel teen ettepaneku lõpetada esimene lugemine ja jätkata arutelu teisel lugemisel. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Kas on küsimusi hr. Veetõusmele? Ei ole. Oleme ära kuulanud ettekande, esitanud ettekandjale küsimusi, meil on teada ka juhtiva komisjoni toetav seisukoht. Kas loeme esimese lugemise lõppenuks? Loeme lõppenuks. Esimene lugemine on lõppenud.

Vaheaeg 10 minutit.

V a h e a e g

Eesti riiklikust iseseisvusest

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu, istungjärg jätkub, asugem oma kohtadele! Kohaloleku kontroll. Kiirustagem, kolleegid, kiirustagem! Kohal on 76 rahvasaadikut, puudub 28. Lugupeetud kolleegid, Eesti Vabariigi Ülemnõukogu esimees Arnold Rüütel esineb seadusandliku algatusega ja palub täiendada päevakorda ühe kiireloomulise küsimusega. See eelnõu on teile välja jagatud. Ma palun kõnetooli Arnold Rüütli.

A. Rüütel

Austatud Ülemnõukogu saadikud! Kui te meenutate, siis on meil korduvalt olnud juttu, et me peame mõtlema oma üleminekuperioodi lõpetamisele. Ka eile kõlasid sellealased ettepanekud, mõttevahetused sellel teemal jätkusid kitsamas ringis. Täna hommikul kogunesime grupi Ülemnõukogu saadikutega Toompeale, et selle üle veel kord mõtteid vahetada. Leppisime kokku, et valmistame ette otsuse projekti meie riiklikust iseseisvusest ja poliitilisest staatusest.

Täna toimus ka Kadriorus maavanemate, linnapeade ning maakondade ja linnade volikogude esimeeste nõupidamine, kus me samuti arutasime seda küsimust. Tulime üksmeelsele järeldusele: me peame astuma tõsise sammu, sest läbirääkimised Moskvaga on takerdunud. Nõukogude Liidu praegust poliitilist olukorda arvestades ei olegi meil teist poolt, kellega läbirääkimisi pidada. Ja sellepärast teen ma ettepaneku võtta see küsimus päevakorda ja täna õhtul arutada seda küsimust ning võimaluse korral vastu võtta asjakohane otsus. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, ma panen päevakorra täiendamise ettepaneku hääletusele.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et täiendada 46. istungjärgu päevakorda ühe kiireloomulise küsimusega, mis käsitleb Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti riiklikust iseseisvusest" arutelu? Palun hääletada! Lihthäälteenamus. Selle ettepaneku poolt on 66 rahvasaadikut, vastu 7, erapooletuid on 1. Päevakorda täiendatakse.

Lugupeetud kolleegid! Ettekande otsuse eelnõu kohta teeb Marju Lauristin.

M. Lauristin

Lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Kui me eile võtsime siinsamas vastu otsuse olukorrast, mis on tekkinud seoses riigipöördega Nõukogude Liidus, küsisid paljud teist, kas me jääme ainult nende otsuste juurde, kas me ei ütle midagi ka enda kohta. Juba eile väljendus siin saalis selgesti see valmisolek, see tahe, mis võimaldas eile õhtu ja tänase päeva jooksul jõuda pingsa tööga dokumendini, mille projekt on teie ees laual ja mis kannab nimetust Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus "Eesti riiklikust iseseisvusest". Selle otsuse tegemiseni just täna viib meid olukord, mis valitseb väljaspool seda saali. See otsus ei ole kiirelt ja ülepeakaela valmistatud, vaid sellel on väga kindlad õiguslikud alused, mis ühelt poolt lähtuvad Eesti Vabariigi õiguslikust järjepidevusest, mis on kinnitatud meie oma otsusega 30. märtsist 1990. Selle aluseks on referendumi teel väljendunud Eesti elanikkonna tahe taastada Eesti Vabariigi riiklik iseseisvus. Meie tänase sammu aluseks on ka meie endi peaaegu pooleteise aasta pikkune töö, mis on kindlustanud Eesti Vabariigi riiklikku iseseisvust sel määral, et täna võime langetada otsuse selle kohta, kuhu me oleme jõudnud. Sellise otsuse langetamine on äärmiselt vastutusrikas. Täna võime järjekordselt kogeda: kui oht on tõesti suur, oleme kõik võimelised kaaluma oma samme Eesti riiklikest huvidest ja oma rahva tulevikust lähtudes. Teie ees olev otsuse projekt on läbi arutatud Ülemnõukogu juhatuses, Ülemnõukogu fraktsioonide esindajate nõupidamisel ning on heaks kiidetud eile ja täna peetud Eesti Vabariigi Ülemnõukogu ja Eesti Kongressi juhatuse ühisel nõupidamisel.

Vaatamata mis tahes poliitilistele sümpaatiatele või antipaatiatele, olime kohustatud käituma just nii, nagu meid on juhendanud meie enda otsused. Meie tegevuse aluseks on 1991. aasta 3. märtsi rahvahääletusel ilmnunud Eesti elanikkonna tahteavaldus taastada Eesti Vabariigi riiklik iseseisvus, 1990. aasta 16. mai Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus Eesti Vabariigi Ülemnõukogu tegevusprogrammist üleminekuperioodil Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamiseni ja valitsemise ajutisest korrast. Seal on sätestatud, et üleminekuperioodil tegutsevad Eesti Vabariigi Ülemnõukogu ja Eesti Kongress iseseisvate esinduskogudena, kuid Eesti riiklusega seotud põhiküsimustes peab Eesti Vabariigi Ülemnõukogu vajalikuks Eesti Vabariigi *de facto* taastamise nimel kooskõlastatud tegevust Eesti Kongressi ja tema poolt moodustatud Eesti Komiteega. Teie ees oleva otsuse projekti 1. punktis on kirjutatud: kinnitada Eesti Vabariigi riiklikku iseseisvust ja taotleda Eesti Vabariigi diplomaatiliste suhete taastamist. Selles väljendub selgelt, et meie riikluse areng ja Eesti Vabariigi taastamine on jõudnud punktini, mil me võime taotleda oma õigusi rahvusvahelise õiguse subjektina ning pöörduda nende riikide poole, kellega Eesti Vabariigil on olnud diplomaatilised suhted, nende riikide poole, kes ei ole kunagi tunnustanud Eesti Vabariigi annekteerimist Nõukogude Liidu

koosseisu. Täna otsus on väga tõsine sõnum kõigile neile, kes lootsid, et nüüd, mil meie vastu on suunatud suurriigi võimsus, langeb Eesti riik, Eesti ühiskond ussitanud õunana. Täna me näitame kogu maailmale, et mis tahes lootused tõkestada sisemiste vastuolude kaudu meie teed iseseisvusele, ei täitu. Just täna, just praegu on see eriti tähtis, sest sellest tuleneb ka see, et mis tahes relvastatud tegevus meie riigi vastu on agressioon.

Teine punkt kõneleb sellest, kuidas me läheme edasi riigiorganite moodustamiseni, mis on üleminekuperioodi lõpetamise tingimus. Meile on teenäitajaks Euroopa, kuhu taastatav Eesti Vabariik peab sobima. Selleks on tarvilik põhiseadus, mis töötatakse välja just täna, just siin. Ja just selle põhiseaduse väljatöötamiseks ongi nüüd leitud lahendus Põhiseadusliku Assamblee moodustamise näol. See on väga oluline otsus, mis on sündinud läbirääkimiste tulemusena. Meil tuleb ületada seni Eesti ühiskonda lahutanud vastuolud, luua põhiseaduse selline projekt, mille tõesti võiks anda rahvahääletusele, referendumile ja võtta sellisena vastu ning alustada sellega ka uut ajaloolise arengu järku Eesti Vabariigis. Kahtlemata oma tänase otsusega me ei saa veel täpselt määratlada, missugune on see konkreetne delegeerimise mehhanism, missugused on need vormelid, mille alusel see koosseis tegelikult välja kujuneb. See nõuab järgnevat tööd. Me peame jätkama seda tööd siin, me peame nähtavasti oma tänasele otsusele lisama mitte ainult selle, vaid mitmeid teisi seadusandlikke akte, kuid nende vastuvõtmiseks on loodud kindel alus.

Kolmandast punktist järeldub: kui meil on uus põhiseadus, siis oleme määratlenud ka need põhiseaduslikud riigivõimuorganid, mis kuuluvad valimisele ja järelikult peab meil olema kindlus, et valimiste korraldamine on tõepoolest ühiselt otsustatud. Täna ei saa muidugi valimiste tähtaega määrata. Kuid on selge, et järgmine aasta, mis on kogu Euroopale oluline aasta, peab ka meil kujunema väga oluliseks aastaks. 1992. aastal valime sellise parlamendi, mis täie legitiimsusega asub üles ehitama meie riiklust. Kui me selle projekti täna vastu võtame, oleme astunud olulise sammu, mis viib meid üle väga paljudest meie arengut seni kammitsenud tõketest. Ma soovin selleks meelegi kindlust, otsustavust ja üksmeelt!

Juhataja

Üks hetk, Marju Lauristin! Tundub, et on küsimusi. Kolleegid, ma meenutan teile, et istungit ei juhatata mitte reglemendi järgi, vaid vastavalt erivolitustele. Viimase küsimuse esitab Vitali Menšikov. Ma oletan ühe kirja järgi, et kolleeg Vladimir Lebedev soovib nii küsimust esitada kui ka sõna võtta. Vladimir Lebedev on neljas pärast Heinrich Valku, kuid sõnavõttude lõpetamise küsimuse otsustame hiljem. Küsimused Marju Lauristinile.

V. Lebedev

Härra Lauristin, mul on kaks küsimust. Vabandust, proua, keel vääratas, ma olen erutunud. Preambulas on juttu NSV Liidus toimunud riigipöördest, s.t. siin kinnitatakse, et see on juba toimunud. Kas teil on tõendeid selle kohta, et see on juba sündinud tõsiasi? Teine küsimus puudutab teist punkti, kus räägitakse Eesti Vabariigi kodanike esindusorganist Eesti Kongressist. Kas see tähendab, et Ülemnõukogu peab nüüd istungitesaalist lahkuma, et siin saaks istungeid pidada Eesti Kongress? Tänan!

M. Lauristin

Hr. Lebedevi küsimused on alati väga täpsed ja sisukad. Mul on kahju, et ma esimesele küsimusele ei peagi enam vastama, sest oleme sellele vastanud oma eilse otsusega. Me vaidlesime eile väga kaua. Meil oli algul projektis niisugune märksõna nagu "riigipöörde katse". Me fikseerisime selle märksõna ja me kasutame seda ka täna. Vastates teisele küsimusele, mõistan, et hr. Lebedevi mure on arusaadav. Mul on heameel, et meie otsuseprojekt annab sellele nii selge vastuse. Siin on väga täpselt määratletud: Põhiseaduslik Assamblee moodustatakse väga piiritletud volitustega, ta tegeleb põhiseaduse teksti väljatöötamisega enne selle esitamist referendumile. See tähendab seda, et Eesti Vabariigi Ülemnõukogu, jäädes kõrgeimaks seadusandlikuks riigivõimuorganiks Eesti Vabariigis, jätkab oma tegevust. Mis puudutab Eesti Kongressi, siis on selle määratlus Eesti Vabariigi kodanikkonna esinduskoguna olnud algusest peale selge nii kongressi otsustes kui ka Ülemnõukogu vastavas otsuses. Ei ole olnud mingisuguseid taotlusi asendada Eesti Kongress Eesti Vabariigi Ülemnõukoguga.

S. Sovetnikov

Lugupeetud pr. Lauristin! Esiteks. Mina kui NSV Liiduga peetavate läbirääkimiste komisjoni liige – nagu ma aru saan, võib seda nüüd nimetada endiseks komisjoniks – olen seisukohal, et ehkki läbirääkimised polnud kerged, kulgesid need siiski edukalt ja võib rääkida edasiliikumisest. Praegu me matame juba ette maha Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu ja kui me Ülemnõukogu algatusel võtame selle otsuse vastu, siis hävitame võimaluse pidada edasisi kahepoolseid läbirääkimisi. See on öeldud märkuse korras. Selle tagajärjel võivad tekkida väga suured raskused. Teiseks on mul küsimus. Mida tähendab taotleda Eesti Vabariigi diplomaatiliste suhete taastamist? Kelle poole peame selle taotlusega pöörduma? Kas Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni või eraldi iga riigi poole, kellega Eesti Vabariik kehtestab diplomaatilised suhted? Peale selle olen muidugi väga kurb, et täielikult ignoreeriti

minu ettepanekut arutluse ajal juhatuse esimesel istungil. Teise punkti kohta tegin ma ettepaneku, et kui jutt on Põhiseadusliku Assamblee moodustamisest, siis tuleks sellesse assambleesse delegeerida ka linnade ja maakondade volikogude esindajaid. Neil on selleks samasugune õigus kui Eesti Kongressi esindajatel. Ka nemad on valitud demokraatlikel alustel. Mul pole mingit tagatist, et Põhiseaduslik Assamblee töötab välja sellise põhiseaduse, mis tagab venekeelsele elanikkonnale poliitilised, sotsiaalsed ja majanduslikud õigused. Tegelikult ei näe me selles otsuseprojektis mitte mingisuguseid tagatiseid. Täna!

M. Lauristin

Hr. Sovetnikovi küsimus läbirääkimiste kohta on mulle mõistetav, sest ka mina olen sama delegatsiooni liige. Ma tuletaksin hr. Sovetnikovile meelde, et kõik meie taotlused, mis puudutasid Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamist, läksid luhta. Need läksid luhta siis, kui tõepoolest eksisteeris seaduslik konstitutsiooniline partner. Praegu, mil seda partnerit enam ei ole, on selge, et seda laadi läbirääkimisi me enam pidada ei saa. Kui konstitutsiooniline kord Nõukogude Liidus taastub, olen ma kindel, et läbirääkimised taastuvad. Kuid nüüd on meie staatus muutunud. Me peame pidama läbirääkimisi poliitiliste, majanduslike, sõjanduslike ja muude probleemide üle nagu riik riigiga. Seda oleme taotlenud ja taotleme ka edaspidi.

Nüüd puudutan garantiisid. See, et Eesti Vabariigi põhiseadus kujuneb demokraatlikuks, mis garanteerib kõik inim- ja kodanikuõigused, selle garantiiks on kõigepealt meie enda tahe. Me tahame, et Eesti Vabariik oleks Euroopa demokraatlik riik.

Teiseks. Väga oluline garantii on see, et pärast põhiseaduse väljatöötamist esitatakse see rahvahääletusele. See põhimõte on sätestatud otsuseprojektis. Ei ole tähtsamat garantiid kui see, et põhiseadus tuleb vastu võtta rahvahääletusel.

Mis puudutab kohalikke omavalitsusi, siis teate väga hästi, et meie Ülemnõukogu liikmete hulgas on suur hulk kohalike omavalitsuste esindajaid, samuti Eesti Kongressi esindajaid, kes kuuluvad maakondade, linnade ja valdade volikogudesse.

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, ma vabandan manitsuste pärast, kuid ma juhin tähelepanu, et praegu esitatakse küsimusi. Ja küsimus koosneb küsilausest. Arvamused ja hinnangud kujunevad välja läbirääkimistel. Heldur Peterson.

H. Peterson

Lugupeetav juhataja ja ettekandja! Ma tahtsin pöörduda just kolleegide poole, et me oleme täna jõudnud tähtsa otsuseni. Me kibelesime juba eile, kuid erinevad jõud ei olnud kahjuks kompromissivalmid. Täna on tehtud terve päev suurt tööd ja ma usun, et esitatud dokument on selge. Kedagi pole tarvis veenda, me võiksime teha lühemalt ja mitte esitada nii palju küsimusi. Ka miitingut pole tarvis enam pidada, sest see toimus Vabaduse platsil. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! No, kus siin oli küsilause?

M. Lauristin

Härra juhataja, ma vabandan, ma jätsin vastamata härra Sovetnikovi kolmandale küsimusele selle kohta, kellega me hakkame taastama suhteid. Tõepoolest, diplomaatilisi suhteid saab taastada ainult konkreetsete riikidega ja iga riigiga eraldi.

J. Kass

Lugupeetud ettekandja! Kolmandas punktis räägitakse uuest põhiseadusest. Preambulas ja esimeses punktis on niisugused mõisted nagu "järjekestvus", "järjepidevus" ja "taastamine". Kas te olete minuga nõus, kui asendada sõna "uus" sõnaga "kaasajastatud"? Kas saavutame terves dokumendis parema sisulise kooskõla? Tähendab, kolmas punkt kõlaks nii: viia läbi Eesti Vabariigi kaasajastatud põhiseaduse järgi Eesti Vabariigi parlamendi valimised 1992. aasta jooksul. Kas siin tekib mingi juriidiline ja sisuline vahe? Tänan!

M. Lauristin

Hr. Kass! Ma arvan, et me oleme siin poolteise aastaga niivõrd küpsenud, et me enam iseendaga sõnadega ei mängi. Kui on kaasajastatud, järelikult on ka uus.

V. Kuznetsov

Lugupeetud ettekandja! Te rääkisite oma sõnavõtus Eesti rahva tahteavaldusest, aga Eesti territooriumil ei ela ainult eesti elanikkond ja see muulastest elanikkond, kes moodustab peaaegu 40 protsenti kõigist Eesti elanikest, väljendas samuti oma tahet märtsikuu referendumite ajal. Kuidas suhtuda muulastest elanikkonna tahteavaldusse? Kas see elanikkond peab nüüd ise oma saatuse eest hoolitsema, ise otsustama või pakute teie mingi muu tee? Tänan!

M. Lauristin

Hr. Kuznetsov, ma soovitan teil uuesti pöörduda teie ees oleva teksti poole. Nii eesti- kui venekeelses variandis on selgelt sõnastatud: eesti keeles "Eesti elanikkond", Eesti suure algustähega, mis tähendab Eestit kui maad, ja venekeelses variandis "население Эстонии". Mis puudutab seda, kas see tahteavaldus on piisav, siis teame väga hästi, et see on tublisti üle poole Eesti elanikkonnast, seejuures ei teinud me arvestust rahvuste järgi. Mis puutub kõigi Eesti elanike õiguste garantiisse, siis sellele ma juba vastasin. Teises punktis on öeldud, et Põhiseadusliku Assamblee moodustavad kaks kogu, kusjuures me teame, et Eesti Vabariigi Ülemnõukogu on valinud Eesti elanikkond, aga Eesti Kongressi Eesti Vabariigi kodanikkond. Selle mehhanismi kaudu, ma usun, tagame tõepoolest kõigi eestimaalaste huvide arvestamise.

V. Andrejev

Lugupeetud Marju Lauristin! Millisest põhimõttest lähtudes delegeeritakse esindajaid Põhiseaduslikku Assambleesse – kas pariteetsel alustel või mitte? Ja kas poleks mitte loogiline anda Eesti Kongressile Assamblee assotsieerunud liikme staatus? Ja teiseks. Eesti Vabariiki ja Venemaad seob omavahel leping. Venemaa vajab praegu toetust. Kas te ei arva, et enne nii tähtsa otsuse vastuvõtmist Eesti riikliku iseseisvuse kohta oleks vaja korraldada eelkonsultatsioone Venemaa Ülemnõukoguga? Tänan!

M. Lauristin

Ma alustan viimasest küsimusest. Me usume, et Vene parlament ja Vene demokraatlikud jõud suhtuvad meie tänasesse otsusesse mõistvalt. Meenutagem: ka suhtusime mõistvalt Venemaa presidendi ühepoolsesse otsusesse kuulutada ennast kõigi Venemaa territooriumil viibivate sõjavägede ülemjuhatajaks. Ta ei konsulteerinud enne seda meiega, sest ta oli kindel, et me toetame tema otsust. Meie oleme kindlad, et tema toetab ka meie otsust. Meie lootus põhineb meievahelisele lepingule, kus on öeldud, et "kumbki pool tunnustab teineteise riiklust vormides, mis kumbki pool endale valib".

Juhataja

Suur tänu! Vabandan, te jäite vist Viktor Andrejevile võlgu.

M. Lauristin

Teine küsimus oli delegeerimisest. Meil kõigil on selle kohta väga palju küsimusi. Need küsimused esitame siis, kui hakkame arutama protseduuriga seotud probleeme.

A. Labassov

Lugupeetud härra spiiker! Lugupeetud pr. Lauristin! Ma ei hakka vaidlema selle üle, kas Nõukogude Liidus on või ei ole toimunud riigipööre. Minu arvates veel ei ole. Kas teile ei näi, et just meie tänane, minu arvates liiga kiiresti vastuvõetud otsus võib seada tõsisesse ohtu Eestis toimuvad rahumeelsed demokraatlikud protsessid. Ma lähtun sellest traagilisest olukorrast, mis praegu on Nõukogude Liidus välja kujunenud.

M. Lauristin

Ma usun, et selle protsessi kiirust loeme täna mõõtühikutes, millega tavaliselt kiirust ei mõõdetata. See mõõtühik kujutab endast soomusmasinate ja muude raskete masinate hulka meie teedel. Ja ma usun, et sama mõõtühik kehtib ka Venemaa ja kogu Nõukogude Liidu suhtes.

N. Zolin

Lugupeetud pr. Lauristin! Te ütlesite oma sõnavõtus, et see projekt ei ole koostatud ülepeakaela, vaid pika aja vältel. Minu teada koostati see dokument tänase päeva jooksul. Varem oli käibel ütlus: "Tao rauda, kuni Gorbatšov on võimul." Mul on selline tunne, et nüüd tuleb seda muuta: "Tao rauda, kuni Gorbatšovi pole." Meie süsteemis eksisteerib praegu ühtne passisüsteem, on ühised rahamärgid, sõjavägi ja piir, mida ei kontrollita. Kes nende küsimustega tegelema hakkab?

M. Lauristin

Kõigi nende küsimustega hakkame tegelema siis, kui võtame vastu kõik seadused, mis lahutavad meie riigivõimu Nõukogude Liidu riigivõimust. Me lahutame meie raharingluse ja meie majanduse, selleks et toimida iseseisva riigina kõigis suhetes Nõukogude Liidu ja teiste riikidega.

Juhataja

Suur tänu! Viimane küsimus Vitali Menšikovilt.

V. Menšikov

Pr. Lauristin! Mul on kaks küsimust. NSV Liidus toimunud riigipööre on praegu muutnud võimatuks kahepoolsed läbirääkimised. Ent kuni seal väljakujunenud ebamäärane olukord laheneb, jätkab Erakorralise Olukorra Komitee käskude andmist ja on olemas väed, kes neid

käske täidavad. Ja ma pole kindel, et ei anta käsku tuua väed Tallinna. Ja kindlasti leidub vägesid, kes selle käsu täidavad. Mida me sel juhul teeme? See on esimene küsimus.

Teiseks. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu on seaduslikult valitud võimuorgan. Selle valis demokraatlikul teel kogu Eesti elanikkond täpsete seaduste ja täpse protseduuri alusel. Kodanike Komitee on nende inimeste esindusorgan, kes olid Eesti kodanikud kuni 1940. aastani. Selle komitee valimised toimusid pehmelt öeldes väga spetsiifilisel teel ja üpris ebamääraste reeglite järgi. Nüüd aga asetatakse ta ühele tasandile Ülemnõukoguga. Kas see ei ole teie arvates vaikne riigipööre?

M. Lauristin

Kõigepealt vastus küsimusele, kas meie tänane tegevus vastab ohu suurusele. See küsimus on asjakohane ja mul ei ole vaja otsida mingeid uusi vastuseid, sest Eesti puhul on ajalooline pretsedent ehk ajalooline paralleel 1918. aastast. Me teame, et väljakuulutatud Eesti Vabariik vaevles sünnivaludes just sel hetkel, kui Tallinna sisenesid võõrad väed. Eesti Vabariik sündis sellest olukorrast sõltumata. Ja ma usun, et meie tänane otsus on aluseks järgnevale arengule ja areng on niisama viljakas, nagu oli 20 aastat kuni 1940. aastani. Mis me konkreetselt teeme, see ei ole selle otsuse teema.

Teine küsimus puudutab probleemi, kas Eesti Vabariigi Ülemnõukogu ja Eesti Kongressi roll Põhiseadusliku Assamblee kujundamisel ei ole vastuolus meie põhiseadusega. Ei ole.

Juhataja

Suur tänu, Marju Lauristin! Sellega on planeeritud küsimused esitatud.

Lugupeetud kolleegid! Mul on ettepanek avada siiski läbirääkimised, kuigi mulle on laekunud hulk ettepanekuid läbirääkimisi mitte avada. Mul on ettepanek piirduda nende soovijatega, kelle nimed on praegu kuvaril ning lisada sinna veel hr. Lebedevi nimi.

Lugupeetud kolleegid, me töötame praegu mitte reglemendi järgi, vaid erivolitustega. Reglemendi järgi oleksin pidanud pöörduma täiskogu poole palvega lõpetada läbirääkimised pärast 17. taotlejat. Niisiis kõneleb kuus rahvasaadikut. Palun kõnetooli Jaak Jõerüüdi.

J. Jõerüüt

Härra esimees, härra juhataja, head kolleegid! Ajaloo spiraalid liiguvad pidevalt ja vahetevahel õnnestub meil sattuda taas sellesse kohta, kus me asusime. Üks esimesi selles saalis vastuvõetud otsuseid oli otsus koostööst Eesti Kongressiga. Vahepeal on Eesti sise- ja välispoliitilises elus toimunud palju sündmusi. Täna otsuseprojektis on minu arvates ajaloo

spiraaliring pöördunud tagasi väga õigesse kohta. Täna otsuse loomise valu väljendab taas üksmeele sündi Eesti ühiskonnas. See on tegelikult ainukene ja põhiline komponent, mille alusel on võimalik riiki taastada. Mul on selle protsessi praeguse käigu üle hea meel.

Ma kasutan harva fraasi "rahva tahe". Ometi tahaksin ma täna seda sõnapaari kasutada.

Asjalugu on selline, et paljud politoloogid ja filosoofid on selles otsuses ära tähendanud seadusandjate olulise toe. Mina kasutan Nobeli preemia laureaadi Hajeki formuleeringut. Tema mõte kõlab nii: "Seaduseandjatel ärge olgu illusioone, et nemad teevad seadusi ja otsuseid. Nende ainuke kohus on seadused ja reeglid, mis on ühiskonnas sündinud või sündimas, üles kirjutada." Ma isiklikult olen täiesti veendunud, et selle projekti vastuvõtmise poolt hääletades kirjutan selle soovi otsuse keelde, mida on soovinud minu valijad. Mul on selleks täiesti kindlaid märke, ma olen selles lihtsalt veendunud. Seaduse – vabaduse otsuse – tekst, mis on meie laual, on minu arvates selge, vaba deklaratiivsusest ja on tasakaalustatud. Ma teen ettepaneku see ilma parandusteta vastu võtta. Täna!

E. Põldroos

Härra esimees, härra juhataja, kolleegid! Täna me oleme astumas sammu, ühte nendest sammudest, mille nimel meid tegelikult on siia saali valitud. On selliseid asju, mis on niivõrd olemuslikud, niivõrd enesestmõistetavad, et igasugused püüdlused seda veel sõnades tõestada ja põhjendada tunduvad lihtsalt kohatuna ja ebasobivana.

Ja selle tõttu ma võib-olla peatun ainult ühel asjaolul, mis rangelt võttes ei olegi võib-olla kõlblik ja sobilik tuua põhjendusena, mis on meeleolulist laadi, aga minu jaoks piisavalt veenev ja toetav. Ma mõtlen seda rahvahulka, kes oli täna kogunenud Vabaduse väljakule.

Viimaste aastate jooksul on mul üsna sagedasti olnud võimalik suhelda suurte rahvahulkadega. Ma olen õppinud mõistma nende meeleolu ja tahet, nägema erilist auras, mis inimesest lähtub. Ma pean tunnistama, et täna, kui tuli juttu Eesti Vabariigi taaskehtestamisest, nägin sellist ühtset veendumust, sellist ühtset tahet, ma ütleksin sundivat ja kohustavat tahet, mis inimestes vallandus. Ma mõtlen nendele kümnetele inimestele, kes selle lühikese tee jooksul, kui ma tulin alt Vabaduse väljakult üles Toompeale, mind peatasid ja lausa pisarsilmil ütlesid: "Mehed, tehke see asi ometi kord ära!"

Lugupeetud kolleegid, see tekst on lihvitud eri fraktsioonide ja samuti sõltumatute saadikute jõupingutustega, see on kokkuleppe vili, see on kompromissi vili. Ma palun teid, ma teen teile ettepaneku, et neid vaidlusi, mis on juba toimunud ja mille tulemusena see tekst on paberile pandud, enam uuesti ei alustaks. Võtkem seda teksti kokkuleppena, austagem seda kokkulepet ja kui me vähegi suudame, ärgem esitagem, nagu juba Jaak Jõerüüt tegi ettepaneku, siia

mingeid parandusettepanekuid. Võtkem ta vastu sellisena, kokkuleppena, nagu ta meile on esitatud, rääkimata sellest, et me ei tea, kas me võime endale lubada pikki arutelusid. Täna teid!

Juhataja

Suur tänu! Üks vahetäpsustus minu poolt, mis käsitleb venekeelset tõlget. Spetsialistid pidasid nõu, nad väidavad, et esimeses punktis tuleb vene keeles kirjutada *подвердить*, mitte *утвердить*. Parandage palun see ära! Niisiis *подвердить*. Kõned jätkuvad. Heinrich Valk.

H. Valk

Lugupeetud esimees, lugupeetud juhatajad, lugupeetud kolleegid, kallis eesti rahvas! Kremli riigipöördega tekkinud olukord on andnud meile võimaluse, mis on täiesti võrreldav 1918. aastal Eestis toimunuga. Võimusuhetes on tekkinud ajalõtk, mida me oleme kohustatud kiiresti täitma omapoolse algatusega. On selge, et vaba maailm ei tunnista Kremli võimuhaarajaid ning see saatuse poolt väljapakutud hetk töötab täna meie kasuks. Eesti iseseisvuse kinnitus on meiepoolne vastuhakk perestroika vastastele, vastuhakk Kremli võimule tulnud ebaseaduslikkusele ja põhiseaduse vastasusele, mis ohustab maailmarahu ja Euroopa ühtsust ning mis annab väga soodsa tausta meie õiglasele püüdele. Me oleme siinsamas saalis kõnelnud ja veeretanud seda kuuma küsimust peost pihku, sahtlisse ja portfelli. Nüüd on viimane aeg sellisele ebamehelikule käitumisele lõpp teha ja meelde tuletada, milliste lubadustega me tulime siia poolteist aastat tagasi. Need lubadused on meil seni täitmata ja meil pole õigust täna siit Toompealt alla minna, kui me käitume argpüksidena ja jätame täitmata rahvale antud sõna. Eesti rahvas vaatab meid, kogu vaba maailm vaatab meid. Vaatame siis ka meie neile ausalt silmi. Tervitan taassündivat Eesti Vabariiki!

Juhataja

Suur tänu! Vladimir Lebedev.

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Ma ei ole ette valmistanud troonikõnet, nagu seda tegi kolleeg Heinrich Valk. Tahan pöörduda saadikute ja Eesti rahva mõistuse poole. Tahan öelda: "Braavo, Rahvarinne!", sest rahvarindelased jõudsid järjekordselt värvi muuta, säilitasid ilmselt taas oma võimu ja valitsuse. Seda, milleni see valitsus on meid juba viinud, Eesti rahvas ilmselt teab, aga milleni ta veel viia võib, seda saame arvatavasti varsti teada.

Kehtib erakorraline olukord, mis võib-olla pole veel täiel määral kehtestatud meie vabariigis. Vabariiki on sisse toodud väed. Meie praegune tegevus, selle dokumendi vastuvõtmine siin, on argument, mis võib kinnitada Riikliku Erakorralise Olukorra Komitee eksisteerimise vajadust. Seda tuleb ka arvestada. Selles dokumendis viitame 3. märtsi referendumile. Lugupeetud kolleegid, tuletan teile meelde, et oli ka 17. märtsi referendum. Tulemused on teile teada. Ja ma palun järele mõelda, mis juhtub, kui me selle dokumendi vastu võtame. Minu meelest peaks olema hoiatav näide Horvaatia, kus käib kodusõda Horvaatia vähemusrahvuse – serblaste ja enamusrhvuse vahel. See on seotud Horvaatia lahkulöömisega Jugoslaavia föderatsioonist. Ma arvan, et see peaks meile mõtlemissainet andma. Olukord Kirde-Eestis peaks teile tuttav olema, eriti pärast seda, kui me ei andnud võimalust luua Kirde-Eestis vabamajandustsooni. Ma arvan, et pärast selle dokumendi vastuvõtmist võib olukord Kirde-Eestis muutuda.

Tahaksin rääkida veel ühest asjaolust. Lugupeetud kolleegid, lugupeetud Eesti rahvas, mulle näib, et meie hulgas on poliitikuid, kes väga tahaksid istuda Ühinenud Rahvaste Organisatsioonis tugitoolis, millel on silt "President"; mulle näib, et mõni inimene tahaks saada Eestimaa raudseks leediks või "rahva päästjaks". Peame olema väga arukad, tähelepanelikud ja ettevaatlikud. Ma arvan, et poolteist aastat ühist tööd on meile mõndagi õpetanud. Tahaksin vähemalt loota, et oleme õppinud kainelt mõtlema ja asju arutama ning prognoose tegema. Tahaksin seda uskuda.

Lugupeetud kolleegid, tunnetades õhkkonda saalis ja tundes, et minu sõnad ei jõua teieni, tahaksin öelda, et selles küsimuses meie fraktsioon, meie saadikurühm ei pea võimalikuks hääletamisest osa võtta. Täna tähelepanu eest!

R. Veidemann

Austatud esimees, austatud juhataja, kallid kolleegid! Jah, täna õhtul me seisame silmitsi ajalooaga. Me seisame küsimuse ees, kas lasta ennast möödakihutavast voolust kaasa vedada või tunnetada ennast selles voolus subjektina, rahva ja riigina. Tõesti, teistele võib see olla ainult möödaminev hetk, fakt kuskilt Euroopast. Mõnele siinistujale lihtsalt fakt impeeriumi ääremaalt. Kuid tuleb aru saada üht: meie jaoks on see kõik. Meie jaoks ei saagi see olla teisiti, sest ajalugu on määranud meid siia elama ja meie kohus rahvaesindusena on tagada eluvõimalus siin. Ajalugu on meile õpetanud, et omariiklus on kindlam viis seda Eestis tagada. Fakt, mille vastuvõtmisele me nüüd asume. Ma tahan rõhutada lootust, et see toimub kõrgemal mis tahes erakondlikust huvist, mis tahes kuuluvusest. See tähistab ühe tee lõppu, ent veel rohkem on teise tee valgust. Meil kõigil seisab ees pikk, pikk tee ületada

üleminekuperiood iseendas, oma riigis. Nüüd oleme asunud teele. Me teeme selle otsuse hoopis teistsuguses olukorras, tõeliselt oma riigis. Jah, tõsi, olgu pealegi, et täna veel okupeeritud riigis ja sügavas ebamäärasuses ja ohtude keskel, aga siiski omaenda riigis. Ja mida suuremat, mida tähtsamat me võiksimegi veel soovida. Teen ettepaneku käesolev otsus parandusteta vastu võtta.

P. Grigorjev

Lugupeetud juhataja, lugupeetud saadikud! Mina ei esine läkitusega rahvale, aga olen nõus ühe sõnavõtjaga, kes ütles, et me võtame praegu vastu saatust määrava otsuse. Ühed jätkavad laulvast revolutsioonist tiivustatuna võidukat marssi, sammudes üle nende huvidest ja muredest, kes 17. märtsil pisut teisiti hääletasid. Lugupeetud härrad, väike osa sellest, mis täna Moskvast toimus, jääb ka meie südametunnistusele. Me kõigutasime koos meie perestroika algataja jalgealust ja lõpuks kukutasime ta. Kes on selles saalis meie vabariigi sõltumatus ja suveräänsuse vastu? Võib-olla mõni üksikisik on selle vastu, aga minu valijad ja mina isiklikult esitan endale küsimuse, milline on minu ja minu valijate koht taasloodavas vabariigis. Kas saab siis rajada ühiskonda, tallates jalge alla seaduslikult valitud omavalitsusorganite seaduslikke õigusi ja anda võim komiteedele, kelle hinnang sündmustele on hästi teada meie regioonides. Pinev olukord kogu vabariigis, eriti Kirde-Eestis, lubab oletada selle sammu tagajärgi. Me võime veel kord deklareerida oma unistust, aga stabiilsust me ühiskonnas ei saavuta. Ma kutsun üles hästi läbi mõtlema meie aktsioone sellises pinevas olukorras. Et pole põhiseadust, mis tagab inimese demokraatlikud õigused ja kõigi sellel maal elavate inimeste võrdsuse, ei tõuse minul isiklikult käsi praegu rohelisele nupule. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Lugupeetud kolleegid! Läbirääkimised on lõppenud. Võimalik, et tehakse protseduurilisi ettepanekuid.

Tõsi, mul on neid laekunud ka kirjalikult päris palju. Sergei Petinov, kas protseduuri kohta? Sergei Petinov.

S. Petinov

Lugupeetud spiiker! Olen sunnitud pöörduma teie poole seoses sellega, mis meie tablool toimub. Tahan juhtida teie tähelepanu sellele, et ma panin oma nime sõnavõtuks kirja kohe pärast Pavel Grigorjevit. See tähendab, et minu nimi oli tablool kuues. Tõsi, seda ei olnud

näha, aga ma vajutasin kohe pärast Pavel Grigorjevit nupule ja nägin, mis oli paremal ülemises nurgas. Pärast seda võeti minu nimi millegipärast tabloolt maha ja te piirasite sõnavõtjate arvu kuuega. Tahaksin teada põhjust, miks nii tehti, ja palun siiski sõna, nagu oli kokku lepitud. Tänan!

Juhataja

Kolleegid, kuvaril oli viis nime. Ja Lebedev oli kuues. Tema esitas oma taotluse kirjalikult.

S. Petinov

Seoses sellega olen sunnitud märkima, et sõnavõttude ajal olen kõigi saadikutega võrdne, seepärast on mul võrdne õigus sõna võtta. Tahan juhtida tähelepanu sellele, et minult on juba mitu korda võetud võimalus sõna võtta. Eile ei lastud mul isegi küsimust esitada, täna ei antud mulle sõna. Olen sunnitud esitama ametliku protesti. Tänan!

Juhataja

Pean ütlema, et küsimuse arutelu blokeerimine ei andnud eile tulemusi ja ei anna ka täna. Ja sellega on see teema ammendatud. See käib ka Kuznetsovi kohta. Tõlget ei ole? Selgitan kohe. Palun kontrollida, kuidas on lood tõlkega! Tõlge on olemas. Oleme otsustanud, läbirääkimised on lõppenud. Küsimus Valeri Koisilt, mis võib protseduuri puudutada. Uno Ugandi, kas teie küsimus käib protseduuri kohta? Palun!

U. Ugandi

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Meie arutelu hakkab jõudma lõppfaasi. Teen ettepaneku korraldada otsuse "Eesti riiklikust iseseisvusest" vastuvõtmiseks nimeline hääletus.

Juhataja

Kolleegid, minule on saabunud juba viis ettepanekut nimelise hääletamise kohta. Esimene ettepanek tuli Arnold Rüütlilt. Ma pole veel saanud kõiki ettepanekuid tutvustada. Kas Klavdia Sergijl on protseduuriküsimus? Palun.

K. Sergij

Lugupeetud juhataja, lugupeetud Ülemnõukogu esimees, lugupeetud rahvasaadikud! Ma räägin hääletamise motiividest. Mõistes, kui teravaks on muutunud olukord meie maal ja Eesti

Vabariigis, ning kandes vastutust oma valijate ees, on saadikurühma "Virumaa", "Koostöö" ja "Võrdsete õiguste eest" ning "Kommunistlikku fraktsiooni" kuuluvad rahvasaadikud seisukohal, et neil pole võimalik võtta osa hääletamisest Eesti riikliku iseseisvuse küsimuses, sest meil endil pole vastavaid tagatisi ja me ei saa ka meie valijatele tagada rahu ja heaolu sõltumatus Eestis. Tänan!

Juhataja

Lugupeetud kolleeg Klavdia Sergij! Motiivide kohta oleks pidanud võtma sõna siis, kui olid läbirääkimised. Nii. Nüüd on asjaolud selgitatud ja ma palun lõppsõnaks kõnetooli Marju Lauristini.

M. Lauristin

Lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Ma avaldan oma suurt kahetsust selle otsustuse suhtes, mida praegu väljendas Klavdia Sergij.

Me oleme poolteist aastat teinud palju tööd, mis näitab, et me võime leida lahendusi, mis garanteerivad just nimelt neid huve, millest te räägite. Ainus asi, mis neid huve ei garanteeri, on see, kui te ei osale meie ühises töös. Olen kindel, et me läheme siiski rahumeelselt edasi, et kõik, mis me koos oleme saavutanud, ei ole tühine. Teen mõned konkreetsed ettepanekud.

Kõigepealt veel üks parandus venekeelses tõlkes. Esimeses punktis tuleb sõna *ходатайствовать* asendada sõnaga *добиваться*. See on täpne vaste eestikeelsele sõnale "taotlema".

Härrad Koit Raud ja Kalju Koha tegid parandusettepaneku. Et nad ei nõua hääletamist, jääb tekst muutmata. Seepärast ei ole vaja arutelu uuesti alustada.

Hr. Sovetnikov palub panna hääletusele parandusettepaneku lisada pärast sõnu "Eesti Kongress" veel "linna- ja maakondade volikogud". Ma juba vastasin sellele ettepanekule oma ettekandes. Kui hr. Sovetnikov nõuab, siis peame muidugi hääletama. Kas hr. Sovetnikov nõuab hääletamist?

Juhataja

Üks hetk, üks hetk, kolleegid! Üks asi on osaleda otsuse vastuvõtmisel, teine asi osaleda parandusettepaneku hääletamisel. Sergei Sovetnikov, kas osalete parandusettepaneku hääletamisel? Ma panen parandusettepaneku hääletusele.

M. Lauristin

Kui ettepanekuid ei ole, siis lubage mul minna oma kohale hääletama.

Juhataja

Suur tänu! Sergei Sovetnikov võtab parandusettepaneku tagasi.

Lugupeetud kolleegid! Mulle on laekunud hulk ettepanekuid võtta see otsus vastu nimelisel hääletusel. Kõige esimese ettepaneku tegi hr. Rüütel. Seda ettepanekut on toetanud rahvasaadikud Põld, Kallas, Kass, Priks, Made. Selleks, et otsus läheks nimelisele hääletamisele on vaja kolmandiku kohalolevate rahvasaadikute toetust. Kohaloleku kontroll. Hr. Rüütel, palun registreeruda! Kohal on 69 rahvasaadikut, puudub 35.

Kolleegid, meil on vaja vähemalt 23 rahvasaadiku toetust, et viia läbi nimeline hääletamine. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta otsus vastu nimelisel hääletamisel? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 65 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, 4 on erapooletud. Hääletamine on nimeline. Panen otsuse eelnõu tervikuna hääletusele.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus "Eesti riiklikust iseseisvusest"? Palun hääletada! Vaja on 53 häält. Selle ettepaneku poolt on 69 rahvasaadikut, vastu ja erapooletuid saadikuid ei ole. Otsus on vastu võetud. (Aplaus.)

Suur tänu, kolleegid! Teen ettepaneku alustada homset plenaaristungit kell 14.00.

Teadanne. Saadikuid ootab lossi ees kolm mikrobussi. Nendega viiakse teid koju. Ma õnnitlen kõiki! Tänaseks head nägemist!

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

46. ISTUNGJÄRK

NELJAS ISTUNG

21. august 1991

Eesti Vabariigi 1991. aasta lisaelarve teise lugemise jätkamine

Juhataja (Ü. Nugis)

Tere päevast, kolleegid! 46. istungjärg jätkub. Kontrollime kohalolekut. Kohal on 72 rahvasaadikut, puudub 32.

Lugupeetud kolleegid, enne kui me läheme päevakorra juurde, juhin teie tähelepanu asjaolule, et te isekeskis arutaksite, kuidas Ülemnõukogu peaks töötama. Mul on palve, et te töö korras arutaksite, kas täiskogu peab järgmisel nädalal kokku tulema või mitte. Ma arvan, et seda on võimalik teha istungjärgu tööd häirimata. Hea oleks kuulda teie seisukohti.

Plaanid on meil täna sellised: alustame vastavalt päevakorrale. Kavas on kell neli korraldada juhatuses koosolek, kus me peame nõu selle istungjärgu töökorralduse üle. Soovin teada teie seisukohta, kuidas kujundada Ülemnõukogu tegevust kuni reglemendijärgse perioodini, s.t. 9. septembrini. Kui arvatakse, et Ülemnõukogu ei pea koos istuma ja seadusandlik võim läheb kaitsenõukogu kätte, siis plaanid loomulikult muutuvad. Ma palun, tehke kella neljaks oma ettepanekud juhatuses liikmetele, et võiksime koostada otsuse selle küsimuse lahendamiseks.

Nii. Alustagem. Meil on pooleli lisaeelarve eelnõu teine lugemine. Ma palun kõnetooli eelarve-majanduskomisjoni esindaja hr. Kalju Koha.

K. Koha

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Enne tänast istungit vaatas majanduskomisjon läbi laekunud ettepanekud. Lubage ette kanda meiepoolsed seisukohad lisaeelarve seaduse eelnõu parandusettepanekute kohta. Kõigepealt seaduse tekstist. Komisjon tegi ettepaneku jätta välja paragrahvid 4, 5, 6 ja 7. Sellega on nõus ka valitsuse esindaja. Need paragrahvid ei ole regulatiivsed, vaid on seletavad. Ja nüüd siis järjekorras ettepanekutest.

Ajakirjanduskomisjon on teinud ettepaneku eraldada "Sovetskaja Estonijale" 250 000 rubla. Majanduskomisjon toetab seda ettepanekut, sellega soostus ka valitsus. Ajakirjanduskomisjon on teinud ettepaneku anda riigiettevõttele "Perioodika" 2 500 000 rubla ulatuses dotatsiooni. Valitsus ja majanduskomisjon toetavad seda ettepanekut. Kultuuriministeerium saab honoraride suurendamiseks täiendavalt 1 miljon rubla. Hr. Tiit Made ettepanek tõsta üliõpilaste stipendiumi 70 rubla võrra kuus leidis toetust, selleks kulub 3 miljonit rubla. Kõik täiendavad eraldised kokku on 6 250 000 rubla. Majanduskomisjon toetas ka hr. Alliku ettepanekut lahutada lisaeelarvest 247 000 rubla, mis oli mõeldud linnapeade ja maavanemate palkadeks, sest see on vastuolus omavalitsuste seaduse § 12 lõikega 6, mis sätestab, et palka saavad nendel ametikohtadel töötavad häärrasmehed kohalikust eelarvest.

Majanduskomisjon ei toetanud järgmisi ettepanekuid. Sotsiaaldemokraadid tegid ettepaneku eraldada 9 miljonit rubla õppuritele ja pensionäridele soodustushinnaga bussipiletite müügiks. Praegu võivad õpilased ja üliõpilased osta pileti poole hinnaga. Meil ei ole üldist süsteemi, kuidas riigieelarve kaudu finantseerida transpordi- või bussiettevõtteid katmaks nende kahjumeid. Tuleb töötada välja süsteem, kuidas kompenseerida transpordiettevõtete kahjum.

Tulevikus on meil tegemist eratranspordifirmadega ja kui me kehtestame põhimõtte, et õppurid ja pensionärid saavad soodustusrežiimi, siis peab leidma mehhanismi, kuidas soodustusi kompenseerida.

Tiit Made on esitanud hulga ettepanekuid. Ta soovib lõpetada välisühingute assotsiatsioonide ja Turismiameti finantseerimise, rahalises väljenduses on tegemist 100 800 ja 28 000 rublaga. Need ettepanekud ei leidnud majanduskomisjoni toetust. Turismiamet on valitsuse ametkond ja valitsusel peab olema õigus oma ameteid vastavalt põhimäärustele finantseerida.

Hr. Tiit Made ettepanek võtta Sillamäe elamukooperatiivilt maha 315 000 rubla ei ole põhimõtteliselt enam võimalik, sest raha on juba kulutatud. Samuti ei leidnud toetust ettepanek eraldada Eesti Raadiole täiendavalt 1,5 miljonit rubla. Hr. Tiit Made ettepanek kehtestada miinimumpension 270 rubla kuus ei ole kooskõlas pensioniseaduse põhimõtetega ja majanduskomisjon palub selles küsimuses Ülemnõukogu sotsiaalkomisjoni kommentaari ja seisukohta. Siis saab ettepanekut edasi arutada. Ettepanek puudutab ka sotsiaalfondi, mille aruannet me ei ole siiani näinud.

Hr. Kassi ettepanekut eraldada pool miljonit rubla keskkonnakaitsemeetmete väljatöötamiseks komisjon ei toetanud, sest praegusel hetkel puudub konkreetne subjekt, see tähendab firma või ettevõtja, kes sellega tegeleb.

Advokaatide kolleegiumi taotlust eraldada neile 700 000 rubla komisjon ei aktsepteerinud. See küsimus tuleb lahendada eelarve täitmise käigus, sest rahandusministeeriumi andmetel ei ole neile eraldatud summa veel täielikult kulutatud. Hr. Rätsepaga oli sellest eelnevalt juttu.

Hr. Hallaste ettepanek puudutas 186 miljoni rubla suurust liidumaksu. Komisjon teeb Ülemnõukogule ettepaneku jätta see raha praegu reservi, et me saaksime seda poliitilise olukorra stabiliseerudes kasutada Ülemnõukogu otsuse kohaselt.

Hr. Sovetnikovi ettepanek maksta pensionäridele 1. juulist täiendavalt 70 rublale veel 50 rubla toetust ei leidnud toetust. Seda probleemi saab lahendada ainult sel juhul, kui meil on täpsed andmed sotsiaalfondi raha kohta. Praegu ei ole võimalik riigieelarvest seda raha leida.

Hr. Sovetnikov on teinud ettepaneku jätta lisaeelarves Narvale 4 miljonit rubla. Seda asja selgitatakse. See on kooskõlastatud Narva linnavõimudega.

Hr. Toome tegi ettepaneku leida raha selleks, et alandada toiduainete hindu 200–250 miljoni rubla ulatuses. Komisjon seda ettepanekut praegu ei toeta, sest see viib eelarve defitsiiti. Tuleb võtta laenu. Valitsusel on kavas kaotada käibemaks, see oleks andnud 48 miljonit rubla. Eile me aktsiisimaksu ei kinnitanud, selle arvel jääb laekumata 122 miljonit rubla.

Sotsiaalkomisjon on teinud Ülemnõukogule ettepaneku finantseerida diagnostikakeskuse ehitust 3,9 miljoni rubla ulatuses. Majanduskomisjon arutas koos valitsuse esindajaga seda küsimust. Tekkis probleem, kes on subjekt, kellele raha anda. Peab olema sihitus, kellele raha eraldada.

Nii. Üks hetk, ma vaatan veel, ega ma midagi ole ära unustanud. Rohkem ettepanekuid ei ole kirjalikult laekunud. Hr. Ülo Uluotsa ettepanekut on juba lisaeelarves arvestatud.

Rohkem ettepanekuid ei ole majanduskomisjonile esitatud. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Vastame veel mõnele küsimusele, siis peame nõu. Tiit Made.

T. Made

Austatud eesistuja, lugupeetud Kalja Koha! Ma olen väga õnnelik. Pool aastat tagasi tegin ma 22 ettepanekut, ükski neist ei leidnud majanduskomisjonis heakskiitu, nüüd leidis kuuest üks. Kõigepealt sellest, mis puudutab Eesti Raadiot. Eesti Raadio juhtkond pöördus minu poole, et ma selle küsimuse tõstataksin, sest nemad olid küsinud lisaeelarvet 4,1 ja saanud 2,6 miljonit rubla. Hr. Miller ütles, et põhimõtteliselt on raadio soovid rahuldatud. Niisiis, Eesti Raadio on arvestanud selle summaga, nad on selle ära planeerinud. Seepärast ma palun, et Eesti Raadiot ei takistataks oma infrastruktuuri rajamast. Riigi raadiona on neil kahtlemata raha tarvis. Ma palun kolleege rahvasaadikuid toetada Eesti Raadio taotlust saada 1,5 miljonit. Ma palun, et see ettepanek pandaks hääletusele.

Teine küsimus. Ma ei saanud päris täpselt aru. Paistab, et me nagu kinnitaksime lisaeelarvet. Kui me oleme selle kinnitanud, siis on võimalik rahasid kasutada. Nüüd aga selgus, et Sillamäel on rahad juba ära kasutatud ja me hakkame alles nüüd juba kasutatud rahasid kinnitama. See on midagi unikaalset. Peale selle jättis lugupeetud kolleeg Kalju Koha kommenteerimata raha eraldamise Tallinna Majaehituskombinaadile.

Ja teine ettepanek, mida ma palun samuti hääletamisele panna. Põhjendus on lihtne ja selge. Nimelt võiksime juba praegu ära otsustada pensioni alammäära 270 rubla kuus. Siis jäävad ära igasugused keerulised arvestused ja pensioni ootamine. Pensionärid saavad oma raha küll kätte, kuid pärast väga tülikaid ümberarvestusi jne. Las nad saavad postkontorist või ükskõik kust oma 270 rubla ilma ootamata kätte. See ei tee eelarves olulisi muudatusi. Kui seda ei saa teha 1. oktoobrist, siis võtame täna otsuse vastu ja teeme seda 1. jaanuarist. Niisiis ma palun panna see küsimus hääletusele. Aitäh!

K. Koha

Saadiku nõudmine eraldada Eesti Raadiole 1,5 miljonit rubla kuulub hääletamisele, siin ei saa vastuväiteid olla. Pensioni tõstmise ettepaneku suhtes palun ma sotsiaalkomisjonilt asjakohast kommentaari. Majanduskomisjon ei saa ilma sotsiaalkomisjoni seisukohata seda küsimust eraldi arutada.

Mulle on tulnud ka kirjalikke küsimusi.

Juhataja

Suur tänu! See on esimene kord, kus Tiit Made küsimuses ei olnud küsilause. Praegu esitatakse küsimusi, sellele järgnevad, kui soovitakse, läbirääkimised. Praegu esitame küsimusi.

A. Tamm

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud ettekandja! Eile alkohoolsete jookide ja naftasaaduste aktsiisimaksu otsust ei kinnitatud. On teada, et valitsus kavatseb veel kord tulla redigeeritud eelnõuga meie ette. Kuidas põllumajandusettevõtetele hüvitatakse naftasaaduste aktsiisimaksust tulenev hinnatõus? Eile me rääkisime, et selle probleemi lahendame lisaeelarves. Milline on majanduskomisjoni seisukoht?

K. Koha

Esmalt vastan hr. Madele täiendavalt. Vaadake palun, seletuskirja 13. leheküljel on juttu ehituskulude kallinemisest, 8. punktis räägitakse eelarve tegelikust täitmisest.

Nüüd vastan hr. Tammele. Eile me aktsiisimaksu ei kinnitanud. Rahandusministeeriumi andmetel jääb meil nüüd aasta eelarves puudu 122 miljonit rubla. See tähendab seda, et tegemist oli aktsiisimaksu alalaekumisega. Maksumäära täiendava tõstmisega oleksime saanud lisaeelarves kokku 122 miljonit rubla raha juurde. See on arvutuslikult. Tähendab, me lülitasime 122 miljonit rubla eelarvest välja, meil ei ole tulusid. Me ei saa praegu rääkida mingist kompensatsioonist, kuna me ei ole naftasaaduste hinda tõstnud. Üks võimalus on võtta valitsuse reservist 100 miljonit rubla. Kuid minu teada esitab valitsus uue aktsiisimaksu seaduseelnõu. Ülemnõukogu vaatab selle uuesti läbi.

Hr. Toome küsimus puudutas § 4 lõiget 2. Praegu on valitsusel piltlikult öeldes kaks tulude allikat. 100 miljonit rubla on eelarves kinnitatud. Teise variandi puhul läheb 25% laekunud tuludest kohe valitsuse reservi, sest praeguses keerukas olukorras on vaja mingit

reservsummat.

Me peame lähtuma eelarve seadusest, et eelarve tulud ja kulud oleksid tasakaalus. Aitäh!

S. Sovetnikov

Lugupeetud hr. Koha! Mul oli kolm küsimust. Esimene puudutas 40 miljoni rubla eraldamist selleks, et maksta pensionäridele välja nende 50-rublane kompensatsioon alates käesoleva aasta 1. juulist juuli-, augusti- ja septembrikuu eest. Teises oli juttu organisatsiooniliste kulutuste vähendamisest kõigis ministeeriumides ja ametkondades 10–15% võrra. Ja kolmas küsimus käsitles seda, et mitte võtta Narva eelarvest ära 4 miljonit rubla, sest Narva juhtkond pole selleks nõusolekut andnud. Meil on olemas nõukogu kirjalik otsus. Tänan!

K. Koha

Hr. Sovetnikov, meile öeldi, et asi on kooskõlastatud. Ma loodan, et saate rahandusministriga seda küsimust veel kord arutada. Teie ettepanekut vähendada halduskulusid 10–15% majanduskomisjon ei toetanud. Aitäh!

Ma rääkisin pensionide probleemi kohta kõik ilusti ära. Riigieelarves vaba 44 miljonit rubla ei ole.

V. Kuznetsov

Lugupeetud ettekandja! Kas te võiksite seda asja kommenteerida ja nimetada põhjused, miks ei võetud vastu parandust selle kohta, et Narva eelarvest ei võetaks 4 miljonit rubla. Pealegi esitas Narva linn juulis õiendi selle kohta, et aastaeelarve on tegelikult koostatud ligi 4-miljonilise defitsiidiga. Narva on suur tööstuslinn ja vajab praegu väga raha sotsiaalprogrammi täitmiseks. Tänan!

K. Koha

Ma saan praegu rääkida ainult seda, mida valitsus on majanduskomisjonile ette kandnud. Informatsiooni lähteallikad on erinevad. Võib-olla kommenteerib hr. Miller seda küsimust täiendavalt.

Juhataja

Teeme niimoodi, et pärast Kalju Koha kaasettekannet palume hetkeks kõnetooli ka hr. Milleri. Praegu esitame küsimusi Kalju Kohale, seejärel hr. Millerile.

P. Grigorjev

Lugupeetud härra spiiker, lugupeetud härra ettekandja! Ma tahan ka Narva küsimusest rääkida. Ma esitasin õiendi Narva ringtee finantseerimise kohta ja ma pole saanud vastust. Tahaksin kuulda teie arvamust finantseerimise kohta. Kas seda küsimust üldse arutatigi? Tänan!

K. Koha

Seda küsimust me minu mälu järgi ei arutanud. Teie ettepanek eraldada Narva ringtee ehituseks 5 miljonit rubla põhimõtteliselt vastuväiteid ei leidnud. Kuid finantseerimisel kehtivad vastavad eeskirjad. Peab olema konkreetne projekt ja konkreetne organisatsioon, kellele see raha anda.

V. Malkovski

Palun väga vabandust, et ma ei saanud neid küsimusi komisjonile esitada keerulise olukorra tõttu, aga olen sunnitud seda tegema. Kõik need küsimused, mida esitasid Narvast valitud saadikud, ei ole lihtsalt välja mõeldud. Need on väga tähtsad. Mulle näib, et oma vastustes otsite põhjust, et neile ära öelda. Sellest lähtudes palun teid tungivalt, et need küsimused ikkagi lahendataks ja et siin esitatud palved täidetak. Need ei ole seotud ainult majandusega, vaid ka väga keerulise olukorraga vabariigis.

K. Koha

Hr. Malkovski, olge nii kena ja tulge majanduskomisjoni, siis lahendame vähemalt need küsimused, mis puudutavad Narvat.

Juhataja

Üks hetk, üks hetk, kontrollime tõlget.

K. Koha

Hr. Malkovski, ma kordan veel kord. Olge nii kena ja tulge majanduskomisjoni, siis ei pruugi meil teiega Ülemnõukogu ees diskuteerides aega raisata.

L. Arro

Lugupeetud ettekandja, kas majanduskomisjon sai aru, et hr. Toome tegi ettepaneku eraldada 200–250 miljonit rubla põllumajandusele, toiduainete, s.o. liha ja piima hindade alandamiseks

või vähemalt nende praeguse taseme säilitamiseks? See raha ei tule otseselt põllumeestele. Teine küsimus. Kas majanduskomisjon kaalus, mida saaks lisaeelarves ette võtta põllumeeste palgaolude parandamiseks?

K. Koha

200–250 miljonit rubla tuleb võtta meie rahakotist, mujalt seda võtta ei saa. Peame arvestama meie tänast tarbimisstruktuuri. Ilmselt on õige hinnad vabaks lasta, selle protsessiga kujundame otstarbeka tarbimisstruktuuri ja siis hakkame poliitikat tegema. Tugihinna kaudu püüame põllumajandust stimuleerida. Peale selle antakse lisaeelarves põllumeestele raha mingite projektide finantseerimiseks. Need on ju kaks eraldi küsimust. Ühtpidi doteerime ostjat, teise kanali kaudu peame käivitama riikliku programmi, et põllumajandus edasi areneks. Kui tahame hindu alandada, peame kusagil hinda tõstma, sest kõiki kaupu me ise ei tooda, osa kaupu peame sisse ostma.

Juhataja

Suur tänu! Vladimir Malkovski teine küsimus.

V. Malkovski

Lugupeetud ettekandja! Teie vastusest lähtudes tahan teile esitada järgmise küsimuse. Kas te võtsite eelarve ja oma seisukoha väljatöötamisel arvesse, et kolme volikogu esimehe avalduses on jutt eelarve koostamisest altpoolt? Kas seda Eesti Ülemnõukogu esimehele ja valitsusele saadetud dokumenti arutati?

K. Koha

Hr. Malkovski, mina isiklikult ei ole seda dokumenti näinud. Ma ei saa selle kohta midagi vastata. Hr. Malkovski, kordan veel kord, te olete majanduskomisjoni liige ja kõik need küsimused saame ära lahendada komisjonis. Aitäh!

N. Zolin

Lugupeetud ettekandja! Selle 5 miljoni hulka, mis oli ette nähtud tee ehitamiseks, kuulub ka summa, mis oli määratud selle projekteerimiseks ja ehitamiseks üle Narva jõe. Kas te olete välja arvutanud, kui palju läheb maksma üle 20 tonni kaaluvate veoste vedamine Tallinna, Tartusse ja teistesse vabariigi regioonidesse Pihkva kaudu? Ehk oleks kasulikum finantseerida

seda rajatist juba käesoleval aastal, et mitte toetada kümneid miljoneid rublasid tulevikus?
Tänan!

K. Koha

Hr. Zolin! Ma arvan, et seda küsimust peaks arutama valitsus koos Narva linnaga. Majanduskomisjon vastavaid arvutusi ei teinud. Ma arvan, et see on teiste ametimeeste ülesanne. Me peame hindama, kas meil jätkub raha või ei. See on meie komisjoni ülesanne.

Juhataja

Suur tänu, Kalju Koha! Tundub, et praegu rohkem küsimusi ei ole. Võib-olla on küsimusi hr. Millerile. Palun hr. Milleri hetkeks kõnetooli.

R. Miller

Austatud Ülemnõukogu! Ma tahan paaris asjas anda täiendavat selgitust. Kõigepealt sellest, mis puudutab Eesti Raadio lisaeelarve küsimust. Tõepoolest jäi puudu 1,5 miljonit rubla. Olgu öeldud, et lahkkelid jäid püsima ainult töötasude ja sotsiaalmaksu suhtes. Seejuures on lisaeelarve projekti lülitatud Eesti Raadio töötajate töötasude tõus täpselt samas ulatuses kui kõigi sotsiaalsfääri töötajate puhul (koefitsient 1,75). Nende keskmine töötasu on vabariigi sotsiaalsfääri töötajate keskmise töötasu tasemel. Kui anda juurde töötasufondi 1,5 miljonit rubla, kasvaks nende töötasu kahekordseks.

Nüüd põgus selgitus rahvasaadikutele Narva linnast. Hr. Koha ütles, et küsimus on kooskõlastatud. Tõepoolest on küsimus kooskõlastatud, kuid ei olnud juttu, mis on kooskõlastatud. Tulude ülekaalu võib vastavalt eelarveseaduse §-le 9 meilt ära võtta. Nõusolekut ära võtta ei andnud minule ei Narva linnapea asetäitja hr. Lõssenko ega ka nende finantsnõunik pr. Lihhuša, kellega me need asjad läbi vaatasime. Põhimõtteliselt nad nõustusid, et nendel on tekkinud 4 miljoni ulatuses tulusid rohkem, kui eelarveseaduse § 9 ette näeb. See on kogu küsimuse sisu. Kas me oleme Narva linnale liiga teinud? Ei ole. Kulud ühe inimese kohta Narva linnas on käesoleval aastal meie ja Narva linna ühiste arvestuste alusel 1344 rubla. Tartu linnas on see arv 1284 rubla. Samuti on kulutused väiksemad Tallinnal, Pärnu linnal ja Kohtla-Järvel. Nii et Narva linnale ei ole ülekohut tehtud. Ma tänan teid tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Vladimir Kuznetsovi teine küsimus.

V. Kuznetsov

Lugupeetud ettekandja! Ausalt öeldes ei saa ma kuidagi aru sellest, miks ei taheta ära kuulata Narva ja teiste Kirde-Eesti linnade esindajaid. Narva esitas juulis õiendi selle kohta, et eelarve defitsiit on ligi 4 miljonit rubla. Lugupeetud ettekandja! Kas te ei karda, et arvestades sellist jahedat suhtumist Kirde-Eesti vajadustesse, on Narva ja teised Kirde-Eesti linnad lihtsalt sunnitud loobuma vabariigi eelarve koostamisest, sest tasakaal on väga ebastabiilne. Kas te ei karda, et need 4 miljonit võivad lõpuks viimse tilgani täita kannatusekarika? Tänan!

R. Miller

Hr. Kuznetsov! Mul on tõepoolest väga hästi meeles, millised arvestused esitas Narva linn. Vaatasime need koos Narva linna esindajatega läbi ja nad nõustusid korrektiividega, mis me sinna ühiselt sisse viisime. Ei maksa pead raputada, sest kõik oli hr. Lössenko ja pr. Lihhušaga kooskõlastatud. Täpselt nii. Tõsi, hiljem arvestusi täpsustati. Ei maksa väita, et me Kirde-Eestile liiga teeme.

Juhataja

Suur tänu! Tiit Made teine küsimus.

T. Made

Austatud härra juhataja, lugupeetud rahandusminister! Milline on konkreetselt teie filosoofia riigiametnike palkade tõstmisel, kas 1,75 korda? Ja teine küsimus. See on siin saalis juba kõlanud, kuid selget vastust ei ole antud. Peaminister lubas riigiametnikel ja kultuuritöötajatel tõsta palka 1,5–2 korda. Väga hea. Tähendab, ühtedel võib palk tõusta 1,5 korda, teistel kaks või rohkem korda. Kas see tähendab seda?

R. Miller

Me ei tahtnud kedagi seada eelisolukorda. Rahandusministeerium pakkus välja variandi asetada kirik keset küla, s.t. tõsta kõigil palka 1,75 korda. Kui Ülemnõukogu leiab, et Eesti Raadio töötajatel on erandkorras vaja tõsta palku näiteks kolm korda, no siis võtame selle täitmiseks.

Juhataja

Suur tänu, hr. Miller! Tundub, et meil rohkem küsijaid ei ole.

Kolleegid! Läbirääkimisi ei ole veel katkestatud. Kas on vajadust jätkata läbirääkimisi? Kas soovib keegi sõna või asume otsustama? Asume otsustama.

Kutsume kõik saadikud saali ja võtame vastu otsuse läbirääkimiste lõpetamise kohta. Kohaloleku kontroll. Kohal on 73 rahvasaadikut, puudub 31.

Lugupeetud kolleegid! Kes on selle poolt, et lõpetada läbirääkimised antud päevakorra teemal? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 59 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, 5 on erapooletud. Läbirääkimised on lõpetatud.

Kolleegid, ma palun nüüd kõnetooli Kalju Koha. Lõppsõna ajal arutame läbi ka parandusettepanekute hääletuse protseduuri.

Vaja on ära kuulata sotsiaalkomisjoni arvamus. Kas Lehte Sööt on valmis meile oma arvamust avaldama? Palun Lehte Hainsalu kõnetooli.

L. Sööt (Hainsalu)

Austatud juhataja, lugupeetud kolleegid! Sotsiaalkomisjon ei poolda hr. Tiit Made ettepanekut tõsta miinimumpension 270 rublani ja seda järgmistel põhjustel. Äsja vastuvõetud pensioniseadus toimib praegu nõnda, et arvesse võetakse miinimumpalga suurus ja elukalliduse tõusu indeks ning pensione hakatakse korrigeerima kaks korda aastas. Kui me nüüd seome ennast kindla summaga, siis peame hakkama pidevalt Ülemnõukogus arutama, kuidas pensioni korrigeerida. See oleks umbes niisugune protsess: vahetame kellas ühe hammasratta välja ja loodame, et see edasi käiks.

Hr. Made pakub miinimumpensioniks 270 rubla. 1. oktoobrist hakkab mittetöötav pensionär, kes on 15 aastat pensionil olnud, koos kompensatsiooniga saama 285 rubla. Samast kuupäevast hakkab mittetöötav pensionär, kes on olnud pensionil vähem kui 15 aastat, saama 260 rubla kuus. See on ligilähedane 270 rubla suurusele summale, mida hr. Made välja pakub. Ma saan hr. Made ettepanekust aru, ta on mures, et pensionärid ei saa oma tõstetud pensioni kätte. Kuid see ettepanek ei muuda asja kergemaks. Uus summa tuleb ikkagi läbi kanda kõikidest pensionitoimikutest ning maksumuudustest. See võtab samuti palju aega ja ei muuda midagi lihtsamaks. Kokkuvõtteks: sotsiaalkomisjon palub mitte sekkuda pensioniseaduse toimesse ja mitte seda ettepanekut võtta vastu.

Juhataja

Suur tänu! Ja nüüd ma palun kõnetooli hr. Kalju Koha.

K. Koha

Austatud juhataja, lugupeetud kolleegid! Need ettepanekud, mis on leidnud juhtiva komisjoni ja seaduseelnõu autori toetuse, ei lähe vastavalt meie reglemendile hääletusele. Nüüd konkreetsetest ettepanekutest, mida majanduskomisjon ei toetanud. Hr. Made tegi ettepaneku eraldada Eesti Raadiole täiendavalt 1,5 miljonit rubla. Tiit Made nõuab hääletamist. Härra juhataja, palun see ettepanek panna hääletusele. Majanduskomisjon seda ettepanekut ei toetanud.

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Tiit Made esimese parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 9 rahvasaadikut, vastu on 26, erapooletuid on 22. Esimene ettepanek ei leidnud toetust.

K. Koha

Nagu ma hr. Madest õigesti aru saan, ei nõua ta oma ettepaneku tõsta pensionäride miinimumpensioni hääletusele panekut. Tähendab, rohkem ettepanekuid hr. Madelt hääletusele ei ole vaja panna.

Juhataja

Mul on küsimus. Kas ülejäänud kolleegid, kelle ettepanekuid majanduskomisjon ei arvestanud, nõuavad oma ettepanekute hääletusele panekut? Siiani ei ole keegi sellest avalikult teatanud.

Kolleegid, talitagem nii: kui keegi nõuab oma ettepaneku hääletusele panekut, tõstke käsi. Johannes Kass, kas teil on parandusettepanekud? Kes veel soovib? Ka Indrek Toome nõuab. Ja hr. Sovetnikov nõuab. Ettekandja palub vaheaega, et majanduskomisjoniga nõu pidada.

K. Koha

Härra juhataja, majanduskomisjoni nimel palun vaheaega. Hr. Toome ettepanekud on uuesti sõnastatud. Me peame nüüd korraks nõu pidama, võib-olla leiavad need toetust. Aga hr. Kassi ettepanekut ja hr. Sovetnikovi ettepanekuid me praegu hääletama ei hakka.

Juhataja

Teeme siiski nii. Kõigepealt paneme hääletusele Johannes Kassi parandusettepaneku.

K. Koha

Üks hetk, ma võtan originaalteksti ette, et ei tuleks arusaamatusi. Hr. Kassi ettepanekule tuleb lisada täiendav punkt: "Eraldada puhastusseadmete laboratoorsete komplekside väljaarendamiseks 500 000 rubla. Rahad võtta lisatulude summast või saastemaksudest." Eelarve-majanduskomisjon seda ettepanekut ei toetanud, sest puudub konkreetne subjekt, kellele need rahad eraldada. Kes on subjekt? Ja milline on see programm? Riigieelarve raha saab eraldada konkreetsetele subjektidele. Aitäh!

Juhataja

Kas Johannes Kassi parandusettepaneku sisu on mõistetav? On mõistetav. Paneme hääletusele.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Johannes Kassi parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Üks hetk, ma võtan tagasi. Johannes Kass.

J. Kass

Ma tahan parandada hr. Koha sõnavõttu. Ta ütles, et ei ole objekte. Siin on tegemist muna ja kana teooriaga. Objektid ei saa tekkida enne raha eraldamisi. Aga raha tahtjad ja selle alusel tegutsema hakkajad on olemas. Praegu ei saa me sihtannetuslikult raha kasutusse anda. Kuid keskkonnaministeeriumil on seda raha vaja. Siseministeeriumil on rahad kurjategijate vastu võitlemiseks. Nii peab ka keskkonnaministeeriumil olema raha puhastusseadmete väljatöötamiseks. Aitäh!

K. Koha

Vabandust, hr. Kass, saastemaksudest laekunud raha on olemas.

J. Kass

Jah, aga seda ei kasutata.

K. Koha

Hr. Kass, see on juba keskkonnaministeeriumi probleem.

Juhataja

Kolleegid, läbirääkimised on läbi. Mitte keegi ei saa enam sõna. Kuid parandusettepaneku tegijal on õigus täpsustada parandusettepaneku sisu. Johannes Kassil on see õigus. Teistel

pole selle kohta enam midagi öelda. Ma küsin veel kord: kas Ülemnõukogu mõistab Johannes Kassi parandusettepaneku sisu? Kas võib hääletusele panna?

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Johannes Kassi parandusettepaneku poolt? Poolt on 12 rahvasaadikut, vastu on 26, erapooletuid on 18. See ettepanek ei leidnud toetust.

K. Koha

Nii, nüüd on hr. Sovetnikovi ettepanek.

Juhataja

Tutvustage hr. Sovetnikovi parandusettepanekut.

K. Koha

Üks hetk, kohe ma võtan originaalteksti. Aga nüüd peab täpsustama, kas kõik kolm hr. Sovetnikovi ettepanekut lähevad hääletusele.

Juhataja

Kohe täpsustame. Hr. Sovetnikov, kuidas on lood, kas panna kõik kolm ettepanekut hääletusele?

S. Sovetnikov

Nelja miljoni küsimust tuleks enne arutada.

Juhataja

Kõigepealt nelja miljoni küsimus, jah? Paneme siis nelja miljoni küsimuse hääletusele. Tutvustagem seda Ülemnõukogule.

K. Koha

Selge. Hr. Sovetnikov teeb ettepaneku, et Narva linn ei osale riigieelarve kulude katmises nelja miljoni rubla ulatuses.

Juhataja

Kolleegid, kas hr. Sovetnikovi parandusettepaneku sisu on mõistetav? Ma saan aru, et neid on mitu.

K. Koha

Jaa, see on praegu ainukene ettepanek, mille hääletamist ta praegu nõudis.

Juhataja

Hr. Sovetnikov, kas teil on veel teisi ettepanekuid?

S. Sovetnikov

Miller kinnitas, et linnavõimude nõusolek on olemas. Minul on aga majandusnõunik Lihhuša allkirjaga õiend selle kohta, et Narva linnavalitsus pole andnud nõusolekut selle summa ülekandmiseks.

Juhataja

Kohe tuleb kõnetooli hr. Miller. Ja me täpsustame kõikide parandusettepanekute sisu. Pidage nüüd omavahel nõu.

R. Miller

Hr. Sovetnikov, ma pean vist juba viiendat korda rääkima siit kõnepuldist, et täpsustatud on summad, mitte ülekandmise nõusolek. Ülekandmise küsimuse otsustab Ülemnõukogu vastavalt eelarveseaduse üheksandale paragrahvile. Summa on kooskõlastatud, hr. Sovetnikov.

Juhataja

Hr. Kuznetsov, praegu me vahetame mõtteid hr. Sovetnikoviga ja siin on protseduur jumala selge.

S. Sovetnikov

Paneme hääletusele.

Juhataja

Kas Ülemnõukogule on mõistetav hr. Sovetnikovi parandusettepaneku sisu? On mõistetav.

K. Koha

Majanduskomisjon seda ettepanekut ei toetanud.

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on hr. Sovetnikovi parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 8 rahvasaadikut, vastu on 37, erapooletuid on 4. Hr. Sovetnikovi parandusettepanek ei leidnud toetust.

Hr. Sovetnikov, Kalju Koha väidab, et teil on veel parandusettepanekuid. Kas te nõuate nende hääletusele panekut? Nõuate hääletamist? Nõuate. Selge. Kalju Koha, tutvustage hr. Sovetnikovi teise parandusettepaneku sisu.

K. Koha

See tähendab seda, et tuleb täiendavalt eraldada 40 miljonit rubla, et katta pensionäridel kompensatsioone 50 rubla ulatuses alates 1. juulist. Täna arutatava seaduseelnõuga pakutakse pensionäridele täiendavat kompensatsioone alates 1. oktoobrist. Hr. Sovetnikov teeb ettepaneku, et see hakkaks kehtima juba 1. juulist. Selleks peame riigieelarvest eraldama täiendavalt 40 miljonit rubla. See on ettepaneku sisu. Majanduskomisjon seda ettepanekut ei toetanud, sest puudub selgus sotsiaalfondi tegelikest laekumistest ja kulutustest. Võib-olla on see raha sotsiaalfondis olemas. Meil seda raha ei ole. Aitäh!

Juhataja

Palume hr. Milleri kõnetooli. Ma juhin kolleegide tähelepanu, et sellel ajal, kui on käsil saadiku konkreetse parandusettepaneku arutelu, ei ole teistel midagi selle kohta öelda. Protseduuri kohta? Hääletamise protseduur on selge. Kui on käsil saadiku parandusettepaneku arutelu, siis käib kahekõne ainult temaga. Klavdia Sergij, palun oma nõudmine tagasi võtta!

R. Miller

Lugupeetud Ülemnõukogu, ma tahan teha väikese täpsustuse. Kompensatsioon makstakse välja küll sotsiaalfondist, kuid toetuste esmane allikas on riigieelarve. Riigieelarvest kantakse vahendid sotsiaalfondi. Fondi põhiallikaks on sotsiaalmaks, mis läheb pensionide väljamaksmiseks ja mõnedeks teisteks kulutusteks vastavalt seadusele. Praeguseks on eelarve tasakaalust väljas 20 miljoni rubla ulatuses.

Juhataja

Kalju Koha, kas me võime ettepaneku hääletusele panna? Kolleegid, kas Sergei Sovetnikovi teine parandusettepanek on teile arusaadav? On arusaadav. Panen hääletusele. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Sergei Sovetnikovi teise parandusettepaneku poolt? Palun hääletada.

Selle ettepaneku poolt on 12 rahvasaadikut, vastu on 34, erapooletuid on 13. Teine parandusettepanek ei leidnud toetust.

Kas meil on ka kolmas parandusettepanek?

K. Koha

Jah, kolmas on ka. Peab küsima, kas hr. Sovetnikov nõuab hääletamist.

Juhataja

Hr. Sovetnikov, kas nõuate kolmanda parandusettepaneku hääletusele panekut?

S. Sovetnikov

Ei nõua.

Juhataja

Ei nõua. Selge. Suur tänu! Kas on veel ettepanekuid? Kirjalikule küsimusele tuleb vastata.

K. Koha

Hr. Made! Teie palute vastata, kui suur on valitsuse reservfond. Praeguste plaanide kohaselt on 100 miljonit rubla. Kui me katame ära 122 miljonit, siis jääb valitsuse reserv nulli. Majanduskomisjon on seisukohal, et valitsusel peab mingisugune reserv olema. Kuidas see moodustub? Kahte moodi. Esimene moodus: Ülemnõukogu fikseerib selle kohe, määratleb ära kindla summana. Hr. Toome on teinud vastavasisulise ettepaneku. Teine moodus: vastavalt praegu kehtivale 1991. aasta eelarve seadusele saab valitsus 25% lisalaekumistest enesele. Valitsus on põhimõtteliselt nõus sellega, et jääb üks reservallikas, seda toetab ka majanduskomisjon.

Juhataja

Suur tänu! Kalju Koha, kas meil on jäänud ainult Indrek Toome parandusettepanek?

K. Koha

Jaa, ja ma paluksin teha hetkeks vaheaja, et me saaksime majanduskomisjoniga hr. Toome ettepaneku koos valitsuse esindajatega veel kord läbi vaadata.

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, kell 4 on juhatuse koosolek ruumis 111. Sõltumatud demokraadid saatsid ära oma arvamuse Ülemnõukogu täiskogu töö kohta lähitulevikus. See ongi kõige õigem meetod, et te annate fraktsiooniti oma seisukohad. Juhatusel on nii kergem otsustada. Vaheaeg 10 minutit.

V a h e a e g

Juhataja

Jagan teie rõõmu viimaste TASS-i teadete üle. Istungjärg jätkub. Kohaloleku kontroll. Kohal on 61 rahvasaadikut, puudub 43. Kolleegid, kes hilinesid, registreerige. Kalju Koha, jätkame.

K. Koha

Nii. Lugupeetud kolleegid, meil on viimane parandusettepanek hr. Toomelt. Ta tegi ettepaneku tühistada 1991. aasta eelarveseaduses § 4 lõige 2. Teine ettepanek on kinnitada valitsuse reservfond 50 miljoni rubla suuruses summas. Punkt 3. Kasutada praeguse valitsuse reservfondi kirjutatud 50 miljonit teiste eelarvekulude katteks, mis tekkisid seoses aktsiisimaksu mittekehtestamisega alkoholile ja kütustele. Peale selle ei soovi ta panna hääletusele ettepanekut eraldada täiendavalt 200 või 250 miljonit rubla toiduainete hindade alandamiseks, sest see probleem on väga keerukas.

Majanduskomisjoni seisukoht on järgmine: komisjon teeb ettepaneku viia valitsuse reservfond – mis on 100 miljonit rubla – nulli, kuid mitte tühistada § 4 lõiget 2. Niisugune on majanduskomisjoni seisukoht. Hr. Toome ettepanek näeb ette kinnitada valitsuse reservfondi suuruseks 50 miljonit rubla.

Juhataja

Kohe selgitame asjaolusid. Palun, Indrek Toome!

I. Toome

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Vaheajal konsulteerisin rahandusminister Rein Milleriga ja minu ettepanek ühtib nüüd Rein Milleri ettepanekuga. Ma pean vajalikuks, et kolleegid seda teaksid. Aitäh!

Juhataja

Vaat nüüd on niisugune lugu, et me palume kõnetooli ka Rein Milleri ja kooskõlastame vahekorrad valitsuse ja Ülemnõukogu eelarve-majanduskomisjoniga, ja kui seisukohad langevad kokku Indrek Toome ettepanekuga, siis me seda hääletusele ei pane.

R. Miller

Tõepoolest, me arutasime hr. Indrek Toomega vaheajal neid küsimusi ja leidsime, et üldse midagi saada, on otstarbekas määrata valitsuse reservfond absoluutsummas kindlaks. Arvestades olukorda, et me tõstame lisaeelarvega tulude plaani 1,2 miljardit rubla, teeb see ülelaekumise praktiliselt võimatuks. Et saada 25 miljonit rubla valitsuse reservfondi, tuleks tulude plaani ületada vähemalt 100 miljoni rubla võrra. See on väga raske ülesanne. Selge on ka see, et praeguses väga keerulises situatsioonis valitsus ilma reservfondita toime ei tule. Te võite muidugi valitsust süüdistada, et poolaastaks eraldatud raha ei ole teie arvates mitte päris otstarbekalt kasutatud, kuid põhieraldised läksid siiski meie majanduse ja sotsiaalsfääri vajadusteks. Kui palju nüüd määrata täna reservfondi, kas 50 või 100 miljonit rubla? Ma nõustun hr. Toome ettepanekuga eraldada 50 miljonit rubla. Kui tuleb puudu ja tulusid laekub üle plaani, pöördume Ülemnõukogu poole kas üksikute kulude finantseerimise loa saamiseks või reservfondi suurendamiseks. Ma toetan hr. Toome ettepanekut eraldada valitsuse reservfondi 50 miljonit rubla.

Juhataja

Tähendab, hr. Toomel oli kaks ettepanekut. Kas mõlemad läksid käiku? Mõlemad. Kas eelarve-majanduskomisjonil on midagi nende vastu?

K. Koha

Eelarve-majanduskomisjoni seisukoha ma kandsin teile ette, me oleme teisel arvamusel.

Reglemendi järgi saab seda asja sättida nii, et eelarve esitaja on valitsus.

Juhataja

Eelarve esitaja või antud juhtumil seadusandliku akti autor on valitsus. Kuid meie ei saa teist lugemist lõpetada, kui ei ole juhtiva komisjoni toetust. Ja antud juhtumil tuleb see hääletusele panna, midagi ei ole teha. Ma ei saa Ülo Uluotsale praegu sõna anda, sest tegemist ei ole tema parandusettepanekuga.

K. Koha

Hr. Uluots, meil oli vahepeal komisjoni istung, kust teie puudusite.

Juhataja

Kolleegid, dialoogi võime pidada ainult Indrek Toomega.

I. Toome

Mul on üks ettepanek, lugupeetud Ülemnõukogu juhataja ja Kalju Koha. Ehk saab 2–3 minutiks kuulutada välja vaheaja, et anda majanduskomisjonile võimalus veel kord nõu pidada. Majanduskomisjoni koosolek toimus enne seda, kui meie härra rahandusministriga selle ühiskokkuleppe sõlmisime. Nii et majanduskomisjon seda ilmselt ei teadnud.

Juhataja

Kolleegid, kell 4 hakkab juhatuse koosolek. Ärgem hakakem praegu lõunat pidama, teeme viieminutilise vaheaja.

Istung jätkub kell 15.45.

V a h e a e g

Juhataja

Istungjärg jätkub, asugem ruttu töökohtadele.

Kohaloleku kontroll. Kohal on 67 rahvasaadikut, puudub 37. Kuidas jäid vahekorrad, Kalju Koha?

K. Koha

Hakkame otsast peale. Hr. Toome teeb ettepaneku tühistada § 4 lõige 2 ja kinnitada valitsuse reservfondiks 50 miljonit rubla praeguse 100 miljoni asemel. Ja ülejäänud 50 miljonit, mis kulutuste poolt üle jääb, viia teiste kulutuste alla. Seega on defitsiit ikkagi 78 miljonit rubla. Majanduskomisjoni seisukoht oli, mis ma teile ette kandsin, et valitsuse reservfond viia nulli, see tähendab, et valitsusele üldse mitte mingit raha anda, vaid et tema reserv on võimalik moodustada § 4 lõike 2 alusel. Sellega me saavutame, et defitsiit väheneb kohe 100 miljonit rubla. Kui Tšernobõli rahad ka veel maha võtta, siis saame põhimõtteliselt ots otsaga kokku.

Komisjoni otsus on viia reservfond nulli. Sama seis. Ma saan asjast aru niimoodi, et hr. Toome ettepanek läheb hääletusele.

I. Toome

Lugupeetud juhataja, kolleegid! Teate, ma olen olnud valitsuse eesotsas ja ma tean väga hästi, et valitsusel peab olema mingisugune kindel reservsumma, mistõttu ma teingi selle ettepaneku ja ma palun teid seda toetada. Kui me jätaksime tähelepanuta ettepaneku, mille majanduskomisjon aktsepteeris ja mida ta teile välja pakub, siis mõelge loogiliselt, mis juhtub. Kui oleksin valitsusjuht, hakkaksin kohe mõtlema, kuidas makse veelgi karmistada. Ma saan aru, et majanduskomisjon on juba selle 100 miljonit eelarve tulude ja kulude tasakaalustamiseks artiklite kaupa paika pannud. Sellest johtuvalt teen veel ühe ettepaneku: toetades minu ettepanekut on meil võimalus vähendada liidumaksu.

Juhataja

Oot, oot, see on uus parandusettepanek. Sellega on teised lood.

I. Toome

Ühesõnaga, ma näen võimalust seda protsessi panna paika niimoodi, et hundid on söönud ja lambad terved. Täna!

Juhataja

Kolleegid, ma palun veel kannatust, et teile ikkagi seletada, kuidas asjad selles staadiumis Ülemnõukogus kulgevad. Läbirääkimised hr. Toome parandusettepaneku üle on lõppenud. Valitsus esitas seaduseelnõu, komisjoni esimees kinnitas, et komisjon seda küsimust ei aktsepteeri. Ja teistel ei ole midagi selle asja kohta öelda, nad võivad ainult hääletada. Et lõpetada teist lugemist, peavad olema täidetud järgmised tingimused: ära kuulatud kõik asjaolud, võetud seisukohad parandusettepanekute suhtes, ja kui on juhtiva komisjoni toetus, võib teise lugemise lõpetada. Kui juhtiva komisjoni toetust ei ole, siis teist lugemist lõpetada ei saa. Juhtiv komisjon ei aktsepteeri hr. Toome parandusettepanekut, kuigi seadusliku initsiatiivi autorile võib see olla päris meelepärane. Pilt on selge. Hr. Paju, hr. Uluots, võtke oma tellimus tagasi, ma panen küsimuse hääletamisele.

On see nüüd tõsine jutt? Ma palun hoiduda sellistest avaldustest. Ma ei riku praegu reglementi, rääkimata sellest, et praegu kehtivad erivolitused. Nii. Sellega loen intsidendi ammendatuks ja ma panen parandusettepaneku hääletamisele. Kas on protseduuriküsimus?

Kui on protseduuriküsimus, siis on teine jutt. Ülo Uluots. Ma protestin kohe, kui ei ole tegemist protseduuriga.

Ü. Uluots

Möödunud aastal riigieelarvet vastu võttes me otsustasime, et eelarve peab olema tasakaalus. Kui teie panete praegu Toome ettepaneku hääletamisele, siis rikute sellega eelarveseadust, viies tema defitsiiti.

Juhataja

Suur tänu, hr. Uluots! Ma rikun ka Nõukogude Liidu konstitutsiooni, kuid sellegipoolest panen hr. Toome ettepaneku hääletusele. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Indrek Toome parandusettepaneku poolt? Ma palun hääletada. Selle ettepaneku poolt on 39 rahvasaadikut, vastu on 8, erapooletuid on 8. Parandusettepanek leidis toetust.

K. Koha

Rohkem parandusettepanekuid ei ole. Kuid ikkagi peab üle küsima, kas keegi ...

Juhataja

Kolleegid, ega ei ole unustatud kellegi parandusettepanekut? Ei ole. Hr. Uluotsal ei olnud parandusettepanek, temal oli pretensioon.

K. Koha

Siis lubage, lugupeetud kolleegid, teha teile ettepanek lõpetada teine lugemine, et me saaksime viia seaduseelnõu kolmandaks lugemiseks vajalikku vormi.

Juhataja

Kolleegid, kas on vastuväiteid? Teine lugemine on lõppenud. Ma tänan! Kolleegid, kella neljani on jäänud mõni minut. Mul on niisugune ettepanek ja ma loodan, ma palun, kolleegid, ärge lahkuge. Ka juhatuse liikmed ehk nõustuvad sellega, et me võtame ruttu seisukoha ühe seaduseelnõu teise lugemise kohta. Ma arvan, et kellelgi ei ole vastuväiteid. Kas riskime? Jah?

Hr. Lebedev selles küsimuses enam sõna ei saa, kuid informatsiooni saab anda kell kuus. Istung ei ole lõppenud. Juhatus peab nõu ja istung jätkub. Hr. Uluots, ma palun pretensioon tagasi võtta.

Eesti Vabariigi seaduse "Eesti NSV kohaliku omavalitsuse aluste seaduse osalise muutmise kohta" eelnõu teine lugemine

Juhataja

Kolleegid, meil on üks kiireloomuline küsimus. Taotluse tegi Ülemnõukogu Presiidium ja see käsitleb Eesti NSV kohaliku omavalitsuse aluste seaduse osalist muutmist. Selle küsimuse põhjalik arutelu oli esimesel lugemisel, hr. Andrus Ristkok tegi parandusettepaneku. Rohkem parandusettepanekuid ei olnud. Ja nüüd palun kõnetooli hr. Advig Kirise selgitamiseks meile selle parandusettepaneku saatust. Pärast seda asume hääletama, sest küsimus on kiireloomuline.

A. Kiris

Lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Seaduseelnõu "Eesti NSV kohaliku omavalitsuse aluste seaduse osalise muutmise kohta" suhtes tuli üks parandusettepanek Ülemnõukogu liikmelt Ristkokilt. Parandusettepanek seisneb selles, et lisaks projektile asendada ka Eesti NSV kohaliku omavalitsuse seaduse tekstis sõnad "Eesti NSV" sõnadega "Eesti Vabariik". Selle ettepaneku kohta on niisugune vastuväide: meil ei ole vaja seda teha, sest 1990. aasta 8. mai Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuses on öeldud, et edaspidi kasutame nimetust "Eesti Vabariik" igal pool, kus me seni kasutasime "Eesti NSV". Sellepärast ei ole vaja teha seda ühes seaduses. Lisaks sellele tuleb arvestada ka seda, et kogu seadustiku ulatuses kõiki neid termineid asendada ei saa, sest praegu kehtib ka osa Eesti NSV seadusi. Kui minna veelgi kaugemale, siis võib ütelda, et nimetus "Eesti NSV" säilib formaaljuriidiliselt meie seadustikus. Nii et mul on ettepanek seda parandust mitte sisse viia. Oluline on see, et kohaliku omavalitsuse aluste seaduse vastuvõtmisega saavad meie maavanemad, maasekretärid ja volikogud hakata normaalselt tegutsema. Praegu on neil raskusi suhtlemisel riigiorganitega, sealhulgas näiteks riigipankadega.

Juhataja

Kas ma saan õigesti aru, et Andrus Ristkok võtab oma parandusettepaneku tagasi? Kõik vastuolud on sellega reguleeritud. Aitäh, hr. Kiris!

Kolleegid, seaduse põhjalik arutelu toimus esimesel lugemisel. Kas ma võin panna seaduse vastuvõtmise hääletamisele? Kohaloleku kontroll. Kohal on 69 rahvasaadikut, puudub 35.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi seadus Eesti NSV kohaliku omavalitsuse aluste seaduse osalise muutmise kohta? Palun hääletada! Vaja on 53 häält. Selle ettepaneku poolt on 64 rahvasaadikut, vastu on 1, erapooletuid on 3. Seadus on vastu võetud. Kolleegid, juhatus peab pool tundi nõu. Võtke vahepeal einet ja katsume kõik teha, et istungjärg jätkuks 16.35.

V a h e a e g

Juhataja

Kolleegid, asugem töökohtadele! Kohaloleku kontroll. Kohal on 63 rahvasaadikut, puudub 41.

Kolleegid, juhatus pidas nõu. Hetketi läksime ägedaks, kuid otsuseni ei jõutud. Juhatus jätkab oma tööd homme enne plenaaristungit. Ma panen kõigile südamele, et me mõtleksime hästi järele, kuidas me hääletame homme siis, kui tehakse ettepanek viia läbi täiendav istungjärg.

Praegu ma ei põhjenda eriti põhjalikult kõiki asjaolusid, arvatavasti ollakse asjaga kursis.

Kui see eelnõu teie kätte jõuab ja see päevakorda pannakse, selgitab ettekandja kõiki täiendavaid asjaolusid. Ma rikun sisuliselt reglementi, kui ma seda teemat praegu põhjalikult käsitlen. Ma ei saa jätta ütlemata, et mitteametlikel andmetel on Eestis antud "otboi".

Nii. Läheme uuesti sisulise töö juurde.

Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi aktsiisimaksu seaduses" (alkohoolsed joogid) eelnõu esimene lugemine

Juhataja

Lugupeetud kolleegid! Eesti Vabariigi Valitsus palub täiendada käesoleva istungjärgu päevakorda ühe kiireloomulise küsimusega. Minu teada on dokumendid välja jagatud. Praegu jagatakse? Jagame dokumendid välja ja siis asugem otsustama.

Kolleegid, kui tutvute eelnõuga, siis veendute, et sisuliselt ei ole tegemist keeruka küsimusega. Kas kõik on jõudnud eelnõu läbi lugeda? (Hääled saalist.)

Kas võin päevakorra täiendamise küsimuse hääletusele panna? Kas kõikidel on käes? Ei ole. Ootame veel vähe. Kuidas on lood? Kas on läbi loetud? Ei ole läbi loetud. No, loe kiiresti, kallis kolleeg! (Hääled saalist.)

Kolleegid, dokumendid on valesti välja jagatud. Töö käigus annab asja parandada. Nii. Ma ei võta antud juhtumil intsidendi pärast süüd enda peale. Kohe selgitan asjaolusid. Oli kokkulepe, et kõigepealt jagatakse välja kiireloomulise küsimuse materjalid. See, mis teile kätte jagati, puudutab uut aktsiisimaksu seaduse eelnõu. Järjekord muutus ja midagi ei ole katki. Nii. Nüüd jagati teile dokumendid välja. Võin ma hääletusele panna, kas täiendame päevakorda või mitte? Juhul, kui täiendame, on tegemist esimese lugemisega. Teema on meil ju tuttav. Kui ei täienda, siis ei täienda, tegemist on lihthäälteenamusega. Kellel on küsimusi? Illar Hallaste? (Hääled saalist.)

Võtame praegu käsile alkoholi aktsiisimaksu seaduse eelnõu. Teine on tutvumiseks. Nii. Kas on selge? Panen hääletusele.

Kas tagumises otsas on tekkinud probleeme? Milles on asi, Ants Veetõusme?

A. Veetõusme

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Mina saan aru niimoodi, et meile on tegelikult esitatud kaks seaduseelnõu. Praegu käib jutt veel mingist kolmandast otsusest. Segadust tekitab ka see, et mõlema seaduseelnõu pealkiri on täpselt sama. Millise seaduseelnõu me praegu arutusele võtame, selles on küsimus.

Juhataja

Ma mõtlen, et praegu ei ole õige aeg selgitada, kuidas see segadus tekkis. Valitsus on seaduseelnõu niisugusel kujul välja pakkunud. Kui valitsus arvab, et mõlemal võib olla ühine pealkiri, on see valitsuse arvamus. Ülemnõukogul võib olla oma arvamus. Minul ei ole põhjust midagi juurde fantaseerida. Ma isegi fantaseerisin, kui arvasin, et algul pakutav eelnõu on olemas. Selgus, et seda ei ole üldse olemas. Tegin vigade paranduse ära. Selgus, et on kaks seaduseelnõu. Kuid lähtudes nende sisust, teen ettepaneku, et võtame praegu käsile selle, mis käsitleb alkoholi aktsiisimaksu muutmist. Ja kui see päevakorda võetakse, siis ütleme, mis me selle pealkirjast ja sisust arvame. Kas ma võin küsimuse hääletamisele panna? Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et täiendada 46. istungjärgu päevakorda ühe kiireloomulise küsimusega, mis käsitleb alkoholi aktsiisimaksu seaduse muutmist? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 46 rahvasaadikut, vastu on 9, erapooletuid on 3. Päevakorda täiendatakse. Käsitleme seda teemat, kolleegid, vastavalt §-le 16, mis tähendab, et

esimesel lugemisel on põhjalik arutelu ja parandusettepanekud tuleb esitada 24 tunni jooksul. Iseasi, kas meil on sisuliselt midagi arutada, sest seda me alles äsja tegime. Ma palun ettekandeks kõnetooli hr. Milleri.

R. Miller

Austatud Ülemnõukogu, äsja me arutasime lisaeelarve küsimusi ja enne seda vaadati läbi aktsiisimaksu seaduse muutmise küsimus. Tol korral oli valitsusel aktsiisimaksu määrade muutmise seaduse eelnõu esitatud tervikuna, käsitles koos nii alkoholseid jooke kui ka naftasaadusi. Praegu on valitsus esitanud teile arutamiseks aktsiisimaksu määrade muudatused alkoholsete jookide osas. Ma arvan, et mul ei ole vaja pikalt sellel küsimusel peatuda, seda on põhjalikult tehtud aktsiisimaksu määrade seaduseelnõu varajasemal arutelul. Tahaksin märkida seda, et käesoleva aasta riigieelarve lisaeelarves oli valitsus seda arvestanud. Riigieelarve arutluse ajal tõstatasid paljud rahvasaadikud küsimuse alandada toiduainete hindu, eelkõige liha ja piima ning liha- ja piimatoodete hindu. Vabariigi valitsus oli planeerinud tõsta eelarve tasakaalustamiseks alkoholi aktsiisimaksu määrasid, et alandada liha ja piima ning nende saaduste hindu. Mul on ettepanek, et te põhjalikult kaaluksite seda küsimust. Ma kriipsutan alla tõsiasja, et aktsiisimaksu suurendamisest laekuv raha suunatakse toidukaupade hindade alandamiseks. Tänan teid tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu, hr. Miller! Ma loodan, et see teema on meil veel värskest meeles ja saadikuil ei ole vajadust esitada täiendavaid küsimusi. Kuid mul on siiski alust paluda kõnetooli eelarve-majanduskomisjoni esindaja, kes esitab oma seisukoha, kas lõpetada esimene lugemine või mitte. Lugupeetud kolleegid! Et tegemist on kiireloomulise küsimusega, toimub põhjalik arutelu esimesel lugemisel. Kuid ilma komisjoni positiivse seisukohata esimest lugemist lõpetada ei saa. Kui selleks on vaja midagi ette võtta, siis tehke ettepanekud. Ettekanne on kuulatud, avan läbirääkimised. Ma oletan, et Ülemnõukogu ei soovi pidada läbirääkimisi selles küsimuses. Kalju Koha.

K. Koha

Austatud juhataja, mul on teile üks küsimus. Ma ei mäleta täpselt reglemendi kõiki lõike.

Juhataja

Ma kohe vastan.

K. Koha

Meil on täna tavatu olukord. Selle eelnõu ühte osa oleme arutanud. See ei leidnud heakskiitu. Ma tahan juhtida tähelepanu sellele, kas meil on võimalik seda seaduseelnõu võtta vastu esimesel lugemisel või ei ole.

Juhataja

Ei, ei. Ega me seadust vastu võtta küll esimesel lugemisel ei saa. Küsimus on selles, kas me jõuame lõpetada esimese lugemise või ei jõua.

K. Koha

Mind huvitab just see, kas on võimalik seadust vastu võtta esimesel lugemisel.

Juhataja

Ei ole. Praegu kehtiv reglement näeb ette, et minimaalselt on vaja kaks lugemist.

K. Koha

Aga sisuliselt ei ole meil enam midagi arutada, sest kõik küsimused ja vastused on ammendatud ja otsus tehtud.

Juhataja

Jaa, see lähtub loogikast ja mingit kohustust ei ole. Kui näiteks eelarve-majanduskomisjon siiski arvab, et me võiksime esimese lugemise lõpetada, siis ma ka lõpetan. Kui eelarve-majanduskomisjon ei anna positiivset hinnangut, siis lükatakse see esimesel lugemisel tagasi.

K. Koha

Eelarve-majanduskomisjon peab sel juhul võtma vaheaja, sest me pole seda seisukohta antud seaduseelnõu puhul arutanud.

Juhataja

See õigus on teil olemas. Kui eelarve-majanduskomisjon soovib vaheaega, kuulutame välja vaheaja.

Kolleegid, katsugem nüüd olukorda õigesti mõista. Ma olen praegu sunnitud mitte tavapäraselt tööd juhtima, sest asjaolud on sellised. Mina lähtun reglemendist, antud juhul ka

oma kogemusest ja südametunnistusest. Kui Ülemnõukogu otsustas siiski selle küsimuse uuesti päevakorda lülitada, siis katsume nüüd ühiste jõududega olukorrast välja tulla.

Kui soovitakse pidada läbirääkimisi, siis peame läbirääkimisi. Minu meelest on praegu võimalik operatiivselt kujundada komisjoni seisukoht. Selge on ju see, et kahel lugemisel läbi vaadatud ja vastu võetud lisaeelarve läheb ju vastu taevast, kui me aktsiisimaksu seadust vastu ei võta. Nii. Läbirääkimised algavad.

I. Fjuk

Lugupeetud kolleegid, ma teen ettepaneku, et majanduskomisjon võtaks kolmeks minutiks vaheaja. Ja teiseks võiks härra spiiker kasutada oma erivolitusi ja teha ettepanek võtta seadus vastu esimesel lugemisel.

Juhataja

Seda volitust mul ei ole. Mul on palju volitusi töö korraldamiseks, kuid mul ei ole mingeid volitusi seadusloome kohta. Kui ma seda teeksin, siis naeraks rahvas mind välja. Ei, seda ma teha ei tohi. Niisugused volitused anti viimast korda 1940. aastal, kui ühel päeval korraldati väga tähtsas küsimuses kolm lugemist. Niisugust pretsedenti me ei korda.

A. Veetõusme

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Kui Ülemnõukogu seda soovib, tuleb majanduskomisjon kokku ega hakka Ülemnõukogule vastu. Aga kui kauaks, seda ma ei oska öelda.

Juhataja

Lepime kokku, et teeme kümneks minutiks vaheaja. Sobib?

V a h e a e g

Juhataja

Kolleegid, üks hetk tähelepanu, enne kui jätkame päevakorda, palub hr. Rüütel sõna.

A. Rüütel

Minu jutt on väljaspool seda istungit. Ma arvan, et te peate teadma, kuidas rahvas ja üldsus suhtub 19. augustil vastu võetud otsusesse. Meile toodi siia lilli. Need lilled saadeti kõigile saadikutele, valitsusele, hr. Nugisele, Savisaarele. Ja minu nimi on ka seal. Tegin teile selle teatavaks. Ka kiri on siin. Selles on väga soojad sõnad. Õnnitlusi ja edusoove on väga palju. Tänaval liikudes tullakse juurde ja öeldakse kõige soojemaid sõnu. Need andsin ma teile edasi. Soovin teile jõudu.

Juhataja

Suur tänu! Informatsiooni laekub pidevalt igalt poolt. Ka minu juures on suur õnnitlustelegrammide pakk. Kõik see on teile, kolleegid. Ja neid tuleb pidevalt juurde. Informatsiooni laekub ka selle kohta, mis toimub Moskvas.

Kuid tuleme nüüd päevakorra juurde. Katsume tänase päeva teiselt lõpetada. Ehk saab täna öösel rahulikult puhata. Homme võtame vastu mõned tähtsad otsused.

Nii. Kes teeb meile teatavaks eelarve-majanduskomisjoni seisukoha? Kalju Koha.

K. Koha

Lugupeetud Ülemnõukogu esimees, juhatus ja kolleegid! Eelarve-majanduskomisjon vaatas läbi meile esitatud seaduseelnõud. Meil tekkis küsimus, miks aktsiisimaksu määrad on sellisele kõrgusele tõstetud. Vastus on lihtne: et saada kätte seletuskirjas märgitud rahasumma. Eelarve-majanduskomisjon teeb Ülemnõukogule ettepaneku lõpetada esimene lugemine.

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, kas lõpetame? Esimene lugemine on lõppenud. Head kolleegid, homme plenaaristung algab kell 10, juhatus alustab tööd kell 9. Öeldakse, et hommik on õhtust targem. Homme otsustame, kuidas me kujundame oma lähema perioodi tööd ja tegemised. Täna seks head nägemist, head ööd, head und!

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

46. ISTUNGJÄRK

VIIES ISTUNG

22. august 1991

Juhataja (Ü. Nugis)

Tere hommikust, kolleegid! Istungjärg jätkub. Meid on hirmuäratavalt vähe. Kontrollime kohalolekut. Kohal on 68 rahvasaadikut, puudub 36.

Lugupeetud kolleegid! Ma teen ettepaneku mälestada hetkelise leinaseisakuga neid süütuid ohvreid, kes langesid sõjaväelise riigipöörde ohvritena Venemaal ja ka Leedus. Tänan!

Kolleegid! Eelinformatsioon järgmise nädala võimaliku töökorralduse kohta. See aitaks meil täna ladusamalt tööd organiseerida. Järgmisel nädalal kutsutakse kokku kõikide reglemendi nõuete järgi erakorraline istungjärg. Algas kolmapäeval kell 10. Kutsub kokku kas esimees või presiidium, see otsustatakse täna. Kõne alla tulevad paljud aktuaalsed küsimused, kõigepealt need probleemid, mis on seotud Eesti Vabariigi iseseisvuse realiseerimisega. Võimalik, et lahendamist vajavad ka mõned lihtsamad, igapäevast eluolu reguleerivad küsimused.

Presiidium toimub täna kell 15. Presiidiumi liikmed teavad seda, me saame kokku Kadriorus.

Eesti Vabariigi seaduse "Välisinvesteeringutest Eesti Vabariigis" eelnõu esimene lugemine

Juhataja

Nüüd jätkame päevakorraga ja mul on ettepanek alustada tänast istungit ühe seaduseelnõu esimese lugemisega, mis käsitleb välisinvesteeringuid Eesti Vabariigis. Ma paluksin kõnetooli justiitsminister hr. Jüri Raidla.

J. Raidla

Lugupeetud juhataja, lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Nõnda nagu viimased päevad on palju ootamusi pakkunud, oli mulle ka selle ettekande pidamine küllaltki ootamatu, kuid lubage mul siiski alustada materjali tutvustamisega.

Seaduseelnõu välisinvesteeringute kohta Eesti Vabariigis on kahtlemata majandusreformi ja sealhulgas ka omandireformi üheks keskseks dokumendiks. Et käsitletava seaduseelnõu eesmärk on Eesti majanduse kvalitatiivselt suurem avamine Lääne kapitalile ning kogu Eesti majanduse suunamine Läände, ei vaja ilmselt eraldi tõestamist. Samavõrd selge on ka tõsiasi, et selle eelnõuga ja veel mõnede õigusaktidega püütakse luua õiguslik alus ja võimalus etendada Eestil äri- ja majandussilla rolli Lääne ja Ida vahel niivõrd, kuivõrd see on Eesti rahvusliku majanduse huvides ning vastuvõetav meie poliitilistele tõekspidamistele.

Täna arutatav seaduseelnõu peab kujunema tõsiselt võetavaks lahendiks Eesti majanduse taasintegreerimisel Euroopasse. Eesti Vabariigi välisinvesteeringuseaduse vastuvõtmisega asetatakse välismajandustegevus loodetavasti stabiilsetele alustele. Sellega peaks ka lõppema ajajärk, mil meie majanduskoostöö Läänega oli suures ulatuses ehitatud üksikisikute etteastetele või riigiorganite ühekordsetele aktsioonidele.

Saatuse abiga, seda kinnitab statistika, on need soolod ja aktsioonid olnud suhteliselt edukad, kuid need ei ole üldse mitte kohustatud olema sama edukad ka tulevikus. Seda enam, et lähemad naabrid püüavad väga aktiivselt seadusandlikult kindlustada oma tulevast edu välismajandustegevuses. Majandusintegratsioon nii Ida kui ka Läänega vajab senisest põhjalikumalt õiguslikku reguleerimist. Vastavate seaduseelnõude arutamine ning seaduste vastuvõtmine parlamendis võimaldab ka selles valdkonnas langetada põhimõttelisi poliitilisi otsuseid.

Parlamendi poolt seadusandlikus korras langetatavad poliitilised otsustused saavad ilmselt olla ka ainsaks tõkkeks poliitilistele spekulatsioonidele, mis reeglina vallanduvad mis tahes ida- või läänesuunalise majanduspoliitilise aktsiooni puhul. Võib tõepoolest arvata, et niinimetatud mahamüümise müstifikatsiooni üheks allikaks on olnud ka seadusandlik määratlematus. Kuna see seaduseelnõu omab olulist tähendust väliskapitali kaasamisel Eesti ettevõtlusse, on normaalse majanduse kujundamise ja paindliku välismajanduse teostamise eelduseks, on ta seetõttu eriti vajalik. Samale seisukohale asus ka Ülemnõukogu eelarve- ja majanduskomisjon, samuti väliskomisjon, mis mõistagi ei tähenda eelnõu korrigeerimise võimaluste või vajaduste puudumist.

Arenenud riikides puuduvad analoogilised seadused, need on iseloomulikud arengumaadele, kes on eriti huvitatud väliskapitali sissetoomisest. Meie kontekstis on tegemist spetsiifiliste

seadustega, mis on iseloomulikud majanduslikule üleminekuperioodile üleminekul ühest suhete tüübist teise.

Eelnõu koostamisel on arvestatud Lõuna-Korea, Poola, Ungari, Hiina, Bulgaaria jt. riikide sellekohaste seaduste ja projektide käsitlemist. Eelnõu on välja töötatud Eesti Vabariigi asjaomaste riigivalitsemisorganite, asutuste ja teadlaste koostöös. Eesti Vabariigi välisinvesteeringu seaduse eelnõu on Eesti Vabariigi omandiseadusest tuleneva normatiivakti projektiks, mille koostamine – tõsi küll, tollal veidi teise nimetuse all – oli ette nähtud Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsustes ja Eesti Vabariigi Valitsuse õigusloome komitee otsustes. Esitatud eelnõus määratakse kindlaks välisinvesteeringute tegemise kord, sätestatakse välisinvesteeringute õiguslik režiim, sätestatakse välisinvesteeringute tegemisel soodustuste andmine ning kehtestatakse välisinvesteeringutele õiguslikud tagatised.

Projekt käsitleb välisinvesteeringuna antud seaduse tähenduses välisinvesteeriija poolt tulu saamise eesmärgil ettevõttesse paigutatud raha, intellektuaalset omandit ja muud vara, kaasa arvatud maa- ja muude loodusvarade kasutamise õigust.

Seaduseelnõu § 7 esimese lõike kohaselt võivad välisettevõtted ja ühisettevõtted omandada põhikirjaliseks tegevuseks vajaliku kinnisvara samasuguses korras nagu Eesti Vabariigi ettevõtteidki, kui seaduses ei ole ette nähtud teisiti. Niisiis pakub eelnõu põhimõttelise lahendina välja nii-öelda häbeliku võimaluse maa ostu-müügitehinguteks välismaalastega. Häbelikuks nimetasin seda võimalust seetõttu, et projekt jätab põhimõttelise lahenduse maaseaduse hooleks. Maaseaduse eelnõu ettevalmistamisel pole neid probleeme seni veel piisavalt käsitletud.

Juhtides teie tähelepanu ka hr. Uluotsa märkustele, mis puudutasid käsitletavat seaduseelnõu, ei ole minu arvates siiski vajadust §-st 7 kinnisvara terminit välja lülitada järgmistel kaalutlustel. Esiteks. Ülemnõukogu on teinud valitsusele ülesandeks töötada välja kinnisvara mõiste ja võtta see seadusandluses kasutusele, s.t. esitada teile projekt. Ja teiseks. Sellise loogika järgi rakendub § 7 sisuliselt tegevusse pärast kinnisvara mõiste kasutusele võtmist. Praegu on § 7 praktiliselt ooteseisundis.

Välisinvesteeringute seisukohalt sattub Eesti Vabariik NSV Liiduga otsesesse konkurentsiseisundisse, millel ma põhjalikult peatun ettekande lõpuosas. 5. juuli kuupäevaga käesoleval aastal on NSV Liidus vastu võetud välisinvesteeringute seadusandluse alused, mis paistavad pealtnäha üsna liberaalsetena. Ka antud seaduse § 3 käsitleb ühena võimalikest välisinvesteeringutest maa ja teiste loodusvarade kasutamise õigust nii nagu meiegi eelnõu. Välisinvesteeriija omandiõigust kinnisvarale NSV Liidu seadus ette ei näe. Ometi on teada, et Lääne ettevõtjate jaoks kujutab endast ühte olulisemat välisinvesteeringu garantiid võimalus

saada omandiõigus ka maale, millel paikneb tema ettevõte. Vähemasti üleminekuperioodil tundub välisinvesteerijale maa ostuõiguse pakkumine olevat peamiseks võimaluseks võita välisinvesteeringute eest peetav konkurentsivõitlus Moskvaga.

Mõistagi võib ka ainuüksi selle arutelu põhjal tekkida mõte, et läkski lahti Eestimaa müümine. Mitte midagi taolist. Nende müügireeglite paikanek on ju samamoodi Ülemnõukogu käes. Aktsepteerides põhimõtteliselt välisinvesteerijale maa müügi võimalust, saab samal ajal kehtestada ka normistiku, mis väldiks Eesti rahvuslike huvide vastaseid tehinguid maaga. Samuti säilib võimalus vajaduse korral seisata uued maatehingud, tõstatamata seejuures juba tehtud tehingute õiguskehtivuse küsimust. See tähendab, et välisinvesteeriija poolt omandatud maa jääb tavapärasesse tsiviilkäibesse ning välisinvesteeriija säilitab kõik õiguslikud kaitsevahendid oma maaomandile. Uute maatükkide müük välisinvesteerijale võidakse aga sel juhul peatada. Olgu märgitud, et taolise mehhanismi fikseerimine suurendaks ilmselt väliskapitali aktiivsust Eestis ja pakuks vajalikud garantiid.

Eelnõu § 4 võimaldab välisinvesteeringut välisettevõtte, ühisettevõtte vormis, kusjuures mõlemad vormid võivad esineda majandusühinguna, aktsiaseltsina ja muude ettevõtlike vormidena, nagu on ka selles paragrahvis viidatud. Projekti koostamisel on lähtutud põhimõttest, et välisettevõtte ja ühisettevõtte on juriidiline isik Eesti Vabariigi seaduse järgi. Järelikult kehtib nende kohta üldreeglina kõik see, mis Eesti ettevõtte kohta, ja seepärast on vastavate üldnormide, näiteks kindlustuse, sotsiaalkindlustuse, töösuhete, arvestuse ja aruandluse kontrollimise jne. ülekordamist käesolevas projektis välditud. Selles on ka lähenemise oluline erinevus, võrreldes mitmete teiste maade vastavate seadustega. Sätestatud on eelkõige see spetsiifiline, mis puudutab ainult välisettevõtteid ja ühisettevõtteid. Olulisemad on seejuures kahtlemata maksusoodustusi, toodangu eksporti, välisvaluuta väljavedu, tollisoodustusi, väliskapitali täiendavaid kaitseabinõusid reguleerivad ja sätestavad normid. Välisinvesteeringute kaitse põhimõtteks on nende õiguslik tagamine Eesti Vabariigi poolt. Mõistagi peavad projekti ettevalmistajad siin silmas seadusandlikke garantiisid. Nagu me veendusime viimaste päevade sündmuste põhjal, on meie võimalused praktiliseks kaitseks ahtakesed. On võimalik, et meie garantiid on seadusandlikud, kuid seejuures neid garantiisid ei tule mõista mitte sellisena, et Eesti Vabariik, võttes endale seadusliku välisinvesteeringute garanteerimise ülesande, võtab endale otsese varalise vastutuse nende välisinvesteeringute eest. Eesti Vabariik käitub välisinvesteeringute garanteerimisel riigina ega sekku seejuures ettevõtlusse, vaatamata sellele, et tegemist on ettevõtlusega väliskapitali osalemisel.

Nagu ma ettekande alguses märkisin, võeti 5. juulil 1991. aastal NSV Liidus vastu välisinvesteeringute seadusandluse alused. Kõrvuti sarnaste lahenditega on selles seaduses

olulised erinevused võrreldes meie projektiga. Näiteks on alustes välisinvesteeringutena nimetatud eraldi mitmed teised subjektid, keda meil ei ole, ja paljud muud. Aga mitte eelöeldu pole oluline. Õiguslikust seisukohast pakub meie ja NSV Liidu seaduste võrdlev analüüs selles valdkonnas meile üsna vähe huvi, kuna oleme pöördumatult läinud oma iseseisva seadusandluse loomise teed. Küll aga pakuvad meile huvi seaduste rakendamise tulemuste võrdlused, eriti tingimustes, kus me oleme või kujuneme NSV Liidule tõsiselt võetavaks konkurendiks. Mõistagi kvaliteedi osas, mitte kvantiteedi osas. Seepärast peaksime oma välisinvesteeringute seaduse vastuvõtmisel arvestama, et meie poolt välisinvesteeringute seadusega väliskapitalile antavad soodustused ei tohiks olla nõrgemad NSV Liidu pakutud soodustustest ja et Eestis väliskapitalile kujundatav keskkond peaks olema huvipakkuvam ja ligitõmbavam kui NSV Liidu keskkond. Tõsi, NSV Liidu seaduses on ridamisi nõrku kohti, mis tõstavad meie seaduse konkurentsivõimet. Kuid on ka tugevaid kohti. Ilmselt vajab meil tugevdamist eelnõu § 22, samuti vajavad fikseerimist spetsiaalsed garantiid seadusandluse edaspidiste muudatuste suhtes. Eraldi läbitöötamist ja vajalike mehhanismide käivitamist nõuab NSV Liidu välisinvesteeringute aluste seaduse välispoliitiline aspekt, kaitsmaks Eesti Vabariiki võimalike negatiivsete välispoliitiliste mõjude eest. Vajalikud otsused saame aga sel juhul fikseerida oma välisinvesteeringute seaduse rakendusotsuses. Nimelt NSV Liidu välisinvesteeringute seaduse § 1 kohaselt reguleeritakse üldjuhul suhteid seoses välisinvesteeringutega liiduvabariikide poolt, nagu seal on kirjas, välja arvatud suhted, mille reguleerimine on antud NSV Liidu võimkonda või, *nota bene*, mille reguleerimise kohustus NSV Liidu poolt ei tulene NSV Liiduga sõlmitud rahvusvahelistest lepingutest. Sellele aspektile ma ei pööraks erilist tähelepanu, see on n.-ö. traditsiooniline meie viimaste aastate suhetes. Ka kõige kangema tahtmise juures ei saa keegi tõestada, et taastatav Eesti Vabariik on ENSV õigusjärglane. Kuna ENSV õigusjärglane ei saa ta kunagi olema, on küsimus NSV Liidu ja üleminekuaegse Eesti Vabariigi suhete õigusliku reguleerimise pädevuse piiritlemisest õiguslikult nähtuna objektita probleem. Küll aga peab meie välispoliitiline tarkus tagama väliskapitali aktiivsuse Eestis ja, ma rõhutan eriti, vältima NSV Liidu ja lääneriikide majandusliku koostöö raamides seda, et Eesti Vabariik ei satuks õiguslikult NSV Liidu majandusruumi. Sõjatants MFN-i lepingu ümber kinnitab, et sellised võimalused on täiesti reaalsed. Kusjuures need võimalused realiseeritakse sel juhul just nimelt lääneriikide osavõtul, s.t. rahvusvahelisel tasandil. Ma usun, et Ülemnõukogu väliskomisjonil koos välisministeeriumiga ja Välismajandusametiga on selles küsimuses piisavalt materjali, mille kallal pead murda ja paremad lahendid välja mõelda. Aitäh! Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu, hr. Raidla. Kuulame kõigepealt ära, kas saadikud soovivad esitada justiitsministrile küsimusi. Aleksei Zõbin, palun.

A. Zõbin

Lugupeetud ettekandja, tõlkest jäi kõlama, et Eesti Vabariik pole Eesti NSV õigusjärglane. Kas te ei saaks seda avaldust täpsustada, mida see teie meelest tähendab?

J. Raidla

Ma täpsustan. Kindlasti tuleb ühele sõnale eriti tähelepanu juhtida, nendes konstruktsioonides on täpsus ülioluline. Ma ütlesin "taastatav Eesti Vabariik".

T. Made

Austatud eesistuja, lugupeetud härra minister! Mul ei ole sisulisi küsimusi, sest väliskomisjonis saime kõik põhjaliku vastuse, kuid üks põhimõtteline küsimus on küll. See seaduseelnõu on koostatud n.-õ. üleminekuperioodil, pidades silmas üleminekuperioodi poliitilisi, majanduslikke ja kõiki muid aspekte. Nüüd on olukord radikaalselt muutunud. Kas oleks vaja viia sisse mingisuguseid parandusi, sisulisi parandusi, õiguslikke parandusi, nagu võetakse arvesse need dokumendid, mis üleeile vastu võeti?

J. Raidla

Selles kontekstis on vajalikud kaks parandust. Mõlemast parandusest me oleme rääkinud, kuid väiksema intensiivsuse ja aktiivsusega. Esiteks see probleem, mille ma ettekande lõpus tõstatasin – vältida rahvusvaheliste lepingute kaudu lääneriikide ja NSV Liidu ühise resolutsiooni laienemise võimalust meie välisinvesteeringutele. See tähendab tõepoolest ka olemasolevate lepingute, rahvusvaheliste lepingute, mis Eesti Vabariigil olid olemas, renoveerimisettepanekut, ja teiseks, seaduseelnõu lõpus, sealhulgas ka §-s 22, omapoolsete seadusandlike garantiide tõstmist. Mis puudutab neid paragrahve, mis tõenäoliselt võivad olla väga oluliste vaidluste objektiks, nimelt garantiid, piirid mitmetes operatsioonides, tehingutes, siis siinemaani on arvestatud sellega, et need garantiid saaksid olla reaalsed, nad on ühtlasi sarnased, seetõttu on kaetud ka NSV Liidu poolt antud garantiidega, see tähendab *de facto* selle territooriumi suhtes, mis lõpeb Tallinna sadama taga.

A. Zõbin

Lugupeetud Ülo Nugis, arvan, et see pole teine küsimus, lihtsalt esimesele küsimusele vastust ei tulnud, oli vaid täpsustus, et jutt on taastatavast Eesti Vabariigist. Ma oleksin tahtnud saada sisulist vastust järjepidevuse kohta, sest kuidas te ka ei räägiks, kuidas me teda ka ei nimetaks, on see territoorium kuulunud rahvusvahelisi kohustusi omanud riigi koosseisu jne. Sealhulgas omab olulist tähtsust ka see võlg, mis meil, NSV Liidul, on välisriikide ees. Seepärast küsimus õigusjärglusest ei tähenda lihtsalt seda, kas taastatav või mittetaastatav, ma pean silmas seda, kuidas on lood selle territooriumiga, mis oli suure riigi osa.

Juhataja

Lugupeetud kolleeg Zõbin, ma palun mitte juhtida minu tähelepanu sellele, milline on teie isiklik arvamus selles küsimuses. Kui te tahate sõna võtta, siis teisel lugemisel. See oli teine küsimus. Heldur Peterson.

H. Peterson

Lugupeetav ettekandja! Mul oleks kaks küsimust. Kui suures ulatuses prognoosite niinimetatud tööstusmaa, põllumajandusmaa ja mereäärsete nii-ütelda suvilatega maade müüki, et see ei kahjustaks meie rahvuslikke huve ega meie enda nii panga- kui ka üldist majandust. Ja teiseks, kui suureks võiks kujuneda huvi väljastpoolt ja see maa hind vastavates alajaotustes? Aitäh!

J. Raidla

Küsimus ei ole mitte niivõrd Ülemnõukogu või valitsuse poolt praegu ette nähtava maa suurus, mis võiks kinnisvara staatuses müüki minna, kuivõrd kehtestatavates kontrollimehhanismides ja kvaliteedi piirangutes, mis sellele peale panna. Ma tahan sellega öelda, et kinnisvara, see tähendab maa müük välisinvesteetrijale peaks kujunema sel juhul igakordseks konkreetseks aktiks. Konkreetsel juhul tuleb küsimus otsustada tõepoolest nii kohaliku otstarbekuse kui ka rahvuslike huvide seisukohalt. Mis puutub hinda, siis ma olen veendunud, et välisinvesteetrijale müüakse maa, kui selline positiivne otsustus tehakse, ainult turuhinnaga.

P. Grigorjev

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Paragrahvist 6 ma ei saa aru, kas need NSV Liidu ettevõtted jäävad meil nüüd nagu välisriigi ettevõtete filiaalideks ja uued, Eesti ja NSV

Liiduga loodavad ühissettevõtted registreeritakse edaspidi samuti kui välissettevõtted või on olemas mingi teine tee koostööks. Tänan!

J. Raidla

Seni mitte, kuivõrd selle seaduseelnõu järgi mõeldakse välisinvesteeringutena investeeringuid kõvas rahas.

L. Hänni

Lugupeetud juhataja, härra justiitsminister! Käesoleva seaduse viimane paragrahv ütleb, et seadus kehtib nende ettevõtete kohta, kes on asutatud Nõukogude Liidu seadusandluse alusel, ainult niivõrd, kui see ei kahjusta nende majanduslikke huve. Kas see tähendab, et Eesti Vabariigis saavad olema kahe erineva õigusliku staatusega välisinvesteeringud?

J. Raidla

Mõneti võib tõesti niiviisi siit välja lugeda ja ma usun, et seda printsiipi, mis siia on kirja pandud, tuleb järgida, et me ei halvendaks iga vastuvõetava õigusaktiga investeerija õiguslikku seisundit, kui seda ei tehta üldistel alustel, sest vastasel juhul me kaotame väliskapitali usalduse. Mis puutub §-s 22 väljendatud põhimõttesse, siis see laieneb mitmetele nendele soodustustele, mis näiteks praegu on Liidu seadusandluse järgi loodud ühissetevõtetel ja mis on reeglina ajaliselt piiratud soodustused. Selle seaduse järgi nad kas vähenevad või kaovad hoopis ära, mille kaudu langevad ka need ettevõtted lähema kahe-kolme aasta jooksul selle seaduse reguleerimise toime alla.

H. Kostabi

Lugupeetud härra juhataja, lugupeetud härra minister! Mul on üks küsimus. Kas meie seaduseelnõude põhimõtteid on arutatud ka teiste Balti riikidega ja kui radikaalsed need on, võrreldes naabermaade seadustega, kas kapital hakkab meeleldi meile sisse tulema?

J. Raidla

Naabrite seadusandlust on väga hoolega silmas peetud ja projekt on koostatud sel põhimõttel, et radikaalsuse aste, nagu ettekandes rõhutasin, ei oleks naabrite omast väiksem. Ja nagu ma juhtisin ka tähelepanu, kujuneb üheks kaalukeeleks kahtlemata kinnisvara õiguse omandamise otsustus. See on põhimõtteline otsustus, kas te lähete selle peale või mitte.

Juhataja

Suur tänu, hr. Raidla! Tundub, et rohkem küsimusi ei ole. Kolleegid, meil on selles küsimuses päris mitu kaasettekannet. Ja kõigepealt ma paluksingi kõnetooli eelarve-majanduskomisjoni nimel Ülo Uluotsa.

Ü. Uluots

Lugupeetud seadusandjad, lugupeetud eesistuja! Teie ees on täna pretsedenditu seaduseelnõu. Pretsedenditu sellepärast, et me võtame vastu või hakkame arutama esimest seadust, mida me ei võta vastu mitte enda jaoks, vaid kellegi teise jaoks. See seadus on välisinvesteeri jaoks. Ja seepärast me peame lugema seda seadust võõraste silmadega, teiste sõnadega, me peaksime suutma ümber kehastuda ja lugeda seda kui välismaa bisnesmen, suurärimees, pankur, kas Eestisse tasub mahutada kapitali. Mina püüdsin seda teha, kuid pean tunnistama, et minu võimetest jäi puudu. Ma ei suutnud ümber kehastuda, kuid loodan, et meie hulgas on siiski mehi ja naisi, kes seda suudavad. Ma loodan, et võtame selle seaduse vastu sellisena, mis tõesti garanteerib ja kindlustab väliskapitali olemasolu ja sissevoolu Eestisse. Praeguses situatsioonis ja sellisena, nagu ta meile on esitatud, ma ausalt öeldes seda ei tunneta. Ma korjasin kokku kogu võimaliku materjali, mis minu kätte sattus, et võrrelda ja ette kujutada teiste dokumentide alusel, kas see seadus on garanteeriv või mitte.

Ja nüüd mõningatest aspektidest, mis mind veidi häirivad. See läheb praegu nagu teise lugemise sisse, kuid selleks, et teist lugemist paremini läbi viia, ma siiski kasutan oma aja ära. Teises paragrahvis on toodud kohe sisse (eelviimases reas) niisugune väide, et investering peab olema tulu saamise eesmärgil. Aga kui mingi kirik või päästearmee tahab teha filantroopilistel kaalutlustel investeringut Eestisse, mitte raha saamise huvides, vaid otsides moraalset kasu? Praegu aga me nagu dikteerime, et ta tingimata peab kasu saama. Moraalset kasu ei oska me aga hinnata.

Paragrahv 7. Hr. Raidla juba ütles, et kinnisvara mõiste pole määratletud ning see paragrahv jääb ootele. Kuigi me omandireformi seaduse võtsime teiega vastu, on kinnisvara mõiste siiamaani lahti rääkimata. Ja ma usun tõesti, et üks välismaa ärimees, kes ei tea, mis Eestimaal tähendab kinnisvara, oma dollarikotti meile ei too. Paragrahvis 3 on ära unustatud, et Eesti Pank ei allu valitsusele. Küsimus on litsentside väljaandmises välisinvesteeringuteks pankadele. Neid litsentse annab välja Eesti Pank. Ma usun, et me lepime teiega kokku selles küsimuses. Ka paragrahvis 19 on segadus, sest Eesti Panga nõukogu otsustab arveldusrubla kursi.

Aga nüüd on üks tõsine küsimus. Kui pikaajalisena me mõtlema kehtestada seda seadust?

Tekkinud poliitilises olukorras on väga tõenäoline, et meil tuleb lähemal ajal kehtestada Eesti kroon. Praeguses tekstis ei väljendu kuskil, et kui ühe välispanga või ärimähe kätte on jõudnud Eesti kroonid ja tema tahab teha oma välisinvesteeringu meil Eesti kroonides, kas siis tema kohta kehtivad kõik needsamad garantiid, mida meie siin pakume. See on jäänud täiesti lahtiseks. Teiselt poolt – kuidas suhtuda rublasse, kui tahetakse teha välisinvesteeringuid Ida poolt ja tullakse meie juurde rubladega? Jüri Raidla püüdis küll täna seletada, et nad peavad sellisel juhul tegema seda kõvas rahas, kuid meie 20. kuupäeva deklaratsioon? Me peame suhtuma rublasse kui teise riigi valuutasse. Ka see on veel lahendamata.

Siis need garantiid, mis on toodud praeguses tekstis. Ma ütlesin, et püüan lugeda seda teksti võõraste silmadega. Kui ma oleksin ärimäes, siis mina ei peaks neid garantiisid, mis on siin tekstis, minu investeeringute kaitse ja püsivuse tagatisteks. Jüri Raidla püüdis väita, et on ainult seadusandlikud garantiid. Meie siin pakume välja küll kaitset, kuid millega me suudame seda teha? Kulda meil ei ole, valuutafond meil puudub. Kui võtta meie olemasoleva kapitali põhikirjafondid, siis Ida-Saksamaa kogemus on väga värske. Me teame, mis välisärimäeste jaoks tähendavad meie praegused põhikirjafondid. See on nende jaoks null. Jäävad järele ainult meie maavarad. Samal ajal on toodud siia kontsessiooni mõiste. Kontsessiooniseadus tuleb alles vastu võtta. Ka see jääb ootama. Mäeinsenerina tean ma väga hästi, mis tähendab kontsessioon. Nii et antud juhul garantiid, mida me pakume, on välisinvesteeringute jaoks väikesed.

Järgmine asi. Me pakume selles seaduseelnõus maksusoodustusi. Mind alguses häiris hirmsasti (öeldakse jälle, et Uluots tuleb valitsust ja paati kõigutama ja jumal teab, mis veel), et ilmus Enn Roose parandusettepanek ja seda valitsusest mööda minnes. Kui ma ei eksi, kuulub see paragrahvi 16 juurde. Jutt on algkapitalist, 800 000 dollarist jne. Täna rääkides Roosega ta ütles, et see tõesti nii ei ole ja et valitsus on tema ettepanekutest teadlik. See tähendaks seda, et rahandusministri asetäitja läheb valitsusest mööda ja esitab omapoolse ettepaneku umbes nii nagu rahvasaadik. Püüame sellesse mõistvalt suhtuda. Ja ma usun, et Roose ettepanekud väärivad tähelepanu. Sest see, mis siin tekstis pakutud (800 000 dollarit), on liiga jäik. Ma võiksin kohe küsida, mispärast 800 000 dollarit, aga mitte 79 999 dollarit jne.

Järgmine asi on tollieeskirjad. Kas me oleme täna niivõrd tugevad, et me võime garanteerida seadusega tollieeskirju? Me teame, kes on Nõukogude Liit ja et piir on siiski tema käes. Ka toll on tema käes. Ja teame, kuidas iga päev tollieeskirju muudetakse. Mulle põhjendati, et need eeskirjad on toodud teksti Liidu samasuguse seaduse alusel. Ma lugesin selle väga põhjalikult läbi. Kuna aga seadust on võimalik teispool piiri muuta, siis tähendab see seda, et

ka meie peame hakkama seda tegema. Nii kaua kuni Nõukogude Liidu käes on välispiir ja toll, tuleb meil seda seadust hakata iga päev muutma. Minu ettepanek oleks, et nii kauaks anda see asi valitsuse kätte määrustega lahendada, kuni Eesti Vabariik ei ole suutnud klaarida oma asju Nõukogude Liiduga ja pole saanud tolli oma kätte.

Ma lähen oma jutuga esimesel lugemisel veidi pikale, võib-olla kuuluks see juba teise lugemisse. Ma kutsun teid veel kord üles (muuseas, see on ääretult vajalik seadus) seda seadust vastu võtma, kuid katsugem seda lugeda võõraste silmadega. Mul on palve meie spiikrile, et ta selle seadusega ei hakkaks plaani täitma. Et ta ei kasutaks jõuvõtteid nagu eile, kui ta ainuisikuliselt viis meie riigieelarve defitsiiti, võttes endale volitused, mida temale antud ei ole. See õigus on ainult rahvasaadikutel, Ülemnõukogu liikmetel, mitte spiikril. Ma lõpetasin.

Juhataja

Üks hetk, kallid kolleegid ja nimekaim. Kõigepealt ma küsin mõne asja veel üle. Kas eelarve-majanduskomisjon toetab esimese lugemise lõpetamist?

Ü. Uluots

Jaa.

Juhataja

Teiseks, ja nüüd juba surmtõsiselt juhin tähelepanu igasugustele vastutustundetutele avaldustele. Lisaeelarve seadus on vastu võtmata. Sellest on vaja teha oma järeldused. Ja ma soovitan see avaldus maha võtta, see läheb ju stenogrammi. Muidu esitan tõsise protesti ja me arutame seda eetikakomisjonis. Ja nüüd küsimused. Ain Tähiste.

A. Tähiste

Aitäh! Austatud eesistuja, lugupeetud kaasettekandja! Mul oli küll võrdlemisi raske saada aru, kus selles kõnes olid majanduskomisjoni seisukohad, kus hr. Uluotsa meeletust elukogemusest lähtuvad seisukohad, aga mõned küsimused tekkisid. Te siin rääkisite segadusest erinevate valuutadega investeringutel. Ma ei ole küll tähele pannud, et kui näiteks Ameerika ärimees investeerib Soome, siis ta investeerib Soome markades. Ta teeb investeringu ikka lähtuvalt sellest kapitalist, mis temal on hinge taga, ja enamasti on see USA dollarites. Kui ta investeerib oma Taiwanil olevas filiaalis, siis teeb ta võib-olla ka Taiwanil kehtivas rahaühikus. Igal juhul ma ei taipa, võib-olla veel kord selgitate, mida

tähendab, et investering tehakse tingimata Eesti kroonides. Minu meelest see on täiesti väljaspool arutelu. Ja teiseks, nagu ma ütlesin, ma ei saanud eriti aru selle kõne kõikidest nüanssidest. Ma tahaksin küsida, kas teie ei jaga sellist arvamust, et me lihtsalt peame tegema kõige komfortsama, kõige mugavama seaduse selles majandusruumis, kuhu laieneb veel seni Nõukogude Liidu jurisprudents. Kas te sellist seisukohta ei toeta? Aitäh!

Ü. Uluots

Kõigepealt sellest, kas see on minu isiklik arvamus ja elukogemus või on see majanduskomisjoni ühine arvamus. Majanduskomisjonis arutati kõiki neid minu poolt esitatud küsimusi. Muuseas, ma ei esitanud praegu mitte kõiki, kuna see kuulub nagu teise lugemise korra juurde ja majanduskomisjon on põhimõtteliselt nende probleemidega nõustunud, mis ma siin tõstatasin. See on esiteks. Teiseks küsimus valuutade kohta. Kui me viime sisse Eesti krooni, jäävad meil paratamatult suhted Nõukogude Liiduga ja ei ole sugugi välistatud, et Nõukogude Liidu Riigipanka või mõne firma kätte hakkavad koonduma Eesti kroonid kui maksevahend. Seda võib juhtuda ka näiteks Soome või Rootsiga. Siin on öeldud, et välisinvesteringuks loetakse ainult seda, mis on tehtud välisvaluutas. Aga meie peame ju garanteerima oma raha ja kui keegi väljastpoolt tuleb ja teeb investeringu vahetuse korras sinna sattunud kroonides, siis see on siin reguleerimata. Mis puutub nüüd idaturgu ja kuidas Tähiste väga ilusasti ütles midagi pehmest maandumisest või midagi selletaolisest, siis ma ütlesin juba väga selgelt, et me peame lahendama selle seadusega ära ka suhtumise rubladesse ja investeringutesse rublades. See on ju selles tekstis lahendamata, sellepärast et tekst valmistati ette enne 21. augustit 1991.

Juhataja

Suur tänu! Tiit Made teine küsimus. Kas ei olnud Jüri Raidlale küsimust? Tuleb olla tähelepanelik.

T. Made

Ma imetlen, lugupeetud spiiker, sinu suurepärast mälu ja arvepidamisvõimet, see läheb ajalukku. Ma tänan!

Juhataja

Ka mina tänan komplimendi eest.

T. Made

Austatud Ülo Uluots, kas eelarve-majanduskomisjon leiab, et selles seaduseelnõus ei ole piisavalt garantiisid välisinvesteeri jaoks ja mida eelarve-majanduskomisjon pakuks konkreetselt välja, et seal raudselt ja radikaalselt tänase seisuga muuta, et oleksid garantiid, et dollarid tuleksid?

Ü. Uluots

Ma oma ettekandes juba ütlesin, et see on selle seaduse eelnõu kõige nõrgem punkt. Täheleb, meil ei ole millegagi garanteerida. Ma lugesin ette – valuutat meil ei ole, kulda meil ei ole. Ma räägin praegu riigivara, mis ei maksa välisinvesteeri jaoks silmis mitte midagi, ma rääkisin siin Ida-Saksamaast ja ütlesin, et ainsaks garantiiks pean mina ja peab majanduskomisjon praegu ainult meie maavarasid.

Sellisel juhul me peaksime hakkama pantima oma maavarasid. Ja see probleem on siin lahendamata. Ühesõnaga, oleksin ma välismaa äriees, siis need garantiid praeguses seaduse tekstis mind küll, kuidas öelda, ei stimuleeriks siia oma raha sisse tooma. See on, andke andeks, praegu minu isiklik arvamus, kuna majanduskomisjonis jäi kõlama siiski mõte, et me võiksime oma riigi varadega garanteerida. Tööstusemehena ma võin öelda, et ma tean, mis asi on Eesti tööstus ja mis on meie põhikirjafond. Nii et see on meie kõigi arutada ja otsustada, millega me suudame garanteerida välisinvesteeringuid. Kas see rahuldab? Ma ütlesin juba, et eelarve-majanduskomisjon leidis, et me suudaksime seda garanteerida meie praeguste riigivara põhikirjafondidega. See on praegu ainus.

Juhataja

Ma tänan, kolleeg Uluots, tundub, et rohkem küsimusi ei ole.

Ü. Uluots

Aga spiikeri palve peale ma vabandaksin, palun hr. Jürjöl mind välja kutsuda.

Juhataja

Kolleegid, meil on jäänud veel ära kuulata kaks kaasettekannet ja ma palun kõnetooli väliskomisjoni esimehe Indrek Toome.

I. Toome

Lugupeetud Eesti Vabariigi Ülemnõukogu juhataja, head kolleegid! Vastavalt Eesti Vabariigi Ülemnõukogu juhatuse otsusele tehti väliskomisjonile ettepanek esitada kaasettekanne Eesti Vabariigi seaduse "Välisinvesteeringutest Eesti Vabariigis" eelnõu esitamisel Eesti Vabariigi Ülemnõukogule. Väliskomisjon arutas eelnõuga seonduvat kolmel istungil. Aruteludest võtsid osa istungitel justiitsminister hr. Raidla, majandusminister hr. Leimann, Välismajandusameti peadirektori asetäitja hr. Kirikal, justiitsministeeriumi ekspert hr. Raid seaduseelnõu väljatöötajate poolt ja lisaks neile Eesti Panga president hr. Otsason ja Rahvusvaheliste Ettevõtete Eesti Liidu direktor hr. Tõnspoe ja nende ekspert hr. Vitsur. Väliskomisjoni 15. augusti istungil formeerisime oma seisukohad seaduseelnõu kohta ja ma esitan need teile.

Esimene ettepanek puudutab § 9. Paragrahvi 9 2. lõike 1. rida tuleb meie arvates ümber formuleerida järgmiselt: "Eesti Vabariigi Valitsus määrab", mitte jätta nii, nagu on kirjutatud – "võib määrata". Sel juhul jääb meie arvates arusaamatuks projekti autorite mõte ja kerkib kohe küsimus: kui valitsus võib, kes siis peab määrama? Väliskomisjonil on ettepanek jätta välja § 9 3. lõige. Sealne sõnastus tuletab meelde ühe väliskomisjoni liikme sõnade järgi lapsepõlve ja kodukootud arusaama – sina mulle teibaga, mina sulle malakaga. Võib-olla teinekord tulebki nii käituda, kuid õigem oleks seda seadusse sisse vast mitte kirjutada. Paragrahvi 10 2. lõike kohta on ettepanek jätta välja lauseosa "kusjuures loa andmine võib olla teatud sõltuvuses väliskapitali osa suurusest ühissetevõtte põhikapitalis", sest ei ole otstarbekas selles lõikes sätestada üht tingimust välisinvesteeringute taotlemise ja andmise korras.

Väliskomisjoni istungitel kujunes komisjoni liikmete ühisseisukoht, mida toetasid nii ministrid kui ka Rahvusvaheliste Ettevõtete Eesti Liidu esindajad, et ümber tuleb formuleerida § 12 2., 3. ja 4. lõige. 5. lõige jääb sisu poolest muutmata, muutub tema järjekorranumber. 6. lõike lõpp muutuks ja tulumaksu tuleks meie arvates maksta tagantjärele mitte viimase 3 aasta, vaid 2 aasta eest. Ja nüüd ma loeksin teile alates § 12 2. lõikest ette sellisel kujul, nagu väliskomisjon soovib teda formuleerida. Ma unustasin eespool öelda, et siia maani kõik minu tehtud ettepanekud, mida väliskomisjon aktsepteeris, aktsepteeriti ka meie istungitel osalenud seaduseelnõu autorite, minister Raidla, minister Leimanni poolt. Ja nüüd § 12 2. lõige: "Välissetevõtetele ja ühissetevõtetele rakendatakse järgmisi tulumaksusoodustusi: 1) kui välisinvesteeri osa ettevõtte põhikapitalis maksuperioodi alguseks ja kogu maksusoodustuse kehtivuse ajal on vähemalt 30%, vabastatakse ettevõtte tulumaksust kahe aasta jooksul, arvates esimese brutokasumi saamise aastast (kaasa arvatud) ja järgmise kahe aasta jooksul vähendatakse tulumaksu summat 50% võrra."

Lõige 2.2 §-s 12 on meil ettepanek formuleerida järgmiselt: "Kui välisinvesteeri osa ettevõtte põhikapitalis maksuperioodi alguseks ja kogu maksusoodustuse kehtivuse ajal on vähemalt 30% ja ta tegutseb Eesti Vabariigi Valitsuse poolt määratud enamsoodustatud tegevusaladel, vabastatakse ettevõtte tulumaksust kolme aasta jooksul, arvates esimese burtokasumi saamise aastast (kaasa arvatud) ja järgneva kahe aasta jooksul vähendatakse tulumaksu summat 50% võrra. Enamsoodustatud tegevusalal tegutsevaks ettevõtteks loetakse ettevõtte, mille realiseerimise brutokäive sel tegevusalal moodustab kogu maksusoodustuse kehtimisaja jooksul vähemalt 50% kogu ettevõtte realiseerimise brutokäibest." Lõige 2.3: "Kui välisinvesteeri osa ettevõtte põhikapitalis maksuperioodi alguseks ja kogu maksusoodustuse kehtivuse ajal on vähemalt 50%, kuid mitte alla ühe miljoni USA dollari või selle ekvivalendi mõnes muus välisvaluutas, vabastatakse ettevõtte tulumaksust kolme aasta jooksul, arvates esimese brutokasumi saamise aastast (kaasa arvatud) ja järgneva viie aasta jooksul vähendatakse tulumaksusummat 50% võrra." Lõige 2.3: "Maksustamisel arvatakse brutokasumist maha eraldised põhikapitali suurendamise fondi kuni 25% ulatuses ettevõtte brutokasumist. Majandusaasta lõpu fondi kasutamata jääk liidetakse maksustatavale brutokasumile." Lõige 4: "Eesti Vabariigi Valitsusel on õigus kehtestada välisettevõtetele ja ühisettevõtetele täiendavaid maksusoodustusi sõltuvalt tegevusvaldkonnast või piirkonnast." Paragrahvi 12 5. lõige: "Välisettevõtete ja ühisettevõtete likvideerimise korral omanike otsuse alusel või pankrotistumisel ajal, mil nad on vabastatud tulumaksu maksmisest, on ettevõtte kohustatud maksma tulumaksu tagantjärele viimase kahe aasta eest."

Nende ettepanekutega, mida ma nüüd teile ette lugesin ja mis ühtivad väliskomisjoni seisukohaga, on nõus ka rahandusministri esimene asetäitja Enn Roose. Välja arvatud see, et tema toetab seisukohta kehtestada piiranguks 50 000 USA dollarit. Muide, siin esitati küsimus Jüri Raidlale, ka Ain Tähiste esitas siin hr. Uluotsale küsimuse, kas need piirangud on meie naabrite poolt kehtestatud piirangute suurusjärgus või kas me endale ei tee raskemat režiimi kui konkurendid-naabrid. Ei tee. Me analüüsisime väliskomisjonis seda olukorda, mis on tekkinud pärast seda, kui Leedu, Valgevene, Vene Föderatsioon kehtestasid vastavad seadused. Näiteks Leedul ei ole mingisugust summalist piirangut, ei 50 000 ega 80 000 dollarit. Nii et meie paranduse toetamisega seame ennast Leeduga võrdsetesse tingimustesse. Meie järgmine ettepanek puudutab § 16 2. lõiget. Ettepanek on ära jätta lõike lõpp alates sõnadest "ja mitte vähem kui 30 000 USA dollarit või selle vastavat ekvivalenti muus valuutas". See vastab meie § 12 paranduste loogikale.

On ettepanek seaduse ühese tõlgendamise ja mõistmise selguse huvides § 17 2. lõige tervikuna välja jätta. Lugegem seda veel kord ühiselt: "Välisettevõtted ning ühisettevõtted

tasuvad kaupade (teenuste) eest Eesti Vabariigis kehtivas ametlikus valuutas või välisvaluutas, kui Eesti Vabariigi normatiivaktis ei ole ette nähtud teisiti." See ei sätesta meie arvates mitte midagi. Igaüks võib nõuda oma kauba ja teenuste eest seda raha, mida ta tahab. Olgu see siis liikluspolitsei nendele ettevõtetele kuuluvate autode ülevaatuse eest või advokaat, kes neile nõu annab. Aga täpset loetelu, millal võib ja millal ei või tasu valuutas nõuda, on normatiivaktiga minu arvates paika panna väga keeruline. Ma pidasin siin hr. Kirikaliga nõu ja meie ühise arusaamise järgi tuleb see küsimus, mis on kirjas § 17 2. lõikes, sätestada valuutaseadusega. Kahjuks ei ole Eesti Pank meile valuutaseaduse eelnõu siamaani esitanud. Seega las jäävad § 17 1. lõige ja senine 3. lõige 2. lõikena. See vastab ka muide paragrahvi pealkirjale, kus kaupade, teenuste omandamisest, ostmisest, millest räägib 2. lõige, pole juttugi, võite ise lugeda. Paragrahvi 17 pealkiri on "Hind ja realiseerimine".

Väliskomisjonil on samuti põhimõtteline seisukoht, et igal pool selles seaduseelnõus, kus on sisse kirjutatud mõiste "välisvaluuta", asendada see mõistega "vabalt konverteeritav valuuta". Vaevalt seaduseelnõu väljatöötajad ise pidasid selle mõiste kasutuselevõtmisel silmas tõika, et see tähendaks üle 100 välisvaluutaga opereerimist Eestimaal. See tekitab segadust.

Väliskomisjon on arvamisel, et nende parandustega vastuvõetud seadusega ja kuu aja jooksul Eesti Vabariigi Valitsuse poolt väljatöötatud ja meile esitatud rakendusotsuse käivitamisega paraneb olukord välisinvesteeringute kaasamisel Eesti Vabariigi majandusse. Pealegi me oleme selle seaduse vastuvõtmisega hiljaks jäänud. NSV Liit, Venemaa, Valgevene, Leedu, Kasahhi on taolised seadused juba vastu võtnud.

Seaduseelnõu arutamise käigus tõstatasid mitmed väliskomisjoni liikmed küsimuse, miks Eesti Panga juhtkond on eiranud Eesti Panga seadust, kehtestanud oma otsusega piirangu, mille tulemusena käesoleval ajal ei tohi Eesti panganduses osaleda ei ida- ega ka läänepoolne väliskapital. Väliskomisjon on seisukohal, et sellega on Eesti Pank ületanud oma kompetentsi piirid ja tekitanud kahju Eesti majanduse ja panganduse arengule. Ootame Eesti Panga nõukogu seisukohta selles küsimuses. Kahju, et hr. Veetõusmet siin ei ole, aga me ütleme talle edasi minu poolt siin välja öeldud väliskomisjoni ametliku seisukoha. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu väliskomisjoni nimel teen kolleegidele ettepaneku toetada meie argumenteeritud seisukohti ja samuti teen ettepaneku esitada seaduseelnõu teisele lugemisele.

Juhataja

Suur tänu! Tundub, et küsimusi ei ole. Väga selgelt oli ette kantud. On küsimus? On. Sergei Sovetnikov.

S. Sovetnikov

Lugupeetud hr. Toome, mul on ainult üks küsimus, mis puudutab liiduettevõtteid. Kuidas neid praegustes oludes hinnata, kas kui välisinvesteetajaid? Milline on teie arvamus?

I. Toome

Hr. Sovetnikov, mina kuulasin väga tähelepanelikult sõnavõtnuid ja hr. Raidla vastas sellele küsimusele, et välisinvesteetajaks vastavalt sellele seadusele loetakse neid subjekte, kes teevad välisinvesteeringu välisvaluutas.

Juhataja

Suur tänu! Tundub, et rohkem küsimusi ei ole.

Ja nüüd ma palun kaasettekandeks kõnetooli Välismajandusameti peadirektori asetäitja Ants Kirikali.

A. Kirikal

Lugupeetud Ülemnõukogu liikmed, hr. Raidla ja kaasettekandjad valgustasid väga põhjalikult käesolevat küsimust, seepärast ma ei taha teie kallist aega raisata ja enam kordama hakata. Võib-olla teen ainult mõne väikese täienduse. Välisinvesteeringute seaduse eelnõu antud kujul kajastab Eesti Vabariigi Valitsuse majanduspoliitikat, mis oli avaldatud valitsuse programmi esitamisel. Välismajandustegevuse alal tähendab see seda, et on vaja integreerida Eesti majandus maailma majandusse ja kaasata väliskapitali Eesti majandusse majanduse ümberkorraldamiseks. Küsimus on selles, et majanduse põhjalikuks ümberkorraldamiseks on meil vaja kapitali. Maailmas, maailmapraktikas ei ole see tähtis, mis kapital ta on, oma oludest tingituna peame nimetama seda väliskapitaliks, kuna on veel ka rublakapital, mis ei anna meile alati efektiivseid investeeringuid ja efektiivseid tulemusi. Kahtlemata olukord muutub, kui rubla muutub konverteeritavaks, siis ei ole sellel ka enam vahet. Tähtis on see, et majanduse arendamiseks on vaja saada kõrvalt kapitali juurde, kuna meil endil seda ei ole. Selles mõttes on selle seaduse vastuvõtmisel majanduspoliitiliseks küsimuseks see, kui palju me peame laskma väliskapitali oma majandusse, kui palju me tahame seda lasta. Siin tulevad välja selle tegevuse piiramise või soodustamise põhimõtted. Kahtlemata lähtub see seadus antud hetke ja lähema tuleviku objektiivsetest tingimustest. See ei ole mingi lõplik ja muutumatu dokument. Teiste maade kogemus näitab, et elu ja riigi majanduse arenemisel seadusi muudetakse, neid täiendatakse, neid lõpetatakse.

Maade puhul, kus algul on olnud väga suured kapitalivajadused, on antud küllalt suured soodustused väliskapitalile, oma kapitali akumulatsiooni kasvades on seal seadusi muudetud ja paljud maad on muutunud kapitali nn. importijatest kapitali eksportijateks. Selle üheks markantsemaks näiteks on Taiwan, kes viimase kahe aasta jooksul on ostanud välisriikidest üle 200 firma.

Tahan mainida veel garantiide osa. Kapital funktsioneerib riski tingimustes. Äri on risk, sellepärast ei anna sellele tegevusele riik mingeid omapoolseid materiaalseid garantiisid, vaid need garantiid on arvestamiseks investeerijatele, et nad teaksid hinnata oma riski ja lõplik vastutus jääb nendele endile. Üldlevinud põhimõtted kõigi maade seadusandluses on seadusandlikud garantiid. Ma võib-olla kordan need veel kord üle. Esimeseks võib nimetada garantiid seaduste muutumise vastu. Antakse mingi teatud periood ja sellel perioodil kehtivad need seadused, mis olid investeringu hetkel. Tavaliselt tehakse sellest küllalt palju kõrvalepõikeid, erandeid, kui seadused või seadusandlus muutub sellistes valdkondades nagu keskkonnakaitse, riigikaitse, riigi julgeolek, maksud, samuti kui muutuvad moraali, tervist ja monopolidevahelisi abinõusid puudutavad seadused. Nii et on väga palju seadusi, mis siis ei anna garantiid nende puhul. Sellepärast antud seaduseprojektis sellist garantiid seaduste muutumise vastu ei ole antud. Oluline garantii on garantii natsionaliseerimise ja rekvireerimise puhul, investeerijatele kompenseeritakse adekvaatselt ja küllalt kiiresti. Kolmas on garantii investeringute lõpetamise korraks, et investeerija saaks välja viia siit selle vara, mis on tal siit saada. Samuti nende tulude ja teiste summade väljaviimise garantiid, mida investeerija oma tegevusega meie vabariigi territooriumil on teeninud. Garantiid on samuti kohalikus rahas, antud juhul rublades, see ei välista ka krooni saadud kasumi reinvesteeringu. Need on peamised garantiid, mis esinevad kõikide vastavate maade seadusandluses ja garantiid on ikka seadusandlikud garantiid, mitte mingid riigipoolsed n.-ö. materiaalsed garantiid, mida riik oma varadega peaks justkui siis garanteerima. Mis puudutab neid küsimusi, kus Eesti Vabariik ei ole n.-ö. praktiliselt võimeline teostama kõiki oma õigusi – ma mõtlen neid küsimusi, mis esinevad tolli- ja riigipiiril –, siis antud juhul on siiski seaduse projekti võetud sisse üks selline põhimõtteline garantii, mis esineb paljude maade, riikide välisinvesteeringute seaduses. See on ka Nõukogude Liidu seaduses, et väliskapitalile antakse tollisoodustusi selle vara osas, mis ta toob oma vara investeerimise kapitali arvel sisse. See on tollivaba ja see on üldine garantii, nii et selle võiksime oma seadusesse sisse võtta, kartmata, et siin võib tekkida mingeid takistusi.

Ja kahtlemata tuleb silmas pidada seda, et aeg muutub, elu muutub väga kiiresti. See eelnõu sai valmis ja vaadati läbi valitsuses maikuus. Pärast seda on paljud asjad kiiresti muutunud nii

majanduses, elus, poliitikas ja ka informatsiooni on laekunud, nii et seda teksti palume vaadata väga kriitiliselt, teha kõikvõimalikke ettepanekuid, parandusi, et me saaksime korrektselt funktsioneeriva ja asjaliku seaduse. Tänan teid!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, kas meil on küsimusi hr. Kirikalile? Ei ole. Suur tänu, hr. Kirikal!

Lugupeetud Ülemnõukogu, me oleme ära kuulanud ettekande, kaasettekanded, esitanud küsimused, saanud vastused ja meil on juhtivkomisjoni toetus esimese lugemise lõpetamiseks ja seda on toetanud ka teised kaasettekandjad oma komisjonide nimel või valitsusasutuste nimel. Kas loeme esimese lugemise lõppenuks? Kõik on nõus. Suur tänu, esimene lugemine on lõppenud. Teine lugemine toimub vastavalt reglemendis ettenähtud ajale.

Eesti Vabariigi 1992. aasta riigieelarve projekti esitamise tähtaja muutmisest

Juhataja

Mul on andmed, kolleegid, et valitsus soovib tõstatada üht kiireloomulist küsimust, mille eelnõu peaks olema teile välja jagatud, ja see käsitleb eelarve esitamise tähtaja muudatust. Kas teil on selline eelnõu käes? On käes. Kas täiendame päevakorda? Kutsume kõik jõud saali.

Kohaloleku kontroll. Kohal on 67 rahvasaadikut, puudub 37. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et täiendada käesoleva istungjärgu päevakorda ühe kiireloomulise küsimusega, mis käsitleb riigieelarve esitamise tähtaja muudatust? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 55 rahvasaadikut, vastu on 2, erapooletuid on 2. Päevakorda on täiendatud. Ma palungi kohe kõnetooli ettekandeks hr. Milleri.

R. Miller

Lugupeetud rahvasaadikud! Pärast seda, kui Ülemnõukogu ei võtnud vastu valitsuse ettepanekut lükata edasi riigieelarve projekti esitamise tähtaeg 1. detsembrile, konsulteerisin mitme rahvasaadikuga, arutasime küsimust ka majanduskomisjonis ning vabariigi valitsusele laekus Maaomavalitsuste Liidu pöördumine, mis on adresseeritud ka Ülemnõukogu juhatusale. Jõudsime ühiselt sellisele järeldusele, et selles küsimuses on vaja leida konsensus.

Valitsuse poolt on tehtud ettepanek lükata, õigemini pikendada eelarve esitamise tähtaega 1. novembrini k.a. Jutt on 1992. aasta riigieelarve projektist. See võimaldaks ka Ülemnõukogul ligi kaks kuud põhjalikult töötada riigieelarve projekti juures ning anda objektiivne hinnang. Kui te lubate, siis ma loeksin ette Maaomavalitsuste Liidu pöördumise Ülemnõukogu juhatuse poole, mis saadeti ka vabariigi valitsusele ja rahandusministeeriumile.

"Eesti Maaomavalitsuste Liit ei saa nõustuda Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsusega Eesti Vabariigi Valitsuse poolt esitatud seaduseelnõu "Eesti Vabariigi 1992. aasta riigieelarve projekti esitamise tähtaja muutmisest" kohta mitte pikendada eelarve projekti esitamise tähtaega. Riigieelarve on riigi kõige tähtsam finantsmajanduslik seadus. Ta hõlmab kõiki omavalitsuse tasandeid, ametkondi, kogu elanikkonda. Eeltoodud põhjustel ei saa ega tohi riigieelarvet koostada kiirustades oletatavate prognooside alusel, vaid see peab tuginema reaalsele analüüsile ja prognoosidele.

Käesoleva aasta 19. juulil toimus Viljandis nõupidamine 1992. aasta eelarve küsimustes, millest võtsid osa Eesti Vabariigi Rahandusministeeriumi töötajad eesotsas rahandusminister Milleriga, maavanemad ja linnapead, maakondade ja linnade rahandustöötajad, Eesti Valdu Asutava Liidu esindajad. Nõupidamisel töötati ühiselt välja 1992. aasta eelarvete formeerimise põhimõtted ja jõuti ühiselt seisukohale, et riigieelarve projekti esitamine Eesti Vabariigi Ülemnõukogule vastavalt riigieelarve seadusele 1. oktoobriks on ebareaalne järgmistel põhjustel.

1. Enne eelarve esitamist Ülemnõukogule on vaja sisse viia muudatused käibemaksu-, ettevõtte ja üksikisiku tulumaksu seadustesse.
2. NSV Liidus läbiviidud hulgihindade reform tõi endaga kaasa prognoosimatu inflatsiooni kasvu, millega kaasnesid sisepoliitilise olukorra teravnemine ja muudatused eelarve tuludes ja kuludes. Teatavasti alustatakse 20. augustil 1991. aastal liidulepingu allakirjutamisega. (Pöördumine on tehtud enne neid viimaseid sündmusi.) Võib arvata, et pärast seda võetakse vastu otsus liidulepinguga mitteühinenud vabariikide majanduslike sidemete aluste kohta. Eeldatavalt toob see kaasa uue suure hindade tõusu, mis oluliselt mõjutab nii riigieelarve kui ka kohalike eelarvete kulude ja tulude suurust.
3. Majandussituatsiooni määramatusest tingituna on esimese poolaasta põhjal väga raske teha reaalseid prognoose 1992. aastal majanduses asetleidvate tendentside kohta. Järgmise aasta kohta puuduvad majanduslepingud. Majandusleping on kahe- või mitmepoolne. Kui täna partnerid ei ole veel selleks valmis, siis lepingute puudumises ei saa süüdistada ainult Eesti Vabariigi Valitsust.

Arvestades eeltoodut ja 1991. aasta esimese poolaasta riigieelarve ja kohalike eelarvete tulude ja kulude plaanide täitmise analüüse ja nende käigus ilmnunud raskesti prognoositavaid tendentse, võtsid omavalitsuste liidud vastu pöördumise vabariigi valitsuse ja rahandusministeeriumi poole, et taotleda erandkorras Eesti Vabariigi Ülemnõukogult 1992. aasta riigieelarve koostamise ja esitamise tähtaja pikendamist. Eesti Vabariigi Valitsus esitaski 12. augustil 1991. aastal alanud Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 45. istungjärgule seaduseelnõu "Eesti Vabariigi 1992. aasta riigieelarve projekti esitamise tähtaja muutmisest". Kahjuks ei saanud projekt vajalikku hääلteenamust. Arvestades kõike eeltoodut ja tuginedes Eesti Maaomavalitsuste Liidu põhikirjale, teeme Eesti Vabariigi Ülemnõukogu juhatusel ettepaneku võtta Eesti Vabariigi Valitsuse seadluseelnõu "Eesti Vabariigi 1992. aasta riigieelarve projekti esitamise tähtaja muutmisest" veelkordselt päevakorda Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 46. istungjärgul."

Pöördumises olid toodud ära need peamised põhjused, mille tõttu vabariigi valitsus palub veel kord see küsimus läbi vaadata, ja nagu ma ütlesin, me pakume välja kompromissi pikendada tähtaega kuni 1. novembrini. Ma tänan tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu, hr. Miller! Millised on küsimused ettekandjale? Ei ole küsimusi. Tänan! Avan läbirääkimised. Ants Veetõusme.

A. Veetõusme

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Seda otsuseprojekti tutvustas valitsus eelnevalt eelarve- ja majanduskomisjonis ja nagu hr. Miller juba ütles, arutasime seda küsimust. Ma ei hakka kõiki neid raskusi siin uuesti esile tooma, millest rääkis hr. Miller, lisaksin vaid paar momenti. Üks moment on see, et meil seisab ees mitmete maksuseaduste vastuvõtmine Ülemnõukogus. Ja et vältida analoogset olukorda, mis tekkis lisaeelarve kinnitamisel, on hea, kui eelarve esitatakse mitte 1. oktoobriks, vaid 1. novembriks. Peale selle ma kutsuksin kõiki komisjonide esimehi ja komisjonide liikmeid lülituma eelarve koostamise protsessi. Ma arvan, et ükski ministeerium, alates kultuuriministeeriumist ja lõpetades rahandusministeeriumiga, ei ole selle vastu, kui Ülemnõukogu komisjonide esindajad oleksid nendel nõupidamistel ja koosolekutel, kus arutatakse eelarve koostamise küsimusi. Seetõttu veel kord kordan, Ülemnõukogu saadikud, lülitage tööprotsessi juba praegu ja seetõttu Ülemnõukogu eelarve-majanduskomisjon toetab seda otsuseprojekti ja soovitab Ülemnõukogul see heaks kiita. Aitäh!

K. Koha

Lugupeetud juhatus, lugupeetud kolleegid! Ma tahaksin samuti toetada seda ettepanekut, mille valitsus on teinud, ja selgitada seda olukorda ka meie eneste seaduste kohaselt. Eelarveseaduse § 16 määratleb küll ära, et eelarve tuleb esitada 1. oktoobriks. Kuid millised on riigieelarve tulud? Need on meie maksud. Kuid muutes kevadel maksuseadusandlust, me sätestasime, et Eesti Vabariigi Ülemnõukogu kehtestab järgmised maksud: aktsiisimaksu, ettevõtte tulumaksu, kapitalimaksu, käibemaksu, maamaksu, sotsiaalmaksu, tegevusloamaksu, üksikisiku tulumaksu. Juba tuleb meil üksikisiku tulumaksu seadusesse teha parandusi, sest aasta on andnud kogemusi ja me peame tegema parandusi, et järgmisel aastal neid vigu vältida. Samamoodi puudub meil praegu ettevõtte tulumaksu ja käibemaksu seadus. Meile kõigile on välja jagatud nende eelnõud. Kuid samas meil puudub ka maamaks. Aga maamaks on praegu seotud meie maareformi seadusega. Nii et meil on tarvis vastu võtta terve rida seadusandlikke akte ja see võtab omajagu aega, arvestades meie Ülemnõukogu tööprotsessi. Ja valitsusel peavad olema mängureeglid selged, millest lähtuvalt ta koostab eelarve tulude poolt. Nii et see oleks põhiline põhjendus, miks peab lubama teha erandi eelarveseaduse §-s 16 – muuta tähtaeg 1. oktoobrist 1. novembriks –, et ka meile jääks siis piisav aeg seda eelarvet arutada, kuid ka valitsus saaks ajapikendust ja meil ei oleks tormamist selles küsimuses. Aitäh!

Ü. Uluots

Lugupeetud kolleegid, me võiksime muidugi järjekordselt valitsusega krillida ja nõuda temalt eelarveseaduse täitmist, kuid tunnetades praegust situatsiooni, eriti poliitilist situatsiooni, on mul selline tunne, et isegi 1. november on varajane tähtaeg. Mul on selline tunne, et arvatavasti tuleb meil võtta vastu valitsuse eelarve hoopis tuleva aasta alguses kuni olukorra selgumiseni ja seepärast ma toetan seda ettepanekut ja kutsun ka teisi seda tegema, sest nõudes 1. oktoobrit, me saaksime lihtsalt ühe formaalse dokumendi, mida me hakkame arutama 3–4 kuud ja mille resultaadina jõuame ikkagi lõppude lõpuks selleni, et lööme käega ja ütleme niimoodi, et kinnitame praegu eelarve ajutiselt umbes 800 miljonit rubla kuni kaheks kuuks ja anname valitsusele vabaduse sealt finantseerida kõiki vajalikke kulutusi ja jõuame asja juurde tagasi. Nii et antud juhul ma kiidan praegu valitsuse ettepaneku heaks.

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, kas loeme läbirääkimised lõppenuks? Kohaloleku kontroll. Kohal on 67 rahvasaadikut, puudub 37.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et lõpetada läbirääkimised antud päevakorra teemal? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 65 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, 2 on erapooletud. Läbirääkimised lõpetatakse. Parandusettepanekuid ei ole laekunud, sõnavõttud olid toetavad. Kas hr. Miller soovib lõppsõna? Soovib? Paneme otsuseprojekti tervikuna hääletusele.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu otsus, mis käsitleb riigieelarve esitamise tähtaja muudatust? Palun hääletada! 53 häält on vaja. Selle ettepaneku poolt on 65 rahvasaadikut, vastu on 1, erapooletuid ei ole. Otsus on vastu võetud.

Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi aktsiisimaksu seaduses" (naftasaadused) eelnõu esimene lugemine

Juhataja

Kolleegid, kas meil saalis on rahandusministri asetäitja hr. Roose? Suur tänu! Kolleegid, nii kaua kui hr. Roose tuleb, on meil veel põhjust arutada ühte valitsuse ettepanekut, mis jällegi käsitleb päevakorra muudatust: seaduseelnõu naftaproduktide aktsiisimaksu muudatuse kohta. Kas vajalikud dokumendid on teile välja jagatud? Räägitakse, et pidavat olema mitu eelnõu ühe ja sama pealkirjaga. Ma oletan, et kui asi jõuab arutluseni, avaldatakse selle kohta arvamust, kuid praegu lähtume sisust. Kolleegid, kas võtame valitsuse taotluse arutusele? Kellele küsimus? Mulle. Vladimir Lebedev.

V. Lebedev

Kuidas teie kui juhatuse esimees hindate seda, et me juba mitmendat korda lükkame hr. Roose süül edasi nende küsimuste arutelu, mille kohta tal on ettekanne? Tänan!

Juhataja

No mis see minu arvamus praegu siin maksab. Kui hr. Roose tuleb, küsime tema käest.

Aga nüüd aktsiisimaksu muudatuse juurde. Kas mulle on küsimus? Minu kaks lemmikut, mõlemad tahavad küsida. Hr. Kuznetsov, kas mulle on küsimus? Ei ole. Aitäh!

Kolleegid, tuleme päevakorra täienduse juurde. Teeme ilusti nõuetekohase kohaloleku kontrolli. Kohaloleku kontroll. Meie saak on tunduvalt suurem, meid on kohal juba 82 rahvasaadikut, puudub 22.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et vastavalt §-le 16 täiendada käesoleva istungjärgu päevakorda ühe kiireloomulise küsimusega, mis käsitleb käibemaksu muudatuse seaduseelnõu arutelu, sisuliselt oleks tegemist naftaproduktide aktsiisimaksu muudatusega? Palun hääletada! Lihthäälteenamus. Selle ettepaneku poolt on 50 rahvasaadikut, vastu on 13, 3 on erapooletud. Päevakorda täiendatakse.

Kolleegid, ma paluksin ettekandeks kõnetooli rahandusminister hr. Milleri. Tegemist on esimese lugemisega, kuid menetlus on kiireloomuline, arutelu toimub esimesel lugemisel.

R. Miller

Lugupeetud Ülemnõukogu, naftasaaduste aktsiisimaksu määrade muutmise küsimust on siin saalis juba põhjalikult arutatud. Hr. Vähi tegi väga põhjaliku, ja võiks öelda emotsionaalse ettekande. Ma tahaksin peatuda lisaks varem öeldule ainult paaril momendil. Nimelt eelnenud arutelust jäi selgusetuks, kas kavatsetakse põllumajandusele kompenseerida kallinemine või mitte. Ees seisab meil veel kord lisaeelarve küsimus ja vabariigi valitsus on sellisel seisukohal, et juhul kui aktsiisimaksu määrade muudatus vastu võetakse, siis teha lisaeelarve projekti muudatus selle kompenseerimise kohta.

Eilsel arutelul kerkis üles küsimus autotranspordi tühisõitude kohta. Kas meil on võimalik hoida kokku vedelkütust või mitte? Aruande andmed näitavad (kahjuks on aruandeid ratsionaliseeritud ja enam tühisõitude kohta meil andmeid ei ole), et kaks aastat tagasi moodustasid tühisõidud 38% kõigist sõitudest.

Lisaks sellele ma tahaksin ära märkida ka seda, et meil tuleb veel käesoleval ajal likvideerida need purustused, mille tekitasid sõjaväeosad meie teedel. Praegu tehakse vabariigi valitsuse poolt neid purustusi kindlaks ja tuleb ära määrata ka tööde mahud. Tegemist on väga tähtsa magistraaliga, mis viib Tallinnast Tartu suunas ja sealt edasi. Purustused on päris tõsised. Täna teid tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Kas hr. Millerile on küsimusi? On. Ants Käärma.

A. Käärma

Minister, ma ei saa hästi aru. Siin seletuskirjas on öeldud, et aktsiisimaksu määrade tõstmine toob kaasa täiendava laekumise 72 miljonit rubla. Kuna meil see aktsiis kehtib juba viis kuud, siis lisaeelarve seletuskirjas on öeldud, et tänu sellele tõuseb ta tegelikult 23,9 miljonit rubla. Kumb siis nüüd ikkagi on? Seletuskirjast saab täpselt välja lugeda, et tänu sellele tõstmisele, mis me nüüd kehtivale aktsiisile juurde paneme, tuleb 72 miljonit rubla. Aga eelarvest tuleb välja teistpidi.

R. Miller

Küsimus on siin matemaatikas. Nimelt asi on selles, et kui koostati 1991. aasta riigieelarve projekti ja see võeti vastu, siis ei olnud veel kehtestatud vedelkütuse aktsiisimaksu. Ja seoses sellega, et vedelkütuse aktsiisimaksu määrad kehtestati alates 1. märtsist k.a., jääb plaanist puudu teatud summa. 23 miljoni ja 72 miljoni vahe ongi see osa, mis jääks plaanist puudu. Aga juurde tegelikult arvutati lähtudes sellest, et aktsiisimaksu määrad võiks kehtestada 1. septembrist. Siis laekuks juurde 71,9, ütleme 72 miljonit ja üle plaani, võrreldes kinnitatud plaaniga, tuleks juurde 62 miljonit. Ma selgitasin vist mitte kuigi selgelt. Aga see on esialgsete arvestuste järgi. Kui ei muudeta aktsiisimaksu määrasid, jääks aktsiisimaksu plaanist puudu. Ja teine on absoluutne juurdekasv, mis on 71,9 miljonit rubla.

L. Arro

Lugupeetud ettekandja! Seletuskirjas oleks võinud olla ka seesama lause, mida te märkisite, et olete seisukohal, et suurenevat aktsiisimaksu püütakse põllumajandusele doteerida. See oleks hääletamisel võib-olla andnud suurema kindlustunde. Aga küsimus on selles. Te mainisite siin, et teede remondikulud suurenevad seoses sõjaväe tekitatud kahjustustega. Kas valitsus ei kavatse taotleda sõjaväelt tema tekitatud kahju hüvitamist?

R. Miller

Täna hommikul oli valitsus koos ja arutas kogu seda küsimuste kompleksi, mis on seotud nende kahjudega, mis tekitati erakorraliste sündmuste ajal vabariigis. Need summad arvutatakse kokku, kuna tegemist ei ole mitte ainult teede kahjustustega, vaid vabariigile on tekitatud ka teisi kahjusid. Kahjusummad arvutatakse kokku ja muidugi me esitame arve siis Liidu valitsusele. Aga kas me sealt ka kätte saame, see on iseasi. Aga korras teedel me arvatavasti tahame sõita ja remonttöödega tuleb alustada kohe.

M. Madissoon

Hr. Miller, minule jäi veidi segaseks teie vastus Käärmale. Ma küsiks teist, võib-olla siis on selgem. Kui suure summaga n.-ö. naftaaktsiisi tõstmisest on lisaeelarves arvestatud? Konkreetne summa.

R. Miller

1,9 miljonit rubla.

M. Madissoon

Aitäh!

P. Lutt

Lugupeetud hr. Miller, ma tulen uuesti paari päeva eest kõne all olnud probleemi juurde, mis ma teie käest küsisin ja mida ma lõpuks palusin võtta kui valitsusele arupärimise esitamist. Kas te täna oskate öelda, kui palju toob maainimesele kasu või kahju nende kahe aktsiisimaksu rakendamine? Aitäh!

R. Miller

Meie arvestuste kohaselt toob naftasaaduste aktsiisimaks kaasa nende fondide osas, mis on eraldatud põllumajandusele, käesoleval aastal täiendavate kulude kasvu 27 miljonit rubla. Alkohoolsete jookide kohta ma ei oska tõepoolest midagi vastata.

N. Zolin

Lugupeetud minister, kas teil on olemas Eesti autoteede võrgu väljaarendamise ja rekonstrueerimise konkreetne plaan? Täna!

R. Miller

Minu teada autotranspordi- ja maanteede ministeeriumis on tehtud teetööde, teedehituse kohta kompleksplaan mitme aasta peale ette.

P. Lutt

Hr. Miller, ma tuletan meelde, et see on ikkagi minu esimene küsimus. Täheleb, lugu on selline, et ma ei küsinud teie käest või ma ei tahtnud seda teada saada või seda te vastasite mulle juba eelmine kord, et see 27 miljonit on ainult see osa, mis läheb põllumajanduslikule

tootmisele juurde. Aga võtame nüüd selle osa, mis maarahvas peab rohkem maksma bensiini eest, et sõita linna, sõita arsti juurde, et vedada lapsi, tuua linnast toiduaineid, rõivaid ja muid kaupu. Kui palju läheb nüüd seoses kütuse hinnatõusuga kallimaks maarahva teenindus ja kõik muud kulutused kokku? Ja võtame nüüd selle osa, mida te lubate toiduainete hindadelt ära võtta. Kas see on nüüd maaelanikkonnale plussis või miinuses? Just seda ma küsisin teie käest ja sellele ma tahaksin vastust saada. Ärge muu kohta öelge midagi.

R. Miller

Hr. Lutt, mul ei ole andmeid selle kohta, kui palju maainimene konkreetselt poest liha või piima ostab. Sellist arvestust minu arvates ei ole vist võimalik praktiliselt teha. See on terve kompleks küsimusi. Kui me räägime alkoholiaktsiisist, siis teiselt poolt räägime liha ja piima hinna odavnemisest. Kui palju maamees ostab poest, kui palju sööb omatoodetud liha, piima, kui palju iga mees sõidab autoga läbi, selle kohta on väga raske seda arvestust teha, isegi prognoosi ei ole minu arvates võimalik koostada.

E. Leisson

Lugupeetud hr. Miller! Kui me eelmine kord seda eelnõu siin arutasime, siis te vist kaks korda kinnitasite, et bussipiletid ei kalline. Ja kui nüüd kolleeg Peeter Lutt sedasama asja küsib, siis millegipärast enam neid sõnu teie huulilt ei tule. Kas seisukoht on muutunud või milles on asi?

R. Miller

Ei, hr. Luti küsimusest ma sain aru, et jutt on isiklikust transpordist.

E. Leisson

Ei, ta päris ka juba eelmine kord just nimelt bussipiletite kohta.

R. Miller

Bussipiletite hindadesse on kallinemine juba eelnevalt sisse arvestatud.

Juhataja

Suur tänu, hr. Miller! Tundub, et rohkem küsimusi ei ole. Kolleegid, nagu öeldud, on tegemist kiireloomulise küsimusega ja selle põhjalik arutamine toimub esimesel lugemisel. Kas Ants Veetõusme soovib esitada kaasettekande või sõna võtta? Sõna võtta. Ants Veetõusme.

A. Veetõusme

Lugupeetud juhataja, mul on selline ettepanek, et enne esimese lugemise lõppemist antaks eelarve-majanduskomisjonile võimalus koguneda, s.t. ma paluksin vaheajaga kümneks minutiks Ülemnõukogu juhataja äranägemisel kas praegu või pärast sõnavõtte.

Juhataja

Suur tänu! Selgitame asjaolusid, kuidas on täiskogu meelsus. Kas on sõnavõtu soovijaid, kõnepidajaid? Kalju Koha.

K. Koha

Lugupeetud juhatus ja kallid kolleegid! Kõigepealt ma tahan selles küsimuses võtta sõna kui saadik ja ka kui energietik, mitte kui võimalik kaasettekandja. Kütus on võõra riigi ressurss, seda me ostame, oma allikatest me seda ei ammuta ja järelkult on see väga kallis ressurss. Aktsiisimaks, kordan veel kord, on mõeldud kaheks funktsiooniks: riigitulude hankimiseks ja reguleerimiseks. Mina isiklikult võtan antud seaduseelnõu teise funktsioonina. Selle määrade tõstmisega reguleerib riik kütuse tarbimist ja julgen väita, et põllumajanduses ei ole kütuse kasutamine ratsionaalne. Ma olen sellest keskkonnast ise pärit ja olen töötanud seal pikka aega. Samamoodi ei kasutata kütust ratsionaalselt olmes, ka tööstuses. Me peame hakkama kütust kokku hoidma. Kõik teised variandid, mida on kasutatud omal ajal – fondide jagamine, kellele jagatakse, kellele ei jagata –, ei ole andnud positiivseid tulemusi. Kütust läheb meil ikkagi raisku ja seetõttu toetaksin igati selle seaduseelnõu vastuvõtmist, et me siiski tõstaksime kütuse aktsiisimaksu määrasid. Meie kütusedefitsiit rahalises väljenduses on ju 700 miljonit dollarit, kui rääkida maailmahindades, ja me peame lõpuks ometi hakkama vähendama kütuse tarbimist ja mõtlema sellele, kas kogu raha, mida me suudame teenida, kulutada kütuse ostmisele või on meil vaja osta midagi tarvilikumat. Me peame sellele mõtlema. Aitäh!

Ü. Uluots

Lugupeetud kolleegid, hr. Koha loogika peaks paika tingimusel, kui meil praegu kehtiks turumajandus ja kui enamus kapitalist oleks käigus kas kooperatiivse või eraomandusena. Teades, et meil on siiski 70% põhikirjafondidest praegu riigi vara, siis see loogika seal käima ei lähe. Kütuse aktsiisimaksu tõstmisega kannataksid paratamatult töötajate palgad esmajärjekorras põllumajanduses. Seda võiks teha ainult sellisel juhul, kui me püüaksime sisse viia mingisugused normatiivid, aga normatiivid meie ajal enam kehtima ei hakka,

seepärast on minu arusaam sellest niisugune, et majanduskomisjonil tuleks väga tõsiselt praegu üle vaadata kompensatsioonimehhanism, kui võtame vastu aktsiisimaksu seaduse.

A. Tarand

Lugupeetud juhataja! Ma sooviksin eriti tõsta esile Kalju Koha poolt öeldut, et seda siiski tõsiselt võetaks, sellepärast et seda majandusmehhanismi, mis meil olnud on, seda oleme just tegelikult ümber tegemas. Ja teatavasti kogu Nõukogude majanduse suurim häda oli selles, et midagi ei mõõdetud otse, vaid kõik jagati läbi. Raha on see, mis mõõdab, mis on majanduslikult tulus, mis mitte. Bensiini kallinemine nii maailmaturul kui ka meil, Venemaalt toodava oma, on niivõrd ilmne, et seda tähelepanuta jätta, nagu siin üritatakse teha, on üsna imelik.

Teiseks. See ei ole küll õiglane, et üldiselt maksab maksumaksja sellise raiskava luksuse kinni. Oma luksuse peaks kinni maksma ikka see, kes seda luksust kasutab. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid! Kas me loeme läbirääkimised lõppenuks või räägime ka veel pärast vaheaega? (Hääled saalist.) Pärast vaheaega räägime veel. Ei räägi? Siis ma pean panema hääletamisele.

Komisjoni seisukoha ärakuulamine ei ole sõnavõtt. Komisjon võib oma seisukohta avaldada ettekande või kaasettekande vormis mitu korda. (Hääled.)

Kohaloleku kontroll. Kohal on 67 rahvasaadikut, puudub 37. Täpsustame asjaolusid, ma värskendan teie mälu. Praegu käib esimene lugemine, tegemist on kiireloomulise menetlusega, see tähendab, et toimub põhjalik arutelu. Parandusettepanekud selle teema kohta peaksid laekuma 24 tunni jooksul. Kui juhtivkomisjon – eelarve-majanduskomisjon – toetab esimese lugemise lõppemist, siis lõpeb, kui ei, on teised asjaolud. Komisjon läheb nõu pidama.

Enne seda ma pöördun teie poole. Kas lõpetada läbirääkimised või mitte? Mõelgem ja hääletagem.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et lõpetada läbirääkimised antud päevakorra teemal? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 56 rahvasaadikut, vastu on 4, erapooletud on 4. Läbirääkimised lõpetatakse.

Mul on ettepanek kuulutada välja vaheaeg, ühendada see meie reglemendijärgse vaheajaga ning alustada tööd pool üks, siis oleks aus mäng. Vaheaeg.

V a h e a e g

Juhataja

Asugem ametikohtadele. Kohaloleku kontroll. Kohal on 74 rahvasaadikut, puudub 30.

Kolleegid! Kas eelarve-majanduskomisjoni esindajad on siin? Palun, Kalju Koha. Võib-olla kõnetoolist? Teeme kõnetoolist.

K. Koha

Lugupeetud juhatus, lugupeetud kolleegid! Majanduskomisjon pidas vaheajal oma koosoleku, arutades teile pakutud seaduseelnõu, mis käsitleb naftasaaduste aktsiisimäära muutmist. Eelarve-majanduskomisjon teeb ettepaneku esimene lugemine lõpetada. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu, Kalju Koha! Parandusettepanekud esitada 24 tunni jooksul eelarve-majanduskomisjonile. Kolleegid, kas lõpetame esimese lugemise? Lõpetame. Esimene lugemine on lõppenud.

Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi üksikisiku tulumaksu seaduses" eelnõu teise lugemise jätkamine

Juhataja

Kinnitatud päevakorrast, kolleegid, on meil veel arutamata üks päevakorrapunkt. See käsitleb muudatuste tegemist üksikisiku tulumaksu seaduses ja ma teengi ettepaneku, et me jätkaksime teist lugemist, ning paluksin kõnetooli hr. Roose.

E. Roose

Lugupeetud Ülemnõukogu spiiker, asespiiker ja Ülemnõukogu saadikud! Nagu te mäletate, võtsite 15. mail vastu otsuse lükata augusti lõppu küsimus üksikisiku tulumaksu maksuvaba miinimumi tõstmise kohta. See miinimum tõuseks kuuarvestuses 100 rublalt 200 rublani, nii nagu valitsus ette pani. Sel ajal polnud selged mitmed riigi ja kohalike eelarvete kulud sotsiaalsfäärile seoses elukalliduse tõusuga. Täna on need kulutused selgeks tehtud, aga sellegipoolest need kulutused, mis on seoses üksikisiku maksuvaba miinimumi tõstmisega, ei

ole lülitatud arutluses oleva täiendava eelarve kuludesse. Asi on selles, et kui Ülemnõukogu võtab vastu otsuse, mis muudab kohalike eelarvete tulude poolt – see on eelarveseaduse § 9 –, siis on kohustus selle seaduse paragrahvi järgi kompenseerida need summad, mis selle otsuse alusel ei laeku enam kohalikesse eelarvetesse. Kui valitsus esitas Ülemnõukogule otsuseprojekti üksikisiku tulumaksu maksuvaba miinimumi kehtestamise kohta 1991. aastal 200 rubla, sealhulgas 1. jaanuarist kuni 30. aprillini 100 rubla ja 1. maist kuni 31. septembrini 200 rubla, siis tänase päeva seisuga me võime rakendada seda seadust alles alates 1. septembrist, s.t. neli kuud selle aasta jooksul. See otsus maksuvaba miinimumi kohta maksaks 55 miljonit rubla.

Nüüd on olemas kaks teed. Kui see otsus vastu võtta täna või lähemal ajal, vähemalt enne 1. septembrit, siis on võimalik seda teha niimoodi, et see 55 miljonit muutub riigieelarve defitsiidiks ja valitsus peab leidma lisalaekumised, et seda defitsiiti aasta lõpuks nullida. Ja teine võimalus on see, et kui jätkub lisariigieelarve arutamine Ülemnõukogus ja majanduskomisjonis, siis lülitada see küsimus praegu arutus olevasse lisariigieelarve protsessi ja katta seoses terve rea kulutuste äralangemisega (ma pean siin silmas liidulepingut, Tšernobõli kulutusi) võib-olla ka need kulutused ära. Igal juhul on võtmeprobleemiks siin minu arvates majanduskomisjoni sisuline ja seostuv arutelu.

Nüüd teiseks. 1. juunil esitas valitsus üksikisiku tulumaksule veel ühe muudatuste paranduse kahel lehel. Ja need on ka teile minu teada välja jagatud. Sisuliselt on need parandused järgmise aktsendiga. Kuna neid parandusi on vähe, neid on seitse punkti, siis lubage, et ma neid refereerin. Kõigepealt esimene parandusettepanek, mis käsitleb üksikisiku tulumaksu seaduse § 5. See puudutab välisvaluutas saadud tulu maksustamist. Esimene lõige on sisuliselt sama mis praegu, ta seostab kursi arvutuse Eesti Panga poolt väljastatava kursiga või deklareeritava kursiga. Ja 2. lõige on sisuline lõige, mis ütleb, et ka välisvaluutas saadud tulu maksustatakse välisvaluutas. See on sama probleem, nagu oli sotsiaalmaksu välisvaluuta probleem. Teine punkt on lihtsalt redaktsiooniline täpsustus ja on maksupraktikas maksusoodustuste formuleerimine, mida on sisuliselt aktsepteerinud väga paljud osavõtjad, ja fikseerib selle, mis on juba heaks kiidetud. See puudutab väljamakseid sotsiaalmaksu arvel ja ühiskondlike organisatsioonide, sealhulgas ametiühingu liikmemaksude arvel väljamaksete mittemaksustamist. Siis 3. punkti 3. lõige on loominguliste liitude ettepanekul järgmises redaktsioonis: kui keegi saab loomingu eest honorari või ajaleheartikli eest või millegi muu eest või ühekordset lepingujärget tasu, siis peetakse kinni 25%. Nüüd tuleks rakendada seda määra, mis sõltub selle summa suurusest ja mida peab kinni väljamaksja. Tähendab, reeglina kujuneb see 16%-ks. 4. punkt, mis muudab § 11 1. lõiget, on täpsustav punkt. Ka see on

seotud loominguliste liitude taotlusega: kui kõik loomingulised töötajad ei ole võimelised kõiki oma kulutusi dokumentaalselt tõestama, siis on võimalik neid ka normeeritult hinnata. Näiteks maalikunstnikel lõuendi, värvide ja raamide maksumust jne. Seetõttu on praegu rahandusministeeriumis ja Maksuametis koostamisel ka nn. normeeritud kulude kooskõlastuslehed, et kulusid oleks sel puhul võimalik arvestada ilma kassadokumendi esitamata. Viies ettepanek muudab § 2 3. lõike 4. punkti ja see on redaktsiooniline täpsustus, et kõikides maksuseadustes oleks ühesugune redaktsioon selle kohta, mis liidetakse maksustatavale tulule. 6. punkt on redaktsiooniline täpsustus ja 7. punkt on samuti redaktsiooniline täpsustus. Mul on ettepanek ka see valitsuse ettepanek üksikisiku tulumaksu seaduse muutmise kohta lülitada eelmise ettepanekuga ühte paketti: arutada veelkordselt läbi lisariigieelarvega seostatult majanduskomisjonis ja siis esitada teile juba pakettis need samad dokumendid juba lõplikuks arutuseks ja tõenäoliseks vastuvõtmiseks. Aitäh!

K. Koha

Lugupeetud juhataja, lugupeetud hr. Roose! Ma paluksin teiepoolset kommentaari valitsuse esitatud üksikisiku tulumaksu seaduse muudatuste 6. punkti kohta, mis ütleb: "Tulu ettevõtluses tegevusloa alusel võetakse arvesse aasta tulumaksumäära kindlakstegemisel." Ma olen nüüd siin neid seadusi tükk aega lugenud. Kas te olete minuga nõus, et esiteks see säte, parandusettepanek on vastuolus tegevusloamaksu seaduse § 6 9. lõikega. Ja samamoodi üksikisiku tulumaksu seaduse § 1 2. lõikes sätestatud punktidega. Sest üksikisiku tulu on siin täpselt piiritletud, siin ei ole tegevusloamaksu sees. Samamoodi selles üksikisiku tulumaksu seaduse § 6 9. lõikes on öeldud, et tulu ettevõtlusest tegevusloa alusel on maksuvaba tulu. Ja nüüd teeb valitsus ettepaneku viia see lõikeks 15. Nüüd on vastuolu. Kuidas te kommenteerite? Aitäh!

E. Roose

Minu arvates ei ole siin vastuolu järgmistel põhjustel. Ettevõtlus tegevusloa alusel, sellest saadav tulu maksustatakse tegevusloamaksuga. Sisuliselt tegevusluba arvestab selle tulu maksustamist. Ja maksuvormiks on tegevusluba. Valitsus on esitanud § 12 5. lõigu täpsustuse. Esimene väide on see, et tegevusloa alusel saadud tulu täiendavalt ei maksustata. Teine on see, et kui inimene tegeleb tegevusloa alusel ettevõtlusega ja tal on muud tuluallikad, siis tegevusloamaks tuletatakse mingist normatiivsest tulust, mida selle tegevusalaga inimene võib tõenäoliselt saada antud majandussituatsioonis. Ja sel puhul ei võeta arvesse mitte seda konkreetset tulu, mida ta saab tegevusloa alusel, vaid võetakse aluseks normatiivne tulu ja see

liidetakse kogutulule, tähendab see võib muuta ainult tulumaksumäära gruppi. Ja sel puhul ülejäänud tulu kuulub maksustamisele sellele grupile omase maksumäära järgi. Järelikult vastuolu seaduse eri paragrahvide vahel ma lihtsalt ei näe.

L. Arro

Lugupeetud ettekandja! Muudatuste 2. punktis, mis käib § 15 kohta, on öeldud, et on vabastatud vist ametiühingu poolt liikmemaksudest laekuvatelt summadelt saadud vahendid, nagu tuusikud jne. Kas peavad olema sees sõnad "liikmemaksudest laekunud vahendid", kuna ametiühingud saavad ka mujalt summasid oma klubide arvel ja tihti antakse ka kõrgemalt poolt ametiühingutest allapoole lisasummasid. Kas ei võiks olla lihtsalt kirjutatud "ametiühingu poolt laekuvaid summasid, mida toetuseks antakse"? Aitäh!

E. Roose

Hr. Arro! See küsimus ja see redaktsioon, mille te esitasite, oli meil spetsialistide ringis päris mitu korda kaalumisel, aga iga redaktsioon peab olema nõndanimetatud maksu võtmise suhtes kindel. Kui võtta vastu see redaktsioon, mida teie pakute, siis on ettevõttel võimalik väga lihtsalt üle kanda ametiühingu arvele suured summad, sisuliselt võib-olla terve palgafondi, mille ametiühing maksaks välja kui mingi toetuse või midagi taolist. Seetõttu väheneks tulumaksu laekumine kohalikku eelarvesse. Ja selle tõttu peab millegagi piirama, mis osa summad on maksuvabad, mida võib välja maksta. Tähendab, kui inimene maksab ametiühingu maksu ja sellesama summa piirides makstakse need samad asjad toetusena välja, samad summad, sel puhul on see täielikult sallitav ja ei tekita tarvidust mitte maksta. See oli selle põhjendus.

T. Made

Austatud eesistuja, esimene küsimus, üks ole? Lugupeetud hr. Roose! Kuna me nüüd juba natukene laiemalt hakkame tegema muudatusi üksikisiku tulumaksu seadusesse, kui see oli esialgu planeeritud või mõeldud, siis ma ka küsin, kas ei peaks neid mitte natukene rohkem tegema.

Esimene küsimus on: kas oleks mõeldav vabastada I ja II grupi invaliidid, kes tööd teevad, tulumaksust? Ja teine küsimus: kas ei oleks juba aeg küps mõelda ringi üksikisiku tulumaksu määratlused, piirkonnad ja laiendada seda ala, et neid ei oleks mitte kolm nagu praegu, vaid neid tuleb natukene diferentseerida? Kuid ma palun, kui te vastate, ärge öelge, et Soomes või ükskõik kus mujal maailmas on niimoodi, ärge seda põhjendust kasutage. Aitäh!

E. Roose

Lugupeetud hr. Made! Me peaksime seda asja niimoodi reguleerima, et I ja II grupi invaliidid oleksid oma invaliidsustasu taseme poolest sisuliselt maksuvaba miinimumi piirides. See oleks kõige õigem lahendus. Kui nad saavad tulu teistest allikatest dividendide või intressidena või muust ettevõtlusest (mis on meil täiesti tõenäoline, võib-olla praegu mitte nii laial määral, aga vähemalt tulevikus), siis ma pean ütlema, et välismaal seda maksuseadused arvestavad ja kõik isikud peavad maksma tulumaksu. Ja me peame orienteeruma ka selles valdkonnas sellele tasemele, mis on teistes maades saavutatud.

Nüüd maksumäärade kohta. Tõesti, need maksumäärad tuleb muuta, aga meil on praegu valitsuspoolne seisukoht selline, et neid tuleb muuta ühes paketis 1992. aasta eelarvega. Sel puhul tuleks teha ka uued maksubaaside arvutused ja vastavalt maksubaasidele määrata siis ka tulevaks aastaks uued maksuskaalad ja maksumäärad, kui see on vajalik. Tõenäoliselt tuleb siis muuta ka üksikisiku tulumaksu laekumise adressaate, praegu laekub tulumaks ju täielikult kohalike omavalitsuste eelarvetesse, aga ka nende ettepanek oli see, et teatud osa, see progressiivne osa, peaks sellest langema riigieelarvesse. See küsimus peaks tulema täiesti eraldi arutusele seoses 1992. aasta riigieelarvega. Aitäh!

Juhataja (M. Lauristin)

Nii. Võime minna küsimustega edasi. Hr. Lutt.

P. Lutt

Hr. Roose, mul on teile üks selline küsimus. Te mainisite või õieti maksuseaduses on sees, et välisvaluutas saadud tulu maksustatakse ka välisvaluutas. See on väga tore asi. Ma saan aru, et valitsus on väga valuutamaias ja ma teeksin teile ettepaneku, et kui Eesti Vabariigi kodaniku teenitud valuuta tulumaksustada valuutas, siis tema võib selle ka ümber arvestada okupatsioonirublaadesse kursiga 1 dollar = 1,8 rubla. Kuidas te selle peale vaatate? Nii nagu valitsus meil on heaks pidanud.

E. Roose

Hr. Lutt, palun korrake, mis kursiga te pakkusite.

P. Lutt

Ma pakkusin seda valitsuse kursiga, see tähendab 1 dollar on 1,8 okupatsioonirubla.

E. Roose

Võib-olla ma ületan praegu oma volitusi, kuid mulle tundub, et välisvaluuta kursside küsimus on mitte valitsuse, vaid Eesti Panga küsimus ja seetõttu ma võin ainult kommenteerida neid otsuseid, mis Eesti Pank on teinud. Üleminek kommertskursile lähedasemale kursile, kui on praegu Nõukogude Liidu Riigipanga kommertskurss, on sisuliselt õige tee. Ja selle tõttu me peame otsima võimalusi selle õigema tee realiseerimiseks, tähendab 1 dollar ei ole mitte 1,8 okupatsioonirubla, vaid 1 dollar on 27 või ligi 32 okupatsioonirubla, sõltuvalt päevast. See on minu isiklik arvamus, valitsuses seda spetsiaalselt arutatud ei ole.

A. Ristkok

Hr. Roose, selle seaduseelnõu seletuskirjas on öeldud või kinnitatud, et pakutud muudatuste sisseviimine ei vähenda oluliselt kohalike omavalitsuste laekumeid sellest maksuliigist. Kas te võiksite ka mõne konkreetse arvutuse või näite või näitetüübi varal illustreerida, kui palju ta siiski kahaneb?

Ma küsin seda selle mõttega, et meil on kevadsuvest hoiatav kogemus. Kui oli plaanis tõsta maksuvaba miinimumi, siis ka selle paranduse pooldajad kinnitasid, et kohalike eelarvete tulud oluliselt ei vähene, aga konkreetsete arvutustega selgus, et selle muudatuse tagajärjel varisevad eelarved kokku. Et seda vältida, siis ma hea meelega kuulaks mõnda konkreetset näidet selle kohta, kui palju ta siis väheneb.

E. Roose

Ettepaneku 1. punkt ei ole teie küsimusega seotud. 2. punkt on seotud ja see puudutab ametiühingu liikmemaksude summasid. Mul ei ole praegu kaasas ametiühingusummade üldmäära ja ma peaksin teile võib-olla hiljem vastama. Ja võib-olla see küsimus tuleks majanduskomisjonis lahendada läbi eelarvete vähendamise. Igal juhul tuleks seda arvesse võtta. 3. punkt ei ole seotud teie küsimusega selles mõttes, et tasaarvestus toimub niikuinii. Kuuarvestuses ta võib olla seotud. 4. punkt ei ole seotud teie küsimusega. 5. punkt kui redaktsiooniline ja 6. ning 7. punkt ei ole teie küsimusega seotud. Tähendab, teie küsimusega on seotud ainult valitsuse ettepaneku 2. punkt ja selle maksubaas on ametiühingute liikmemaksude kogusumma. Arvestada muidugi tuleb, jah.

K. Koha

Lugupeetud ettekandja, ma ei rahuldunud teie vastusega, seepärast küsin uuesti. Tegevusloamaksu § 10 ütleb nii: "Üksikisiku tulu tegevusest tegevusloa alusel ei kuulu

maksustamisele üksikisiku tulumaksuga." Eesti keeles tähendab see seda, et seda ei võeta arvesse üksikisiku tulumaksustamisel. Teie poolt pakutud parandus ütleb, et võetakse arvesse, see tähendab seda, et see tulu ikkagi kuulub mingil määral maksustamisele, sest ta täiendab ju seda summat ja viib kategooriasse. Tähendab, rahakotist võetakse üksikisikult rohkem ära. Kui me selle põhimõttega nõustume, siis järelikult tuleb teha ka järgmises seaduses, s.o. tegevusloamaksu seaduses parandus. Tähendab, seda asja saab arutada siis, kui meil on kõrval ka teine parandusettepanek teise seaduse kohta. Muidu me loome vastuolu. Aitäh!

E. Roose

Hr. Koha, tegevusloa alusel saadavat tulu ei maksustata selle valitsuse määruse järgi. Kuid kui arvutatakse tulumaksumäära, siis võetakse tegevusloa alusel saadav normatiivne tulu aluseks teiste tulude maksustamisel. Tähendab, võib-olla siin on mingi juriidiline sõnademäng, mille tõttu me praegu räägime teineteisest mööda. Aga sisuliselt tegevusloa alusel saadavat tulu ei maksustata.

R. Järlik

Lugupeetud proua juhataja, lugupeetud hr. Roose! Ma tulen tagasi sellesama küsimuse juurde, mille kaks korda on tõstatanud Kalju Koha. Kui me võtsime vastu üksikisiku tulumaksu seadust ja võtsime vastu tegevusloamaksu seadust, siis oli sama küsimus üleval. Ma tõstataksin selle nende seaduseelnõude mõlemal lugemisel. Siis oli vastuolu nii tegevusloamaksu seaduses kui ka üksikisiku tulumaksu seaduses. Kui need seadused me võtsime vastu korrektselt, siis järelikult sellist parandust, mida te praegu olete pakkunud, sisse viia ei saa. Kui need seadused võtsime vastu ebakorrektsena, siis tuleb sisse viia. Sest tõepoolest võib öelda, et me ei maksusta tegevusloa alusel saadud tulu tulumaksuga, aga ta tõstab ometi tulumaksumäära teiselt tulult. Kui seda tegevusloamaksu ei oleks, oleks võib-olla tulumaksumäär 16%. Tegevusloa alusel saadav tulu tõstab selle võib-olla 24%-le ja siis ei saa enam öelda, et me ei maksusta tegevusloa alusel saadud tulu. Aitäh!

E. Roose

Teie interpreteering, hr. Järlik, on täiesti õige. Seda see valitsuse poolt pakutud seaduse muutus taotlebki.

M. Kolossova

Austatud proua eesistuja ja hr. Roose! Ma ei saanud, andke andeks, aru teie vastusest hr. Madele, mis puudutas küsimust töötavate I ja II grupi invaliidide kohta. Kas tõesti nii viletsates tingimustes, nagu meil praegu need väikesed ühistud on, peavad nad hakkama maksma maksu? Meil ei ole veel tekkinud rantjeesid. Kui suur siis oleks see tulu?

E. Roose

Lugupeetud pr. Kolossova! Ma saan aru, et invaliidide ja teiste rahalist abi vajavate inimeste aitamiseks on olemas kaks teed. Üks on maksustamata jätmine, teine on neile riigieelarvest või kuskilt mujalt maksmine ülalpidamise tagamiseks. Maksude ärajätmine või maksusoodustuste või erandite tegemine on maksutehniliselt kõige raskem ja ka sotsiaalselt võib-olla kõige ebaõiglasem tee. Kõige õiglasem tee ja kõige lihtsam ja odavam tee oleks maksustatavalt võtta need maksud ära ja maksta need rahad kas ümberjaotatult või ilma eelarve või fondide eelarvetest nendele inimestele tagasi, s.t. suurendades eelarvelisi assigneeringuid, mis on nendele määratud, või individuaalseid abirahasid. See on laiem filosoofiline küsimus. Varem või hiljem tekib nn. maksuerosioon, kus hakatakse taotlema väga paljude poliitiliste jõudude poolt maksusoodustuste ja muu sellise sisseviimist. Nagu te teate, hr. Made, paljude maade maksuseadused on väga paksud ja pikkade formuleeringutega. Aga samaaegselt see maksuerosioon viib selleni, et maksuameti süsteem ja maksude võtmise süsteem ja maksude pretensioonide lahendamise süsteem läheb väga kalliks ja see maksab võib-olla rohkem, kui see maks iseenesest väärt on ja selletõttu on juba väga paljud maad hakanud viimasel ajal erosioonidest vabanema, näiteks Ameerika 1988. aastal, Rootsi eelmisel aastal. Mina soovitaksin meil küll lähtuda sellest, et kui eelarvesse raha tuleb, siis maksta see välja nendele, kellelt teie arvates ei tuleks maksu võtta.

T. Made

Austatud eesistuja, lugupeetud hr. Roose! See ei ole küll nüüd küsimus, kuid ma siiski tahaksin juhtida teie tähelepanu sellele, et arenenud riikide maksuseadus, nii nagu ta praegu kehtib, on meile üle jõu. Meie peaksime vaatama arenenud riikide olukorda 50-ndate aastate keskel ja võtma aluseks need maksuseadused ja need printsiibid, mis olid siis. Ma palun veel kord tungivalt, ärge pange võrdusmärki Eesti Vabariigi ja praegu kõrgeltarenenud riikide, lääneriikide maksu- ja muude süsteemide vahele. Need asjad ei ole võrreldavad ja nendega te mitte kuidagi meid ei veena. Aitäh!

E. Roose

Kuigi teie sõnavõttus, lugupeetud hr. Made, ei olnud mulle küsimust esitatud, kasutan ma sellegipoolest oma aega kommentaariks. Jaa, maksude koha pealt on teil täiesti õigus, sama kriteeriumi te peaksite esitama ka eelarve kulude kohta. Makse võib tõesti vähendada Eesti Vabariigis väga palju, kui eelarve kulusid vähendatakse sama palju.

Juhataja

Suur tänu, hr. Roose! Tundub, et rohkem küsimusi ei ole. Kaasettekandeks me palume kõnetooli hr. Valeri Koisi.

V. Kois

Lugupeetud kolleegid, ma ei nimetaks seda kaasettekandeks, pigem informatsiooniks meie eelarve-majanduskomisjonis toimunud arutluse käigust. Tuletan teile meelde, et teie käes oleva seaduseelnõu esitas valitsus maikuus ning tookord see ei leidnud meie komisjonis toetust, kuna paljud maakonnad ja linnad väitsid, et kui me võtame selle seaduseelnõu vastu, siis vähenevad neil järsult eelarvelaekumised. Ning kuna siis polnud meil veel selge, kui suureks kujuneb meie riigieelarve, ka kohalikud eelarved, toetasime nende ettepanekut ning ei soovitanud seda eelnõu Ülemnõukogus vastu võtta. Ent valitsus oma eelnõu tagasi ei võtnud ja nende ettepanekud kehtivad siiani. Peale selle esitas valitsus juunikuus veel üksikisiku tulumaksu seaduse parandused, mis samuti on teie laual. Meil on tegemist kahe dokumendiga, mis kannavad ühesugust nimetust ning millel on ka üks eesmärk – teatud viisil muuta seda seadust. Ent ma tahaksin teie tähelepanu juhtida hr. Roose kõnes kõlanud nüansile, kui ta väljendus umbes järgmiselt: saate aru, valitsus oma seaduseelnõu tagasi ei võta. Nüüd kujuneb selline olukord, et meile, kaasa arvatud ka majanduskomisjonile, pannakse ette otsustada selle seaduseelnõu saatus. Kui me võtame selle seaduse vastu, siis me peame leidma ka raha eelarves, viima selle defitsiiti. Valitsus tahaks ehk rahvale vastugi tulla, teisalt aga ei võta endale vastutust selle vajamineva raha leidmise eest. Mulle tundub, et see pole päris õige ja valitsusel tuleb lähitulevikus meie komisjoni istungil avaldada oma seisukoht. Mis aga puutub neisse konkreetsetesse dokumentidesse, siis majanduskomisjon, arutanud neid dokumente, teeb valitsusele ettepaneku liita nad ühtseks dokumendiks, kusjuures me peame õigeaks, et sellesse oleksid lülitatud ka mõningad siin saalis kõlavad ja ka majanduskomisjonis esitatud ettepanekud. Need tuleb muidugi läbi arutada ja jõuda mingi uue variandini. Ent ma tahan, lugupeetud kolleegid, teile meelde tuletada, et on käimas töö terve maksuseaduste komplekti kallal eesmärgiga neid muuta, kuid muuta tuleval aastal. Seepärast tuleks kindlasti

mõningad, konkreetselt seda eelnõu puudutavad ettepanekud läbi arutada ning isegi maksukorraldusseadusesse sisse lülitada, ent vaevalt õnnestub seda veel sel aastal teha. Palun teid realistlikult suhtuda üksikisiku tulumaksu seaduse vastuvõtmisega tekkinud olukorda. Meie komisjon, kordan seda veel kord, tuli sellisele järeldusele, et need dokumendid tuleb ühendada, arutades läbi kõik selle kohta laekuvad ettepanekud. Me oleme arvamusel, et praegu oleks mõttekas katkestada teine lugemine ning tulla selle juurde tagasi pärast teie ettepanekute laekumist ja veel ühte majanduskomisjoni istungit. Palun kõik suuliselt esitatud ettepanekud esitada ka kirjalikult, et komisjon saaks need läbi arutada. Ma ei tahaks kommenteerida mõningaid ütlemisi, ka Tiit Made on lahkunud, lihtsalt lisaksin, et ka need ettepanekud on meie komisjonis juba arutlusel olnud. Nii et pole midagi uut siin päikese all. Tänan tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Kas Valeri Koisile on küsimusi? Ei ole. Suur tänu!

Kolleegid, läbirääkimised ei olnud meil katkestatud, nii et jätkame läbirääkimistega. Kes soovib sõna või kõnet pidada? Kas lõpetame läbirääkimised? Ants Veetõusme.

A. Veetõusme

Lugupeetud juhataja ja lugupeetud kolleegid! Ma kordan veel üle eelarve-majanduskomisjoni ettepaneku katkestada praegu teine lugemine ja läbirääkimisi mitte lõpetada.

Juhataja

Selge. Kas me lepime ka kokku, millal me jätkame?

A. Veetõusme

Septembrikuu istungil. Septembris.

Juhataja

Septembrikuu esimesel istungjärgul. Kohe täpsustatakse asjaolusid.

Numbritega on praegu raske opereerida, need võivad muutuda. (Hääl saalist.)

Õigem oleks öelda, kas septembrikuu esimene, teine või kolmas istungjärg.

A. Veetõusme

Esimene.

Juhataja

Septembrikuu esimene istungjärg. No see number ei pruugi veel püsima jääda. Ja läbirääkimisi ei katkestata. Kohaloleku kontroll. Kohal on 66 rahvasaadikut, puudub 38.

Ma siiski teen ettepaneku, vaatamata sellele, et eelneva kokkuleppe põhjal arutatakse 47. istungjärgul ühte teist üksikisiku tulumaksu seadust, et me praegu paneksime ta hääletusele sellises formuleeringus: septembrikuu esimene istungjärg. Kui tema on 47., siis ka 47.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et katkestada käsiloleva päevakorrapunkti arutelu ja jätkata septembrikuu esimesel istungjärgul? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 62 rahvasaadikut, vastu ja erapooletuid saadikuid ei ole. Arutelu katkestatakse ja jätkatakse septembrikuu esimesel istungjärgul.

Töörühma loomise kohta Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti riiklikust iseseisvusest" punkti 2 täitmiseks

Juhataja

Lugupeetud kolleegid! Rahvasaadik Jaak Jõerüüt palub täiendada käesoleva istungjärgu päevakorda ühe kiireloomulise küsimusega ja see peaks käsitlema töörühma loomist. Sisuliselt oleks seda töörühma vaja luua Ülemnõukogu otsuse "Eesti riiklikust iseseisvusest" 2. punkti täitmiseks. Kas teil on juba käes selle otsuse projekt? Kuidas me suhtume Jaak Jõerüüdi ettepanekusse? Paneme hääletusele.

Kohaloleku kontroll. Kohal on 59 rahvasaadikut, puudub 45. Kolleegid, kas meil on inimesed lõunal? Täna ei tohi kuhugi minna.

Kohal on 71 rahvasaadikut, puudub 33.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et täiendada käesoleva istungjärgu päevakorda ühe kiireloomulise küsimusega, mis käsitleb töörühma loomist? Eelnõu on teil käes. Vastavalt §-le 15. Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 62 rahvasaadikut, vastu on 2 ja erapooletuid on 2. Päevakorda täiendatakse.

Kõnetooli palume ettekandeks Jaak Jõerüüdi.

J. Jõerüüt

Härra juhataja, lugupeetud kolleegid! Ma ei tee pikka sissejuhatust, võib-olla ma alustan vabandusest. Nimelt vabandusest, et ma saadikurühmadega või nende esindajatega konsulteerimata (samuti ei suutnud ma konsulteerida kõigi vabade ja väga sõltumatute üksiksaadikutega) lasin selle projekti käiku mõttega, et parandada jõuab alati. Aga meil on omad protseduurireeglid, mida me kõik väga hästi tunneme. Nii et kui keegi tunneb ennast puudutatuna või üllatatuna, ma palun juba ette vabandust.

Aga läheme nüüd asja sisu kallale. Otsuse projekti esitades arvestasin ka täna hommikul toimunud Ülemnõukogu juhatuse koosolekut, kus need asjad olid arutlusel. Seal ei kujundatud mingit muud siduvat lõppotsust peale selle, et me peame ise edasi liikuma, ise täitma oma otsust Eesti riiklikust iseseisvusest. Ja selle 2. punkt seab meie ette täiesti konkreetse ülesande luua Põhiseaduslik Assamblee. Meil on lõppude lõpuks põues poolteise aasta pikkune kogemus, mis ütleb: tooreste asjadega, ebaküpsete küsimustega siia saali tulles, lootes siin saalis kõik sirgeks ja selgeks rääkida, oleme nii mõnigi kord kõvasti ebaõnnestunud või ummikusse jooksnud. Sama mõtet väljendas ka õiguskomisjoni esimees Tõnu Anton täna hommikul juhatuse koosolekul.

Minu arvates on ainukene moodus, enne kui me täna siit lahkume, moodustada üks töörühm, kes vaidleb ära põhivaidlused, arutab läbi põhivariandid, alternatiivid, peab normaalselt inimlikku sidet Eesti Komitee esindajatega, et need kaks poolt väga erinevates suundades ei tegutseks, et lihtsalt ei tekiks tarbetuid inimlikke eksitusi. Järgmiseks istungjärguks oleks meil eeltöö tehtud ja dokument või dokumendid laua peal. Ma rõhutan veel kord seda, et minu arvates ei ole see uute aumärkide riputamine kellegi rinda (kui keegi tunneb ennast puudutatuna). See on päris kibeda koorma selga vajutamine nendele inimestele, kes sellesse komisjoni lõpuks satuvad. Arvestame ka seda, et laual on ka kaks otsuseprojekti, mis on küll esitatud Ülemnõukogule, kuid sisuliselt minu arvates ongi see just ennekõike selle töörühma materjal.

Arvestades, et kristlaste eelnõu põhiautor on Illar Hallaste, kes valimisküsimustega alati tegeleb, ja seda, et Mart Laar on ära ja võib-olla pikemat aega, teeksin ma käigult paranduse ja oleks vist loogiline lihtsalt printsiibist lähtudes kirjutada siia Mart Laari asemel Illar Hallaste. Minu arvates on täiesti loogiline, et Peet Kask kui teise eelnõu autor on siin sees. Ja kui me mingitki printsiipi otsime, siis ma panen ette mitte alustada liiga pikki lisahääletusi ja

vaidlusi. Peaksime hoolitsema selle eest, et põhijõudude või suuremate gruppide esindajad oleksid siin sees, et asjast huvitatud isikud oleksid siin sees tööd tegemas.

Vahepeal on minuga ühendust võtnud ka sõltumatute demokraatide saadikugrupp ja pakub omakorda Ülo Uluotsa nimekirja. Kui ma rääkisin Jüri Rätsepaga, siis Jüri Rätsepal olid omad isiklikud kõhklused ja ta ütleb pärast ise, kas ta tahab töörühmas osaleda või mitte. Küll aga on tehtud mulle märkus, et niimoodi on sisse sattunud põhimõtteline ebaproportsionaalsus: ühest saadikurühmast on siin liiga palju isikuid. Nii- või naamoodi – ma kutsun teid üles suhtuma sellesse ideesse konstruktiivselt, see on tehnoloogiline idee. See rühm ei otsusta loomulikult selle saali eest ühtegi põhiküsimust ega printsiipi. Kuid eeltöö tuleb kellelgi ära teha ja kõigil sõnaosavatel kolleegidel on siis järgmisel kolmapäeval võimalus oma sõnaosavust ja printsiibikindlust juba siin saalis näidata. Sellega ma lõpetaksin. Panen ette projekt täiendatult ja parandatult täna vastu võtta.

Juhataja

Jaak Jõerüüt, enne kui me hakkame küsimustele vastama, minu poolt üks selgitus. Võib-olla see lihtsustab ettekandja ülesannet. Lahendus leitakse konkursi teel, nii nagu me seda korduvalt oleme teinud. Kui üle seitsme kandidaadi nimekirja ei jää, siis sellisel juhul võime ka nimekirjaga, kui Ülemnõukogu soovib. Kui on üle seitsme, siis tuleb konkursi teel, aga loomulikult võidakse sõnavõttudes kaitsta või hukka mõista mis tahes kandidatuuri, kuid mehhanism on niisugune, nagu ma ütlesin. Ja nüüd küsimused. Sergei Petinov.

S. Petinov

Lugupeetud Jaak Jõerüüt, minul on teile kaks küsimust. Teie informatsiooni järgi otsustades püüdsite selle komisjoni kokku panna eri fraktsioonide ja saadikurühmade esindajaist. Seoses sellega tekib küsimus, kellega kooskõlastati ning kas kooskõlastati saadikurühmade "Virumaa", "Võrdsete õiguste eest" jne. esindatuse küsimus? Kas või viisakusest oleks vist pidanud seda tegema.

Teine küsimus: kas eeldatakse, et see töörühm hakkab tegelema Põhiseadusliku Assamblee ettevalmistamisega? Tänan!

J. Jõerüüt

Vastus esimesele küsimusele on niisugune. Ma nimelt alustasin ju selgituse ja vabandusega, et ma ei ole seda eelnõu koostades tegelikult konsulteerinud ühegi fraktsiooniga, olgu see veel kord täpsustatud. Ma leidsin, et me peame lihtsalt alustama ja töö käigus on võimalik teha

parandusi. Mis puutub minu isiklikku arvamusse selle küsimuse sisu kohta, siis minule kui rahvasaadikule tundub, et on täiesti selge, et pärast hr. Zahharovi poolt esmaspäeval Ülemnõukogule üleantud paberit, milles on väljendatud nelja saadikurühma täiesti selge poliitiline hoiak, ja pärast seda, kui need saadikurühmad teatasid avalikult, et nad ei pea võimalikuks osaleda selle otsuse vastuvõtmisel, mille täitmisele me nüüd asume, on täiesti loogiline tunnustada nende inimeste maailmavaadet ja mitte koormata neid ülearuste ülesannetega.

P. Grigorjev

Lugupeetud kolleegid, lugupeetud juhataja! Saali üksmeelse naeru järgi võib arvata, et saalis on otsustatud lülitada venekeelsed saadikud vabariigi poliitilisest elust välja. "Virumaa" saadikurühm pakkus välja Valeri Koisi, neutraalsema kandidaadi, kes toetas seda ideed ja esindab mingil määral ka meie huve, Virumaa huve. Tänan!

Juhataja

Üks hetk, Jaak Jõerüüt. Selle, keda pakutakse, selgitame läbirääkimistel välja. Võib-olla esitame küsimusi Jaak Jõerüüdile selle kohta, millest me aru ei saanud. Nii et Pavel Grigorjev tuleb veel meie ette sõnavõtuga. Kui tuleb teine küsimus, tuleb teine küsimus. Vladimir Lebedev.

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja, austatud kolleegid! Mul on küsimus Jaak Jõerüüdile. Kas nelja saadikurühma keeldumine iseseisvusküsimuse hääletamises osalemast tähendab seda, et nüüd pole meil õigust enam valijate nimel osaleda Eesti Vabariigi põhiseaduse väljatöötamises? Mis te arvate, kas see on diskrimineerimine või mitte? Ma toonitan, me oleme alati rääkinud, et seadus on seadus ja seda tuleb täita. Otsus on nüüd vastu võetud. Ma kordan veel kord küsimust. Kas see on diskrimineerimine või mitte? Tänan!

J. Jõerüüt

Jaa, esiteks vabandan Sergei Petinovi ees. Tõepoolest teisele küsimusele jäi vastamata, aga oma arust selgitasin, et see töörühm peab läbi töötama n.-ö. lähteseisukohad, põhivaidlus ja otsuse langetamine toimub siin saalis. Põhiseadusliku Assamblee moodustab vastavalt meie poolt vastuvõetud otsusele delegerimise teel meie Ülemnõukogu, kuid eeltöö tuleb teha.

Nüüd Vladimir Lebedevi küsimus. Ma püüan sellele vastata maksimaalse täpsuse ja objektiivsusega. Esiteks, ma toonitasin juba, et mina olen isiklikult esitanud projekti ja, vastates Sergei Petinovi küsimusele, minu isiklik arvamus oli selline, et kui need saadikurühmad on loobunud selle otsuse vastuvõtmisest, siis ei saa neid kohustada, et nad oleksid selle otsuse rakendamisel. Minu arust on see täiesti loogiline ja olenemata meie erinevatest poliitilistest tõekspidamistest on selles lihtsalt raudne loogika. Küll aga selle küsimuse pikenduses tabasin ebaloogikat, sest vaadake, mister Lebedev, see töörühm, ma kordan veel kord, ei ole see seltskond, kes hakkab konstitutsiooni tegema. Mitu saadikut siit saalist delegeeritakse konstitutsioonilisse assambleesse ja kes nad on, selle otsustamine seisab alles ees. Ega mina ka absoluutselt ei tea ja muu hulgas, *nota bene*, mina ei ole välja pakkunud nende inimeste nimekirja, kes hakkavad põhiseadust tegema. Asjal on lihtsalt kaks takti. Ma loodan, et ma vastasin maksimaalse objektiivsusega.

Juhataja

Suur tänu! Te olete veendunud selles, et ma tavaliselt ei sega vahele. Need on harvad juhtumid, kuid seekord ma seda teen. Kolleeg hr. Lebedevi esimese küsimuse vastus on kategooriline "ei" ja sellest tulenevalt teist ei ole vaja kommenteerida. On selge?

Jaak Allik. Sõnavõtt? Kas küsimuste esitajaid on meil veel? Ei ole. Suur tänu, hr. Jõerüüt. Avan läbirääkimised. Palun kõnetooli Peet Kase.

P. Kask

Lugupeetud härra juhataja ja kallid kolleegid! Ma toetan 100-protsendiliselt Jaak Jõerüüti. Sest selleks, et otsustada neid küsimusi, millest juttu on, et ette valmistada oma otsused Põhiseadusliku Assamblee moodustamiseks, on meil vaja teha ära eeltööd ja omavahel kokku leppida selles, kuidas korraldame tööd, enne kui need küsimused siia saali tegelikult tulevad. Ma arvan, et töörühm vajab moodustamist ja ma palun kõiki kolleege mitte ära segada töörühma kooskõlastuskomisjoniga. Meil on Ülemnõukogus üle kümne alatise kooskõlastuskomisjoni ja minu arvates kooskõlastuskomisjoni selleks otstarbeks juurde luua vaja ei ole. Õiguskomisjon sobib oma amplituuda poolest selleks täpselt. Küll aga ei ole õiguskomisjon see koht, kus eelnõusid välja töötatakse. Seetõttu töörühm tuleks moodustada. Sellele lisaks me peaksime kokku leppima või paluma juhatusel paika panna need tähtajad, millal me esitame eelnõud nende küsimuste kohta. On loogiline, et nende eelnõudega saaks enne arutelu siin tööd teha ka see töörühm. See töörühm oleks ikkagi neid ettepanekuid üldistav organ ja kindlasti enne, kui me siin asja arutama hakkaksime, tuleks projektidega,

sealhulgas ka selle töörühma tulemustega tutvuda ja asjad saadikurühmadel läbi arutada. Minul on ettepanek panna paika konkreetne tähtaeg, millal me esitame oma eelnõud protokollisektorisse, kes need korralikult ära tõlgib, trükib ja paljundab. See võiks olla minu arvates mitte hiljem kui esmaspäeva õhtul, näiteks kell 17. Ja alustada tegelikku tööd mitte siin saalis, vaid saadikurühmades ja komisjonides ja nähtavasti siis teisipäeval. Näiteks teisipäeva hommikul ongi reglemendijärgselt ette nähtud saadikurühmade töö. Teeme siis seda tööd saadikurühmades ja pärast lõunat arutame need küsimused läbi komisjonides, vähemalt õiguskomisjonis. Ja ainult sel juhul võib loota, et asja arutamine kolmapäeval siin täiskogus on edukas ja resultatiivne. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Kas tuleb ka parandusettepanek või jätan ma selle meelde töökorralduse osas? Mul on olemas see juhatuse oma, aga ega sul ei olnud mõtet otsusesse midagi sisse panna? Ei olnud. Suur tänu! Vladimir Lebedev.

V. Lebedev

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud kolleegid! Lubage mul tutvustada teile inimõiguste ülddeklaratsiooni kolme paragrahvi. Paragrahvis 18 on, et igal inimesel on õigus mõttevabadusele. See vabadus sisaldab endas õigust vahetada oma usku ja veendumusi ning vabadust kuulutada oma usku või veendumusi nii üksikult kui ka koos teistega. Paragrahvis 19 on öeldud, et igal inimesel on õigus veendumuste vabadusele ning nende vabalt avaldamisele. See õigus sisaldab vabadust takistamatult oma veendumustest kinni pidada ja vabadust informatsiooni ja ideid otsida, saada ja levitada igasuguste abinõudega ning riigipiiridest sõltumata. Seda esiteks. Teiseks on vastu võetud otsus Eesti iseseisvuse kohta. Meie, neli fraktsiooni, keeldusime hääletamises osalemast. Ma tahan märkida, et sellest saalist ei puudunud siis mitte üksnes meie ühendus, vaid ka paljud teised saadikud, kes ei kuulu meie fraktsioonidesse, sellegipoolest esitatakse pretensioone millegipärast just meile. Pole midagi hullu. Me oleme alati toonitanud ja toonitame, et konstitutsioon on konstitutsioon, seadus on seadus. Seni, kuni me oleme Ülemnõukogu saadikud – neid volitusi pole aga siiani keegi meilt ära võtnud, ise aga me neist ei loobu –, peame tegutsema vastavuses seadustega. Konstitutsiooni väljatöötamine peab minu meelest puudutama kõiki saadikuid, kuna see põhiseadus peab puudutama kõiki Eestimaa elanikke, peab väljendama kogu rahva huvisid, mitte üksnes mingi osa huve. Muide, teie reageering, teie naer minu seltsimehe ja kolleegi Sergei Petinovi küsimusele näitab, et kõigele vaatamata pole meil, venelastel, alust loota teie

lubadustele ja kinnitustele, kui võib nii öelda, teie inimlikule arusaamisele inimõigustest. Mul on väga kahju teie reageeringu pärast. Tänan!

Juhataja

Suur tänu, kolleegid! Tundub, et kired on nüüd täiesti tarbetult üles köetud ja ma teen reglemendijärgse ettepaneku lõpetada läbirääkimised pärast Ants Paju kõnet ja Rein Järliku sõnavõttu.

Minu palvet, et niisugustes küsimustes tuleb saalis olla, ei ole kuulda võetud. Aga selles päevakorrapunktis me oleme kohaloleku kontrolli teinud ja nüüd ei korda. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et lõpetada läbirääkimised antud päevakorrapunktis pärast Ants Paju kõnet ja Rein Järliku sõnavõttu? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 58 rahvasaadikut, vastu ja erapooletuid saadikuid ei ole. Läbirääkimised lõpetatakse eespool nimetatud tingimustel. Ja peame siis ka ajast kinni – seitse minutit kõnetoolis, kaks minutit kohalt.

S. Petinov

Lugupeetud presiidium, lugupeetud rahvaesindajad! Komisjon on muidugi vajalik, siin küsimusi ei ole. Kui iseseisvusotsus on vastu võetud, siis on selge, et vajatakse töörühma, kes töötaks läbi need esimesed dokumendid, mis on praegu vaja Ülemnõukogule esitada. Ma tahaksin juhtida tulevase komisjoni tähelepanu (selles aga, et see luuakse, pole kahtlust) järgmistele momentidele. Kõigepealt, te kõik mäletate, mis asjaoludel me võtsime vastu otsuse Eesti riiklikust iseseisvusest. Lugupeetud Marju Lauristin, kommenteerides selle dokumendi vastuvõtmise akti, toonitas hetke erilist tähtsust. Tõepoolest, see võeti vastu küllaltki keerulisel ajal, küllaltki raskel hetkel, seepärast olime selle otsuse vastuvõtmisel tahes-tahtmata emotsionaalsed. See on minu seisukoht, minu vaatenurk. Ent samal ajal me ei seletanud oma valijaskonnale, oma rahvale seda, mis arvatavasti oleks pidanud eelnema selle otsuse vastuvõtmisele. Mulle tundub, et oluks loogilisem, kui me oleksime analüüsinud üleminekuperioodil tekkinud olukorda. Ilmselt enne kui rääkida, et me oleme saavutanud riikliku iseseisvuse, peaks see töörühm analüüsima, mida me oleme siiski saavutanud majanduse ja poliitika valdkonnas, sotsiaalsfääris. Et need oleksid reaalsed saavutused, mida saaks rahvale näidata. Vastasel korral meie otsus, mis võeti siin vastu küllalt üksmeelselt, võib täna tunduda järjekordse deklaratsioonina. Seepärast on mul palve lugupeetud Jaak Jõerüüdile ning tulevastele komisjoniliikmetele näha vaeva selle kallal, et analüüsida

olukorda, mis meil on kujunenud käesoleval üleminekuperioodil, et objektiivselt otsustada, kui kaugele me oleme selle üleminekuperioodiga jõudnud teel riiklikule iseseisvusele.

Eriti ma tahaksin toonitada, et on muutunud suhted NSV Liiduga pärast iseseisvusotsuse vastuvõtmist. Võib kui tahes kaua rääkida sellest, et me praktiliselt ei saa pidada läbirääkimisi, sest pole kellegagi neid pidada, ent tänaseks on olukord muutunud, täna ilmus välja NSV Liidu president, täna on jällegi olemas seaduslik võim, mille suhtes on tarvis võtta seisukoht. Kas me jääme jäigalt seisukohale, et läbirääkimised NSV Liiduga on lõppenud, või on siiski võimalik jätkata läbirääkimisi NSV Liidu ametliku delegatsiooniga? Mulle tundub, et see pole kaugeltki tühine küsimus, ja töörühm peaks ka selle probleemi üle mõtlema. Minu sõnavõtt on pühendatud neile probleemidele, mis meie koos oleme sünnitanud. Oleme sünnitanud need ühe tunniga, küllaltki kiiresti. Ma ei tea, võib-olla tõepoolest see otsus oli küpsemas, kuid nii meile kui ka teile on täiesti selge, millest see oli tingitud. Kuid kuna situatsioon on taastunud endisel kujul, peaksime ilmselt tagasi pöörduma, vaatama ümberringi ning veel kord mõtlema, kuidas me hakkame talitama oma suhetes eilsete partneritega, kellega meid seob – pole vaja seda rahva eest varjata –, sidus ja seob ka nüüd sisuliselt kõik. Me oleme NSV Liiduga tihedalt ühtseks tervikuks seotud nii majanduslikult kui ka poliitiliselt. Ma kutsun töögruppi üles välja selgitama tegelikku olukorda, et rahvas mõistaks objektiivselt, mida me oleme saavutanud ning mida saavutada tahame. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Kandidatuure ei tõstatatud, ma tuletan järgnevatele oraatoritele meelde, et me ikkagi töörühma praegu loome. Ignar Fjuk, palun kõnetooli.

I. Fjuk

Lugupeetud Ülemnõukogu! Eelkõneleja hr. Petinov tuletas meelde meie seotust Nõukogude Liiduga. Antud juhul ma pean väga suure südamevaluga tunnistama, et keerulises olukorras, kus meie seotus Nõukogude Liiduga pandi jälle proovile, kui Moskvast oli riigipööre, siis enamik siin saalis viibijaid tunnetas oma kodanikukohust ja võttis seisukoha, mis oli õige demokraatlikult mõtlevale saadikule ja inimesele, kes tundis ennast mõningal määral Nõukogude Liiduga seotuna. Kõik need, kes aga olid valmis lipitsema hunta ees ja kes olid valmis jalge alla tallama inimõigusi ja mis tahes vabadusi vastavalt hunta korraldusele, nende käitumist pean ebaadekvaatseks, mille puhul võib öelda, et nad ei pidanud ennast seotuks Nõukogude Liidu ja Nõukogude Liidu konstitutsiooniga. Seda esiteks.

Teiseks, kui hr. Jõerüüt, kes siin avas selle päevakorrapunkti, korduvalt rõhutas, et see on tema isiklik positsioon, mida ta esitab, ei rõhutanud sellega mitte midagi enam kui seda, et ta esitas taolise eelnõu. Ja minu meelest on lubamatu, et hr. Lebedev teeb siit selliseid järeldusi, just nagu oleks see olnud mingisugune rünnak venelaste vastu. Venelased kaitsesid meie teletorni, venelased kaitsesid Moskvat – ja see oli venelaste tõeline demokraatlik paraad, mitte selline lebedevlik kemplemine ja rusikaga vastu rindu tagumine.

Ja nüüd konstruktiivsem pool. Ma tahan, et meie riigina olemine ja riigina käitumine on kaalutud ja põhjendatud igal momendil. Me peame kiirelt reageerima ja kiirelt realiseerima riigi olemise, kuid mingil juhul ei tohiks see muutuda võidujooksuks, kas võidujooksuks siin saalis või võidujooksuks kahe esinduskogu vahel. Seetõttu on väga õige, et taoline töörühma ettepanek tuli. Ma toetan, et ta oleks seitsmeliikmeline. Kui esitatakse rohkem kandidaate, paneme selle hääletamisele, kuid ka see koostöö ei tohi piirduda tööga siin saalis. Ma palun läbi selle mikrofoni Eesti Komitee juhtkonda, et Eesti Komitee ja Kongress ei teeks ühepoolseid otsuseid selle konstitutsioonilise assambleega seotud küsimustes, vaid kõikide otsuste eel töötaks kuskil töösaalis kooskõlastusorgan ja otsused võetaks vastu kogudes tegelikult formaaljuriidiliselt alles pärast seda, kui kokkulepe on saavutatud. See tähendab seda, et me ei oleks ühe või teise kogu otsuste pantvangid. Seetõttu on ka lubamatu hakata täna siin eraldi arutama ja vastu võtma otsust kas või sellesama assamblee moodustamise küsimuses. Teeme töörühma, pakume ettevalmistatud eelnõu nii siia kui sinna kogusse, kooskõlastame selle ja võtame otsused vastu. Aitäh!

A. Paju

Austatud eesistuja! Kallid kolleegid! Kuulates seaduseelnõu projekti esitaja mõtteid ja järgnevaid sõnavõtte ning analüüsides otsuse projekti sellelt esineja seisukohalt, et meil on põues siin saalis töötamise kogemus, ma jõudsin järeldusele, et selle komisjoni potentsiaali tõstmiseks oleks konkurss siiski hädavajalik. Meie fraktsioon lisab Rein Järliku, Andres Tarandi, Andrus Ristkoki ja Valeri Koisi nime. See nimekiri on esitatud juhatajale.

Selle koha peal lõpetaksin sõnavõtu, kuid mind puudutas, ja ma arvan, et mitte üksinda mind – see ei ole naermist väärt – kolleegide siinne kõnelus. Ja see kõnelus tõstis silme ette hommikul näidatud "Izvestija" lehe, kus sõnum Tallinnas 20. augustil toimunu kohta on kirja pandud nõnda, et 105-st Ülemnõukogu saadikust hääletas poolt 69. Siit ka interpreteerimise võimalikkus kolleeg Lebedevile, et too jõud, mis selle otsuse vastu seisis, on hulga suurem kui nende fraktsioonid kokku. Ma arvan, et see nupp seal "Izvestijas" vajaks lahtimõtestamist, sest see on esitatud nii "Izvestijale" omases soustis eesmärgiga tegelikku seisust nõrgendada.

Teine. Minu arvates see muutus, mis Eestimaal Eesti rahvaga on toimunud nii suhetes Nõukogude Liiduga kui iseenda äratundmises, väljendus väga selgelt eile, kui teadvustati, et sõjard peab minema teletorni juurest. Nad saadeti teele mitte kui anastajaid, ka mitte neid austades, vaid väljendades selgelt enda hoiakut nende suhtes, kes läksid. Hoiakut väljendasid need, kes olid paljaste kätega, ja rahvusest olenemata.

Ning kolmas. Ma ei tahaks uskuda, et täna hommikul, seistes siin leinaseisakus, unustasime selle ja juba taas vastandame end teistele. Ma arvan, et veri on punane kõikjal, on seda siis valatud Moskvast või Riias, ja niisugune demagoogia ei passi meile ja seda me ei võta omaks. Sündmused karastavad inimesi ja reaktsioon sündmustele näitab ju selgelt, kellel missugune ootus põues on. Sündmuste kiire normaliseerumine on nüüd võtnud selle loogika nendelt, kellel oli hoopis teistlaadne ootus põues. Aitäh!

J. Allik

Lugupeetud härra juhataja, lugupeetud kolleegid! Ma väga vabandan, aga ma tahan kõnelda päevakorra küsimuses. Teatavasti me moodustame praegu töörühma, mis valmistab ette selle Põhiseadusliku Assamblee valimise ja moodustamise korra. Meil siin saalis on väga suur kogemus taoliste töörühmade moodustamisel, mille eesmärgiks ongi ainult üks asi – kooskõlastada fraktsioonide vahel esitatud erinevad projektid, selleks et hoida kokku täiskogu aega. Kaks projekti meil on juba selle asja kohta. Seetõttu peaks see töörühm olema enam-vähem Ülemnõukogu erinevaid fraktsioone ja meeleolusid kajastav, vastasel korral tema poolt tehtud töö läheb vett vedama ja see projekt kukub täiskogus läbi. Sellepärast oleksid mul järgmised konkreetsed ettepanekud. Võtta vastu see projekt, mille hr. Jõerüüt esitas järgmises protseduurilises järjekorras. Esiteks, seada üles täiendavad kandidatuurid, kui need on, seejärel otsustada arvuline koosseis ja kui arvuline koosseis kattub kandidatuuride arvuga, hääletada nimekirja alusel. Me ei moodusta ju vabariigi valitsust või Ülemnõukogu Presiidiumi. Kui ta ei kattu, siis ei ole tõesti midagi muud teha, siis tuleb hääletada konkursi korras. Ja nüüd konkreetselt nimedest. Mul oleks rahva-keskfraktsioonile tõsine palve, nii nagu ka hr. Jõerüüt ütles, ise kaaluda oma kahe liikme, hr. Kase ja hr. Rätsepa kandidatuuride vahel ja võtta üks maha. Mis puutub täiesti fraktsioonivälistesse saadikutesse, siis mina ei saa neid kuidagi esindada, kuid neil on samas raske psühholoogiline seisund, sest neil ju puudub organ nende koordineerimiseks ja igauks peaks ise esitama. Ma võtan endale julguse esitada kaks täiendavat kandidatuuri – õiguskomisjoni esimehe Tõnu Antoni, kes peab selles töörühmas olema, ja pr. Lehte Hainsalu kui lihtsalt väga tasakaaluka ja aruka inimese, kes võib jõuda kompromissile erinevate seaduseelnõude osas. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu, Jaak Allik! Oleks hea, kui saaks ettepaneku kirjalikult. Mulle on juurde laekunud juba umbes topeltkoosseis kandidatuure. Suur tänu! Rein Järlik.

R. Järlik

Austatud juhataja, lugupeetud kolleegid! Kuivõrd on siiski sõnavõttude aeg, siis peaksin ma oma kohuseks puudutada seda etteheidet, mille täiskogule tegi rahvasaadik Vladimir Lebedev. Eesti rahvas ei sülitanud ega sülitanud ka eestlastest saadikud venekeelse elanikkonna peale. Otse vastupidi. Sel ajal, kui meie võtsime vastu protestiavalduse seoses sõjaväelise hunta konstitutsioonivastase tegevusega või sõjaväelise riigipöördega, mis leidis aset Nõukogude Liidu pealinnas, ei osalenud just vene rahva esindajatena Eestis parlamenti valitud saadikud nende otsuste vastuvõtmises. Sel ajal, kui meie avaldasime kõige ägedamat protesti, nähes ette verevalamist, mis algab Vene pealinnas Moskvas, nähes ette, et hakatakse kukutama esmakordselt Venemaa ajaloos valitud presidenti, seaduslikku riigivõimu, avaldasid vene rahva esindajatena Eesti parlamenti valitud saadikud hoopis toetust sellele huntale, kes Moskvas oli verevalamiseks juba kõik valmis seadnud. Ma lihtsalt pean avaldama kahetsust, et vene rahvas nii ebaõnnestunult valis parlamenti oma saadikuid, kes ei suutnud neid esindada, kes on valmis hülgamma just vene rahva inimõigusi ükskõik mis kujul, peaasi, et saaks kaasa lüüa alatutes mängudes.

Ja nüüd konkreetne ettepanek. Jaak Allik jõudis selle juba ära teha, ka mina pakun selle komisjoni koosseisu Lehte Sööt-Hainsalu. Selle komisjoni koosseis ei tohi liiga suur olla ja et seal on inimesi, kes antud küsimustega on juba pikemat aega tegelnud, mina aga seda teinud ei ole, tagandaksin enda kandidatuuri. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Läbirääkimised on sellega lõppenud. Kui kellelgi on midagi täiendada või on küsimus või kui keegi tahab oma kandidatuuri maha võtta, siis nüüd tuleb teha seda kirjalikult. Nüüd tuleb mulle ruttu kiri saata. On võimalikud ka protseduurilised ettepanekud. Kuidas? Kas Andres Tarand tahtis teha ettepaneku läbiviimise korra kohta? (Hääl saalist.) Jaa. Kirjutada võib. Läbirääkimise või protseduuri kohta. Sergei Petinov.

S. Petinov

Lugupeetud juhataja! Ma tahaksin pöörduda teie kui küllaltki objektiivse inimese poole palvega kaitsta siiski selliste sõnavõttude eest, nagu seda olid Järliku ja mõnede teiste

saadikute omad. Leian, et see, mida rääkis Järlik, on laimav ja alusetu kallalekippumine venekeelsete saadikute rühmale. Seepärast ma palun Järlikut ja ka neid, kes äsja nii tuliselt sõna võtsid, anda kas kirjalikult või suuliselt tõendatud informatsioon selles küsimuses. Me palume juhatajat lähtuda eetikast ning jälgida, et sellest ka kinni peetaks. Tänan!

Juhataja

Läbirääkimised on lõppenud ja nüüd hakkame täpsustama kandidatuure. Minu meelest on mõned ettepanekud nii huvitavad, et need tuleb ette lugeda.

Kõigepealt kolmel korral on pakutud juurde Valeri Koisi. Rein Järlik palub ennast taandada. Kas võtame kuulda tema palvet. Võtame.

Nii. Üks ettepanek kõlab niimoodi: kuna praegu moodustatava töörühma koosseis kipub tekkima väga õrnasüdamelistest ja headest inimestest, siis teen ettepaneku risustada seda ka ühe murdjaga, kelleks võiks olla Tiit Made. Panen aga nimekirja. (Hääl saalist.) Saadiku ettepanek. Nii. Kolleegid, ma loen teile siis ette kandidatuurid. Kui Tiit Made maha tahab võtta, siis saadab mulle väikese armastuskirja. Ei taha? Kas protseduuri kohta? Ei, ma küsin, kas sa tahad protseduuri kohta sõna võtta või tahad maha võtta. Siis kirjalikult.

Tähendab, ma ühe kirja loen ikkagi ette, seda on vaja teha. Andres Tarand võtab oma kandidatuuri maha ja juhib ka tähelepanu sellele, et läheb lahti poliitiline tasakaalustamine halvasti struktureeritud Ülemnõukogus. Nii ütleb Andres Tarand. Ja ma loen ette. Lisaks Jaak Jõerüüdi poolt pakutud seitsmele. Kas Jüri Rätsep võttis maha? Ei võtnud. Seitsmele, kuuele kandidaadile pakutakse juurde. Ja nüüd hakkame siis kirjutama: Tõnu Anton, Lehte Hainsalu, Valeri Kois. Tõnu Anton soovib maha võtta. Võtame Tõnu Antoni maha. Andres Tarand võttis ennast maha. Rohelistest on Andrus Ristkok. Made võtab maha. Ei võta maha? Tiit Made jääb sisse. (Hääled saalist.) Nii, kolleegid, ma loen siis veel kord ette. Marju kontrollib mind kõrvalt, et ma ei eksiks. Lisaks Jaak Jõerüüdi poolt pakutule on veel Lehte Sööt, Valeri Kois, Andrus Ristkok, Tiit Made, Rein Tamme. Uluots ka. Kes pakub Ülo Uluotsa?

Andrus Ristkok võtab oma kandidatuuri maha. Nii. Ma loen veel kord. Kontrollime nüüd kõik koos! Kuna Jaak Jõerüüt tegi oma projekti muudatuse, siis ma loen selle algusest peale. Kandidatuurid: Liia Hänni, Illar Hallaste, Marju Lauristin, Peet Kask, Heino Kostabi, Jüri Rätsep, Ülo Uluots, Lehte Sööt, Valeri Kois, Rein Tamme, Jaak Jõerüüt. Tiit Made kirjutab niimoodi, et ka murdja taandab oma kandidatuuri. Me kontrollime veel. Ega selle korraga veel ei jää. Kontrollime nüüd, kas on lõplik variant. Liia Hänni, Illar Hallaste, Marju Lauristin, Peet Kask, Heino Kostabi, Jüri Rätsep, Ülo Uluots, Lehte Sööt, Valeri Kois, Rein Tamme, Jaak Jõerüüt. On õige? Jaak Jõerüüt võtab ennast maha. Ma loen nii kaua, kuni selgub lõplik

koosseis. Siin ei tohi eksitusi olla. Kas on veel taandajaid? Ei ole. Loodetavasti loen viimane kord. Liia Hänni, Illar Hallaste, Marju Lauristin, Peet Kask, Heino Kostabi, Jüri Rätsep, Ülo Uluots, Lehte Sööt, Valeri Kois, Rein Tamme. Nii. Pilt on selge.

Läbirääkimised on meil lõppenud. See oleks tinglikult nagu parandusettepanek ja ma küsin enne seda Jaak Jõerüüdilt, kas on ka lõppsõna soovi. Ei ole.

Tähendab, konkurss kuulutatakse välja meile tuntud meetodil, et arvesse lähevad ainult poolthääled, vastu ja erapooletuid ei olegi üldse vaja hääletada. Kes tahab, on muidugi oma asi. Arvesse lähevad poolthääled.

Praegu on seitsmeliikmeline. Polnud mingit parandust. Jaak Jõerüüdi ettepanekus oli seitse liiget. Kui keegi tahab teha parandusettepaneku, praegu veel on aeg. Kui Lutt tahab teha, palun kirjalikult. Ei taha. Indrek Toome tahab teha? Kirjalikult. Kui keegi tahab midagi muuta, siis kirjalikult. Läbirääkimised on juba läbi.

Indrek Toome teeb ettepaneku, et töörühm oleks kümneliikmeline. Jah. Võtan nüüd maha ka. On laekunud Indrek Toome parandusettepanek. Ma panen ta hääletusele või ma küsin, ega Jaak Jõerüüt ehk ei nõustu. Ei nõustu. Panen hääletusele. Selles päevakorraküsimuses on meil kontroll juba olnud, rohkem ma seda ei tee, parandusettepanek läheb kohe hääletusele.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et töörühm oleks kümneliikmeline? Palun hääletada! See on Indrek Toome parandusettepanek. Selle ettepaneku poolt on 14 rahvasaadikut, vastu 37, erapooletuid on 18. See ettepanek ei leidnud toetust.

Nii. Töörühm on seitsmeliikmeline. Kandidatuurid on teil teada, alustage konkursiga. Ikka, ikka, see on alati niimoodi olnud. Ikka, ikka, salajane hääletamine.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Liia Hänni poolt? Palun hääletada! Ainult poolthääled. 46 häält.

Kes on Illar Hallaste poolt? 27 häält.

Kes on Marju Lauristini poolt? 46 häält.

Kes on Peet Kase poolt? 46 häält.

Kes on Heino Kostabi poolt? 28 häält.

Kes on Jüri Rätsepa poolt? 52 häält.

Kas on Ülo Uluotsa poolt? 45 häält.

Kes on Lehte Söödi poolt? 36 häält.

Kes on Valeri Koisi poolt? 59 häält.

Kes on Rein Tamme poolt? 20 häält.

Nii, Marju, kas meil on matemaatika tehtud?

Ma loen teile siis ette: Valeri Kois – 59 häält, Jüri Rätsep – 52 häält, Liia Hänni – 46 häält, Marju Lauristin – 46 häält, Peet Kask – 46 häält, Ülo Uluots – 45 häält ja Lehte Hainsalu – 36 häält.

Kas meie raamatupidamine on õige? Nii. Otsus läheb tervikuna hääletamisele.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus tööühma loomise kohta? Palun hääletada! On vaja 53 häält. Selle ettepaneku poolt on 65 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, 4 on erapooletud. Otsus on vastu võetud.

NSV Liidus ja Eesti Vabariigis toimepandud riigipöördekatse tagajärgede likvideerimise kohta

Juhataja

Kolleegid! Kell on küll 14.30, kuid täna kehtivad erivolitused. Midagi ei ole teha. Poole tunni pärast peaks hakkama presiidiumi istung, kuid rahvasaadikud soovivad veel päevakorda täiendada. Kolleegid Koit Raud, Priidu Priks ja Toomas Kork, Jüri Kork teevad ettepaneku täiendada käesoleva istungi päevakorda ühe otsuseprojekti arutamisega, mis käsitleb NSV Liidus toimunud riigipöördekatsele kaasaaitamist. Minule küsimus? Vladimir Lebedev.

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja, võib-olla ma ei pannud teie teadet tähele, kuid kell kolm on presiidiumi istung, kui aga see ei toimu, siis palun vabandust, et ei kuulanud teie teadet. Tänan!

Juhataja

Tõepoolest, niisugused on lood, kuid praegu kehtib erivolitustega reglement, mis eeldab seda, et Ülemnõukogu jätkab oma tööd.

Kas hr. Tähiste on kohal? On kohal. Võiks visata korra pilgu koridori! Meil on laabunud hea koostöö hr. Tähistega. Jah. Kohaloleku kontroll. Kohaloleku kontroll. Hr. Tähiste peab ka ise registreerima. Kohal on 69 rahvasaadikut, puudub 35. Palun hilinejatel registreerida!

Kolleegid, ma panen hääletusele päevakorra täiendamise palve. Mis on, Sergei Petinov?

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et täiendada käesoleva istungjärgu päevakorda ühe otsuseprojekti aruteluga, mis käsitleks NSV Liidus toimunud riigipöördekatsele kaasaitamist meie vabariigis? Ma palun hääletada. Selle ettepaneku poolt on 62 rahvasaadikut, vastu on 2, erapooletuid on 3. Päevakorda täiendatakse. Kes autoritest teeb ettekande? Koit Raud. Ma juhin tähelepanu sellele, et selles küsimuses soovib kaasettekande teha valitsus. Kas autoritel on midagi selle vastu? Kaasettekande vastu ei ole midagi? Ei ole. Palun kõnetooli.

K. Raud

Nii, diversioon on lõppenud. Lugupeetud kolleegid! Viimase kolme päeva sündmustest ei ole mõtet eriti pikalt rääkida. Te olete kõik väga hästi kursis, mis on toimunud. See riigipöördekatse laienes ka meie territooriumile ja sellel oli üsnagi palju kaasaaitajaid-avalikke toetajaid ka Eesti Vabariigis. Muidugi võiks öelda, et Eesti Vabariigi asi ei ole sekkuda Nõukogude Liidu siseasjadesse, kuid meil on Eesti–Vene vaheline leping, kus on sees ka punkt, mille sisu on umbes see, et lepinguosalisel pooled keelavad-takistavad oma riigi territooriumil tegutseda nendel organisatsioonidel ja üksustel, mille eesmärgiks on teise poole riikliku iseseisvuse kaotamine. Ja selles mõttes tugineb see otsuseprojekt sellele lepingule. Ilma pikemalt seletamata ma loeksin ta ette. Minu teada peaks see olema kõigile välja jagatud. Ta on teile välja jagatud. Siis ilmselt ei ole mõtet ka ette lugeda, aga ma paluksin teha mõningad parandused, sest siin on mõningad apsakad juba sees, mis on ilmselt tekkinud käsikirjalise vormi jõudmisel masinakirja vormi. Pealkirjas me paluksime eelnõu autorite poolt lisada kaks sõna "Eesti Vabariigis". Preambula 3. reas esimene sõna, kus on "valitsusorganite", peaks olema "valitsemisorganite". Neljandas punktis 3. rida on "ametiisikute, ühiskondlike organisatsioonide juhtide ja üksikisikute", juurde tuleb "ja üksikisikute", ja 6. punktis on kogemata kombel välja jäänud sõnad "probleemide lahendamiseks" ning "vajadusel ettepanekute tegemiseks Ülemnõukogule moodustada". Need on need parandused või need apsakad, mis me avastasime, kui me olime selle projekti paljundatult kätte saanud. Palun, kas on küsimusi?

Juhataja

Suur tänu! Alustame küsimustele vastamist. Vladimir Lebedev.

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja, enne kui küsimust esitada, tahaksin ma täpsustada sõnastust. Mis punktis räägitakse ametiisikutest?

Juhataja

Koit Raud kordab seda ja siis tuleb küsimus.

K. Raud

Preambulas on "Eesti Vabariigi võimu- ja valitsemisorganite", mitte "valitsusorganite". Neljandas punktis on "omavalitsusjuhtide, ametiisikute, ühiskondlike organisatsioonide juhtide ja üksikisikute", juurde tuleb "ja üksikisikute".

V. Lebedev

Väga hea, tänan! Aga kas te praegu lubate küsida?

Juhataja

Jaa, jaa, palun.

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Kas see dokument on läbi teinud õigusliku ekspertiisi ja kui on, siis kes juristidest on kinnitanud selle dokumendi korrektsust? Tänan!

K. Raud

Selle dokumendiga on tutvunud juristid, kes on Ülemnõukogu liikmed. Selle dokumendiga on tutvunud riigiminister hr. Vare ja võib-olla et kogu ringi ei ole mõtet ette lugeda, kes selle dokumendiga on tutvunud ja selle dokumendi juures töötavad. Ma usun, et tuleb ka hulgaliselt täiendus-parandusettepanekuid. Osaga ma olen juba kursis ja ei ole ka hr. Lebedevil keelatud omapoolseid täiendusi ja parandusettepanekuid esitada, kui ta tunneb selle vajaliku olevat. (Hääled saalist.)

Juhataja

Ei, sellist nõuet esitada ei saa, praegu esitame küsimusi. Läbirääkimised tulevad.

K. Raud

Minu teada vaidleme veidi hiljem.

Juhataja

Nii. Ikka küsimused. Kõik teavad, mis tähendab küsimus. Sergei Petinov teab.

S. Petinov

Lugupeetud Raud, mul on selle dokumendi kohta kaks küsimust. Esimene. Õelge palun, milline on nende organisatsioonide, mida te siin nimetate, laialisaatmise reaalne mehhanism. Teine küsimus. Te äsja tegite täienduse üksikisikute kohta, ent õiguslikust küljest tõuseb kohe üles kodakondsuse küsimus, mis on siiani lahendamata. Eesti on vastavalt 20. augusti otsusele iseseisev sõltumatu riik. Kas see praegune otsus laieneb ka NSV Liidu kodanikele? Tänan!

K. Raud

Esimese küsimuse kohta, mismoodi on võimalik tagandada oma ametikohtadelt. Vaatame, siin on eraldi nimetatud näiteks omavalitsusjuhte ja ametiisikuid ja siin on erinevad protseduurid. Küsimus on nimelt selles, et ei ole võimalik ametiisikuid ja mingeid teise grupi persoane, nagu näiteks volikogu esimeest, tagandada ühe ja sama reeglistiku järgi. Kui te vaatate, siin on olemas 4. punkt, mis hõlmab punktid 1 kuni 3 ja seal loetletud isikud ja organisatsioonid ning nimelt on prokuratuuri asi otsustada, mismoodi ühel või teisel juhul peab toimima. Tähendab, ühiskondlikud organisatsioonid, kes on tegutsenud seadusevastaselt, on kutsunud üles lõhkuma riiki ja tagandama seadusandlikku võimu, neid on võimalik tunnistada seadusevastaseks. Teatavasti on ühiskondlikud organisatsioonid registreeritud Ülemnõukogu Presiidiumi või valitsuse poolt ja pärast seda, kui on saadud tunnistused selle kohta, et on olemas süüline tegevkäitumine nende organisatsioonide poolt, võivad neid registreerinud organid tühistada nende registreerimise ja tunnistada nad väljaspool seadust olevaks.

I. Toome

Lugupeetud juhataja, hea kolleeg Raud! Mul on kaks küsimust. Esimene. Kas teile ei tundu, et sellises redaktsioonis siiski see otsus nagu ei vasta meie 20. augustil 1991. aastal vastuvõetud otsusele riiklikust iseseisvusest? Ja teine küsimus. Kas teile ei tundu, et me parandaksime selle vea ilusti ära, kui me 1. lõike lõppu kirjutaksime – ise te pakkusite selle mõtte mulle välja –, et lähtudes Eesti Vabariigi ja Vene NFSV vahel sõlmitud riikidevahelise lepingu vaimust, Ülemnõukogu otsustab ... Sellega me täidaksime kenasti oma kui lepingupartneri kohust.

K. Raud

Ma ei vaidlusta teie ettepanekut. Ma olen sellega nõus. Siin võib-olla on vaja natukene aru pidada, kas see tuleb teha mingil kombel preambulas või tõepoolest kõige lõpus. Ma arvan, see probleem on lahendatav, kui te võib-olla olete nii kena ja esitate konkreetse ettepaneku.

Juhataja

Suur tänu, kolleegid! Ma tahan nüüd juhtida tähelepanu sellele, et me oleme täna juba kaua töötanud. Kõik need mõtted, mis sisaldavad hinnangut, jätame läbirääkimistesse, esitame praegu küsimusi, kui keegi millestki aru ei saa. Mul on juba laekunud parandusettepanekuid. Näiteks Heinz Valk teeb ettepaneku lülitada preambulasse niisugune lause: "Lähtudes heanaaberlikest suhetest Eesti Vabariigi ja Nõukogude Liidu vahel jne." Tähendab, esitame praegu ikka küsimusi, mängud jätame sõnavõttudesse, läbirääkimised tulevad. Enn Leisson.

E. Leisson

Lugupeetav ettekandja, kas te võtsite nüüd arvesse, et 5. punktis on "sõjaväeosade" kaks korda? Esimene on liigne.

Ja teine küsimus. Eile õhtul luges kesktelevisioonis Vene Föderatsiooni seaduseelnõude ja seaduslikkuse komisjoni esimees Šahrai ette Vene Föderatsiooni presidendi käskkirja nr. 63. Kas te vehkisite selle teksti sealt pealt maha? Mälu järgi ma ütlen, et see on sõna-sõnalt täpselt sama.

K. Raud

Ma tunnistan, et seltsimees Šahrai luges ette palju ukaase. Mõnda nendest ma kuulasin ka, aga ma tõesti ei tea, kas nende hulgas oli nr. 63. Igatahes ma pean tunnistama, et ei ole nende pealt maha viksitud. Mis puudutab seda, et "sõjaväeosad" on kaks korda, siis jah, tõepoolest, see on kahe silma vahele jäänud. Ma tänan tähelepanu juhtimise eest!

A. Junti

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Mul ei ole ettekandjale küsimust, mul on kaks ettepanekut.

Juhataja

Ettepanekud läbirääkimistel või mulle kirjalikult!

A. Junti

Tänan! Siis ma panen ennast läbirääkimisteks.

K. Raud

Lugupeetud kolleegid, mul on teile omakorda ettepanek. Kui te tahate esitada ettepanekuid küsimuste vormis, võib-olla oleks targem teha vaheaeg ja korjata need ettepanekud kokku? Vaadake, 6. punktis on öeldud ka, et moodustada komisjon. Minul omakorda oleks ettepanekuid komisjoni koosseisu kohta. Võib-olla on teilgi, korjame kõik need ettepanekud kokku ja sel juhul jätkame juba konkreetselt nende ettepanekute arutamist.

Juhataja

Aitäh, Koit Raud! Las ma selle istungi juhatan veel ise lõpuni. Tänan veel!

Teeme niimoodi. Esitame küsimusi, kas on nii või miks ei ole naa. Ja saame ruttu läbi, siis võime vaheaegu teha. Aleksandr Labassov.

A. Labassov

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Te juba selgitasite, et punktis 2 mainitud ühiskondlikke organisatsioone, kes täitsid või kutsusid üles täitma NSV Liidu Riikliku Eriolukorra Komitee otsuseid, saab ebaseaduslikuks tunnistada ja laiali saata kohtu korras juurdluse tulemuste põhjal. Kuid kas teile ei tundu, et tuleks eristada organisatsioonide juhte organisatsioonidest enestest? Nii, nagu näiteks tegi teaduslik-tööstusliku liidu president A. Volski, kes tagandas kõigilt ametikohtadelt Tizjakovi, ent ei puutunud riiklikku assotsiatsiooni, mis üldiselt võttes ei peaks vastutama oma juhi tegude eest. Kas teile ei tundu, et ka siin tuleks eristada?

K. Raud

Mulle tundub, et niisugustes nüanssides vahetegemise ja lõpliku hinnangu andmisega, kellel mispidi õigus on või kes millekski õigustatud oli, tegeleb siiski prokuratuur. Ega prokuratuuriuurimine ei pea tähendama alati lõplikku süüdimõistmist.

J. Kass

Lugupeetud ettekandja, hr. Raud! Kas käesolev otsus hõlmab ka Eesti Vabariigis NSV Liidu relvajõudude territooriumil tegutsevat raadiot ja TV jaama "Nadežda"? Viies punkt nagu

kaudselt hõlmaks, aga minu jaoks liiga kaudselt. Võib-olla mõnede teiste punktidega seda katta?

Juhataja

Koit Raud, ma vabandan. Ma informeerin, et kaasettekanne on valitsuselt ja valitsuse otsusega ta likvideeritakse. See ei ole meie tase. Selle otsuse tase.

J. Kass

Kas Ülemnõukogu tase on nii madal või?

K. Raud

Võib-olla ma lisaksin omalt poolt, et kui hr. Kass natukene järele mõtleb, siis see väeosa, kes hoiab oma territooriumil konstitutsioonivastaselt tegutsevat raadiojaama, muutub ka ise selle tegevuse läbi seadusega vastuolus olevaks ja langeb ka ise Nõukogude õiguskorra karistuse alla.

Juhataja

Niipalju selgituseks Johannes Kassile, et valitsuselt on kaasettekanne ja "Nadeždast" on seal juttu. Heldur Peterson.

H. Peterson

Lugupeetud ettekandja, kas te olete kursis, et taolisi otsuseprojekte on minu teada siin saalis tehtud veel ja ka mul endal on tehtud taoline pöördumine presiidiumi ja vastavalt kolme komisjoni poole. Võib-olla saaks ka midagi nendest ühitada?

K. Raud

Natukene olen kursis, palju ei ole. Palun tehke ettepanekud, ühendame jõud.

Juhataja

Jälle on mul võimalus informeerida hr. Petersoni. Sellega tegeleb komisjon, ta oli suunatud komisjonidesse. Nii et antud juhul võiks kõne alla tulla parandusettepanekute esitamine selle eelnõu juurde. Sergei Sovetnikov.

S. Sovetnikov

Lugupeetud hr. Raud! Mul on küsitus 1. punkti kohta. Kuidas tagandatakse kohalike omavalitsusorganite juhte? Aga kui nad ei nõustu sellega?

K. Raud

Ei saanud aru, milliste organite?

S. Sovetnikov

Kohalike omavalitsusorganite juhte, näiteks linnavolikogu esimehe tagandamist, kui volikogu on kategooriliselt selle vastu. Ja teinegi küsimus. Kas on eetiline alustada noore iseseisva vabariigi parlamendi tegevust sellise repressiivse seadusega?

K. Raud

Ma vastan mõlemale küsimusele. Esimesele küsimusele vastan niimoodi, et on olemas kindlad protseduurireeglid, mismoodi võiksid käia omavalitsusjuhtide tagandamised. Näiteks kas volikogu esimeeste puhul võib prokuratuur teha esildise või jätta selle tegemise vastavalt volikogule oma volikogu juhilt või ka volikogu liikmelt, rahvasaadikult saadikupuutumatus e äravõtmiseks. Näiteks – ma rõhutan, näiteks; ma ei taha midagi halvasti öelda –, kui külanõukogu saadik hr. Sovetnikovilt kohalik külanõukogu ei ole nõus saadikupuutumatus ära võtma, siis läheb see asi lahendamisele näiteks rajooninõukogusse, või kui rajooninõukogu ei ole nõus, siis on selles küsimuses pädev Ülemnõukogu Presiidium. Ametiisikute kohta on loomulikult protseduurireeglid teised, sellepärast ei ole ka siin punktis öeldud konkreetselt, kes, keda ja kuidas hakkab tagandama.

A. Junti

Mul ei ole ikka veel küsimus.

Juhataja

Kas on sõnavõtusoov?

A. Junti

Jah.

Juhataja

Selge. Lülitame tellimuse uuesti sisse. Kas ettekandjale on veel küsimusi? Ei ole. Suur tänu, Koit Raud. Palun kaasettekandeks kõnetooli hr. Raivo Vare.

R. Vare

Lugupeetud härra spiiker, lugupeetud Ülemnõukogu! Selle kaasettekande raames lubage mul ette kanda, et vabariigi valitsus oma täna hommikul istungil tegeles põhimõtteliselt samade probleemidega ja kavandas konkreetsed abinõud, mida me oleme asunud realiseerima. Sellega seoses ma märgin, et moodustati kaks valitsuskomisjoni. Üks komisjon, mille juhiks kinnitati mind, peab välja selgitama organisatsioonide, omavalitsuste ja ametiisikute osaluse selles kuritegelikus riigipöörde katses ja ta peab oma esialgsed töötulemused ja ettepanekud esitama valitsuse esmaspäevasel istungil. Teine komisjon, valitsuskomisjon, mille eesotsas on majandusminister Leimann, peab tegelema riigipöörde katsest tingitud majanduslike kahjude tuvastamisega ja ka oma tööst ette kandma 26. augustil valitsuse istungil. Eesmärk on läbi viia esialgne hindav töö, mis võimaldaks astuda juba järgmisi konkreetseid samme. Samal ajal on kahtlemata mitmeid praktilisi küsimusi, mis vahest kuuluvad valitsuse kompetentsi, kuid mille lahendamine oleneb otseselt ka poliitilisest otsustusest.

Ja nüüd ma sellega jõuangi pakutavate projektide juurde ja nimelt valitsuse arvates võiks ja peaks olema kindlasti Ülemnõukogu poolt antud poliitiline iseloomustus. Seepärast me ei paku ka omalt poolt mingit konkreetset sõnastust, me räägime põhimõtteliselt. Kuid sisuliselt see sisaldub ühel või teisel kujul ka nendes punktides, mis projektides on pakutud, kuid võib-olla oleks otstarbekam sõnastada see natukene selgemalt.

Teiseks on ilmselt Ülemnõukogul vaja mõelda ka iseenda suhtumisest ja see on küsimus, mis kuulub Ülemnõukogu enda kompetentsi ja peaks võib-olla sõnaselgemalt leidma kajastamist ka selles otsuses, kuid see on teie probleem.

Ja kolmas on ettepanek, et need sammud, mis on kavandatud, mis on realiseerimisel, ja valitsuskomisjonide töö tulemuse põhjal valitsuse võetud meetmed, ettepanekud Ülemnõukogule nendes küsimustes, mis vajavad Ülemnõukogu otsustust, et need küsimused oleksid võetud Ülemnõukogu istungjärgu päevakorda, ütleme, kahe nädala pärast. Ja peaks mõtlema, kuidas need peaksid olema täpsemalt formuleeritud. Tähendab, meie arvamus on, et spetsiaalselt Ülemnõukogu erivolitustega Ülemnõukogu komisjoni moodustada vist ei ole mõtet ja need küsimused, mis on valitsuse kompetentsis, valitsus lahendab ära. Need, mis nõuavad Ülemnõukogu otsustust, on niikuinii vaja Ülemnõukogu tasandil ära teha. Mis puutub aga nendesse poliitilistesse rakenduslikesse punktidesse, mis on projektis teemade 1,

2, 3 ja 4 all, siis siin ma toetaksin täiel määral sisalduvaid mõtteid, formuleeringute üle ma ei hakkaks väitlema, sest see on juba tehnika küsimus. Mis puudutab 5. punkti, siis siin on küsimus mitte ainult formuleeringus, vaid võib-olla ka sisus. Ma pakun välja, et te arutaksite selle läbi ja kaaluksite formuleeringu laiendamist sellest aspektist, et see puudutaks mitte ainult neid väeosi, mis osalesid otseselt riigipöördes. Paraku me peame arvestama ka seda, et neid väeosi, mis siin viibivad ja otseselt võib-olla aktiivselt ei tegutsenud, on muidugi väga palju. Tuleb fikseerida see põhimõte, et tuleb asuda ikkagi vägede väljaviimisele, mitte ainult üksikute väeosade väljaviimisele. Mis puudutab 6. punkti, siis lähtuvalt meie ettepanekust n.-ö. kontrollija ja tribunali volitustega komisjoni vist vaja ei ole. Küll aga võib vaja olla seda komisjoni, kes vaataks ja arutaks Ülemnõukogu-siseseid küsimusi. Need on meie ettepanekud. Aitäh!

Juhataja

Hr. Varele esitatakse kindlasti küsimusi, eriti konkreetsete otsuste kohta, mis võivad käsitleda ühte või teist persooni või objekti. Millised on küsimused? Kes nüüd esitab küsimuse? Koit Raud Arvo Junti koha pealt? Arvo Junti, tähendab.

A. Junti

Hr. Vare, ma loodan, et te olete nii kena ja esitate oma ilusad ettepanekud ka kirjalikult. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Ma arvan, et hr. Vare seda teeb. Ülle Aaskivi.

Ü. Aaskivi

Hr. Vare, kui ma teist õigesti aru sain, siis oma esimeses ettepanekus te soovisite, et Ülemnõukogu selles dokumendis annaks üldise hinnangu ka toimunu kohta. Kas teie arvates ei piisa sellest hinnangust, mille Ülemnõukogu andis sündmustele juba esmaspäeval? Aitäh!

R. Vare

Jah, piisab küll, juhul kui see oleks siin tekstis seostatud näiteks selle esmaspäevase hinnanguga, oleks sellest tuletatud. Jah, näiteks viiteliselt tuletatud. See võtaks selle probleemi täiesti maha.

Juhataja

Suur tänu! Tundub, et rohkem küsimusi ei ole, hr. Vare. Suur tänu!

Avan läbirääkimised. Vladimir Lebedev.

V. Lebedev

Lugupeetud kolleegid! See dokument on üsna huvitav, ta meenutab mulle mõningaid 30-ndate aastate vastavate organite dokumente, kuid me elame ju praegu vabas demokraatlikus riigis. Esiteks. Selle otsuse järgi pannakse meile ette kohaldada repressiivseid meetmeid tegude suhtes, mis leidsid aset enne selle otsuse vastuvõtmist. Teiseks olid kõik siis väljaantud dokumendid asepresidendi ja peaministri allkirjaga. Arvan, et meil ei tuleks kiirustada, peaksime NSV Liidu Ülemnõukogu ja NSV Liidu Prokuratuuri hinnangud ära ootama. Nagu te teate, on sellised ülesanded neile antud.

Nüüd sellest, mis puudutab meie dokumenti. Inimõiguste ülddeklaratsiooni artikkel 11 punktis 1 on öeldud, et igal inimesel, keda süüdistatakse kuriteos, on õigus sellele, et teda peetaks süütuks kuni tema süülisuse kindlakstegemiseni seaduslikus korras avalikul kohtulikul arutamisel, kus talle on tagatud kõik võimalused kaitseks. Seepärast ma arvan, et kõike tuleb otsustada kohtu korras, mitte aga siin deklaratsioonide ja avaldustega.

Ma ei taha kommenteerida neid punkte, kuid mul tekkis neist punktidest selline mulje, et üleüldse on see paber, vabandagu mind selle kokkupanud kolleegid, kõigi nende õigusnormide jalge alla tallamine, mis toimivad kogu maailmas, isegi sellises riigis, nagu seda oli Tšiili viis aastat tagasi. Ma leian, et see on kogu demokraatia täielik hävitamine, täielik demokraatlike põhimõtete eiramine. Ma tahan teid hoiatada, lugupeetud kolleegid, mulle tundub, et on algamas, ehk on see jämedalt öeldud, nihkumine fašismi ja diktatuuri, etnokraatliku diktatuuri suunas. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Ma küsin kompuutrimiste käest, kas meil on mälus ka kõnesoovijaid. Ei ole? Ah soo, viis on. Ma teen ettepaneku lõpetada läbirääkimised pärast Arvo Junti kõnet ja Jüri Rätsepa sõnavõttu.

Kohaloleku kontroll. Kohal on 62 rahvasaadikut, puudub 42.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et lõpetada läbirääkimised antud päevakorrapunktis sellise arvestusega, et viimane kõnepidaja oleks Arvo Junti ja viimane sõnavõtja Jüri Rätsep? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 55 rahvasaadikut, vastu ja

erapooletuid ei ole. Läbirääkimised lõpetatakse eespool öeldud tingimustel. Palun kõnetooli Priidu Priksi.

P. Priks

Härra juhataja, lugupeetud kolleegid! Äsja kuulsite hr. Lebedevi irvitavat hinnangut meie praeguse tegevuse kohta. Kahjuks mina olen selles suhtes juba nii-öelda paksunahaline, sellepärast et Kohtla-Järve linnavolikogus võib selliseid asju kuulata mitte üksikute saadikute kohta, vaid Eesti Ülemnõukogu kohta, Eesti valitsuse kohta, Eesti juhtide kohta jne. Teiseks. Siin öeldi, et ärme kiirustame, selle asjaga ei ole suurt kiiret. Tegelikult on küll. Selle näiteks ma tahan tuua üksikud faktid ainult eilsest tegevusest Kohtla-Järvel. Nende kohta mul ei ole küll dokumenti, aga mu telefon oli praktiliselt terve öö n.-ö. tegevuses. Toon lihtsalt toimunust üksikud punktid teie vaatevälja.

21. augustil kell 11.45 olid Kohtla-Järve ettevõtete direktorid kutsutud linnanõukogu esimehe Tsvinjovi juurde. Tsvinjoy teatas, et Kohtla-Järvel on moodustatud staap riikliku eriolukorra komitee otsuste täideviimiseks. Staabi koosseisu kuuluvad linnanõukogu esimees Tsvinjoy, linnapea Korb, politseiprefekt Romantšenko, KGB esindaja ja garnisoni ülem Tumko. KGB esindaja nime ei olnud. Ettevõtete juhtidel kästi punktipealt täita selle eriolukorra komitee otsust nr. 1 ja mitteallumise puhul lubati kohe ametist maha võtta. Kontroll tehti ülesandeks linnavalitsusele, personaalselt härra Korbile. Öeldi, et kui ta seda ei tee, siis ta võetakse kohe ametist maha. Teatati, et selle nn. komitee otsuste juurutamise initsiatiivgruppi kuuluvad linnanõukogu esimees Tsvinjoy, linna tsiviilkaitsestaabi ülem polkovnik Tihhomirov, kompartei linnakomitee esimene sekretär Smirnov ja garnisoni ülem Tumko. Tsvinjovi ja Smirnovi käsu kohaselt sundisid relvastatud isikud Kohtla-Järve sideülemat pr. Kudrjajtsevat välja lülitama Eesti Raadiot transleeriva raadiovõrgu ja ruumi jäeti relvastatud valve kuni 19.45-ni. Need on üksikud faktid, millest mulle teatati telefoni teel, ja ma lugesin enda kohuseks nendest teile ette kanda. Tänan tähelepanu eest!

E. Leisson

Lugupeetud hr. Nugis, lugupeetud kolleegid! Teatavasti ajaloo seaduspärasused kujunevad juhuslikest kokkusattumustest. Varajasel hommikutunnil 19. augustil 1591. aastal jätsid Krimmi khaani väed maha Moskva sõjalaagri ja mongoli-tatari ike lõppes veretult.

Varajasel hommikutunnil 19. augustil 1991. aastal arreteeris NSV Liidu presidendi Eesti NSV Ülemnõukogu XI koosseisu saadik Kohtla-Järve Jõhvi valimisringkonnast nr. 95 Igor

Mihhaili p. Maitsev, sündinud 1935. aastal, NLKP liige 1958. aastast, lennuväe kindralpolkovnik, NSV Liidu Õhukaitseväge ülemjuhataja 1984. aastast.

Kahtlemata on see projekt, mille me kindlasti ka vastu võtame, täna väga tähtis, kuid ma arvan siiski, et selle oleks pidanud tegema Ülemnõukogu töö vaheajal, kas või öösel, Ülemnõukogu Presiidium. Minu meelest on see nüüd üks niisugune ere näide, kuidas presiidium jättis kasutamata talle antud volitused ja jättis oma töö tegemata, tuues selle siia saali. Selle asemel, et tsiteerida inimõiguste deklaratsiooni Ülemnõukogu kõnesaalis, oleks võinud Lebedev siit endale ette lugeda kriminaalkodeksi paragrahve, mis käsitlevad riigireetmist ja taolisi südametunnistuse ja enesehinnangu kaotanud inimese tegudele antavaid ametlikke hinnanguid. Ma leian, et meie Ülemnõukogu avaldus ja selles antud hinnang on seda väärtuslikum, et see on antud riigipöörde käigus, kui ei olnud veel selge, millega kogu see ettevõtmine neile avantüristidele lõpeb. See oli meie poolt võib-olla üks esimesi tõeliselt kodanikutundega, tõeliselt otsustav, tõeliselt südametunnistusele baseeruv hinnang ja ma olen selle üle väga uhke, et me tegime seda just nimelt riigipöörde ajal, aga mitte tagantjärele üleolevalt võidujoovastuses. Ma tänan!

S. Petinov

Lugupeetud kolleegid! Järgmisel päeval pärast riigipööret andsin ma "Aktuaalsele Kaamerale" lühiintervjuu, kus ütlesin, et Moskvast toimunud riigipööre on mingil määral seaduspärane nähtus. Ilmselt võiks mind praegu võtta selle eest kriminaalvastutusele. Ma tõepoolest arvan, et Moskvast asetleidnud sündmused olid küpsemas. Selle eest hoiatasid kaudselt teatud inimesed, kes tulid hiljem konstitutsioonivastastelt võimule. Sellekohase avalduse tegi Krjutškov oma esinemises NSV Liidu Ülemnõukogu kinnisel istungil, seda deklareeris Krjutškov ka viimasel NSV Liidu rahvasaadikute kongressil, rääkides olukorrast riigis. Kokkuvõttes NSV Liidu president arvatavasti mõistis olukorda, mis oli tema ümber kujunenud.

Nüüd sellest, mis puutub huntasse. Ka mina tahaksin, et kõik oleks selgeks räägitud ning minu seisukoht oleks mingil määral teada minu lugupeetud kolleegile. Mulle tundub, et me ei peaks siin üle pingutama. Pole ju võimu haaranud inimesed kuskilt mujalt tulnud, pole nad ka puhtsõjaväelased, kes tulid selleks, et panna toime sõjaväeline riigipööre. Ning sõna "sõjaväeline", nagu te mäletate, tõmmati lõpuks maha ka Eesti Ülemnõukogu poolt vastuvõetud dokumentides. Oli asepresident, oli peaminister, need olid riigi juhtivad ministrid, see tähendab, et need polnud juhuslikud võimu haaranud inimesed. Nii või teisiti on nad kõik selle võimu ametlikud esindajad. Ning seetõttu inimesed, kes osutusid sellesse

ülitõsisesse riiklikku konflikti sissetõmmatuks, käitusid täiesti ebateadlikult. Seda tuleb mõista, enne kui hakata mingeid otsuseid langetama.

Eile esines televisioonis Štšerbakov, riigi peaministri esimene asetäitja. Isegi temal polnud aimu, mis sai Gorbatšovist, mis on tegelikult juhtunud. Ta sai sellest teada massiteabevahendeist. Seda võib muidugi mitte uskuda, selle üle võib muiata, nagu teevad seda mõningad end kõiketeadjaks pidavad kolleegid, ent ilmselt on see just nii.

Nüüd dokumendist. Minu meelest kujutab ta endast, te vabandage mind, paradokside kogumit. Alustagem sellest, et me oleme taastanud riigi iseseisvuse. Ainus, mida me võime selle dokumendiga teha, on anda need NSV Liidu kodanikud ja NSV Liiduga seotud ametiisikud välja sellele riigile. Enamat on praegu võimatu teha, see on maksimaalne, mida võiks teha. Koit Raud püüdis vastata küsimustele, kuid vabandage, vastust oma peamistele küsimustele ma ei saanudki. Organisatsioonide laialisaatmine. Toon näite. Interliikumine on siiani registreerimata. Huvitav, mil moel kavatseb Ülemnõukogu selle laiali saata. Teda on juba püütud laiali saata, ent ta eksisteerib ja tegutseb siiani. Kuidas seda laiali saata? Ma ei esita asjatuid küsimusi. On tarvis, et ei oleks tühje pabereid, et oleksid dokumendid, mis töotaksid. Kui aga Ülemnõukogu pole millekski peale poliitiliste avalduste vastuvõtmise suuteline, siis tuleb nii ka öelda, et me pole suutelised vastu võtma elulisi otsuseid. Alles üleeile me deklareerisime, et katkestame igasugused läbirääkimised NSV Liiduga. Nüüd järsku ilmub välja punkt 5, mis teeb Eesti delegatsioonile ülesandeks pidada NSV Liiduga läbirääkimisi. Kus on teie järjepidevus, härrased?

Järgmine küsimus. Täna puudub meil igasugune õiguslik baas. Ma rääkisin sellest algusest peale. Me oleme nüüd iseseisev riik ilma mingi õigusliku aluseta, ilma põhiseaduseta ja püüded viidata mingile seadusandlusele on, vabandage, viited teise riigi seadusandlusele. Need pole nüüd meie seadused. Meil puudub kriminaalkodeks, millest me lahti ütlesime, me eitasime ka Eesti NSV konstitutsiooni. Me kirjutasime oma deklaratsioonis, et meil need seadused ei kehti. Mina aga tuletan teile meelde, et Eesti NSV seadusandlus oli NSV Liidu seadusandluse täpne koopia. Nii et tehkem endale selgeks, mis seaduste järgi hakkame kõiki neid kohtupidamisi korraldama. See saab olema meie õiguskaitseorganitele väga raske protseduur. Ning poleks paha, kui siin esineksid mitte üksnes üldjuriidilist haridust omavad riigiministri esindajad, vaid ka otseselt kriminaalkodeksiga töötavad inimesed. Oleks hea kuulata ära prokurör, Ülemkohtu esimees. Kuidas ta hakkab meie otsust täitma? Mis puutub poliitilisse hinnangusse, siis tõesti, keegi ei saa meid keelata andmast poliitilist hinnangut. Andkem siis see. Keegi meie saadikutest ütles, et poliitilise hinnangu andmine oli tark tegu, ent mulle pole päriselt selge, mida me tahame sellele veel lisada. Tänan!

K. Koha

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Tahan tänada Koit Rauda ja tema kolleege, kes töötasid välja selle otsuseprojekti. Ja on ka parandusettepanekuid. Kuid tahan südame pealt ära öelda mõned mõtted. Oleme siin saalis kogu aeg olnud nagu kaks poolt: üks pool see, kes tahab oma ühiskonnas taastada oma seaduslikku korda ja organiseeritust, ja teine pool, kes on alati tahtnud säilitada ülemvõimu, teise riigi ülemvõimu, et meie vabadus võiks küll silmakirjalikult olla, kuid see peab käima teise tahte alusel. Kuid nendel pöördelistel päevadel selgines ühe osapoole tegelik pale. Sest sellel raskel minutil Eesti pool, ütleme siis niimoodi välja, jäi endale truuks ja just truuks selles, et ta austab seadust ja seaduslikkust ja ka neid õigusi. Teine pool lähtus ainult konkreetsest olukorrast ja müüs ennast uuesti uuele peremehele. Minu meelest on see kõige kurvem. Ohutunne tekib sellest, et siin saalis nõutakse väga tihti (eriti veel, kui loetakse raamatust maha) totaalset õigust, ainult totaalset õigust. Kuid unustatakse üks pisike detail – õigused garanteerivad kohustused. Kohustustest ei taheta kunagi rääkida. Räägitakse kogu aeg: võrdsed õigused, võrdsed inimõigused, võrdsed kodanikuõigused jne., jne. Kuid mis garanteerivad need õigused, sellest meie härrasmehed ei taha kunagi rääkida. Sellepärast toetan igati selle otsuse vastuvõtmist, kuid teen ühe parandusettepaneku. Lisada punkt selle otsuse projektile: "Eesti Vabariigi Valitsusel taastada majanduspiir Narvas ning tagada seaduste täitmine kogu riigi territooriumil." Et kogu riik Eesti Vabariigis oleks kaetud ühtse seadustikuga ja et ei oleks mingeid muid normatiivakte. Aitäh!

A. Junti

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Kõigepealt ma tahaksin ühineda hr. Leissoni mõttega, et Ülemnõukogu Presiidium ja sealhulgas ka kindlasti mitte ainult tema aparaat, vaid ka tema liikmed on jätnud paljuski oma teod tegemata, seetõttu tuleb meil täna siin ilmselt mõnda aega olla, et seda projekti viia sellisele tasemele, et me saaksime selle poolt või ka vastu hääletada. Seda esiteks.

Teiseks. Antud projekt on välja tulnud ühe kindla eesmärgiga ja ma saan aru, et demokraatia peab ennast ise kaitsma. Peab kaitsma selleks, et demokraatlike põhimõtete säilimine oleks tagatud ja et oleks tagatud rahva vaba valik ka tulevikus. Demokraatia kaitse sisaldab endas ka rangete konstitutsiooniliste, seaduslike sanktsioonide rakendamist rikkujate suhtes. Otsustuse on õigustatud vastu võtma selle riigi võim, kus õiguse vastu suunatud kuritegu toime pandi. Me oleme andnud nendele sündmustele, mis viimase kolme päeva jooksul Eestis, eriti aga NSV Liidus toime pandi, oma hinnangu. Kõik siin saalis ei ole oma selget otsustust

nende sündmuste kohta veel teinud, seetõttu tahaksin mitmete eelkõnelejate puhul märkida, et ei ole õige tarvitada sõna "meie", kui me räägime kahe päeva eest toimunud sündmuste hinnangutest. Kuid meie siiski võiksime rääkida ja rääkida mitte ainult eesti rahva nimel, vaid me võiksime rääkida kaudselt ka isegi vene rahva nimel, sest vene rahvas on oma vabalt valitud esindajate kaudu sõlminud meie vabalt valitud esindajatega ühe väga paksu ja põhjaliku lepingu, millele meie ja vabalt valitud vene rahva esindajad kirjutasid alla 12. jaanuaril 1991.

Ma tahan tsiteerida selle lepingu 8. artiklit, mis minu arvates on meie tänase otsustuse üks põhilisemaid aluseid peale fakti enda. See on siis Vene Nõukogude Föderatiivse Sotsialistliku Vabariigi ja Eesti Vabariigi riikidevaheliste suhete aluse lepingu 8. artikkel ja see kõlab järgmiselt:

"Kõrged lepingupoold kohustuvad oma territooriumil seadusandlikult keelustama selliste organisatsioonide ning gruppide loomist, kelle eesmärgiks on teise lepingupoole iseseisvuse ja suveräänsuse vägivaldne hävitamine või vägivaldne võimuhaaramine, ja tõkestama nende tegevust. Lepingupoold võtavad endale kohustuse teha koostööd võitluses organiseeritud kuritegevuse ja rahvusvahelise kuritegevuse vastu, kurjategijate vastastikust väljaandmist reguleeritakse pooltevahelise erikokkuleppega."

Ma arvan, et selles artiklis on vastus väga mitmetele protestivatele inimestele ja siin saalis täna ja võib-olla ka järgnevatel päevadel kaudselt protestivatele ja kahtlustavatele inimestele. Aitäh!

P. Kask

Kallid kolleegid, andke andeks, kui mu sõnavõtt on liiga akadeemiline. Ma tahan meenutada meile kõigile, mida meie praegusest olukorrast arvab politoloogia, arvavad need teadlased, kes on uurinud maailma ajaloolist kogemust, kes on uurinud neid riike, kus demokraatia on sündinud ja jälle kadunud, kus ta on asendunud ebademokraatlike režiimidega. Nagu näitavad uuringute tulemused, tunnistavad demokraadid kõikidel sellistel juhtudel tagantjärele, et nad näitasid oma vastaste suhtes üles liigset tolerantsi, leebust, liigset pehmekäelisust. See sõnum peaks mõtlema panema need, kellele meie tänased ettekanded ja sõnavõttud tunduvad liigselt karmid ja halastamatud. Tänan!

J. Rätsep

Kallid kolleegid, mul on kahju, et Vladimir Lebedev läks selleks ajaks saalist ära, kui ma tahtsin tänu avaldada õiguslaste etteheidete eest. Sest minu osalise süü tõttu on § 4

eelviimasel real veel üks nõukoguliku õigusfraseoloogia rudiment. Me tahame sellest lahti saada ja sellepärast ma teen ettepaneku jätta välja sõna "selgitamaks". Ja seletan nüüd ära, millepärast. Terve nõukogude aeg on õigusemõistmine suures osas seisnenud süü selgitamises, mis tähendab süü otsimist ja üsna tihti ka selle leidmist sealt, kus teda ei ole. Sellega seoses see sõna on tõepoolest ekslik. Ja ma arvan, et see oligi see, mis Vladimir Lebedevi kui juriidiliste eriteadmistega isikut eriti häiris. Ma teen siis ettepaneku, et nendel organisatsioonidel tuleks tegelda süü ja vastutuse küsimuste lahendamisega, mis on vaieldamatult neutraalsem väljend. Mis veel sellesesamasasse sättesse puutub, siis on ilmaaegu puhevile mindud, sest küsimus ei ole üldse kriminaalvastutuses. Ei ole ka süüs, mida saab kindlaks teha ainult kohus. Süü mõiste on laiem. Süü võib olla ka töötajal, kes rikub näiteks töödistsipliini. See tekst on täiesti neutraalne, täiesti kooskõlas tulevase Eesti õigussüsteemi fraseoloogiaga.

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, läbirääkimised on lõppenud. Parandusettepanekud on praegu töös autorite juures. Protseduuriliselt on juba laekunud ettepanek, et ka see otsus vastu võetaks nimelisel hääletamisel. Kuidas lood on, kas autorid on valmis juba lõppsõnaks ja siis parandusettepanekute läbihääletamiseks või vajatakse veel aega, et nõu pidada? Koit Raud, palun avaldada oma seisukoht.

K. Raud

Lugupeetud juhataja, parandusettepanekuid on üsna palju ja tihtipeale on need, kuidas nüüd öelda, mitte just lausa üksteisele vasturääkivad, aga umbes sinnapoole. Meil läheb siiski veel aega umbes paarkümmend minutit, et saada kokku lõplik sõnastus. Aitäh!

Juhataja

Vaheaeg 20 minutit. Mul on siin veel parandusettepanek. Paluks kedagi järele tulla.

V a h e a e g

Juhataja

Kolleegid! On aeg jätkata. Kõrged rahvaesindajad, palun oma istekohtadele! Kolleegid, istungjärgu töö jätkub. Kontrollime kohalolekut. Kohal on 73 rahvasaadikut, puudub 31.

Kolleegid, enne ettekandja lõppsõna lubage minu poolt ka üks informatsioon, mis võib aidata kaasa meie otsuse vastuvõtmisele. Eestimaa Kommunistliku Partei Keskkomitee esimene sekretär hr. Sillari saadab sellise kirja: "Lähtudes kodurahu huvidest Eestis, teeb Eestimaa Kommunistliku Partei Keskkomitee seadusandliku initsiatiivi korras ettepaneku peatada Eesti Vabariigis nende organisatsioonide ja rühmituste tegevus, mis aktiivselt toetasid reaktsioonilist riigipööret NSV Liidus."

Ma palun lõppsõnaks kõnetooli hr. Koit Raua.

K. Raud

Lugupeetud kolleegid! Me oleme oma tööga enam-vähem valmis jõudnud. Ma arvan, et ma loeksin kõigepealt ette selle otsuse eelnõu uue redaktsiooni ja seejärel käsitleksin esitatud parandusettepanekuid.

"Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus "NSV Liidus ja Eesti Vabariigis toimepandud riigipöördekatse tagajärgede likvideerimise kohta".

Lähtudes Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 19. augusti 1991. aasta avalduse punktist 3 ning arvestades, et 19.–21. augustini 1991 NSV Liidus ja Eesti Vabariigis toimepandud riigipöördekatsele leidis toetajaid ka Eesti Vabariigi võimu- ja valitsemisorganites, ühiskondlikes organisatsioonides ja massiteabevahendites, ning tuginedes Vene NFSV ja Eesti Vabariigi riikidevaheliste suhete lepingu artiklile 8, Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsustab:

1. Eesti Vabariigi Prokuratuuril viivitamatult alгатada uurimine nende ametiisikute, ühiskondlike organisatsioonide, asutuste ja ettevõtete juhtide ning üksikisikute seadusvastasest tegevusest süü ja vastutuse küsimuse lahendamiseks.
2. Tunnistada Eesti Vabariigi territooriumil tegutsevad ühiskondlikud organisatsioonid, kes täitsid või kutsusid üles täitma NSV Liidu Riikliku Eriolukorra Komitee otsuseid, seadusvastaseks ja laialisaatmisele või likvideerimisele kuuluvaiks.
3. Tagandada oma ametikohtadelt kõik riigi- ja omavalitsusorganite ametiisikud, ettevõtete, asutuste ja organisatsioonide juhid, kes täitsid või kutsusid üles täitma ebaseadusliku Nõukogude Liidu Riikliku Eriolukorra Komitee otsuseid.
4. Teha Eesti Vabariigi Ülemnõukogu ajakirjanduskomisjonile ülesandeks võtta seisukoht nende massiteabevahendite suhtes, mis kutsusid üles seadusvastasele tegevusele ja täitma Nõukogude Liidu Riikliku Eriolukorra Komitee otsuseid.
5. Teha Eesti Vabariigi delegatsioonile, mis on moodustatud läbirääkimisteks NSV Liidu ja Vene NFSV-ga, ülesandeks lülitada viivitamatult läbirääkimiste päevakorda küsimus nende

väeosade kohesest väljaviimise Eesti Vabariigi territooriumilt, mis võtsid osa Nõukogude Liidu Riikliku Eriolukorra Komitee otsuste täitmisest, ning Eesti Vabariigi territooriumil dislotseeruvate Nõukogude Liidu väeosade väljaviimise osas lepingu sõlmimiseks.

6. Moodustada Ülemnõukogu komisjon Ülemnõukogu mõningate liikmete tegevuse uurimiseks riigipöördekatse läbiviimisel järgmises koosseisus (see on praegu otsuse eelnõu autorite poolt pakutud komisjoni koosseis, siin on kolleegidel õigus teha täiendusi, muudatusi, taandada kedagi kandidaatidest või lisada juurde, aga ma loen selle ette): Toomas Kork, Enn-Arvo Junti, Tiit Made, Priidu Priks, Koit Raud, Jüri Rätsep, Villu Jürjo, Jüri Kork, Valeri Kois.

7. Valitsusel lahendada oma pädevusest lähtuvalt käesoleva otsuse täitmisega seotud küsimused ning esitada Ülemnõukogu septembrikuu esimesel istungjärgul aruanne tehtud tööst ning ettepanekud küsimustes, mis nõuavad Ülemnõukogu otsustust."

Nüüd parandusettepanekutest.

Hr. Enn Tupp on esitanud parandusettepaneku 5. punkti suhtes. Minu meelest on seda arvestatud. Ma usun, et Enn Tupp aktsepteerib seda.

Nii. Härra riigiministri poolt esitatud ettepanekuid, valitsuse poolt esitatud ettepanekuid on arvestatud.

Hr. Koha poolt esitatud ettepanekuid, mis käsitlevad redaktsioonilisi parandusi, on arvestatud.

Hr. Koha teeb ka ettepaneku lisada sellele otsuseprojektile veel üks punkt, mis on sõnastatud nii: "Vabariigi valitsusel taastada majanduspiir Narvas ning tagada seaduste täitmine kogu riigi territooriumil." Me arutasime seda ja leidsime, et nii või teisiti on see valitsuse ülesanne. Meie arvates ei olnud mõtet seda praegu eraldi uuesti üle rõhutada. Ma ei tea, kui hr. Koha soostub, siis ...

Juhataja

Üks hetk. Samas ma küsin, Koit Raud, kas Pavel Jermoškinil oli parandusettepanekuid? Ei olnud. Pavel Jermoškin tuleb maha võtta.

K. Raud

Ei. Minu meelest ei olnud midagi.

Juhataja

Sellel teemal ei ole midagi arutada. Kalju Koha.

K. Koha

Lugupeetud ettekandja! Minu ettepanek lähtub eelnevast tekstist, kuulates praegu seda teksti, leian, et minu ettepanek ei ole vajalik. Võtan maha. Aitäh!

Juhataja

Nii. Läheme edasi parandusettepanekutega.

K. Raud

Mitu ettepanekut on esitanud hr. Labassov ja meie arvates on neid arvestatud. Ettepanekute esimese punkti kohta on väga raske öelda, kas seda on arvestatud või mitte, sest otsuse eelnõu me koostasime eesti keeles. Siin on tõlke küsimus. Otsuse eelnõus teeb hr. Labassov ettepaneku kasutada sõnade возбудить следствие asemel sõnu начать расследование. Ma arvan, et see on juba tõlke kvaliteedi küsimus, aga ülejäänud hr. Labassovi ettepanekuid on arvestatud.

Juhataja

Aleksandr Labassov. Peame dialoogi. Kas rahuldab see vastus või ei?

A. Labassov

Mitte päriselt, mul on raske praegu kuulmise järgi otsustada. Ma selgitasin oma seisukohta hr. Varele ja veel teistelegi komisjoniliikmetele. Ei ole nii oluline, kas "algatada juurdlust" või "alustada uurimist". Üks minu parandus on arvesse võetud: punkt 4 muutus punktiks 1, kuid edasi tegin ma ettepaneku, et kõik ülejäänud punktid tuleneksid selle uurimise tulemustest, vältimaks voluntarismi otsuste vastuvõtmisel ning nõiajahi alustamist meie väikeses vabariigis. Saate aru, siit nähtub, et ülejäänud punktid ei tulene punktist 1. Või tundus mulle nii kuulmise järgi. Äärmisel juhul võiks need punktid peatada kuni juurdluse lõppemiseni, see oleks võimalik.

K. Raud

Me jääksime siiski selle variandi juurde, mille me teile ette lugesime, aga me peame tunnistama, et mõningates filoloogia küsimustes ja terminoloogilistes probleemides jääme esialgu nõrgaks, eriti vene keeles. Hr. Sovetnikov on esitanud parandusettepaneku ja see seisneb selles, et pakkuda kohalikele omavalitsusorganitele välja võimalus või teha neile ülesandeks anda poliitiline hinnang omavalitsusorganite juhtidele või ka üksikutele

saadikutele ja siis juba kohalike omavalitsusorganite tasandil otsustada nende inimeste edasise töö küsimused. Meie leidsime, et selleks ei ole vaja Ülemnõukogu otsust, see õigus on kohalikel volikogudel nii või teisiti olemas ja seetõttu leidsime, et seda otsust arvestada ei saa.

Juhataja

Üks hetk, ma vahepeal küsin, kas Aleksandr Labassoviga on asjad klaarid. Ei pea midagi hääletusele panema?

K. Raud

Kas hr. Labassov soovib oma ettepanekut panna hääletamisele?

A. Labassov

Ma leian, et oleks soovitav panna. Kordan: "uurimise tulemuste põhjal" ja edasi "tagandada" ja siis "tunnistada kehtivaiks". On tähtis, et see kõik toimuks uurimise tulemuste põhjal.

Juhataja

Kas Koit Raud on sellega nõus?

K. Raud

Jah, loomulikult, aga mulle tundub, et ei saadud hästi aru. Esimene punkt käsitleb seda, et prokuratuuril algatada uurimine. Kedagi süüdi mõista saab siiski ainult kohus ja see on, kuidas nüüd öelda, ka küsimus. Oleneb sellest, missuguses käändes on sõnad eesti keeles, eks ole, süü ja vastutuse küsimuse lahendamiseks, aga anda hinnangut või kedagi süüdi mõista saab siiski ainult teisel tasandil, mitte uurimise protsessis või eeluurimise algatamisega.

Juhataja

Suur tänu, Koit Raud. Ma pean siiski vahepeal tegema kasvatustööd.

Selle otsuse eelnõu autorid on Koit Raud, Priidu Priks, Jüri Kork ja Toomas Kork. Nendel on midagi lõppsõna käigus öelda ja on öelda veel parandusettepaneku esitajal, kui ta tahab seda täpsustada. Kasutage neid kanaleid, teistel ei ole midagi öelda. Kui Pavel Jermoškinil, Liia Hännil ja Jüri Rätsepal parandusettepanekut ei ole, siis praegu kõnelda ei ole võimalik. Läheme edasi.

K. Raud

Hr. Heinz Valk on esitanud oma ettepaneku. Minu arvates on seda arvestatud. Hr. Rätsep on esitanud redaktsioonilise parandusettepaneku (sõna välja jätta), seda on arvestatud. Hr. Toome on esitanud oma parandusettepaneku, teda ennast küll ei ole, aga mulle tundub, et ka seda on arvestatud. Hr. Lippmaa on esitanud ettepaneku lisada otsusesse punkt Nõukogude armee poolt valitud Ülemnõukogu saadikute mandaatide tühistamise kohta. Meie arvates on siin nüüd niisugune asi, et valimisseadus, mille alusel valiti Nõukogude armeed esindavad saadikud, alles kehtib, seda ei ole muudetud, ei ole tühistatud ja pealegi on otsuses ka punkt sees, mis käsitleb seda, et komisjon peaks uurima nende saadikute tegevust, kes on riigipöördekatsele kaasa aidanud. Me ei leia põhjust praeguses otsuses pöörata erilist tähelepanu nendele saadikutele, kes praegu esindavad Nõukogude armeed.

Juhataja

Üks hetk, Koit Raud. Kas Jaan Lippmaa võtab tagasi?

J. Lippmaa

Ma palun see ettepanek edastada sellele komisjonile. Et selle küsimusega siiski tegeldaks, siis ma olen nõus seda siin mitte hääletusele panema ja tagasi võtma.

Juhataja

Selge. Hääletamisele ei lähe. Aitäh!

K. Raud

Ma ei eita, et probleem on olemas ja me peame selle lahendama käesoleva otsuseprojektiga.

Juhataja

Ei, Jaan Lippmaa ei nõua. Läheme edasi.

K. Raud

Kahjuks ei saa allkirjast aru, kelle poolt on esitatud parandusettepanek, aga see käsitleb neid inimesi, kes olid sunnitud riikliku erakorralise komitee otsustele alluma ja seda siis organisatsioonide kaudu, kui ma õigesti aru saan. Meie leidsime, et see on siiski iga isiku oma vaba valiku küsimus millelegi alluda või mitte alluda ja seda parandusettepanekut me arvestada ei saanud. Kas parandusettepaneku autoril on midagi öelda?

Parandusettepaneku on esitanud hr. Made. Tuleks kaaluda, kas panna otsusesse punkt meie valitsuse nende inimeste vastutusele võtmise kohta, kes hiljaaegu pidasid läbirääkimisi koalitsioonivalitsuse moodustamise üle nende inimestega, kes hakkasid tegema koostööd huntaga. (Aplaus.) Ma ütlesin niimoodi, et ettepanekut ei saa välistada juhul, kui on tõestatud mõlema poole süü, nii ühtede koostöö kui ka teise poole koostöö nendega, kes omakorda huntaga koostööd teevad, aga praegu me leidsime, et me seda ettepanekut selles otsuses arvestada ei saa. Kas hr. Made soovib panna seda hääletamisele? Ei soovi. Me täname. (Hääled saalist.)

Lugupeetud kolleegid ...

Juhataja

Lugupeetud kolleegid, ärme laseme nüüd asja kontrolli alt välja. Ma veel kord küsin Koit Raua käest, kas Pavel Jermoškinil, Liia Hännil, Jüri Rätsepal ja Sergei Sovetnikovil on parandusettepanekud? On või ei ole?

K. Raud

Liia Hännil – läks lausa meelest – on suisa kaks parandusettepanekut. Ühte neist on arvestatud ja teine on peaaegu täies koosseisus koos lisanditega otsuseprojektis sees.

Juhataja

Siis on kõik asi õige.

K. Raud

Pavel Jermoškinil ei ole parandusettepanekut.

Juhataja

Kas Jüri Rätsepal on parandusettepanek?

K. Raud

Jüri Rätsepal oli parandusettepanek, seda on arvestatud.

Juhataja

Siis me peame kõik kahekõned ära. Üks hetk. Tuleme Tiit Made juurde. Tiit Made ei nõua. Ma saan aru nüüd niimoodi, et Jaan Lippmaaga on klaar, Labassoviga on asi klaar, Madega

on klaar. Kes meil seal üleval on veel? Liia Hänni. Vaat Liia Hänniga peame nüüd läbirääkimisi.

L. Hänni

Mul on märkus äsjakuuldud teksti kohta, sest seal on lisandunud uusi momente. Mulle tundub, et kolmandas punktis tuleks täpsustada, et jutt on riiklike ettevõtete juhtidest, sest riik kannab vastutust eelkõige riikliku omandi haldajate hea ülalpidamise eest. Ja samuti viimases punktis jääb kõrvu "oma pädevusest lähtudes". On loomulik, et valitsus peab tegutsema oma pädevuse piirides, selletõttu võiks need sõnad välja jätta.

K. Raud

Võib-olla ma loen selle kolmanda punkti uuesti ette ja pr. Hänni oskab siis oma ettepanekut konkreetsemalt formuleerida. "Tagandada oma ametikohtadelt kõik riigi- ja omavalitsusorganite ametiisikud, ettevõtete, asutuste ja organisatsioonide juhid, kes täitsid või kutsusid üles täitma ebaseadusliku Nõukogude Liidu Riikliku Eriolukorra Komitee otsuseid."

Juhataja

Nii. Liia Hänni, peame ikkagi veel omavahel läbirääkimisi. Kas rahuldab?

K. Raud

Ma saan aru probleemist, mille pr. Hänni tõstatab, et riigi asi on riigiettevõtted ja kõik muud ettevõtted on kellegi teise asi – eraettevõtted jne. Aga 1. punkt teeb Eesti Vabariigi Prokuratuurile ülesandeks alkatada viivitamatult uurimine seadusvastasest tegevusest süü ja vastutuse küsimuse lahendamiseks ja käsitleb asutuste ja ettevõtete juhte ning ka üksikisikuid. Nii et minu meelest see probleem vist langeb ära.

L. Hänni

Ei lange. Mulle tundub küll, et siin on väikene vahe olemas, aga kui arvatakse, et see ei ole nii oluline, aga ta tundub olevat oluline, siis võib jätta hääletamisele panemata.

K. Raud

Kas te oskate sõnastada konkreetse ettepaneku?

L. Hänni

Tuleks lisada ainult "riiklike ettevõtete", sest ma põhjendasin, miks.

K. Raud

... riiklike ettevõtete ...

Juhataja

Nii, kas Liia Hänni nõuab või võtab tagasi? Võtab tagasi. Selge. Liia Hänniga on asi klaar. Kas oli veel?

L. Hänni

Oli teine ettepanek jätta välja "oma pädevuse piires", sest valitsus peab niikuinii tegutsema oma pädevuse piires. Sellist ettekirjutust ei oleks antud juhul ju vaja.

Juhataja

Koit Raud, tundub nii, et kaasautorid on nõus.

K. Raud

Ma saan aru, asi käsitleb 7. punkti.

Juhataja

"Oma pädevuse piirides" – kolm sõna välja võtta.

L. Hänni

Oli valitsusele ettekirjutus ja lisatud "oma pädevuse piirides" valitsuse jaoks. Ma ei jõudnud kogu teksti üles kirjutada, sest see oli uus punkt.

Juhataja

Kaasautorid on juba nõus.

K. Raud

Ma loeksin ette selle 7. punkti. Mulle tundub, et näiteks siin ei ole sõna "piires".

"Valitsusel lahendada oma pädevusest lähtuvalt käesoleva otsuse täitmisega seotud küsimused ..."

L. Hänni

Siis on "oma pädevusest lähtuvalt", seal tundub ...

K. Raud

"Oma pädevusest lähtuvalt" välja? Ma arvan, et nõustume sellega.

Juhataja

Autorid nõustuvad. Liia Hänni, kas meil on vahekorrad selged? Liia Hänniga on selged. Jüri Rätsep.

J. Rätsep

Lugupeetud kolleegid ja juhatus! Ma tahaksin esitada ühe selgitava repliigi sama punkti küsimuses, mille kohta mul oli parandusettepanek. Nimelt ma tahaksin tunnustada kolleeg Labassovi parandusettepanekut. Asi on lihtsalt õiguslikus terminoloogias ja tema poolt pakutud расследование on vene keeles õige termin. Следствие tähendab vene keeles karmilt kriminaalprotsessi ühte staadiumi. Nimelt uurimist kriminaalprotsessi mõttes. Meil on eesti keeles formuleeritud see tekst mõttega расследование.

Juhataja

Koit Raud, ma saan aru, võttis selle teadmiseks ja venekeelses tõlkes ei tule mitte следствие, vaid расследование.

K. Raud

Selles osas me saime ühele nõule.

Juhataja

Jääb расследование, Labassov on ka sellega nõus. Nii, Jüri Rätsep, ka meil on vahekorrad selged. Sergei Sovetnikov.

S. Sovetnikov

Lugupeetud Koit Raud! Mind küll ei rahuldanud teie vastused minu küsimustele, aga mul on ikka teine küsimus. Kas on mõtet veel üks komisjon moodustada, kui meil on eetikakomisjon? Las nad uurivad seda küsimust, las abistajad otsivad prokuröri ja teisi

inimesi. Mul on ettepanek see küsimus ikka eraldi panna hääletamisele. Aitäh! Aga see komisjoni moodustamise küsimus panna hääletamisele eraldi.

Juhataja

Selge, Sergei Sovetnikov. Ma küsin Koit Raua käest üle, kuidas autorid suhtuvad, kas nad on valmis usaldama eetikakomisjoni?

K. Raud

Me arutasime seda varianti, et usaldada see töö eetikakomisjonile. Samas leidsime siiski, et eetikakomisjoni suunitlus on üsnagi suures osas teistsugune kui hinnangu andmine niisugustele sündmustele ja niisugusele käitumisele, mida viimaste päevade puhul võib mõnede inimeste poolt oletada.

Juhataja

... ja hääletusele läheb Sergei Sovetnikovi parandusettepanek: kas moodustada uus komisjon või usaldada eetikakomisjoni. Kui Ülemnõukogu arvab, et tuleb moodustada uus komisjon, siis ma ütlen, kuidas edasi käituda.

Kelle ettepanekuid veel ei ole arvesse võetud? Koit Raud. Mulle paistab, et meil on vaja veel korra Sergei Sovetnikoviga ...

K. Raud

Missugust ettepanekut? Niisugust ettepanekut meil paberil ei olnud.

Juhataja

Ei, ei. Siis tuleb see korrektselt esitada.

K. Raud

Kirjalikult niisugust ettepanekut, nagu hr. Sovetnikov viimati esitas, ei ole olnud.

Juhataja

Asi hakkab uuesti käest ära minema. Ma küsin, kas Sergei Sovetnikovil on parandusettepanek? Mitte kellelgi teisel ei ole praegu midagi öelda. Teised hääletavad. Ei ole parandusettepanekut? Ma küsin, kas Sergei Petinovil on parandusettepanekut või ei ole?

K. Raud

Hr. Petinovil ei ole parandusettepanekut.

Juhataja

Kui Sergei Petinovil ei ole parandusettepanekut, siis ma palun mitte segada tööd. Kas Heldur Petersonil on parandusettepanek? On olemas. Heldur Petersoniga peame läbirääkimisi. Ei, ma küsin veel kord üle. Koit Raud, kas Heldur Petersonil on parandusettepanek?

K. Raud

Heldur Petersonil oli parandusettepanek, aga temaga me saime enda arvates selgeks juba siis, kui me seda tööd alustasime. Nüüd on tema paber kuhugi teiste paberite vahele kadunud.

H. Peterson

Olen üldjoontes nõus, palusin arvestada kolmandat punkti ja seda on üldjoontes arvestatud. Kuid mul oli sõnastatud, et see komisjon moodustada Eesti Vabariigi Ülemnõukogu eetika- ja riigikaitsekomisjoni liikmetest.

Juhataja

Kas te võtsite arvesse niisugust ranget nõuet või ei võtnud? Võtsite arvesse?

K. Raud

Paraku me ei võtnud niisugust väga ranget nõuet arvesse.

H. Peterson

See ei olnud range.

K. Raud

Härja juhataja ütles, et see oli range nõue.

Juhataja

Esitati siiski nõue, et ta oleks just nimelt kahe komisjoni baasil, minu meelest on see nõue range. Kui seda parandusettepanekut kirjalikult välja ei tule, siis minu jaoks seda ei eksisteeri. Ma küsin veel kord üle, Koit Raud, kas kõikide ... Jah, Koit Raud läheb otsib veel. Koit Raud, kas on Heldur Petersoni kirjalikku parandusettepanekut?

K. Raud

Heldur Petersoni kirjalik parandusettepanek on leitud.

Juhataja

Selge. Heldur Peterson vajutab mikrofoni sisse, kätt ei ole vaja tõsta.

K. Raud

Ma võin selle sõna-sõnalt ette lugeda. Heldur Petersonil oli kolm parandusettepanekut, nende põhimõtteid on arvestatud. Aga tema eriline nõudmine, nagu nüüd selgus, puudutab 3. punkti ja see on järgmine: "Eesti Vabariigi Ülemnõukogu eetika- ja riigikaitsekomisjonil moodustada ühine uurimiskomisjon Eesti Vabariigi Ülemnõukogu liikmete võimalikest sidemetest ja võimalikust osalemisest (ka kaudsest) nimetatud NSV Liidu riigipöördes ning Ülemnõukogu liikmete võimalikust seotusest ja sidemetest NSV Liidu julgeolekusüsteemiga."

Juhataja

Minu küsimus Heldur Petersonile. Kas Heldur Peterson nõuab hääletusele panekut või ei nõua?

H. Peterson

Lugupeetud juhataja ja ettekandja! Komisjoni koosseisu nimelisel läbivaatamisel ma näen, et enamus on eetikakomisjonist ja riigikaitsekomisjonist. Ja seega võtan oma ettepaneku tagasi.

Juhataja

Suur tänu! Kas meil, Heldur Peterson, on vahekorrad klaarid?

H. Peterson

Klaarid.

Juhataja

Tundub niimoodi, et rohkem ei ole. Heldur Peterson võtab oma tellimuse maha. Kolleegid, kas kellegi parandusettepanek on jäänud ilma tähelepanuta, on unustatud? Ei ole. Sergei Sovetnikov tõi kirjaliku ettepaneku ja kohe hakkame seda arutama. Sergei Sovetnikov teeb ilmselt ettepaneku mitte moodustada uut komisjoni, kes hakkaks tegelema nende asjadega, vaid usaldada see töö eetikakomisjonile. Ma oletan seda.

K. Raud

Hr. Sovetnikov teeb ettepaneku anda eetikakomisjonile uurida 17 Ülemnõukogu saadiku käitumist, kes kirjutasid alla 20. augusti avaldusele. Mul on antud hetkel seda natukene raske mõista.

Juhataja

Ma palun hetkeks selle oma kätte. Ma tunnen Sergei Sovetnikovi käekirja hästi. Sergei Sovetnikov, lülitage mikrofon sisse. Kas te tõepoolest soovite, et sellesse otsusesse tuleks sisse teie ettepanek? Ma loen selle ettepaneku vene keeles ette:

"Поручить комиссии по этике расследование поведения 17 депутатов Верховного Совета Эстонской Республики, подписавших заявление 20 августа."

"Teha eetikakomisjonile ülesandeks uurida 20. augusti avaldusele alla kirjutanud Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 17 saadiku käitumist." Sergei Sovetnikov, läheb hääletamisele?

S. Sovetnikov

Ma võtan ta tagasi.

Juhataja

See oleks mõistlik küll. Teine küsimus. Kas korraldada selles küsimuses eraldi hääletamine?

See on selge. See on protseduuriküsimus. Kas Sergei Sovetnikov võtab tagasi? Võtab tagasi. Selge pilt. Sergei Sovetnikov, kas meie vahekorrad on selged? Selged.

Kas Valeri Koisil oli parandusettepanek? Valeri Koisil ei ole parandusettepanekut. Kolleegid, ma küsin veel kord, kas kellegi parandusettepanek on jäänud tähelepanuta? Ei ole jäänud. Kas meil, Koit Raud, ei ole mitte ühtegi hääletamisele panna, või on?

K. Raud

Lugupeetud kolleegid, me peaksime võtma seisukoha otsuse eelnõu 6. punkti suhtes, kus on loetletud meie poolt pakutavad komisjoniliikmed. Kas on täiendusi, parandusi või midagi muud ...

Juhataja

See on teine asi. See on juba järgmine asi. Kas parandusettepanekutega on asi selge? Parandusettepanekutega on asi selge. Nii. Ülejäänud teksti osas meil muresid ei ole. Me võiksim hääletusele panna. Nüüd on küsimus komisjonis. Kas on mingeid muresid? Oot, oot.

Enn Leisson, tõstetud käsi tähendab protesti minu tööle. Kas Enn Leissonil oli parandusettepanek? Kas on protseduuriküsimus? Protseduuriküsimus. Enn Leisson.

E. Leisson

Küsimus on nimelt selles, et meil on siin punkt sees, mis käsitleb riikliku eriolukorra komitee otsuste täitmist. Kas me ei peaks need otsused tühistama?

Juhataja

Kolleegid, see ei ole protseduuriküsimus. Kas Vladimir Lebedev teab, mis on protseduuriküsimus?

V. Lebedev

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud kolleegid! Mul on protseduuri kohta kaks märkust. Esiteks. Põhimõtteliselt on see uus eelnõu ja jälgida seda kuulmise järgi on väga raske. Ja teiseks. Ma ei näe üldse hääletusprotseduuri vajadust, sest et valitsus on juba võtnud endale parlamendi ja kohtuvõimu organi funktsioonid. Oma otsusega on ta "aktiivse osalemise eest" tagandanud tehase "Dvigatel" direktori, vaatamata sellele, et direktor on alates 12. kuupäevast puhkusel. Tänan!

Juhataja

Kuulge, kolleegid, kui te nüüd ikka niimoodi kuritarvitate usaldust, siis ma ei anna sõna. See ei ole protseduuriküsimus. Nii, selle otsuse eelnõuga on kõik selge, peale selle komisjoni. Nüüd küsin mina teilt, lugupeetud kolleegid, kas autorite poolt pakutud komisjoni koosseis rahuldab teid? Paneme nimekirjad hääletamisele? Rahuldab? Üks hetk. Ma küsin kõik üle. Kõik järjekorras. Kui ... Kolleegid, küsimus on nüüd vastastikuses vastutamises. See tähendab nüüd seda, et soovi korral võib ju veel blokeerida selle otsuse vastuvõtmist, mis tähendab ainult ajaviitmist. Kui siiski Ülemnõukogus on saadikuid, kes arvavad, et see komisjoni koosseis ei rahulda, tuleb meil korraldada jällegi konkurss. Nii. Seda ei ole võimalik detsibellidega reguleerida, vaid siiski ainult hääletamisega. Tõepoolest, siin on nüüd lugu niimoodi, et enamuse tahe peale jääda ei tohi. Kui saalis on üks saadik, kes arvab seda, et ta soovib muuta nimekirja, tuleb konkurss teha. See on teie õigus sisse panna. Autorid võivad sisse panna. Autorid tahavad sisse lülitada Ahaladze ja selle kohta pole midagi öelda. Nii. Autorid on nõus, et Ahaladze läheb sisse ja seda pole vaja rohkem hääletada. Ma oletan niimoodi, et Pavel Grigorjev on vastu. Me ei saa läbirääkimisi sellel teemal korraldada.

Teeme lihtsalt niimoodi: kui saalis on üks saadik, kes on sellele vastu, et nimekirjaliselt panna, läheb konkursile. Tundub, et on. Kes on vastu? Mitte keegi ei ole vastu. Grigorjev on vastu? (Hääled saalist.) See küsimus tehakse sellel juhul kirjalikult selgeks. Palun anda mulle kirjalikult ja me reguleerime autoritega ära. Õpime ükskord seda tööd tegema. Hakkame aega tarbetult kaotama lihtsalt sellepärast, et me ei ole harjunud oma reglemendiga. Nii. Ma oletan, et põhimõtteliselt on täiskogu nõus. Kõne alla võib tulla vaid üks vangerdus ja selle vangerduse kohta tehakse mulle kirjalik ettepanek.

Nii. Kas autorid on nõus? Kõik autorid võivad tulla kõnetooli. Tulge kõik kõnetooli, teil on õigus nõustuda või mitte nõustuda. Kui olete nõus, tuleb hääletusele. Olete nõus? Ollakse nõus.

Kolleegid! Jaa, palun, Koit Raud.

K. Raud

Kas Valeri Kois on nõus sellega, et vahetab oma koha hr. Viktor Andrejevi vastu? Meil ei ole selle vastu ka mitte vähematki.

Juhataja

Nii. Selliste menetlustega me oleme jõudnud sinnamaani, et tekst on kooskõlastatud autoritega ja ka komisjoni projekt, personaalne koosseis ja arvuline koosseis on kooskõlastatud. Nüüd mõningad protseduuriküsimused. Klavdia Sergij. Et see nõnda-öelda läbitöötatud tekst enne hääletamist, ma saan niimoodi aru, uuesti saadikutele välja jagada? Võib-olla oleks õigem, kui Koit Raud selge häälega ja aeglaselt selle ette loeb ja tõlk saab rahulikult tõlkida. Klavdia Sergij on nõus.

Nii. Nüüd on aeg nii kaugel, et tõmbame joone alla. See on meie täiskogu ühiskondlik kokkulepe, parandusettepanekutega on asjad klaarid, komisjoniga ka ja Koit Raud hakkab lugema.

K. Raud

Pikkamööda.

"Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus "NSV Liidus ja Eesti Vabariigis toimepandud riigipöördekatse tagajärgede likvideerimise kohta".

Lähtudes Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 19. augusti 1991. aasta avalduse punktist 3 ning arvestades, et 19.–21. augustini 1991 NSV Liidus ja Eesti Vabariigis toimepandud riigipöördekatsele leidis toetajaid ka Eesti Vabariigi võimu- ja valitsemisorganites,

ühiskondlikes organisatsioonides ja massiteabevahendites, ja tuginedes Vene NFSV ja Eesti Vabariigi riikidevaheliste suhete lepingu artiklile 8, Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsustab:

1. Eesti Vabariigi Prokuratuuril viivitamatult algatada uurimine nende ametiisikute, ühiskondlike organisatsioonide, asutuste ja ettevõtete juhtide ning üksikisikute seadusvastases tegevuses süü ja vastutuse küsimuse lahendamiseks.
2. Tunnistada Eesti Vabariigi territooriumil tegutsevad ühiskondlikud organisatsioonid, kes täitsid või kutsusid üles täitma NSV Liidu Riikliku Eriolukorra Komitee otsuseid, seadusvastaseks ja laialisaatmisele või likvideerimisele kuuluvaiks.
3. Tagandada oma ametikohtadelt kõik riigi- ja omavalitsusorganite ametiisikud, ettevõtete, asutuste ja organisatsioonide juhid, kes täitsid või kutsusid üles täitma ebaseadusliku Nõukogude Liidu Riikliku Eriolukorra Komitee otsuseid.
4. Teha Eesti Vabariigi Ülemnõukogu ajakirjanduskomisjonile ülesandeks võtta seisukoht nende massiteabevahendite suhtes, mis kutsusid üles seadusvastasele tegevusele ja täitma Nõukogude Liidu Riikliku Eriolukorra Komitee otsuseid.
5. Teha Eesti Vabariigi delegatsioonile, mis on moodustatud läbirääkimisteks NSV Liidu ja Vene NFSV-ga, ülesandeks lülitada viivitamatult läbirääkimiste päevakorda küsimus nende väeosade kohesest väljaviimisest Eesti Vabariigi territooriumilt, mis võtsid osa Nõukogude Liidu Riikliku Eriolukorra Komitee otsuste täitmisest, ning Eesti Vabariigi territooriumil dislotseeruvate Nõukogude Liidu väeosade väljaviimise osas lepingu sõlmimiseks.
6. Moodustada Ülemnõukogu erikomisjon Ülemnõukogu mõningate liikmete tegevuse uurimiseks riigipöördekatse läbiviimisel järgmises koosseisus: Toomas Kork, Enn Tupp, Arvo Junti, Tiit Made, Priidu Priks, Koit Raud, Jüri Rätsep, Villu Jürjo, Jüri Kork, Valeri Kois, Goderdzi Ahaladze.
(Siin ma nüüd pean täpsustuseks ütlema, et vahepealsete läbirääkimiste tulemusena on härrad Andrejev ja Kois omavahel jällegi kohad vahetanud ja eelnõu autorid tunnistavad seda vahetust, kui saalil selle vastu midagi ei ole.)
7. Valitsusel lahendada käesoleva otsuse täitmisega seotud küsimused ning esitada Ülemnõukogu septembrikuu esimesel istungjärgul aruanne tehtud tööst ning ettepanekud küsimustes, mis nõuavad Ülemnõukogu otsustust."

Juhataja

Suur tänu, Koit Raud! Meil on vaja lahendada veel üks probleem. Nimelt läbirääkimiste käigus kooskõlas autoritega toimus vahetus härrade Koisi ja Andrejevi vahel. Kas jääb sisse ikkagi Kois? Jah? Kois jääb sisse. Nii, sellisel juhul mulle tundub, lugupeetud kolleegid, et

meil ei ole midagi hääletusele panna loomulikult peale otsuse enda. Praegu on kõne all ikka veel parandusettepanekud ja võimalik komisjoni koosseis.

Härrad Kask ja Ugandi, teie taotlus langeb ära, kuna sisse jäi hr. Kois.

Ma oletan, et ei ole meil vastastikuseid pretensioone ja ma võin otsuse panna tervikuna hääletusele. Suur tänu, Koit Raud!

Kohaloleku kontroll. Kohal on 73 rahvasaadikut, puudub 31.

On saabunud ettepanek see otsus vastu võtta nimelisel hääletusel. Nii kaua kui ettepanekut vormistatakse, ma informeerin, et on saabunud ettepanek juba menetluse käigus kolleeg Jaak Allikult, et see otsus võetaks vastu nimelisel hääletusel. Praeguse seisuga oleks selleks vaja 25 rahvasaadiku nõusolekut. Ma oletan, et vaheaga nõutakse enne selle otsuse vastuvõtmist. Sergei Petinov. Siis selle protseduuri me võime läbi viia. Nii. Ma panen hääletusele. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et antud otsus võetaks vastu nimelisel hääletamisel? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 47 rahvasaadikut, vastu on 6, erapooletuid on 15. Hääletamine on nimeline.

Kolleegid, kaks saadikurühma, "Koostöö" ja võrdõiguslased, paluvad viis minutit vaheaga. Palun ärge kaugele minge. Viis minutit on lühikene aeg. 17.18.

V a h e a e g

M. Lauristin

Ma kasutan vahepealset pausi, et tuletada meelde Peet Kase ettepanekut. Ettepanekud Põhiseadusliku Assamblee moodustamise ja korra ja muude sellega seotud küsimuste kohta katsuge tuua esmaspäeva jooksul protokolliosakonda. Töörühm hakkab tööle teisipäeval kell 11 ruumis 256. See on eetikakomisjoni ruum.

Juhataja

Kohaloleku kontroll. Kohal on 71 saadikut, puudub 33. Meil läks kaks tükki vahepeal kaduma. Allik oli juba kadunud. (Hääled saalist.) Jaa. Ei. Kõik on korras.

Niimoodi, kolleegid, asugem nüüd nimelisel hääletusel vastu võtma.

Lugupeetud kolleegid! Kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus NSV Liidus ja Eesti Vabariigis toimunud riigipöördekatse tagajärgede likvideerimise kohta? Palun hääletada! 53 häält on vaja.

Selle ettepaneku poolt on 65 rahvasaadikut, vastu on 1, erapooletuid on 5. Otsus on vastu võetud.